

EURASIA OUTLOOK 2017

ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL
PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors : Vakur SUMER | Nevzat SIMSEK | Hayal Ayca SIMSEK
Lidiya PARKHOMCHIK | Zhengizkhan ZHANALTAY | Dauren ABEN

EURASIA OUTLOOK 2017

ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL
PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors

Vakur SUMER,
Nevzat SIMSEK,
Hayal Ayca SIMSEK,
Lidiya PARKHOMCHIK,
Zhengizkhan ZHANALTAY,
Dauren ABEN

EURASIA OUTLOOK 2017: ECONOMIC, SOCIAL AND POLITICAL PERSPECTIVES IN EURASIA

Editors

Vakur Sumer
Nevzat Simsek
Hayal Ayca Simsek
Lidiya Parkhomchik
Zhengizkhan Zhanaltay
Dauren Aben

ERI Books No: 8

ISBN 978-601-243-930-4

This edition is published by Eurasian Research Institute
Almali Avdani, Mametova 48, 050004, Almaty, Kazakhstan

Phone: +7 (727) 279 97 94 Fax: +7 (727) 279 24 26
www.eurasian-research.org • e-mail: info@eurasian-research.org

© Khoca Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
Eurasian Research Institute (ERI), 2018 (print and electronic)

All rights reserved. Except for brief quotations in a review this book, or any part thereof, may not be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical or photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

Distributed by Eurasian Research Institute
Almali Avdani, Mametova 48, 050004, Almaty, Kazakhstan

Typeset in Almaty by Delux
Printed and bound in Kazakhstan by Delux Printing, Almaty

1st Edition: April 2018, Almaty

The views expressed in the analyses are the authors' own and do not necessarily reflect the Institute's editorial policy.

To our beloved families
for their never ending support
and understanding.

CONTENT

İÇİNDEKİLER

FOREWORD/SUNUŞ	9
PREFACE/ÖNSÖZ	11
SPECIAL INTERVIEW/ÖZEL RÖPORTAJ	14
Prof. Dr. Nevzat Simsek Aiming to Transform Knowledge into Strategy in Eurasia: The Eurasian Research Institute/Bilgiyi Stratejiye Dönüştürme Amacında Bir Kuruluş: Avrasya Araştırma Enstitüsü	
CHAPTER 1. ECONOMIES OF THE EURASIAN COUNTRIES	
BÖLÜM 1. AVRASYA ÜLKELERİ EKONOMİLERİ	19
FISCAL BALANCE AND FINANCIAL MARKETS	
KAMU MALİ DENGESİ VE FİNANSAL PİYASALAR	21
•The Effects of Fluctuations in the World Oil Market on Bank Lending in the Economy of Kazakhstan	
Dünya Petrol Piyasasındaki Dalgalanmaların Kazakistan Ekonomisinde Banka Kredilerine Etkisi	23
•The Effect of Low Oil Prices and Sanctions on the Public Debt of Russia	
Düşük Petrol Fiyatlarının ve Rusya'ya Uygulanan Yaptırımların Rusya'nın Kamu Borcu Üzerindeki Etkileri.	27
•Foreign Direct Investment Flows to Iran in the Post Sanctions Period	
Yaptırımların Ardından İran'a Dolaysız Yabancı Yatırım Girişleri.	31
•Recent Trends in Fiscal Policy in the Economy of Kazakhstan	
Kazakistan Ekonomisinde Maliye Politikasındaki Son Eğilimler.	35
•Currency Devaluation in Uzbekistan	
Özbekistan'da Devalüasyon.	39
•Recent Exchange Rate Developments in Kazakhstan	
Kazakistan'da Son Döviz Kuru Gelişmeleri	43
ENERGY MARKETS AND INDUSTRIAL STRUCTURES	
ENERJİ PİYASALARI VE ENDÜSTRİYEL YAPILAR	47
•Russia's Offshore Oil Production in the Caspian Sea: the Case of the Filanovsky and Korchagin Fields	
Rusya'nın Hazar Denizi'nde Kıyı Ötesi Petrol Üretimi: Filanovskiy ve Korçagin Sahaları. .	49
•Recent Changes in the Non-Oil Sector of the Economy of Kazakhstan	
Kazakistan Ekonomisinin Petrol Dışı Sektöründeki Son Değişiklikler	55
•Perspectives of Wind Energy Developments in Russia	
Rusya'da Rüzgâr Enerjisi Potansiyeli ve Geleceğe Yönelik Perspektifler.	59
•Evolution of the Labor Productivity in the Economy of Kazakhstan	
Kazakistan Ekonomisinde İşgücü Verimliliğinin Gelişimi	63
•The Khorgos Free Economic Zone and its Economic Potential	
Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi ve Ekonomik Potansiyeli	67
•The Economics of Demographics in Kazakhstan	
Kazakistan'da Demografi Ekonomisi	71
•Green Economics in Kazakhstan: Opportunities and Challenges	
Kazakistan'da Yeşil Ekonomi: Fırsatlar ve Zorluklar	75
CHAPTER 2. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS	
BÖLÜM 2. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER	79

COOPERATION WITH INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND REGIONAL POWERS

ULUSLARARASI ORGANİZASYONLAR VE BÖLGESEL GÜÇLERLE İŞBİRLİĞİ	81
•Kazakhstan's Membership in the UN Security Council: Priorities and Expectations Kazakistan'ın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Üyeliği: Öncelikler ve Beklentiler	83
•The UN Sustainable Development Goals: Transforming the World Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Dünyayı Dönüştürmek.	87
•Geopolitical Implications of India's and Pakistan's Accession to the Shanghai Cooperation Organization Hindistan'ın ve Pakistan'ın Şanghay İşbirliği Örgütüne Katılmasının Jeopolitik Etkileri ..	91
•Economic Cooperation Organization: Current Situation and Prospects Ekonomik İşbirliği Teşkilatı: Mevcut Durum ve Beklentiler	95
•The 5 th Session of the 12th National People's Congress and China's 2017 Strategic Priorities 12. Çin Ulusal Halk Kongresi 5. Genel Toplantısı ve Çin'in 2017 Stratejik Öncelikleri	99
•The Eurasian Economic Union: Past, Present and Future Avrasya Ekonomik Birliği: Geçmiş, Bugünü, Geleceği	105

COOPERATION IN INTERNATIONAL TRADE

ULUSLARARASI TİCARETTE İŞBİRLİĞİ	109
•The U.S. Withdrawal from the TPP: New Opportunities for China ABD'nin Trans-Pasifik Ortaklığından Çekilmesi: Çin İçin Yeni Fırsatlar	111
•The SCO Free Trade Area Project: Problems and Prospects ŞİÖ Serbest Ticaret Alanı Projesi: Sorunlar ve Beklentiler.	115
•China's Transfer of Production Facilities to Central Asia: Kazakhstan Case Çin'in Üretimini Orta Asya Ülkelerine Kaydırması: Kazakistan Örneği	119
•Current Developments in Trade between Azerbaijan and the European Union Azerbaycan ve Avrupa Birliği Arasında Son Dönemde Yaşanan Gelişmeler	123
•Tajikistan and Uzbekistan: Signs of Political and Economic Rapprochement Tacikistan ve Özbekistan: Siyasi ve Ekonomik Uzlaşma Belirtileri	127
•Recent Developments in China-U.S. Relations Çin-ABD İlişkilerindeki Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi	131

COOPERATION ON MIGRATION ISSUES

GÖÇ KONUSUNDA İŞBİRLİĞİ	137
•Turkey-European Union Refugee Agreement: Evaluation of the First Year Achievements Türkiye-AB Mülteci Anlaşması: Birinci Yıl Değerlendirmesi	139
•Migration Flow Dynamics in the Mediterranean Sea Akdeniz'de Göç Akını Dinamikleri	143
•Developments in Economic Integration Process of Syrian Refugees in Turkey Türkiye'de Suriyeli Mültecilerin İşgücü Açısından Ekonomik Entegrasyon Süreci.	147
•Current Trends in Internal Migration Dynamics in Russia Rusya'da İç Göç Dinamiklerindeki Güncel Eğilimler.	151

SECURITY ISSUES AND COOPERATION IN MILITARY SECTOR

ASKERİ ALANDA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ	155
•The Soviet Nuclear Legacy: Uranium Tailings in Central Asia Sovyet Nükleer Mirası: Orta Asya'da Uranyum Kalıntıları.	157
•Understanding Kazakhstan's Commitment to Promoting the Global Non-Proliferation Regime Kazakistan'ın Küresel Nükleer Silahsızlanma Rejiminin Teşviki Konusundaki Kararlılığını Anlamak.	161
•Kazakhstan and NATO's Partnership for Peace Program Kazakistan ve NATO'nun Barış İçin Ortaklık Programı.	165

CHAPTER 3. ENERGY TRANSPORTATION AND LOGISTICS IN THE EURASIAN REGION	
BÖLÜM 3. AVRASYA BÖLGESİNDE ENERJİ TAŞIMACILIĞI VE LOJİSTİK.	171
DEVELOPMENTS IN ENERGY AND CARGO TRANSPORTATION	
ENERJİ ALANINDA VE KARGO TAŞIMACILIĞINDA GELİŞMELER	173
•Trans-Caspian Pipelines Routes: Problems and Prospects	
Trans-Hazar Boru Hatları Güzergahları: Sorunlar ve Beklentiler	175
•The Russian Caspian Transport and Logistics Complex	
Project: Problems and Prospects	
Rusya'nın Hazar Ulaştırma ve Lojistik Kompleksi Projesi: Sorunlar ve Beklentiler	181
•Prospects for the Caspian Ports Infrastructure Development in Iran	
İran'da Hazar Limanları Altyapısının Geliştirilmesine Yönelik Perspektifler	185
DEVELOPMENTS IN RAILWAY INFRASTRUCTURE	
DEMİRYOLU ALTYAPISINDA GELİŞMELER	189
•Evaluation of Recent Developments in the China-Europe Railway Express	
Çin-Avrupa Demiryolu Hattındaki Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi	191
•The China-Kyrgyzstan-Uzbekistan Railway Project: Problems and Prospects	
Çin-Kırgızistan-Özbekistan Demiryolu Projesi: Sorunlar ve Beklentiler	195
CHAPTER 4. SOCIO-POLITICAL DIMENSIONS OF THE EURASIAN COUNTRIES	
BÖLÜM 4. AVRASYA ÜLKELERİNİN SOSYO-POLİTİK ÖZELLİKLERİ	201
POLITICAL SYSTEMS AND ELECTIONS	
SİYASİ SİSTEMLER VE SEÇİMLER	203
•The Results of the Presidential Election in Turkmenistan and Strategic Priorities	
Türkmenistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Sonuçları ve Stratejik Öncelikleri.	205
•Evaluation of the April 2, 2017 Parliamentary Elections in Armenia	
Ermenistan'da 2 Nisan 2017 Milletvekilliği Seçimlerinin Değerlendirilmesi	211
•The Iranian Central Governmental Bodies and	
the Evaluation of 19 th May 2017 Presidential Elections in Iran	
İran'da Merkezi Hükümet Organları ve 19 Mayıs 2017 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin	
Değerlendirilmesi	215
•Evaluation of the 2017 Presidential Elections in Kyrgyzstan	
Kırgızistan'da 2017 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Değerlendirilmesi	221
SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENTS	
SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER	225
•Analysis of the Preservation of Historical and Cultural Heritage in Uzbekistan	
Özbekistan'ın Tarihi ve Kültürel Mirasının Korunmasına İlişkin Çalışmalar	227
•The Preservation of the Eastern Culture Heritage in Russia	
Rusya'da Doğu Kültür Mirasının Korunması	231
•The Influence of Jadidism on the Kazakh Enlightenment	
Cedidcilik Hareketinin Kazak Halkının Aydınlanması Üzerindeki Etkileri	235
•Current Trends in Higher Education Development in Russia	
Rusya'da Yükseköğretim Sisteminde Yaşanan Güncel Gelişmeler.	239
•Women in Academic Science: The Case of Kazakhstan	
Bilim Dünyasında Kadınlar: Kazakistan Örneği.	243
•The Impact of Social Media on Education	
Sosyal Medyanın Eğitim Üzerindeki Etkisi.	247

FOREWORD

SUNUŞ

Significant economic and socio-political developments of recent years have increased the importance and attractiveness of Eurasia, which is the resource-abundant region located at the intersection of major transport and migration corridors. Some resource-rich regional countries that entered recession after the sharp drop in oil prices are now gradually recovering, while others embark on the path of transformation and make significant efforts to improve trade relations with their neighbors in order to strengthen national economies. For instance, based on the economic reforms that have been initiated by the country Uzbekistan's new leader Shavkat Mirziyoyev, Uzbekistan the country aims to improve its socio-economic situation and regional standing, as well as to integrate more effectively into the global economy. It can be stated that the steps taken in this direction by Uzbekistan and supported by Kazakhstan and other Central Asian countries are reviving intra-regional cooperation and trade in the heart of Eurasia.

The countries of the region believe that the projects such as China's One Belt One Road Initiative, the North-South Corridor and the Baku-Tbilisi-Kars railway, which have been proposed or are being implemented for the development of the transport infrastructure in the region, will give a new impetus to the development of economic and trade relations. On the other hand, the regional countries make further efforts to increase their trade and transit potential. For example, the member states of the Eurasian Economic Union have initiated a series of free-trade talks with a number of countries that have different economic structures, including those from outside the region. At the same time, Kazakhstan takes bold steps to improve its road and rail infrastructures in an effort to diversify its economy and benefit from the transit routes crossing the country. In addition to these economic developments, certain transformation is ongoing or expected in other fields of public

Geçtiğimiz yıllar içerisinde Avrasya bölgesinde yaşanan önemli ekonomik ve sosyo-politik gelişmeler zengin yeraltı kaynaklarına sahip, büyük ulaşım ve göç koridorlarının kesiştiği noktada yer alan Avrasya'nın önemini ve cazibesini artırmaktadır. Petrol fiyatlarındaki ciddi düşüş sonrasında ekonomik duraksama dönemine giren bazı yeraltı kaynakları bakımından zengin ülkelerin ekonomileri iyileşme eğilimine girmektedir. Diğer ülkeler ise dönüşüm yoluna girerek ulusal ekonomilerini güçlendirme adına komşu ülkelerle ticari ilişkilerini geliştirmek için büyük çaba göstermektedir. Örneğin, Özbekistan'ın yeni lideri Şavkat Mirziyoyev tarafından başlatılan ekonomik reformlara dayanarak ülke, sosyo-ekonomik durumunu ve bölgesel konumunu iyileştirmeyi ve dünya ekonomisine daha etkili bir şekilde entegre olmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda Özbekistan tarafından atılan ve Kazakistan ve diğer Orta Asya ülkeleri tarafından desteklenen adımlar, Avrasya'nın merkezinde bölge içi işbirliği ve ticareti canlandırmaktadır.

Bölge ülkeleri, bölgedeki ulaşım altyapısının geliştirilmesine yönelik önere sürülen veya yapılmakta olan Çin'in Tek Kuşak Tek Yol projesi, Kuzey-Güney Koridoru ve Bakü-Tiflis-Kars demiryolu gibi adımların ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine yeni bir soluk katacağına inanmaktadırlar. Diğer bir taraftan bölge ülkeleri, ticaret ve transit potansiyellerini artırma konusunda çeşitli çalışmalar yürütmektedirler. Örneğin, Avrasya Ekonomik Birliği'ne üye ülkeler, bölge dışı ülkeler dâhil olmak üzere farklı ekonomik yapılara sahip olan bir dizi ülke ile serbest ticaret anlaşmaları yapılması üzerinde müzakereler yürütmektedir. Aynı zamanda Kazakistan, ekonomisini çeşitlendirmek ve ülke üzerinden geçen transit güzergâhlarından yararlanmak için karayolu ve demiryolu altyapısının geliştirilmesine yönelik cesur adımlar atmaktadır. Bu ekonomik gelişmelere ek olarak, kamusal yaşamın diğer alanlarında da bazı dönüşümler sürmekte veya yapılması beklenmektedir. Örneğin,

life. For instance, one of the important issues to be mentioned is Kazakhstan's decision to switch to the Latin alphabet. As a result of that decision, Kazakhstan would be able to improve its communication with the Turkic-speaking countries that use the Latin alphabet more easily. Therefore, it is of great importance to explore economic, political and social effects of recent developments in Eurasia, and make necessary analytical studies.

In this sense, the book published by the Eurasian Research Institute (ERI), namely, "Eurasia 2017: Economic, Social and Economic Perspectives in Eurasia" provides a wide range of readers, including experts, academicians and decision makers, with detailed information and in-depth analysis of economic, political, energy and transport issues of the Eurasian countries both at the regional and global levels.

I would like to express my gratitude to Professor Dr. Nevzat Simsek and Institute Director Assoc. Professor Dr. Vakur Sumer for making it a tradition to publish weekly e-bulletins prepared by the ERI experts as the Eurasian Outlook book, and all the editors for their efforts in carrying out the preparatory work. As a result During its third year of activities, the ERI team has prepared a quality publication, which provides all interested a wide range of readers with the thorough detailed analysis of the most important and urgent issues that have emerged during the year. I am sure this book will be useful and enlightening for both ordinary readers and experts in the area of the Eurasian Studies.

Prof. Dr. Musa Yıldız, PhD
President of the Board of Trustees
Khoca Akhmet Yassawi
International Kazakh Turkish University

bahsedilmesi gereken önemli hususlardan birisi, Kazakistan'ın Latin Alfabesine geçme kararı almasıdır. Bu karar ile Kazakistan'ın Türk Dili Konuşan ve Latin alfabesi kullanan ülkeler ile iletişiminin daha da kolaylaşacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla, Avrasya'da yaşanan farklı gelişmelerin ekonomik, siyasi ve sosyal etkilerinin araştırılması ve gerekli analitik çalışmaların yapılması büyük önem arz etmektedir.

Bu noktada, Avrasya Araştırma Enstitüsü (AAE) tarafından basılan "Eurasia Outlook 2017: Economic, Social and Economic Perspectives in Eurasia" adlı bu kitap konuyla ilgilenen uzmanlar, akademisyenler ile karar vericilerin de arasında bulunduğu geniş bir kitleye Avrasya bölgesinde yaşanan ekonomik, siyasi, enerji, ulaşım ile uluslararası ve bölgesel konular hakkında detaylı bilgiler vermenin yanı sıra derin analizler içeren yazılar sunmaktadır.

Avrasya Araştırma Enstitüsü uzmanları tarafından hazırlanan e-bültenlerin Eurasia Outlook kitabı içerisinde yayınlanmasının gelenekselleştirilmesindeki gayret ve çalışmalarından dolayı Prof. Dr. Nevzat Şimşek ile bu süreci devam ettiren Enstitü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'e ve kitabın yayına hazırlanmasına katkı sağlayan editörlere teşekkürlerimi sunuyorum. AAE kadrosu üçüncü yılında yine yıl içerisinde gerçekleşen pek çok önemli ve güncel konular hakkında detaylı analizler sunan yazıları ile geniş kitlelerin ilgisini çekecek kaliteli bir yayın hazırlamıştır. Bu kitabın, Avrasya çalışmaları üzerinde faaliyet gösteren uzmanlar ile ilgili okuyuculara yararlı olacağından eminim.

Prof. Dr. Musa Yıldız
Mütevelli Heyet Başkanı
Hoca Ahmet Yesevi
Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi

PREFACE ÖNSÖZ

Over the last three years, the Eurasian Research Institute (ERI) has been preparing weekly e-bulletins that provide readers with the timely and reliable analysis of recent developments in Eurasia. The analyses, which are prepared by our experts and, in some cases, by external experts, are appreciated by various academicians, specialists, bureaucrats and politicians from Turkey, Kazakhstan and other Eurasian countries. Since the ERI continues to receive positive feedback from the academic and expert communities in relation to the findings of the e-bulletin analyses we have once again become convinced how important it is to generate accumulate knowledge taking advantage of our physical presence in the region.

During recent years, the Eurasian region, comprising a vast area from the Balkans to Mongolia, has undergone significant changes, which have only increased its importance as the strategic crossroads for energy routes, transportation lines, and migration flows. The countries of the region have started to recover gradually following the global economic crisis and the downtrend in oil prices at international markets. However, a mutually damaging confrontation between Russia and the West creates further challenges for the Eurasian countries preventing them from fully developing their economic potential, as well as from strengthening the existing dialogue platforms. This situation has brought the region to a potential turning point, which makes publications containing the analytical outlook of Eurasia including economic, political and social issues, substantially critical. That is why the ERI's decision to continue publishing books by aggregating weekly e-bulletins will allow readers to keep abreast of the latest developments in the region, including the Eurasian economies and politics. This is the third edition of the Eurasia Outlook entitled "Eurasia Outlook 2017: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia". This book is intended as a general

Son üç yıldır Avrasya Araştırma Enstitüsü (AAE) okuyucularına Avrasya bölgesinde yaşanan güncel ve güvenilir analizler sunan haftalık e-bülten yazıları yayınlamaktadır. Araştırmacılarımızın ve bazı sayılarda dış uzmanların yazdığı analizler, Türkiye ve Kazakistan başta olmak üzere çeşitli Avrasya bölgesindeki ülkelerden pek çok akademisyen, uzman, bürokrat ve siyasetçiler tarafından takdir edilmektedir. AAE, e-bülten analizlerinin yorumları ile ilgili olarak akademik ve uzman topluluklardan olumlu yorumlar almaya devam etmesiyle bir kez daha bölgede bulunmanın avantajını kullanarak bilgi üretmenin önemini görmektedir.

Geçtiğimiz yıllarda, Avrasya bölgesi olarak tanımladığımız Balkanlardan Moğolistan'a kadar olan bu devasa coğrafyada önemli değişiklikler gerçekleşmektedir. Bu değişimler bölgenin enerji hatları, ulaşım güzergâhları ve göç koridorları açısından stratejik önemini daha da artırmaktadır. Bölge ülkeleri, küresel ekonomik krizin ve uluslararası piyasalarda petrol fiyatlarındaki sert düşüşten etkilenmiş olup kademeli olarak toparlanmaktadır. Lakin Rusya ve Batı ülkeleri arasındaki karşılıklı zarar verici çatışma Avrasya ülkelerinin ekonomik potansiyelini tam anlamıyla geliştirmelerine ve hâlihazırda bulunan diyalog platformlarını güçlendirmelerine engel olan olaylardan birisidir. Bu gelişme bölgeyi bir dönüm noktasına getirmektedir. Bu noktada Avrasya bölgesinde ekonomi, politika ve sosyal konular üzerine yazılan analitik bakış açılarının yayınlanması kritik bir öneme sahiptir. Bu yüzden AAE'nin haftalık e-bülten yazılarını kitap haline getirerek yayınlamaya devam etme kararı, okuyuculara bölgede yaşanan en son ekonomik ve politik konuların da dâhil olduğu gelişmeleri yakından takip etmesine olanak sağlamaktadır.

analytical overview of the current events and ongoing changes in the Eurasian region. In order to provide reliable and sufficient information about recent transformations in the region, the authors of the book covered a wide range of issues related to from economics, finance, energy, transportation, international relations, politics, security, and other related fields. As a result, the book gives a direct and detailed introduction to the current and pressing topics serving as a useful resource both for professional scholars and experts, and for advanced graduate students.

"Eurasia Outlook 2017: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia" consists of four chapters. Chapter I focuses on the economies of the Eurasian countries, examining in detail. In this chapter, their fiscal markets and balances of the Eurasian countries are examined in detail. Besides, the developments at the energy markets and in the industrial structures of the Eurasian countries are broadly considered in depth. Chapter II includes the analysis of political and economic cooperation of the Eurasian countries with special attention paid to the international and regional aspects. In this sense, their cooperation with international organizations and regional powers in international trade and in the energy sector is discussed in detail. In addition, security issues in the region and cooperation opportunities in regulating migration among the Eurasian countries are thoroughly analyzed. Chapter III is related to energy transportation and logistics in the Eurasian region. In this chapter, developments in the energy transportation routes and cargo flows in the region are investigated, along with the status of developments in Eurasia's railway infrastructure. Chapter IV studies the socio-political and humanitarian dimensions of public life in the Eurasian countries. This chapter addresses not only the political factors, especially the political systems and election processes in the regional countries, but also the socio-cultural aspects.

We would like to extend our thanks to Prof. Musa Yıldız, the President of the Board of

Bu kitap "Eurasia Outlook 2017: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia" adlı eserimizin üçüncü baskısıdır. Kitap ana hatlarıyla Avrasya bölgesinde yaşanan olaylar ve gelişmeler hakkında genel analitik bilgi vermek amacıyla. Bölgede yaşanan değişimler hakkında güvenilir ve yeterli bilgi sağlayabilmek adına yazarlar ekonomi, finans, enerji, ulaşım, uluslararası ilişkiler, siyaset, güvenlik ve diğer ilgili alanları kapsayan geniş bir yelpazedeki konuları ele almışlardır. Sonuç olarak, kitap, güncel ve acil konulara direkt ve detaylı bilgiler sunarak akademisyenler, uzmanlar ve yüksek lisans öğrencileri için yararlı bir kaynak olabilmektedir.

"Eurasia Outlook 2017: Economic, Social and Political Perspectives in Eurasia" dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Avrasya ülkelerinin ekonomilerini detaylı olarak incelemektedir. Bu bölümde Avrasya ülkelerinin mali piyasaları ve dengelerine odaklanılmıştır. Ayrıca, Avrasya ülkelerinin enerji piyasaları ve sanayi yapılarındaki gelişmeler geniş çapta ele alınmaktadır. İkinci bölüm Avrasya ülkelerinin politik ve ekonomik işbirliklerini incelemekte olup uluslararası ve bölgesel entegrasyon konularına ağırlık vermektedir. Bu manada, uluslararası örgütler ve bölgesel güçler ile işbirliği uluslararası ticaret ve enerji sektörü kapsamında detaylı olarak incelenmektedir. Buna ek olarak Avrasya ülkelerinde güvenlik konuları ile göç konusunda işbirliği fırsatları genel olarak ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde Avrasya bölgesinde enerji ulaşımı ve lojistik konularına değinmektedir. Bu bölüm bölgedeki enerji ulaşım hatları, kargo taşımacılığı ve demir yolu altyapılarının geliştirilmesi konularını araştırmaktadır. Dördüncü bölüm Avrasya ülkelerinde kamu hayatının sosyo-politik ve insani boyutları üzerinde analizlere yer vermektedir. Bu bölüm, sadece bölge ülkelerindeki politik sistem ve seçim süreci gibi politik faktörleri değil, aynı zamanda sosyo-kültürel yönleri de ele almaktadır.

Trustees of Akhmet Yassawi University, and the other Members of the Board of Trustees for their complete trust and unlimited support. We also thank Daniyar Nurbayev and Aigerim Manatkyzy for their assistance with editing and design works. In fact, we are most grateful to the entire Eurasian Research Institute team for their support in encouraging us throughout the whole process. We sincerely hope that this book will provide necessary information to a wide-ranging audience of readers and make an academic contribution for further research in the Eurasian studies.

Vakur Sumer
Nevzat Simsek
Hayal Ayca Simsek
Lidiya Parkhomchik
Zhengizkhan Zhanaltay
Dauren Aben
Almaty, 2018

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Sayın Prof. Dr. Musa Yıldız ve diğer Mütevelli Heyet Üyelerine bize göstermiş oldukları güven ve sınırsız destekleri için teşekkür ederiz. Ayrıca, Daniyar Nurbayev ve Aigerim Manatkızı'na redaksiyon ve dizayn konusundaki katkılarından dolayı kendilerine teşekkür ederiz. Dahası tüm Avrasya Araştırma Enstitüsü çalışanlarına bu süreçte bizlere vermiş oldukları destek ve cesaretlendirme adına teşekkür ederiz. Bu kitabın geniş kitlelere gerekli bilgilerin ve Avrasya araştırmaları alanında gelecek çalışmalara akademik katkılar sağlamasını gönülden arzu ederiz.

Vakur Sumer
Nevzat Şimşek
Hayal Ayça Şimşek
Lidiya Parkhomchik
Cengizhan Canaltay
Dauren Aben
Almatı, 2018

SPECIAL INTERVIEW ÖZEL RÖPORTAJ

Aiming to Transform Knowledge into Strategy in Eurasia: The Eurasian Research Institute
Bilgiyi Stratejiye Dönüştürme Amacında Bir Kuruluş: Avrasya Araştırma Enstitüsü
Nevzat Simsek*

The Eurasian region gained special importance after the collapse of the Union of Soviet Socialist Republics. The region attracts the attention of the great powers with its socio-economic, cultural, political and security aspects and the energy resources it possesses. Nowadays, particularly the struggle between the West (mainly the U.S.) and Russia over the region, the Eurasian politics followed by Russia, the Eurasian politics of Nursultan Nazarbayev, the President of Kazakhstan, and the Turkish geopolitics in Eurasia have become a much discussed topic. Despite the fact that Turkey has improved its political and economic relations with Europe, at the same time it seems impossible for Turkey to ignore Asian countries because of its geopolitical position. However, along with its various opportunities, the region has been trying to solve some serious internal problems.

The problems faced by the post-Soviet countries during transition to a market economy process show that there are some issues which need to be addressed separately for each country. The transition process has brought radical changes in political institutions, economic structures and foreign relations of the countries in the region. Moreover, the Eurasian countries are still experiencing longstanding political, economic and ethnic problems and the risks posed by these issues. The existence of interest groups (political-economic) that remained from the socialist period, the economic structures, which were strengthened as a result of the transition period, high unemployment rate, continuation of high dependence on Russia

Avrasya Bölgesi, özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılmasından sonra ayrı bir önem kazanmıştır. Bölge; sosyo-ekonomik, kültürel, siyasi ve güvenlik meseleleriyle ve sahip olduğu enerji kaynaklarıyla büyük güçlerin dikkatini çekmektedir. Özellikle bölge üzerinde Batı (ABD başta olmak üzere) ve Rusya arasındaki mücadele, Putin başkanlığındaki Rusya'nın izlediği Avrasyacılık politikaları, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in Avrasyacılık politikaları ve Avrasya'da Türk jeopolitiği günümüzde çok tartışılan bir konu haline gelmiştir. Her ne kadar Avrupa ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirse de Türkiye'nin jeopolitik konumu itibarıyla, aynı zamanda Asya ülkelerini göz ardı etmesi mümkün görünmemektedir. Fakat bölge, sunduğu fırsatların yanı sıra kendi içinde ciddi sorunları da çözmeye çalışmaktadır.

SSCB sonrası ülkelerin serbest piyasa ekonomilerine geçiş sürecinde yaşadığı problemler her bir ülke özelinde ayrı ayrı ele alınması gereken özellikler göstermektedir. Bu dönüşüm süreci, bölge ülkelerinin siyasi kurumlarında, ekonomik yapılarında ve dış ilişkilerinde köklü değişiklikleri beraberinde getirmektedir. Ayrıca, Avrasya ülkelerinin öteden beri devam eden siyasi, ekonomik ve etnik sorunları ve bu sorunların taşıdığı riskler hala devam etmektedir. Sosyalist dönemden kalan çıkar gruplarının (siyasi, ekonomik) varlığını sürdürmesi, geçiş sürecinin bir sonucu olarak güçlenen ekonomik yapılar, işsizlik oranının yüksek olması, birçok açıdan Rusya'ya bağımlılığın devam etmesi, gelir dağılımında adaletsizlik, yoksulluk vb. konular Avrasya Bölgesindeki istikrar için tartışılması elzem olan konulardır.

* Prof. Dr., Dokuz Eylül University, Turkey. nevzatsimsek53@gmail.com

in many respects, inequality in income distribution, poverty and other issues are seriously important matters to be discussed for stability in the Eurasian region.

Moreover, perspectives of some regional countries' membership to the European Union and related problems, the potential for expansion of the Eurasian Economic Union (EEA), as well as Russia's persistent stance for the EEA require redefining the security, foreign policy and foreign trade strategies of the Eurasian countries, and cause changes in the relations of these countries with other regional and non-regional powers. The dynamic nature of the region and the increasing interest of the regional and non-regional players have kept different integration intentions on the agenda as well as the EEA. These kinds of quest for integration in the Eurasian region attracts the attention of regional experts and academics. Therefore, the transition processes of the Eurasian region carry many opportunities and risks for Turkey. In this context, it is essential for Turkey to examine the transformation processes in the region carefully. On the other hand, it is also important for the Eurasian countries to determine an accurate perspective for their future relations with Turkey both bilaterally and regionally.

The Eurasian Research Institute (ERI) of Khoja Akhmet Yassawi International Turkish-Kazakh University jointly established by Turkey and Kazakhstan is a research institute, aimed to produce knowledge and to analyze and transform this knowledge into strategy. Therefore, the above mentioned important issues come to the forefront in the scope of the Institute's research activities. The purpose of the Institute is to conduct research and support projects that will contribute to peace and stability in the Eurasian region, where different communities and cultures coexist, with the idea that "conducting joint projects will contribute to the development of common feelings and common ground".

Since 2014, the ERI has been trying to contribute to the process of finding prudent

Ayrıca Avrasya ülkelerinden bazılarının Avrupa Birliği perspektifi ve beraberinde yaşanan sorunlar, Rusya, Kazakistan ve Beyaz Rusya ile başlayan Ermenistan ve Kırgızistan'ın katılımıyla genişleyen Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) genişleme potansiyeli, Rusya'nın bu entegrasyon için ısrarlı duruşu, Avrasya ülkelerinin güvenlik, dış politika ve dış ticaret stratejilerini yeniden tanımlamalarını gerektirmekte, bölge içi ve dışı ülkelerle ilişkilerinde de değişikliklere yol açmaktadır. Yalnızca AEB değil, bölgenin dinamik yapısı ve bölge içi ve dışı ülkelerin bölgeye yönelik artan ilgisi, değişik entegrasyon çalışmalarını da gündemde tutmaktadır. Avrasya bölgesindeki bu entegrasyon arayışları sadece bölge uzmanlarının değil konu ile ilgilenen tüm akademisyenlerin ilgisini çekmektedir. Bu ve bunun gibi nedenlerle, Avrasya bölgesinin geçirdiği dönüşüm süreçleri Türkiye için birçok fırsat ve riski beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin bölgedeki dönüşümleri dikkatle okuması elzemdir. Öte yandan, Avrasya ülkelerinin de Türkiye ile gerek ikili, gerekse bölgesel ilişkiler çerçevesinde yürüttükleri ilişkilerin geleceğine dair doğru bir bakış açısı belirlemeleri kendileri için önemlidir.

Türkiye ile Kazakistan'ın ortaklaşa kurmuş olduğu bir üniversite olan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'ne bağlı olan Avrasya Araştırma Enstitüsü, bilgi üretme, üretilen bilgileri analiz ederek stratejiye dönüştürme amacıyla kurulmuş bir araştırma / düşünce kuruluşudur. Dolayısıyla enstitünün araştırma kapsamında yukarıda ifade edilen önemli konular ön plana çıkmaktadır. Enstitünün hedefi, farklı toplulukların ve kültürlerin bir arada yaşadığı Avrasya bölgesinde, "ortak projeler yapabilmek, ortak duygu ve düşüncenin gelişmesine katkı sağlayacaktır" düşüncesiyle, barış, istikrar ve huzura katkı yapacak araştırmalar yapmak ve projeler desteklemektir.

Çeşitli açılardan eksen kaymalarının yaşandığı günümüzde Avrasya bölgesinin sağduyulu ve makul çözümlere çok daha fazla ihtiyacı olduğu bilinciyle, Avrasya Araştırma Enstitüsü, 2014 yılından itibaren bilgi üretme, tanıma, tanıtma, ideoloji ve politikadan

and reasonable ways to resolve the problems in the Eurasian region by producing knowledge and making analysis without any ideological and political purposes, in today's world where axis shifts have been taking place in various aspects. The mission of the ERI is to conduct scientific research and make strategic recommendations on the Eurasian region in general and Turkic-speaking countries and communities in particular. The vision of the Institute is to become one of the major internationally recognized research institutions on economics, finance, energy, international relations, security, transportation, technology, education, culture, art, linguistics, religion, philosophy, sociology, politics, history, archaeology and environment in the world. In this respect, the Institute carries out its activities within the framework of three following working groups: 1) Economics, Finance and Energy Research Group; 2) Politics, Foreign Policy and Security Research Group; 3) Society and Culture Research Group.

Within the last two years, the Institute's most important publishing activity has undoubtedly been the publication of books and reports. Until today, 8 books and 2 reports including topics such as foreign policy, energy, economy and history, have been published in four languages (Kazakh, Russian, Turkish and English). Analyses, discussion papers and articles are published within the scope of the Research Groups of the Institute, as well. To date, 66 analyses, discussion papers and articles have been published.

Beyond being a scientific research institute, the ERI, sometimes as if a think-tank when necessary, makes some publications. In this context, the Institute publishes policy briefs, e-bulletins and comments online and shares these publications with research institutions, academicians, bureaucrats and politicians in the region. To date, a total of 121 policy briefs and 430 comments covering the current events in the Eurasian region have been prepared by experts of the Institute. A monthly "Asya Avrupa: Haber-Yorum (Asia

uzak durarak akademik analizler yapma yoluyla Avrasya bölgesindeki sorunlara sağduyulu makul çözümlerin üretilmesine katkı yapmaya çalışmaktadır. Enstitüsü'nün misyonu; genelde Avrasya bölgesine, özelde bu bölgede yoğun olarak yaşayan Türk Dili Konuşan Devlet ve Topluluklara ilişkin bilimsel araştırmalar yapmak ve stratejik öneriler geliştirmek olarak belirlenmiştir. Enstitüsü'nün vizyonu ise; ekonomi, finans, enerji, uluslararası ilişkiler, güvenlik, ulaşım, teknoloji, eğitim, kültür, sanat, dil, din, felsefe, sosyoloji, siyaset, tarih, arkeoloji ve çevre konularında, uluslararası düzeyde tanınan, önemli araştırma kuruluşlarından biri olmaktır. Bu doğrultuda enstitü, faaliyetlerini üç çalışma grubu çerçevesinde yürütmektedir: 1) Ekonomi, Finans ve Enerji Araştırmaları Çalışma Grubu; 2) Siyaset, Dış Politika ve Güvenlik Araştırmaları Çalışma Grubu; 3) Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Çalışma Grubu.

Aradan geçen 2 yıllık süre içinde Enstitü'nün en önem verdiği yayın faaliyeti hiç kuşkusuz kitap ve rapor basımıdır. Günümüze kadar 8 kitap ve 2 rapor yayımlanmıştır. Yayımlanan kitap ve raporlar dış politika, enerji, ekonomi ve tarih konularını kapsamaktadır. Yayınlar Kazakça, Rusça, Türkçe ve İngilizce olmak üzere dört dilde okuyucularla paylaşılmaktadır. Enstitüye bağlı Çalışma Grupları kapsamında analiz, tartışma bildirileri ve makaleler yayımlanmaktadır. Günümüze kadar yayınlanan analiz, tartışma bildirileri ve makalelerin toplam sayısı 66'dır.

Enstitü, bilimsel araştırma kurumu olmanın ötesinde ihtiyaca binaen de facto olarak düşünce kuruluşu gibi de yayınlar çıkarmaktadır. Bu kapsamda elektronik ortamda, politika analizleri, e-bültenler, haber yorumlar yayımlayıp bölgedeki araştırma kurumları, akademisyen, bürokrat ve politikacılarla bu yayınlarını paylaşmaktadır. Günümüze kadar enstitü uzmanları tarafından Avrasya bölgesine yönelik güncel olayları kapsayan 121 politika analizi hazırlanmış, 430 haber-yorum yazısı kaleme alınmıştır. Enstitü bünyesinde 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren aylık "Asya Avrupa: Haber-Yorum" dergisi çıkarılmaktadır. Dergide röportajlar, politika analizleri, haber-yorumlar ve enstitünün aylık etkinlik

Europe: News-Comments)" journal has been published by the Institute since January 1, 2016. The journal includes interviews, policy briefs, comments and news about monthly activities of the institute. Printed "Asya Avrupa: Haber-Yorum (Asia Europe: News-Comments)" journals are sent free of charge to all government institutions, universities and missions in Kazakhstan.

The activities of the Institute continue in a wide spectrum including seminars, conferences, congresses, symposiums, workshops, forums, certificate programs, courses and cultural activities. 59 seminars, 5 round tables, 1 forum, 3 congresses, 2 symposiums, 3 workshops and 1 summer school have been organized so far. In addition, the Institute provides fellowships for young academics who are making master or doctoral degree at the Kazakh universities in case they write a chapter of their thesis as a Project of the Institute. The aim here is to support young academics financially in Kazakhstan.

The ERI has created a unique model. In order to structure a research institute within a university, it is vitally important to provide the financial, administrative and academic autonomy of the Institute. Otherwise, institutions may have problems in their academic publications, keeping up-to-date and flexible action, and it may be difficult for them to compete with other research institutes / think tanks. As a result, again it should be emphasized that the ERI is aware of the fact that the continuity of the current stability of the Eurasian region is very important for the regional countries as well as for the peripheral countries, and aims to carry out researches contributing to cooperation, peace and stability in the Eurasian region both today and in future.

haberleri yer almaktadır. Basılı olarak yayımlanan Asya Avrupa dergileri Kazakistan'ın tüm devlet kurumlarına, üniversitelerine, misyonlara ücretsiz olarak gönderilmektedir.

Enstitünün etkinlikleri seminerler, toplantılar, kongreler, sempozyumlar, çalıştaylar, forumlar, sertifika programları, kurslar ve kültürel faaliyetler olmak üzere geniş bir spektrumda devam etmektedir. Günümüze kadar 59 seminer, 5 yuvarlak masa, 1 Forum, 3 Kongre, 2 Sempozyum, 3 Çalıştay ve 1 Yaz Okulu düzenlenmiştir. Ayrıca Kazakistan'daki üniversitelerde yüksek lisans ya da doktora eğitimi gören genç akademisyen adaylarına, tezlerinin bir bölümünü enstitüde yazmaları karşılığında burslar verilmektedir. Buradaki amaç da Kazakistan'da öğrenim gören genç akademisyen adaylarını maddi açıdan desteklemektir.

Avrasya Araştırma Enstitüsü kendine özgü bir model yaratmıştır. Bir üniversite bünyesinde araştırma enstitüsünü yapılandırmak için o enstitünün mali, idari ve akademik özerkliğinin sağlanması hayati derecede önemlidir. Aksi takdirde enstitülerin, akademik yayınlarında, günceli takip etmede ve örnek hareket etmede sorunlar yaşamaları söz konusu olabilir ve diğer araştırma / düşünce kuruluşları ile rekabet etmeleri zorlaşabilir. Sonuç olarak tekrar vurgu yapmak gerekir ki, bir kısmı tarihten gelen ihtilafları bünyesinde barından Avrasya bölgesinin mevcut istikrarının süreklilik taşımasının bölge ülkeleri için olduğu kadar çevre ülkeler için de çok önemli olduğu bilinciyle, Avrasya Araştırma Enstitüsü bu hedefler doğrultusunda faaliyet gösterme düşüncesinde, bugün olduğu gibi gelecekte de Avrasya bölgesinde işbirliğine, barışa, istikrara katkı yapacak araştırmalar yapmayı amaçlamaktadır.

**CHAPTER 1.
ECONOMIES OF THE
EURASIAN COUNTRIES**

**BÖLÜM 1.
AVRASYA ÜLKELERİ EKONOMİLERİ**

FISCAL BALANCE AND FINANCIAL MARKETS

MALİ DENGE VE FİNANSAL PİYASALAR

THE EFFECTS OF FLUCTUATIONS IN THE WORLD OIL MARKET ON BANK LENDING IN THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN DÜNYA PETROL PİYASASINDAKİ DALGALANMALARIN KAZAKİSTAN EKONOMİSİNDE BANKA KREDİLERİNE ETKİSİ

*Daniyar Nurbayev**

Over the last two decades, the banking sector has expanded significantly in the economy of Kazakhstan. The highest development in the banking sector took place in the period between 2000 and 2008 (until 2008 world economic crisis). At that period, growing oil prices and cheap funding in external financial markets had positive effects on the country's banking sector. Along with the favorable external factors, the absence of strict regulation in the banking sector allowed it to grow at a rapid pace. However, the world economic crisis took the overheated Kazakhstani banking sector by surprise and caused serious destabilizing effects in the sector in 2009. The government of the country rescued the banking sector by nationalizing some commercial banks, namely, BTA Bank, Kazkommertsbank, Halyk Bank, getting a significant financial support amounted to 332 billion tenge (\$2.2 billion) from the National Fund of Kazakhstan. This measure helped to avoid the collapse of the banking sector, but the sector was still in a bad situation and even in 8 years after the global economic crisis, the sector was not able to return back to pre-crisis conditions.

One of the main indicators of crisis in the banking sector is the amount of loans in the system. The banking sector's loans were seriously affected by the crisis of 2009 in Kazakhstan, which created a vast amount of non-performing loans (NPLs) that exceeded 30% of total banking sector's loans. However, despite the high level of NPLs, the banking sector managed to grow and to continue crediting economy at relatively small pace in the period between 2009 and the middle of 2014. In the middle of 2014, the banking sector faced additional challenges.

Son yirmi yılda Kazakistan ekonomisinde bankacılık sektörü önemli ölçüde büyümüştür. Bankacılık sektöründe en büyük gelişme 2000-2008 yılları arasında (2008 küresel ekonomik krizine kadar) gerçekleşmiştir. İlgili dönemde artan petrol fiyatları ve dış finansal piyasalarda ucuz fonlama, ülkenin bankacılık sektörünü olumlu etkilemiştir. Olumlu dış faktörlerin yanı sıra bankacılık sektöründe sıkı düzenlemelerin söz konusu olmaması da sektörün hızlı bir şekilde büyümesini sağlamıştır. Ancak, küresel ekonomik kriz Kazakistan'ın bankacılık sektörü üzerinde baskı oluşturmuş ve 2009 yılında sektörde istikrar bozucu etkilere yol açmıştır. Kazakistan Hükümeti BTA Bank, Kazkommertsbank, Halyk Bank gibi bazı ticari bankaları kamulaştırarak ve Kazakistan Ulusal Fonu'ndan 332 milyar tenge (2.2 milyar dolar) tutarında önemli bir mali destek sağlayarak bankacılık sektörünü kurtarmıştır. Ancak sektör halen küresel ekonomik krizden 8 yıl sonra bile kriz öncesi koşullarına geri dönememiştir.

Bankacılık sektöründeki krizin ana göstergelerinden biri, sistemdeki kredilerin miktarıdır. Kazakistan'da banka kredileri, 2009 krizinden ciddi şekilde etkilenmiştir. Bu durum, bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin payının artmasına (%30'u aşmasına) neden olmuştur. Bununla birlikte, sorunlu krediler yüksek düzeyde olmasına rağmen, bankacılık sektörü 2009 yılından 2014 yılının ortalarına kadar kredilendirme mekanizmasını nispeten düşük bir hızda ama yine de genişleterek devam ettirebilmiştir. 2014 yılı ortasında bankacılık sektörü, ek zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Örneğin, 2014 yılı Temmuz ayından 2016 yılı Kasım ayına kadar geçen iki buçuk yıllık dönemde bankacılık sektöründe kredilerin payı, nominal olarak sadece

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. d.a.nurbayev@gmail.com

For instance, in two and a half years, from July of 2014 to November 2016 the loans of the banking sector increased by only 5.41% in nominal terms and reached 12.84 trillion tenge (\$38.91 billion), while inflation was more than 26% in this period.

The sharp decline in world oil prices along with investment outflow from emerging countries and low metal prices have played a significant role in worsening the conditions in the banking sector in the country. The low oil prices had a negative effect on the national currency causing a negative impact on the bank lending in Kazakhstan. For instance, in its attempts to avoid rapid economic deterioration and social turbulences, the National Bank of Kazakhstan (NBK) delayed the national currency devaluation. Until August 2015, the NBK maintained the fixed exchange rate by decreasing liquidity in terms of national currency, which in turn caused interest rates to increase in financial markets. Moreover, high devaluation expectations among the population, which resulted in dollarization in deposits caused further weakening of tenge liquidity in the banking sector. As a result, the banks' inability to issue loans in terms of foreign currency together with low funding in tenge caused negative growth in the bank lending. Therefore, from July 2014 until the devaluation in August 2015 the loans in the banking sector decreased by almost 13% to 10.64 trillion tenge (\$32.24 billion) from 12.19 trillion tenge (\$36.93 billion). During this pre-devaluation period, the decrease in loans in terms of national currency was 0.22%, while the decrease in loans in terms of foreign currency was 38.10%.

Devaluating tenge in August 2015 slightly improved the situation with tenge liquidity in the financial markets. From the beginning of August 2015 to November 2016, or the post-devaluation period, the bank loans grew by 20%, which is a considerable growth. However, if we look at the loans in term of currencies, it can be observed that the bank loans in terms of tenge grew only by 4.5%, while loans in terms of foreign currency grew by 74.2%. The huge growth of the bank loans in terms of foreign currency

%5.41 oranında artarak 12.84 trilyon tenge (38.91 milyar dolar) olmuş, enflasyon oranı ise %26'nın üzerinde gerçekleşmiştir.

Dünya petrol fiyatlarındaki hızlı gerileme, gelişmekte olan ülkelere sermaye çıkışı ve düşük metal fiyatları, ülkede bankacılık sektöründeki koşulları olumsuz etkilemiştir. Düşük petrol fiyatları, ulusal para birimini olumsuz etkileyerek Kazakistan'daki banka kredileri üzerinde de olumsuz etkilere neden olmuştur. Örneğin, hızlı ekonomik gerilemeyi ve sosyal çalkantıları önlemeye yönelik girişimlerde bulunurken Kazakistan Merkez Bankası (NBK), ulusal para biriminin devalüasyonunu geciktirmiştir. NBK, Ağustos 2015'e kadar ulusal para cinsinden likiditeyi azaltarak döviz kurunu sabit tutmuş ve bu durum finansal piyasalarda faiz oranlarının artmasına yol açmıştır. Ayrıca, halk arasında artan devalüasyon beklentisi, mevduatta dolarizasyona neden olmuş ve bankacılık sektöründe tenge cinsinden likiditenin daha fazla zayıflamasına yol açmıştır. Sonuç olarak, bankaların yabancı para cinsinden kredi açamamaları ve düşük seviyede tenge finansmanı, banka kredilerinde negatif büyümeye neden olmuştur. Dolayısıyla, Temmuz 2014'ten Ağustos 2015'teki devalüasyona kadar bankacılık sektöründe krediler, %13 oranında azalarak 12.19 trilyon tengeden (36.93 milyar dolar) 10.64 trilyon tengeye (32.24 milyar dolar) düşmüştür. Devalüasyon öncesi dönemde, ulusal para birimi cinsinden kredilerdeki azalış %0.22 iken döviz cinsinden kredilerdeki azalış %38.10 olmuştur.

Ağustos 2015'te tengenin devalüasyona uğraması, finansal piyasalarda tenge cinsinden likiditenin durumunu biraz iyileştirmiştir. Ağustos 2015'in başından Kasım 2016'ya kadar banka kredileri %20 oranında artarak önemli bir büyümeye kaydetmiştir. Ancak, para birimleri cinsinden kredilere bakıldığında, tenge cinsinden banka kredilerinin sadece %4.5 oranında arttığını, buna karşılık döviz cinsinden kredilerin ise %74.2 oranında arttığı görülebilir. Döviz cinsinden banka kredilerinin yüksek oranda artması, gerçek borç senedi ihracından değil, tenge devalüasyonundan kaynaklanmıştır.

Bununla birlikte, petrol fiyatlarının düşük olduğu dönemde Kazakistan ekonomisinin

cy was not because of the growth of actual issuance of loans but the devaluation of tenge.

It is worth mentioning that not all sectors of the Kazakhstani economy suffered from the decrease in bank lending during the low oil prices period. For instance, the loans to the agricultural sector, communication sector, transport sector, industry and trade sectors grew by 68.4%, 56.9%, 43.3%, 34.8% and 24.7%, respectively, during the period. These high growth rates demonstrate the high level of governmental support, especially for the agricultural sector. In addition, due to the government's countercyclical policy aimed at developing the small and medium enterprises (SME's), the loans to the SME's grew by 90.57% and reached 2.96 trillion tenge (\$8.96 billion) in the reported period.

Meanwhile, the loans to the construction industry, to individuals and other sectors in the economy decreased by 23.7%, 2.9%, and 15.7%, respectively. These three industries account for 55.1% of total bank loans or 7.01 trillion tenge (\$21.24 billion) in November 2016, while they accounted for 65.01% or 7.88 trillion tenge (\$22.67 billion) in July 2014. The loans to the construction sector decreased mainly due to the fact that it requires long-term loans to finance its activities making it too risky for the banks to provide lending during the period of the poor economic situation in the country. Moreover, the loans to individuals decreased because of the deterioration in the income level of the population, increased unemployment, and increased prices of imported goods.

Despite the fact that the loans to individuals decreased, the interest rates did not experience significant changes. For instance, the interest rates on loans to individuals in terms of tenge were 19.2% in July 2014 and the same rate was in November 2016, while the highest interest rate was observed in March 2015 (21.4%). The interest rates on loans to individuals in terms of foreign currency increased by 0.9% to 11.4% during the same period, and reached 14.6%, which is its highest rate in October 2016. On the contrary, the interest rates on loans to non-banking legal entities in terms of tenge

tüm sektörlerinin banka kredilerindeki azalıştan zarar görmediği belirtilmelidir. Örneğin, bu dönemde tarım sektörü, iletişim sektörü, taşımacılık sektörü, sanayi ve ticaret sektörlerine verilen krediler sırasıyla %68.4, %56.9, %43.3, %34.8 ve %24.7 oranlarında artmıştır. Bu yüksek artış oranları, hükümetin özellikle tarım sektörüne büyük destek verdiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, hükümetin küçük ve orta boy işletmelerin (KOBİ'ler) gelişmesini amaçlayan konjonktür karşıtı politikalarına bağlı olarak KOBİ'lere verilen krediler de ilgili dönemde %90.57 oranında artmış ve 2.96 trilyon tenge (8.96 milyar dolar) olmuştur.

Bu arada, inşaat sektörüne, bireylere ve ekonomideki diğer sektörlere verilen krediler sırasıyla %23.7, %2.9 ve %15.7 oranında azalmıştır. Bu üç sektörün, Kasım 2016'da aldığı kredilerin toplam banka kredileri içindeki payı %55.1 veya 7.01 trilyon tenge (21.24 milyar dolar) olmuştur. Bu rakam, Temmuz 2014'te %65.01 veya 7.88 trilyon tenge (22.67 milyar dolar) olarak gerçekleşmiştir. İnşaat sektörüne verilen kredilerin azalması, bu sektörün faaliyetlerini finanse etmek için uzun vadeli kredilere ihtiyaç duymasına rağmen ülkedeki kötü ekonomik şartlar nedeniyle, bankaların borç verme koşullarının çok riskli hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Bireysel krediler ise bireysel gelir düzeyindeki bozulma, artan işsizlik ve ithal malı fiyatlarındaki artış nedeniyle azalmıştır.

Bireysel krediler azalmasına rağmen, faiz oranlarında önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Örneğin, Temmuz 2014'te tenge cinsinden bireysel kredilere uygulanan %19.2 oranındaki faiz oranı Kasım 2016'da değişmemiştir. En yüksek faiz oranı (%21.4) Mart 2015'te gözlemlenmiştir. Döviz cinsinden bireysel kredilere uygulanan faiz oranları ise aynı dönemde %0.9 artarak %11.4'e çıkmış ve Ekim 2016'da en yüksek orana (%14.6) ulaşmıştır. Aksine, bankacılık dışı tüzel kişilere tenge cinsinden verilen kredilere uygulanan faiz oranları, aynı dönemde %10.5'ten %15.8'e yükselmiştir. Ayrıca, Şubat 2016'da faiz oranı %25.8'e ulaşmıştır. Öte yandan, bankacılık dışı tüzel kişilere döviz cinsinden verilen kredilere uygulanan faiz oranı, Temmuz 2014'te %8.8 iken Kasım 2016'da %0.9

increased significantly from 10.5% to 15.8% during the same period. Moreover, the interest rates reached 25.8% in February 2016. On the other hand, the interest rates on loans to non-banking legal entities in terms of foreign currency decreased by 0.9% from 8.8% in July 2014 to 7.7% in November 2016. The high increase in interest rates on loans in terms of tenge can be explained by the liquidity shortage in financial markets, which made funding sources too expensive for the Kazakhstani banks.

In conclusion, it is important to note that low oil prices had a significant effect on bank loans in the economy of Kazakhstan. Due to the decision of the NBK to focus on implementation of the inflation targeting, which could lead better economic results in the long-term comparing with short-term effects of monetary expansion, there was no opportunity to increase liquidity in financial markets that could improve the situation with weak bank lending. Therefore, it could be expected that in near future the bank lending in the economy of Kazakhstan will not increase rapidly, mainly because of the fact that the NBK would prefer the long-term stability rather than the short-term economic growth.

oranında azalarak %7.7'ye düşmüştür. Tenge cinsinden kredilere uygulanan faiz oranlarındaki yüksek artış, finans piyasalarındaki likidite sıkıntısı ile açıklanabilir. Nitekim bu durum Kazakistan bankaları için finansman kaynaklarını pahalı hale getirmiştir.

Sonuç olarak, düşük petrol fiyatlarının Kazakistan ekonomisinde banka kredileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmelidir. NBK'nın, parasal genişlemenin kısa vadeli etkileri ile karşılaştırıldığında uzun vadede daha iyi ekonomik sonuçlara yol açabilecek olan enflasyon hedeflemesi uygulamasına odaklanma kararı nedeniyle, zayıf banka kredilerini iyileştirebilecek şekilde finansal piyasalarda likiditeyi artırma fırsatı olmamıştır. Dolayısıyla, yakın gelecekte Kazakistan ekonomisinde banka kredilerinin hızlı bir şekilde artmayacağı yönünde bir beklenti söz konusu olabilir. Bunun nedeni, NBK'nın kısa vadeli ekonomik büyümeden ziyade uzun vadeli istikrarı tercih etmesidir.

THE EFFECT OF LOW OIL PRICES AND SANCTIONS ON THE PUBLIC DEBT OF RUSSIA DÜŞÜK PETROL FİYATLARININ VE RUSYA'YA UYGULANAN YAPTIRIMLARIN RUSYA'NIN KAMU BORCU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

*Daniyar Nurbayev**

Currently, the Russian economy is suffering from an economic slowdown. GDP of Russia decreased by 3.7% and 0.2% in 2015 and 2016, respectively. Under these conditions, it is not surprising that the country experiences the increase of public debt to GDP, which according to the Finance Ministry of Russia, will reach 14.6% or \$223.3 (hereinafter USD/RUB is 56.79) billion in 2017, while in 2016 the rate was 13.2% or \$195.6 billion. It was also noted that the Ministry expects that the ratio will be growing further. It is forecasted that in 2018 the public debt to GDP will reach 14.9% or \$242.6 billion, while in 2019 the rate will reach 15.3% or \$266.5 billion. It is important to note that the Russian Government is going to focus mostly on the internal sources of financing budget deficit. The Government plans to increase internal public debt to GDP from 9.5% in 2016 to 11.7% in 2019, while external public debt to GDP is expected to be almost the same (3.7% in 2016 and 3.6% in 2019.)

The rising ratio of public debt to GDP might create some concerns, but if we look at other countries, we can observe that despite current economic slowdown the situation with public debt in Russia is better than the situation in most advanced countries. For example, according to the International Monetary Fund (IMF), the average ratio of public debt to GDP in Euro Region was 80.1% in 2015. Moreover, the ratio reaches 105.2% and 88.9% in the United States and the United Kingdom respectively, while in Japan public debt exceeds the country's GDP 2.5 times in 2015.

This relatively good performance of the Russian Government is caused mostly by the fact that the country could manage to significantly decrease the share of public debt

Günümüzde Rusya ekonomisinde bir yavaşlama yaşanmaktadır. Rusya'nın GSYİH'si, 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla %3.7 ve %0.2 oranında azalmıştır. Bu koşullar altında, ülkenin kamu borcunun GSYİH'ye oranında artış yaşanması şaşırtıcı değildir. Rusya Maliye Bakanlığı'ndan elde edilen verilere göre, kamu borcunun GSYİH'ye oranı 2017 yılında %14.6'ya veya 223.3 milyar dolara (şayet USD/RUB 56.79 olarak devam ederse) ulaşacaktır. Bu rakam, 2016 yılında %13.2 veya 195.6 dolar olmuştur. Bakanlığın, bu oranın daha da artacağı beklentisi içinde olduğu kaydedilmiştir. 2018 yılında kamu borcunun GSYİH'ye oranının %14.9'a veya 242.6 milyar dolara, 2019 yılında ise %15.3'e veya 266.5 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Burada, Rusya Hükümeti'nin bütçe açığının finansmanında çoğunlukla iç kaynaklar üzerinde odaklanacağını belirtmek gerekmektedir. Hükümet, 2016 yılında %9.5 olan iç kamu borcunun GSYİH'ye oranını 2019 yılında %11.7 seviyesine yükseltmeyi planlarken, dış kamu borcunun GSYİH'ye oranının hemen hemen aynı olması beklenmektedir (2016 yılında %3.7 ve 2019 yılında %3.6).

Kamu borcunun GSYİH'ye oranının artması bazı endişelere yol açsa da diğer ülkelere bakıldığında mevcut ekonomik yavaşlamaya rağmen Rusya'nın kamu borçlarının genel durumunun, gelişmiş ülkelerin kamu borçlarına kıyasla daha iyi olduğu görülmektedir. Örneğin, Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) verilerine göre, 2015 yılında Avrupa Bölgesi'nde kamu borcunun GSYİH'ye oranı %80.1 olmuştur. Bunun yanı sıra, 2015 yılında ABD ve İngiltere'deki oranlar sırasıyla %105.2'ye ve %88.9'a ulaşırken, Japonya'da kamu borçları ülkenin

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. d.a.nurbayev@gmail.com

in GDP and have been keeping it below 15% during the period of high oil prices in the 2000s and early 2010s. In the 1990s, Russia had to borrow a lot from external and internal sources and its ratio of public debt to GDP was much higher. For instance, the World Bank shows that public debt to GDP in Russia reached 143.9% in 1998. It is important to note that in 1998 the country was in severe financial crisis. The country underwent all types of financial crises, such as currency crisis, sovereign debt crisis, and banking sector crisis. Moreover, in the same year, the Government of the country defaulted on its debt.

The country was able to overcome the financial crises very quickly. To overcome the crisis the government adopted an "anti-crisis plan". The plan subsidies for the production of food, medicines, and other goods considered critical to the population; more strictly controlling the activities of natural monopolies; and imposing controls on using and holding foreign currencies; restructuring the banking sector and the tax system. The plan definitely had a positive effect on the economy, but the main fact that helped the country to overcome the crisis was high oil prices. Oil prices that started going up since the late 1990s, had a significantly positive effect on the Russian economy and the public debt to GDP ratio started to decline. For instance, data from the Federal State Statistics Service of Russia (FSSS) show that in 2000 the ratio of public debt to GDP was 61.4%, whereas by 2005 this rate decreased down to 14.2%. A one-digit (9.0%) public debt to GDP was reached in 2006 and it reached its lowest ratio (6.5%) prior to the global financial economic crisis, in 2008. This one-digit rate stood persistent until 2013 when the ratio reached 10.6%, and since then it has constantly increased. In 2014, the ratio increased up to 13.2%, while in 2015 it was 13.6%.

A relatively big leap (2.6%) from 10.6% in 2013 to 13.2% in 2014 occurred because of the fact that since the middle of 2014 oil prices started to decrease and in March-April 2014 some western countries imposed sanctions on Russia over the Ukrainian/Crimean crisis. Since oil revenues were one of the main sources of the state budget, the decreased oil

GSYİH'sinin 2.5 katını aşmıştır. Rusya Hükümetinin nispeten iyi olan bu performansı, çoğunlukla ülkenin kamu borcunun GSYİH içindeki payını önemli ölçüde azaltabilmesinden ve 2000'li yıllarda ve 2010'ların başlarında petrol fiyatları yüksek iken bu oranı %15'in altında tutabilmesinden kaynaklanmaktadır. 1990'lı yıllarda Rusya iç ve dış kaynaklardan çok fazla borçlanmak zorunda kalmıştı ve ülkenin kamu borcunun GSYİH'ye oranı çok yüksekti. Örneğin, Dünya Bankası, Rusya'da kamu borcunun GSYİH'ye oranının 1998 yılında %143.9'a ulaştığını açıklamıştır. Elbette burada 1998 yılında ülkenin ağır bir finansal krizle mücadele ettiğini belirtmek gerekmektedir. Ülke döviz krizi, kamu borcu krizleri ve bankacılık krizi gibi çeşitli finansal kriz türlerinden etkilenmiştir. Ayrıca, Hükümet aynı yıl borcunu ödeyememe durumu ile karşı karşıya kalmıştır.

Ülke, finansal krizleri hızla aşabilmiştir. Krizin üstesinden gelmek için hükümet bir "krizle mücadele planı" uygulamıştır. Bu plan, zorunlu ihtiyaç maddesi olan yiyecek, ilaç ve diğer ürünlerin üretimi için sübvansiyonların sağlanmasını; doğal kaynakların faaliyetlerinin daha sıkı kontrollere tabi tutulmasını; yabancı para kullanma ve elde bulundurma ile ilgili kontrollerin uygulanmasını ve bankacılık sektörünün ve vergi sisteminin yeniden yapılandırılmasını içermiştir. Planın ekonomi üzerinde olumlu etkisi olsa da, ülkenin krizin üstesinden gelmesine yardımcı olan başlıca etken yüksek petrol fiyatları olmuştur. Diğer bir ifadeyle 1990'lı yılların sonundan itibaren yükselmeye başlayan petrol fiyatlarının Rusya ekonomisi üzerinde önemli ölçüde olumlu etkisi olmuştur ve kamu borcunun GSYİH'ye oranı düşmeye başlamıştır. Örneğin, Rusya Federal Devlet İstatistik Hizmetleri (FSSS) verilerine göre, 2000 yılında kamu borcunun GSYİH'ye oranı %61.4 iken 2005 yılında bu oran %14.2'ye düşmüştür. 2006 yılında kamu borcunun GSYİH'ye oranı tek basamaklara (%9.0) düşmüş ve küresel ekonomik krizden önce 2008 yılında en düşük oranını (%6.5) görmüştür. 2013 yılına kadar tek basamaklı olmaya devam eden bu oran 2013 yılında %10.6'ya çıkmış ve bu

prices seriously affected the economic situation in the country. Furthermore, sanctions that mostly targeted Russian arms, energy and financial state-owned entities had an additional negative effect on the economy causing the reduction of the budget revenues and triggering high budget deficit. For instance, the Russian Federal Budget deficit amounted to 3.4% of GDP or \$52.3 billion in 2016, while a year ago the deficit was 2.4% of GDP or \$34.5 billion. In the period of 2012-2014, the budget deficit was lower than 0.5% of GDP. Moreover, the FSSS reported that the share of oil and gas revenues in total Federal Budget revenues was 35.9% or \$85.1 billion in 2016, which is the lowest level for the last 10 years. The second lowest share of oil and gas revenues was in 2007 when it decreased to 37.2% of total budget revenues.

The Finance Ministry of Russia expects that the share of oil and gas revenues in total Federal Budget revenues will not change significantly between 2017-2019 and will stay at the level of 36%-37%. However, it was also noted that the budget deficit will be decreasing in the next three years. It is expected that between 2017-2019, budget deficit will be 3.2%, 2.2% and 1.2% of GDP respectively. The country expects to achieve that goal by decreasing non-oil and gas budget deficit from 9.4% in 2016 to 6.6% in 2019. It is worth mentioning that the Government plans to decrease budget deficit by cutting budget expenses. For instance, the public social expenses to GDP is planned to decrease from 12.7% in 2016 to 12.2% in 2017, while expenses on national defense to GDP, expenses on national economy to GDP, expenses on education to GDP are planned to decrease from 7.2%, 4.5% and 3.7% in 2016 to 4.9%, 3.9% and 3.5% in 2019 respectively.

In 2017 and 2018, the Finance Ministry planned to cover the budget deficits mainly through the transfers from the Reserve Fund of Russian and the National Welfare Fund (\$32.1 billion and \$20.5 billion respectively). Whereas in 2019 the Finance Ministry expects to allocate only \$2.5 billion from these two funds. During these three years time, other parts of the deficits will mostly be covered by internal public debt, while the Government

yıldan itibaren sürekli olarak artmıştır. Nitekim kamu borcunun GSYİH'ye oranı 2014 yılında %13.2'ye ve 2015 yılında %13.6'ya yükselmiştir.

Kamu borcunun GSYİH'ye oranında nispeten büyük bir artış (%2.6'lık bir artış) meydana geldiği görülmektedir (2013 yılında %10.6 iken 2014 yılında %13.2). Çünkü 2014 yılının ortalarından itibaren petrol fiyatları düşmeye başlamış ve Mart-Nisan 2014 döneminde bazı batılı ülkeler tarafından Ukrayna/Kırım krizi sebebiyle Rusya'ya yaptırımlar uygulanmıştır. Petrol gelirleri devlet bütçesinin ana kaynaklarından biri olduğundan petrol fiyatlarındaki düşüş, ülke ekonomisini ciddi şekilde olumsuz etkilemiştir. Ayrıca, çoğunlukla Rus silah sanayini, enerji kurumlarını ve devletin mali kurumlarını hedef alan yaptırımlar, bütçe gelirlerinin azalmasına neden olarak ve yüksek bütçe açığını tetikleyerek ekonomi üzerinde ayrıca olumsuz bir etki oluşturmuştur. Örneğin, Rusya'nın federal devlet bütçesi açığı 2015 yılında GSYİH'nin %2.4'ü veya 34.5 milyar dolar iken 2016 yılında GSYİH'nin %3.4'ü seviyesinde veya 52.3 milyar dolar olmuştur. 2012-2014 döneminde ise bütçe açığı GSYİH'nin %0.5'inden düşük olmuştur. Ayrıca, FSSS, 2016 yılında petrol ve doğal gaz gelirlerinin toplam federal devlet bütçesi gelirleri içindeki payının %35.9 ya da 85.1 milyar dolar olduğunu belirtmiştir. Bu rakam, son 10 yılın en düşük seviyesidir.

Rusya Maliye Bakanlığı, petrol ve doğal gaz gelirlerinin toplam federal devlet bütçesi gelirleri içindeki payının 2017-2019 yılları arasında önemli ölçüde değişmeyeceğini ve %36-%37 seviyesinde kalacağını öngörmektedir. Bununla birlikte, bütçe açığının önümüzdeki üç yıl içinde azalacağı da belirtilmiştir. 2017-2019 yılları arasında bütçe açığının sırasıyla GSYİH'nin %3.2'si, %2.2'si ve %1.2'si olması beklenmektedir. Rusya hükümeti, 2016 yılında %9.4 olan petrol ve doğal gaz dışı bütçe açığını 2019 yılında %6.6'ya düşürerek bu amaca ulaşmayı ümit etmektedir. Bu noktada, hükümetin bütçe harcamalarını azaltarak bütçe açığını düşürmeyi planladığı belirtilmelidir. Örneğin, 2016 yılında %12.7 olan sosyal harcamaların GSYİH'ye oranının 2017 yılın-

plans to decrease the level of external public debt from 3.7% of GDP in 2016 to 3.6% of GDP 2019. Thus, the Russian Government, in 2017-2019, plans to cover its budget deficit through internal public debt in the amount of \$16.4 billion, \$14.9 billion and \$ 17.6 billion respectively.

In conclusion, if the negative external macroeconomic and geopolitical factors do not change, the public debt of Russia will continue to grow. Here, it is important to note that high public debt levels always carry a risk for governments to deteriorate public finance balance and have a negative effect on real economy. This is also a risk for the Russian economy. In this sense, in order to reduce the disruptive effects of high public debt on the economy, by implementing robust public debt policies and keeping public debt levels at acceptable levels as well as by using public debt revenues in implementing efficient public works, the Russian Government can carry out an effective public debt policy.

da %12.2'ye düşürülmesi planlanmaktadır. Milli savunma harcamalarının GSYİH'ye oranı, milli ekonomi harcamalarının GS-YİH'ye oranı ve eğitim harcamalarının GS-YİH'ye oranı, 2016 yılında sırasıyla %7.2, %4.5 ve %3.7 iken 2019 yılında bu oranların sırasıyla %4.9, %3.9 ve %3.5 olarak gerçekleşmesi planlanmaktadır.

2017 ve 2018 yıllarında Maliye Bakanlığı, bütçe açıklarını Rusya Rezerv Fonu'ndan ve Ulusal Refah Fonu'ndan (sırasıyla 32.1 milyar dolar ve 20.5 milyar dolar) aktarma yaparak karşılamayı planlamıştır. 2019 yılında Maliye Bakanlığı bu iki fondan yalnızca 2.5 milyar dolar ayırmayı düşünmektedir. Bu üç yıllık süre içinde bütçe açığının geri kalan kısmının çoğunlukla iç kamu borcuyla karşılanması planlanmakta ve Hükümet, 2016 yılında GSYİH'nin %3.7'sini oluşturan dış kamu borcu seviyesini 2019 yılında GS-YİH'nin %3.6'sına düşürmeyi hedeflemektedir. Böylece, 2017-2019 döneminde Rusya Hükümeti, bütçe açığını sırasıyla 16.4 milyar dolar, 14.9 milyar dolar ve 17.6 milyar dolar tutarındaki iç borç ile karşılamayı planlamaktadır.

Sonuç olarak, olumsuz dış makroekonomik ve jeopolitik faktörlerde bir değişiklik olmadığı takdirde, Rusya'nın kamu borcu artmaya devam edecektir. Burada, yüksek kamu borcu seviyelerinin, hükümetlerin kamu maliyesi dengesini bozma ve reel ekonomiyi olumsuz etkileme riski taşıdıklarını belirtmek gerekmektedir. Bu durum, Rusya ekonomisi için de bir risk oluşturmaktadır. Bu anlamda, yüksek kamu borcunun ekonomi üzerindeki yıkıcı etkilerini azaltmak için Rusya Hükümeti, güçlü kamu borcu politikaları uygulayarak, kamu borcu düzeylerini kabul edilebilir seviyelerde tutarak ve kamu borcuyla elde edilen gelirleri verimli kamusal faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde kullanarak etkin bir kamu borcu politikası uygulayabilir.

FOREIGN DIRECT INVESTMENT FLOWS TO IRAN IN THE POST SANCTIONS PERIOD YAPTIRIMLARIN ARDINDAN İRAN'A DOLAYSIZ YABANCI YATIRIM GİRİŞLERİ

*Zhengizkhan Zhanaltay**

Iran and P5+1 countries (China, France, Germany, Russia, the United Kingdom, and the United States), after 2 years of negotiations on the Iranian nuclear program signed the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) on July 14, 2015. Under the agreement, Iran agreed to significantly reduce its stockpile of enriched uranium and the European Union (EU) agreed to lift the sanctions while the United States (U.S.) agreed to lift the secondary sanctions against Tehran. After the approval of the International Atomic Energy Agency (IAEA) on Iran's compliance with the agreement on January 14, 2016, simultaneously both the EU and the U.S. have lifted their sanctions according to the agreement.

Agreement on lifting the sanctions could boost the economic growth by attracting foreign direct investment (FDI) flows and improve the trade relations with the European countries in Iran. In its first year of the post-sanction period, Iran managed to attract \$11.8 billion FDI, which is 6 times higher than in 2015. In February 2016, the Economy Minister of Iran, Ali Tayebnia, reported that Tehran expects \$15 billion FDI flows to the country until the end of the Iranian fiscal year (March 20, 2017). Moreover, lifting of sanctions paved the way for Iran to access to more than \$150 billion worth of its frozen overseas assets. To date, over \$30 billion of the Iranian frozen assets have already been released.

Looking at the sectoral distribution of the approved FDI flows, the largest share belongs to water and energy sector (including renewables) with \$8.1 billion FDI attracted to 35 different projects. The services and tourism sector have managed to attract FDI to 17 projects worth \$1.53 billion, while indus-

İran ve P5+1 ülkeleri (Çin, Fransa, Almanya, Rusya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri), İran nükleer programı ile ilgili 2 yıldır devam eden görüşmelerin ardından 14 Temmuz 2015 tarihinde Ortak Kapsamlı Eylem Planı'nı (JCPOA) imzalamışlardır. Anlaşmaya göre, İran zenginleştirilmiş uranyum stokunu önemli ölçüde azaltmayı kabul etmişti. Buna karşılık, Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Tahran'a uyguladıkları yaptırımları kaldırmayı kabul etmişlerdi. İran'ın anlaşmaya uyduğunun 14 Ocak 2016'da Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) tarafından onaylanmasından sonra hem AB hem de ABD, anlaşma çerçevesinde yaptırımları kaldırmışlardır.

Yaptırımların kaldırılmasına ilişkin anlaşma, İran'a dolaysız yabancı yatırım (DYY) girişlerini çekici hale getirerek ekonomik büyümeyi kısmen artırmış ve İran'ın Avrupa ülkeleri ile ticaret ilişkilerinin gelişmesini sağlamıştır. Yaptırım sonrası dönemin ilk yılında İran, 11.8 milyar dolar tutarında DYY çekebilmiştir. Bu rakam, 2015'te elde edildenden 6 kat daha fazladır. Şubat 2016'da İran Ekonomi Bakanı Ali Tayebnia, Tahran'ın ülkede uygulanan mali yılın sonuna kadar (20 Mart 2017) 15 milyar dolar tutarında DYY girişi beklediğini açıklamıştır. Ayrıca yaptırımların kaldırılması, İran'ın yurtdışında bulunan 150 milyar dolardan fazla dondurulmuş varlığına ulaşmasını da sağlamış, bugüne kadar İran'ın 30 milyar doların üzerinde dondurulmuş varlığı serbest kalmıştır.

Onaylanmış DYY girişlerinin sektörel dağılımına bakıldığında, en büyük payı 35 farklı projeye yönelik olan 8.1 milyar dolar tutarında DYY ile su ve enerji sektörü (yenilenebilir enerji dâhil) almaktadır. Hizmetler

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com

try and mining sector received \$1.53 billion for 48 projects. Moreover, agricultural sector received investments totaling \$512 million for 8 projects, while transportation and telecommunication sector got \$259 million for 3 projects. In terms of regional distribution, the North Khorasan province received the biggest share of investments worth \$3.37 billion followed by the East Azerbaijan province with \$1.5 billion and the Sistan-Baluchistan province with \$1.2 billion.

It should be admitted that the Iranian officials are trying to encourage investors to invest in sectors where payback period is short. For instance, payback period for hospitality sector in Iran is around 3-5 years, while this period is much longer for the oil industry. Moreover, small and medium-sized enterprises (SMEs) have attracted \$653 million investment from Turkey, Azerbaijan, China, Germany, France, the United Arab Emirates and others in 2016. In addition, the Government has granted \$3.5 billion loans to assist SMEs in 2016. As a result, 3,319 industrial units have been reopened by receiving funds from the Iranian Government.

The removal of sanctions dismantled barriers that prevented the EU members from developing their economic relations with Iran. For instance, in May 2016, representatives of over 300 German companies visited Iran in order to discuss the potential of investing in machinery, healthcare, automobile, and energy sectors. However, when we look at the FDI flows to Iran in terms of the size of the investments, Spain takes the first place with \$3.2 billion followed by Germany with \$2.96 billion. Moreover, in 2016 the FDI flows from France and the United Kingdom totaled \$389 million and \$260 million respectively.

Although the Iranian authorities managed to attract significant amount of FDI to the country in various sectors, there are a number of obstacles, which hinder the country's ability to attract even higher amounts of FDI. It is clear that after the implementation of the JCPOA agreement in January 2016, the Western investors started to resume their business contacts with Iran. For instance, the European banks such as KBC Bank and DZ Bank started to provide their European clients transaction

ve turizm sektörü 17 projeye 1.53 milyar dolar tutarında DYY çekerken, sanayi ve madencilik sektörüne 48 proje için 1.53 milyar dolar gelmiştir. Ayrıca, tarım sektöründe 8 proje için 512 milyon dolar, ulaşım ve telekomünikasyon sektöründe ise 3 proje için 259 milyon dolar tutarında yatırım gerçekleştirilmiştir. Bölgesel dağılım açısından, Kuzey Horasan eyaleti 3.37 milyar dolar ile yatırımlar içinde en büyük payı alan bölge olmuştur. Doğu Azerbaycan eyaletine 1.5 milyar dolar, Sistan ve Belucistan eyaletine ise 1.2 milyar dolar tutarında yatırım yapılmıştır.

İranlı yetkililerin, yatırımcıları geri ödeme döneminin kısa olduğu sektörlerle yatırım yapmaya teşvik etmeye gayret ettikleri belirtilmelidir. Örneğin, İran'da otelcilik sektöründe geri ödeme dönemi 3-5 yıl civarında iken, bu dönem petrol endüstrisi için daha uzundur. Ayrıca, küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) 2016 yılında Türkiye, Azerbaycan, Çin, Almanya, Fransa, Birleşik Arap Emirlikleri ve diğer ülkelerden 653 milyon dolar tutarında yatırım çekmiştir. Buna ek olarak Hükümet, 2016 yılında KOBİ'lere yardımcı olmak amacıyla 3.5 milyar dolarlık kredi vermiştir. Sonuç olarak, İran Hükümetinden fon alarak 3,319 sanayi işletmesi yeniden açılmıştır.

Yatırımların kaldırılması, AB üyelerinin İran'la olan ekonomik ilişkilerini geliştirmelerini engelleyen şartları ortadan kaldırmıştır. Örneğin, Mayıs 2016'da, 300'den fazla Alman şirketinin temsilcileri makine, sağlık, otomobil ve enerji sektörlerine yönelik yatırım potansiyelini görüşmek üzere İran'ı ziyaret etmişlerdir. Bununla birlikte, İran'a DYY girişlerine yatırım büyüklüğü açısından baktığımızda İspanya'nın 3.2 milyar dolar ile birinci sırada yer aldığı görülmektedir. İspanya'nın ardından 2.96 milyar dolar ile Almanya gelmektedir. Ayrıca, 2016 yılında Fransa ve İngiltere'den gelen DYY girişleri sırasıyla 389 milyon dolar ve 260 milyon dolar olmuştur.

İran makamları ülkenin çeşitli sektörlerine önemli miktarda DYY çekmeyi başarmışlarsa da, ülkenin daha fazla DYY çekebilmesini engelleyen bazı durumlar söz konusudur. Ocak 2016'da JCPOA anlaşma-

services with Iranian companies. However, in the post-sanction period, the U.S. investors and banks have still hesitated to conduct business with Iran. It could be explained by the fact that the American companies do not want to take the risk of entering sanction lists by dealing with the Iranian partners that could be affiliated with the Iranians in the U.S. Specially Designated National (SDN) and Foreign Sanctions Evaders (FSE) lists. Despite the fact that the Office for Foreign Asset Control (OFAC) of the U.S. Treasury Department and other responsible institution on the implementation of sanctions declared that the primary U.S. sanctions should not be seen as a hindrance to the companies, which conduct legitimate business with Iran, there are still concerns regarding the potential risk of unintentionally conduct business with prohibited persons in the lists persists. Moreover, the foreign policy of the new president Donald Trump introduces uncertainty over the future of the U.S.-Iranian relations.

Nevertheless, despite the lack of the U.S. investments in the post-sanction period, Iran started to strengthen its national economy. For instance, the GDP growth in the country reached 4.2% in 2016 compared to negative GDP growth rate of 6.8% in 2012. In addition, the inflation rate measured on the consumer price index (CPI) decreased to 12.6% in 2016 compared to 45.1% in 2012. Therefore, by attracting a large amount of FDI, Tehran could implement important reforms in the banking sector and improve business environment in the country that allowed Iran to become more integrated to international markets.

However, the country needs to attract larger amounts of FDI in order to further increase its economic development. For instance, in accordance with the sixth 5-year development plan (2016-2021) Iran aims to increase its electricity production capacity from 75,000 MW to 105,000 MW, which requires \$50 billion investment. Another \$50 billion needs to be invested in order to develop Iran's mining sector, \$30 billion of this amount needs to be invested in the steel industry and rest to copper, aluminum and other industries. As a result, the Iranian Government is planning to attract \$250 billion in

sının uygulanmasının ardından Batılı yatırımcıların İran'la olan ticari ilişkilerine yeniden başladıkları açıktır. Örneğin, KBC Bank ve DZ Bank gibi Avrupa bankaları, Avrupalı müşterileri ile İranlı şirketler arasında işlem yapmaya başlamışlardır. Ancak, yaptırım sonrası dönemde ABD yatırımcıları ve bankaları, hala İran'la iş yapmaktan çekinmektedirler. Çünkü Amerikan şirketleri, Özel Olarak Belirlenmiş Ulusal Liste (SDN) ve Yabancı Yaptırımlardan Kaçanlar (FSE) listelerinde yer alan İran şirketleriyle bağlantılı olma ihtimali olan İranlı ortaklarla iş yaparak yaptırım listelerine girme riskini almak istememektedirler. ABD Hazine Bakanlığına Tabi Yabancı Varlıkların Kontrolü Ofisi (OFAC) ve yaptırımların uygulanmasından sorumlu olan diğer kurumlar, ABD'nin uyguladığı yaptırımların İran ile kanunlara uygun olarak iş yapan şirketlere engel teşkil etmemesi gerektiğini ilan etmişlerdir. Ancak buna rağmen, listelerde yer alan ve iş yapılması yasak olan kişilerle kasıtlı dahi olmasa potansiyel olarak iş yapma riski ile ilgili endişeler hala devam etmektedir. Bunun yanı sıra, yeni ABD Cumhurbaşkanı Donald Trump'ın uyguladığı dış politika, ABD-İran ilişkilerinin geleceği konusunda bir belirsizlik içermektedir.

Bununla birlikte, yaptırım sonrası dönemde ABD yatırımlarının eksikliğine rağmen, İran milli ekonomisini güçlendirmeye başlamıştır. Örneğin, 2012 yılında negatif büyüme (-%6.8) gösteren ülkenin GSYİH'si 2016 yılında %4.2'ye ulaşmıştır. Buna ek olarak, tüketici fiyat endeksiyle (TÜFE) ölçülen enflasyon oranı 2012 yılında %45.1 iken 2016 yılında %12.6'ya düşmüştür. Dolayısıyla, Tahran, büyük miktarda DYY çekme yoluyla, ülkedeki bankacılık sektöründe önemli reformlar uygulayabilme ve İran'ın uluslararası pazarlara daha fazla entegre olmasını sağlayan iş ortamını iyileştirebilme imkânı elde etmiştir.

Ancak, ekonomik kalkınmasını daha fazla artırmak için ülkenin daha çok DYY çekmesi gerekmektedir. Örneğin, altıncı beş yıllık kalkınma planına (2016-2021) göre İran, elektrik üretimi kapasitesini 75,000 MW'dan 105,000 MW'a çıkarmayı hedeflemektedir ve bunun için 50 milyar

total to 12 outlined sectors including oil, natural gas, mining, and electronics. Therefore, Tehran needs to gain the trust of concerned foreign investors and unify the political elite around the idea of seeing the FDI flows to the country as an opportunity rather than economic infiltration.

dolarlık bir yatırıma ihtiyaç duymaktadır. İran'ın maden sektörünün geliştirilmesi için 50 milyar dolar daha yatırım yapılması gerekmektedir. Bu miktarın 30 milyar doları çelik endüstrisine ve geri kalanı bakır, alüminyum ve diğer sanayilere yatırılmalıdır. Sonuç olarak, İran Hükümeti, petrol, doğalgaz, madencilik ve elektronik olmak üzere toplam 12 temel sektöre 250 milyar dolarlık yatırım çekmeyi planlamaktadır. Bu nedenle, Tahran'ın yabancı yatırımcıların güvenini kazanması ve ülkeye DYY girişlerinin bir ekonomik sızıntı değil bir fırsat olduğu yönünde ülkedeki siyasi elitleri ikna etmesi gerekmektedir.

RECENT TRENDS IN FISCAL POLICY IN THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN KAZAKİSTAN EKONOMİSİNDE MALİYE POLİTİKASINDAKİ SON EĞİLİMLER

*Kanat Makhanov**

As it is well known, the economy of Kazakhstan is highly dependent on extractive industries, which has implications for coordinating fiscal policy. During 2014-2016, Kazakhstan's oil and gas revenues decreased by almost two thirds. This sharp decline made it necessary for the Government to reconsider the implications of the fiscal policy. In general, the fiscal policy in the economy of Kazakhstan is being transformed from the model, which is based primarily on oil and gas revenues, to the new budget model, which relies on the diversification in revenue sources.

It should be admitted that the budget deficit in the economy of Kazakhstan has been constantly rising since 2006 and it reached its highest level in 2014 exceeding 1 trillion tenge. However, due to prudential fiscal policy, which included cutting budget expenditures on public security, culture and sport, housing and public utility, as well as increasing transfers from the National Fund, the budget deficit started to decrease since 2014. In 2016, the budget deficit reduced to 737.7 billion tenge compared to 915 billion tenge in 2015. Due to the restrictive budget policies mentioned above, the budget deficit in 2016 constituted about 1.6% of the GDP, which can be considered as tolerable.

It is also worth mentioning that in 2016 the expenditure of the state budget increased by 14.7% reaching 9,433.7 billion tenge or 20.4% of the GDP. The Government managed to increase the key categories of the public expenditures such as education (22.3%), health care (20.3%), social benefits (15.4%), housing and public utilities (14.5%), culture, sports, tourism and media (11.2%) and public security, legal, judicial, criminal-executive activity (4.8%). However, the budget revenues also increased by 21.9% and amounted to 9,308.5

Bilindiği gibi, Kazakistan ekonomisi madencilik sektörüne oldukça bağımlıdır ve bu durum maliye politikası uygulamalarında etkilemektedir. 2014-2016 yılları arasında Kazakistan'ın petrol ve doğalgaz gelirleri yaklaşık üçte bir oranında azalmıştır. Bu keskin düşüş, Hükümet'in maliye politikasının etkilerini yeniden gözden geçirmesi gerekli hale getirmiştir. Genel olarak Kazakistan ekonomisinde maliye politikası uygulamalarında, petrol ve doğalgaz gelirlerine dayanan modelden gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesine dayanan yeni bütçe modeline bir dönüşüm süreci yaşanmıştır.

Kazakistan ekonomisinde bütçe açığının 2006 yılından itibaren sürekli arttığı ve 2014 yılında 1 trilyon tengeyi aşarak en yüksek seviyesine ulaştığı belirtilmelidir. Bununla birlikte, kamu güvenliği, kültür ve spor, konut ve kamu hizmetlerinde bütçe harcamalarının azaltılması ve Ulusal Fon'dan yapılan transferlerin artırılması gibi maliye politikası uygulamalarına bağlı olarak 2014 yılından itibaren bütçe açığı azalmaya başlamıştır. 2015 yılında bütçe açığı 915 milyar tenge iken 2016 yılında 737.7 milyar tengeye düşmüştür. Yukarıda belirtilen daraltıcı bütçe politikaları nedeniyle, 2016 yılında bütçe açığı GSYİH'nin yaklaşık %1.6'sını oluşturmuştur.

2016'da bütçe harcamalarının %14.7 oranında artarak 9,433.7 milyar tengeye (GSYİH'nin %20.4'üne) ulaştığını belirtmek gerekmektedir. Hükümet, eğitim (%22.3), sağlık hizmetleri (%20.3), sosyal yardımlar (%15.4), konut ve kamu hizmetleri (%14.5), kültür, spor, turizm ve medya (%11.2) ve kamu güvenliği, yasal, adli, ceza yürütme faaliyetleri (%4.8) gibi başlıca kamu harcamalarını artırmıştır. Bununla birlikte, bütçe gelirleri 2016 yılında %21.9 oranında ar-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

billion tenge or 20.2% of the GDP in 2016. Moreover, in 2016 the tax revenues increased by 23.3% compared to 2015, whereas non-tax revenues and transfers from the National Fund increased by 64.3% and 16.2%, respectively. All categories of tax revenues increased except for the value added tax revenues. The increase in public revenues exceeded the increase in public expenditures, which positively affected public deficit.

As it is known, the public budget consists of the republican budget executed by the central government and local budgets executed by local administrations. In 2016, the revenues of local budgets rose by 17.7% while the expenditures grew by 22.6%, which led to 30% increase of local budget deficit. The revenues and expenditure of the republican budget were 7,662.2 billion and 7,899.8 billion tenge, which increased the republican budget deficit by 18.7%. Over the last four-five years, there is an upward trend in the revenues of local budgets, while the revenues of the republican budget are on a downward trend. Thus, since 2014, the ratio of the revenues of local budgets to the revenues of the republican budget decreased from 0.64 to 0.56 and the ratio for expenditures decreased slightly from 0.56 to 0.53. This pattern weakened the role of local budgets in implementing fiscal policy, which caused an inefficiency in fiscal policy implementations. Therefore, the fiscal decentralization has become one of the principal objectives of the Government. In this regard, in June 2017 the President signed a Law on amendments to some legislative acts on the issues of development of local governments, according to which villages that have at least 2000 inhabitants or more will have their own budgets starting from 2018.

The top priorities in the fiscal policy and tax administration under the conditions of low oil prices and reduced oil revenues were specified in the last two Presidential Addresses to the Nation of Kazakhstan. In the Presidential Address to the Nation of Kazakhstan which was presented on January 31, 2017, the President Nursultan Nazarbayev specified three key objectives for the fiscal policy and tax administration. The first one is the

tarak 9,308.5 milyar tengeye ulaşmış ve GSYİH'nin %20.2'sini oluşturmuştur. Ayrıca, 2016 yılında vergi gelirleri 2015 yılına kıyasla %23.3 oranında artarken, vergi dışı gelirler ve Ulusal Fon'dan yapılan transferler sırasıyla %64.3 ve %16.2 oranında artmıştır. Katma değer vergisi dışındaki tüm vergi türlerinde vergi gelirleri artmıştır. Kamu gelirleri artışı, kamu harcamaları artışının üzerinde gerçekleşmiş ve bu durum bütçe açığını olumlu yönde etkilemiştir.

Bilindiği gibi kamu bütçesi, merkezi hükümet tarafından yürütülen merkezi bütçe ile yerel yönetimler tarafından yürütülen yerel bütçelerden oluşmaktadır. 2016 yılında yerel bütçe gelirleri %17.7 oranında artarken, yerel bütçe harcamaları %22.6 oranında artmıştır. Bu durum, yerel bütçe açığının %30 oranında artmasına neden olmuştur. Merkezi bütçe gelirleri ve harcamaları sırasıyla 7,662.2 milyar ve 7,899.8 milyar tenge olarak gerçekleşmiştir. Bu durum merkezi bütçe açığını %18.7 oranında artırmıştır. Son 4-5 yıl içinde yerel bütçe gelirlerinde artış eğilimi yaşanırken, merkezi bütçe gelirleri düşüş eğiliminde olmuştur. Bu şartlar altında, 2014 yılından bu yana yerel bütçe gelirlerinin merkezi bütçe gelirlerine oranı 0.64'ten 0.56'ya, yerel bütçe harcamalarının merkezi bütçe harcamalarına oranı ise 0.56'dan 0.53'e düşmüştür. Bu durum, maliye politikası uygulamalarında verimsizliğe neden olmuş ve maliye politikasının uygulanmasında yerel bütçelerin rolünü zayıflatmıştır. Bu nedenle, mali alanda âdem-i merkeziyetçilik, Hükümetin başlıca hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bu bağlamda, Haziran 2017'de Cumhurbaşkanı, yerel yönetimlerin geliştirilmesine ilişkin konularda yasamayla ilgili bazı düzenlemelerde değişiklik yapılması ile ilgili bir Kanun imzalamıştır. Bu Kanuna göre, en az 2000 ya da daha fazla nüfusa sahip köyler, 2018 yılından itibaren kendilerine ait bütçelere sahip olacaklardır.

Düşük petrol fiyatlarına ve azalan petrol gelirlerine bağlı olarak maliye politikası ve vergi yönetiminde dikkate alınan başlıca öncelikler, Kazakistan Cumhurbaşkanı'nın iki Halka Sesleniş Konuşmasında belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarba-

necessity to radically improve the efficiency of budget expenditures, especially the expenditures of the Ministries of Labor and Social Welfare, Health, Education and Science, as they account for over 40% of the national budget. The second objective is to improve the efficiency of the guaranteed transfers from the National Fund reducing these transfers to 2 trillion tenge by 2020. Thirdly, the Government should improve the monitoring and controlling process of the external and internal loans of the quasipublic sector.

Due to high fluctuations in oil prices and switch from the fixed exchange regime to the floating exchange regime, which led to a 73% depreciation of tenge in 2015, the fiscal policy in the economy of Kazakhstan faced a high level of uncertainty, which make it problematic for the Government to prepare reliable budget projections for mid-term and long-term perspectives. In fact, since 2014, due to high volatility in oil prices and exchange rates, the budget plans became imprecise and the budget amendments became rather frequent. For instance, in the beginning of 2017 the Parliament of Kazakhstan had to adopt serious amendments to the public budget for 2017-2019 increasing the projected prices of oil from \$35 to \$50 per barrel and decreasing the projected KZT/USD exchange rate from 360 to 330. According to the new budget for 2017, the public expenditures are expected to increase considerably mainly due to the new anti-crisis measures of the Government. The overall guaranteed transfers from the National Fund are expected to stay at 2,880.0 billion tenge. As a result, in 2017 the projected public budget deficit will increase almost three-fold from 581.1 billion tenge to 1,547.9 billion tenge accounting for 3.2% of the GDP.

Therefore, the Minister of the National Economy of Kazakhstan, Timur Suleymenov, in his recent interview mentioned that in order to deal with this problem the Ministry is preparing a proposal, according to which it is assumed to switch from three-year budget planning to one-year budget planning. The proposal is aimed at resolving the main problems of the fiscal policy by facilitating the process of using the funds in the real economy, improving the monitoring process

yev, 31 Ocak 2017 tarihinde yaptığı Halka Sesleniş Konuşmasında maliye politikası ve vergi yönetimi için üç temel hedef belirlemiştir. Birinci hedef, bütçe harcamalarının, özellikle ulusal bütçenin %40'ından fazlasını oluşturan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın yaptığı harcamaların verimliliğini arttırmaktır. İkinci hedef, Ulusal Fon'dan sağlanan devlet garantili transferlerin verimliliğini artırmak ve bu transferleri 2020 yılına kadar 2 trilyona düşürmektir. Üçüncü hedef ise, Hükümet'in yarı kamusal sektörün iç ve dış borçlarında izleme ve kontrol süreçlerini iyileştirmesidir.

Petrol fiyatlarındaki yüksek dalgalanmalara ve 2015 yılında tenge'nin %73 oranında değer kaybetmesine neden olan sabit döviz kuru uygulamasından dalgalı döviz kuru uygulamasına geçilmesine bağlı olarak, Kazakistan ekonomisinde maliye politikası büyük bir belirsizlik ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, Hükümet'in orta ve uzun vadeli perspektifler için güvenilir bütçe tahminleri yapmasını zorlaştırmaktadır. Aslında, 2014 yılından bu yana petrol fiyatlarındaki ve döviz kurlarındaki oynaklığın yüksek olması nedeniyle kesin bütçe planları yapılamamakta ve oldukça sık bütçe değişiklikleri gerçekleştirilmektedir. Örneğin, 2017 yılı başında Kazakistan Parlamentosu, 2017-2019 yılları için kamu bütçesinde ciddi değişiklikler yapmayı kabul ederek tahmini petrol fiyatlarını varil başına 35 dolardan 50 dolara yükseltmiş ve öngörülen KZT/USD döviz kurunu 360'tan 330'a düşürmüştür. Yeni 2017 yılı bütçesine göre, Hükümet'in yeni kriz karşıtı önlemlerine bağlı olarak kamu harcamalarının önemli ölçüde artması beklenmektedir. Ulusal Fon'dan sağlanan devlet garantili transferlerin toplamının 2,880.0 milyar tenge düzeyinde kalması beklenmektedir. Sonuç olarak, 2017 yılında tahmini bütçe açığının, neredeyse üç kat artarak 581.1 milyar tengeden 1,547.9 milyar tengeye çıkması ve GSYİH'nin %3.2'sini oluşturması beklenmektedir.

Dolayısıyla, Kazakistan Ulusal Ekonomi Bakanı Timur Suleymenov, son röportajında bu sorunun üstesinden gelebilmek için

of the budget execution and stimulating the cooperation between the public and private sectors.

It could be concluded that in the economy of Kazakhstan, the current reforms and other changes in the fiscal policy can be considered as a response by the Government to overcome current economic challenges. The Kazakhstani authorities have been implementing prudential fiscal policies by introducing specific reforms in order to achieve fiscal stability. However, the success of these reforms and policy changes cannot be fully evaluated without monitoring the process of implementation at least in the mid-term.

Bakanlığın üç yıllık bütçe planlamasından yıllık bütçe planlamasına geçişi öngören bir öneri hazırladığını belirtmiştir. Önerinin amacı, reel ekonomide kaynak kullanım sürecini kolaylaştırmak, bütçe uygulamasının izlenmesi sürecini iyileştirmek ve kamu ile özel sektör arasındaki işbirliğini teşvik ederek maliye politikasının temel sorunlarını ortadan kaldırmaktır.

Kazakistan ekonomisinde maliye politikasında gerçekleştirilen reformlar ve diğer değişiklikler, Hükümet'in, mevcut ekonomik zorluklar karşısında gösterdiği tepkiler olarak görülebilir. Kazakistan yetkilileri, mali istikrarı sağlamak amacıyla bazı temel reformlar başlatarak ihtiyatlı maliye politikası uygulamaktadırlar. Ancak, en azından orta vadede uygulama süreci izlenmeden, bu reformların ve politika değişikliklerinin başarısının tam olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir.

CURRENCY DEVALUATION IN UZBEKISTAN ÖZBEKİSTAN'DA DEVALÜASYON

*Daniyar Nurbayev**

Since President of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev came to power in December 2016, significant social and economic reforms have been undertaken in the country. For instance, the government has created new free economic zones (in Urgut, Gijduvan, Qoqand, and Hazarasp, as well as seven free economic zones of the pharmaceutical sector), improved the legal and economic conditions of running business, and initiated reforms in the tax and education systems. Moreover, the country has succeeded in improving its relations with the neighboring states, especially Tajikistan and Kyrgyzstan, and deepening cooperation with international organizations such as the European Bank for Reconstruction and Development, World Bank (WB), and International Monetary Fund (IMF). However, one of the main changes introduced by the new leadership is the currency and foreign exchange reform, which has made the country's national currency, the som, freely exchangeable.

The Uzbek government first introduced som-coupons, a transitional currency, which replaced the Soviet ruble at the rate of one-to-one, on November 12, 1993. The permanent currency unit was introduced on July 1, 1994, at the rate of one som for 1000 som-coupons, with the exchange rate equaling 25 som per \$1. However, by losing two-thirds of its value in the second half of 1994, the som became one of the weakest new currencies in Central Asia. Due to hyperinflation, which Uzbekistan experienced in the 1990s, the government was unable to make the som fully convertible. In 1996, the country faced a significant balance of payments deficit, which pressured the national currency's exchange rate. As a result, the government maintained tight control over the som, limiting access of the population to foreign currency. The government established two legitimate, though

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in Aralık 2016'da iktidara gelişinden bu yana geçen süreçte ülkede önemli sosyal ve ekonomik reformlar gerçekleştirilmiştir. Örneğin, hükümet, Ürgüt, Gijduvan, Hokand ve Hazarasp'da yeni serbest ekonomik bölgeler açmanın yanı sıra ilaç sektöründe de yedi serbest ekonomik bölge oluşturmuş olup bunlara ek olarak iş yapmanın hukuki ve ekonomik şartlarının iyileştirmesi, vergi ve eğitim sistemleri alanlarında da çeşitli reformlar başlatmıştır. Dahası, Özbekistan, komşu ülkelerle, özellikle Tacikistan ve Kırgızistan ile olan ilişkilerini geliştirmekte ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Dünya Bankası (WB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi uluslararası örgütlerle de işbirliğini güçlendirmektedir. Bununla birlikte, yeni lider kadronun getirdiği başlıca değişikliklerden birisi, ülkenin ulusal para birimi olan som'u serbestçe değiştirilebilir hale getiren para ve döviz reformudur.

Özbek hükümeti, ilk olarak 12 Kasım 1993 tarihinde bire bir oranında Sovyet ruble'sinin yerini alan ve geçiş süreci para birimi olan som kuponlarını piyasaya sürmüştür. 1 Temmuz 1994 tarihinde kalıcı para birimi piyasaya tanıtılmış olup değeri 1 som 1000 som kuponuna eşit olarak ve 1 dolar ise 25 som oranında belirlenmiştir. Bununla birlikte, 1994 yılının ikinci yarısında değerinin üçte ikisini kaybeden som, Orta Asya'daki en zayıf yeni para birimlerinden biri haline gelmiştir. Özbekistan'ın 1990'lı yıllarda yaşadığı aşırı enflasyon nedeniyle hükümet, som'u tamamen serbestçe değiştirilebilir hale getirememiştir. 1996 yılında ülke, ödemeler dengesindeki önemli açığın ulusal para birimi üzerinde yaratmış olduğu baskı ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucu olarak, hükümet, nüfusun yabancı para birimine erişimini

*MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. d.a.nurbayev@gmail.com

overvalued, exchange rates, namely, the official exchange rate set by the Central Bank of Uzbekistan (CBU) and the interbank privileged exchange rate for particular state enterprises and licensed importers. Moreover, up to February 2017 most exporters were obliged to convert 50% of their export revenues into local currency at the official exchange rate. In February 2017, the percentage of mandatory conversion was reduced to 25%.

Under these conditions, the third, so called black market, exchange rate, which was usually significantly higher than the official exchange rate, appeared in the country. In fact, in the beginning of the 2000s, the Uzbek authorities made several attempts to introduce full currency convertibility, but failed to do so. As a result, because of the country's failure to deregulate the currency market, the IMF left Uzbekistan in 2000.

However, the situation has changed radically after President Mirziyoyev issued a decree on priority measures for liberalizing the foreign exchange policy dated September 2, 2017. After the decree took effect on September 5, 2017, the CBU devalued the country's currency in relation to foreign currency by almost 96%. The official exchange rate increased from about 4,200 soms per \$1 to 8,100 soms per \$1, while the interbank privileged exchange rate increased from 4,240 soms per \$1 to 8,110 soms per \$1. The CBU stated that the current average exchange rate should be in the range of 8,000-8,150 soms per \$1. As a result, the new official and interbank exchange rates exceeded the black market exchange rate, which amounted to 7,700 soms per \$1 as of September 4, 2017. It is worth mentioning that in the early August 2017, a month before the devaluation, the black market exchange rate was about 8,100-8,200 soms per \$1, but public expectations of the forthcoming currency market liberalization led to its decrease.

Under the decree, individuals and legal entities are allowed to freely sell and buy foreign currency. Indeed, legal entities no longer need a special license to buy foreign currency in commercial banks to fulfill their operational activities such as imports of goods, repatriation of profits, repayment of loans, payment

sınırlayarak som üzerinde sıkı bir kontrol sağlamıştır. Hükümet, aşırı değerlenmiş olsa da iki meşru döviz kuru belirlemiş olup bunlardan ilki Özbekistan Merkez Bankası'nın (CBU) belirlediği resmi döviz kuru ve ikincisi ise belirli devlet teşebbüsleri ve lisanslı ithalatçılar için bankalar arası imtiyazlı döviz kurudur. Ayrıca, Şubat 2017'ye kadar ihracatçıların çoğu, ihracat gelirlerinin %50'sini resmi döviz kuru üzerinden yerel para birimine dönüştürmek zorunda kalmışlardır. Şubat 2017'de, zorunlu dönüşüm yüzdesi %25'e düşürülmüştür.

Üçüncü olarak, ülkede karaborsa olarak adlandırılan ve genellikle resmi döviz kuruyla önemli derecede yüksek olan döviz kuru ortaya çıkmıştır. Nitekim 2000'li yılların başında Özbek makamları, para biriminin tamamen değiştirilebilmesi için çeşitli girişimlerde bulunmuş ancak başarılı olamamışlardır. Dolayısıyla, ülkenin döviz piyasasını düzenleyememesi IMF'in 2000 yılında Özbekistan'ı terk etmesine neden olmuştur.

Ancak, Cumhurbaşkanı Mirziyoyev'in 2 Eylül 2017 tarihinde döviz politikasının serbestleştirilmesine ilişkin bir kararnamayı imzalamasından sonra bu durum köklü bir şekilde değişmiştir. Kararname 5 Eylül 2017'de yürürlüğe girdikten sonra CBU, ülkenin para birimini dövize karşı neredeyse %96 oranında devalüe etmiştir. Resmi döviz kuru 1 dolar başına yaklaşık 4,200 som'dan 1 dolar başına 8,100 som'a, bankalar arası ayrıcalıklı döviz kuru ise 1 dolar için 4,240 som'dan 1 dolar başına 8,110 som'a yükselmiştir. CBU, cari ortalama döviz kuru oranının 1 dolar için 8,000-8,150 som arasında olması gerektiğini belirtmiştir. Sonuç olarak, yeni resmi ve bankalar arası döviz kurları, 4 Eylül 2017 itibarıyla 1 dolar başına 7,700 som'a ulaşan karaborsa döviz kuru oranını aşmıştır. Devalüasyondan bir ay önce Ağustos 2017 başında karaborsa döviz kuru 1 dolar için yaklaşık 8,100-8,200 som olmuştur, fakat önümüzdeki döviz piyasasının serbestleştirilmesi ile ilgili kamu beklentileri bu oranın azalmasına neden olmuştur.

Bu kararname, bireylerin ve tüzel kişilerin serbestçe para satmalarına ve satın

of travel expenses and other non-trade transfers. Individuals are also permitted to freely buy foreign currency in commercial banks with its further transfer to an international payment card that should be used only in international transactions. At the same time, individual entrepreneurs that import products from abroad are also allowed to buy foreign currency using a banking account. Moreover, the requirement for the mandatory conversion of export revenues for exporters was completely abolished.

The ongoing reforms should promote Uzbekistan's economic liberalization aimed at further strengthening the macroeconomic stability and maintaining high economic growth. In fact, the currency conversion restrictions created a barrier to foreign capital seeking access to the Uzbek market. The lack of convertibility has prevented foreign investors from doing business in Uzbekistan. For instance, according to the WB, the average share of foreign direct investment (FDI) in the Uzbek GDP in 2000-2015 was 1.69%, while in other Central Asian countries this share was several times higher, equaling 8.8%, 8.2%, 5.9% and 4.4% for Turkmenistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Tajikistan, respectively. Therefore, the liberalization of the currency market can increase the investment inflow in the long term, which would be a positive development for Uzbekistan since FDI remains one of the key drivers of social economic development in transition economies.

On the other hand, the recent devaluation can cause negative consequences affecting Uzbekistan's economic stability in the short term. Firstly, due to the fact that the currency devaluation increases prices on imported goods, it appears that in 2017 the inflation rate will grow much faster than in the previous years. Secondly, the situation can have an immediate negative impact on the stability of the banking sector. For instance, Moody's Investors Service notes that the devaluation will quite probably have a negative effect on the quality of bank borrowers in Uzbekistan. Indeed, the liberalization of the currency policy may adversely affect the country's banking system, the key industries of the national economy and real income of the population

almalarına imkân sağlamaktadır. Nitekim tüzel kişiler, artık mallarının ithalatı, kârlarının geri gönderilmesi, kredilerinin geri ödenmesi, seyahat masraflarının ödenmesi ve diğer ticaret dışı transferler gibi operasyonel faaliyetlerini yerine getirmek için ticari bankalarda döviz almaya yönelik özel bir lisansa ihtiyaç duymamaktadırlar. Bireylerin de, yalnızca uluslararası işlemlerde kullanılması gereken uluslararası ödeme kartına transfer ederek ticaret bankalarında serbestçe döviz almalarına imkân verilmektedir. Aynı zamanda, yurtdışından ürün ithal eden bireysel girişimcilerin de bankacılık hesabı kullanarak döviz almasına izin verilmektedir. Diğer taraftan, ihracatçıların ihracat gelirlerinin zorunlu olarak dönüştürülmesi gereği tamamen kaldırılmıştır.

Devam eden reformlar, makroekonomik istikrarı daha da güçlendirmeyi ve yüksek ekonomik büyümeyi sürdürmeyi amaçlayan Özbekistan ekonomisinin serbestleştirilmesini teşvik etmelidir. Nitekim para birimi dönüştürme kısıtlamaları, Özbek pazarına girmek isteyen yabancı sermayeye engel oluşturmaktadır. Konvertibilite eksikliği, yabancı yatırımcıların Özbekistan'da iş yapmalarına engel olmuştur. Örneğin, WB verilerine göre, 2000-2015 yılları arasında Özbek GSYH'sindeki doğrudan yabancı yatırımın (DYY) ortalama payı %1.69 iken, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan gibi diğer Orta Asya ülkelerinde bu oran birkaç kat daha yüksek olup, sırasıyla %8.8, %8.2, %5.9 ve %4.4'e denk gelmiştir. Dolayısıyla, döviz piyasasının serbestleştirilmesi, uzun vadede yatırım girişini artırabilir ve bu durum, Özbekistan için olumlu bir gelişme olabilir. Çünkü DYY, geçiş ekonomilerinde sosyal ekonomik kalkınmanın en önemli itici güçlerinden biri olmaya devam etmektedir.

Öte yandan, son yapılan devalüasyon, kısa vadede Özbekistan'ın ekonomik istikrarını etkileyen olumsuz sonuçlara neden olabilir. İlk olarak, para birimindeki devalüasyonun ithal malların fiyatlarını artırması nedeniyle, 2017 yılında enflasyonun önceki yıllara göre çok daha hızlı büyüyeceği görülmektedir. İkinci olarak da, bu durum, bankacılık sektörünün istikrarı üze-

in the short run. Therefore, in order to mitigate potential negative effects, the Uzbek government should continue the policy of economic reforms by introducing further changes and amendments to the legislation arising from the September 2017 currency decree. One of them should be the development of a new Law on Currency Exchange Regulation to replace the existing law dated May 7, 1993.

In conclusion, it remains to be seen if Uzbekistan will succeed in its economic reforms, but the initial stage of this process is very promising. The Uzbek government would be able to ensure long-term economic growth through taking appropriate and sustainable measures to overcome possible financial instability, along with adequate support of international organizations, such as the IMF and WB.

rinde derhal olumsuz etki yaratabilir. Örneğin, Moody's Investors Service'den yapılan açıklamaya göre, devalüasyon muhtemelen Özbekistan'daki banka borçlularının kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir. Nitekim para politikasının serbestleştirilmesi, kısa vadede ülkenin bankacılık sistemini, ülke ekonomisinin ana endüstrilerini ve nüfusun gerçek gelirini olumsuz şekilde etkileyebilir. Bu nedenle, potansiyel olumsuz etkileri azaltmak için, Özbek hükümeti, Eylül 2017 para birimi kararnamesinden kaynaklanan mevzuata daha fazla değişiklikler getirerek ekonomik reform politikasını sürdürmelidir. Bu değişikliklerden birisi, 7 Mayıs 1993 tarihli mevcut kanunun yerini alacak yeni Döviz İşlemleri Düzenlemesi Hakkında Kanunun geliştirilmesi olmalıdır.

Sonuç olarak, Özbekistan'ın ekonomik reformlarının başarılı olup olamayacağı konusu tartışmalıdır. Ancak, bu sürecin ilk aşaması çok umut vericidir. Özbek hükümeti, muhtemel finansal istikrarsızlıkları aşmak için uygun ve sürdürülebilir önlemler alarak ve IMF ve WB gibi uluslararası örgütlerin yeterli desteği ile uzun vadeli ekonomik bir büyüme sağlayabilir.

RECENT EXCHANGE RATE DEVELOPMENTS IN KAZAKHSTAN KAZAKİSTAN'DA SON DÖVİZ KURU GELİŞMELERİ

*Daniyar Nurbayev**

In August 2015, the National Bank of Kazakhstan (NBK) adopted the inflation targeting monetary policy regime. Previously, the monetary authority used the fixed exchange rate policy with the national currency, the tenge, pegged to a multi-currency basket with weights 10%, 20% and 70% for the Russian ruble, euro, and the U.S. dollar, respectively. After the introduction of the inflation targeting policy, the NBK allowed the national currency to float freely, having retained the right to resort to currency interventions if the financial system faces threats of destabilization.

Kazakhstan had to introduce the fixed exchange rate policy in 2009 in order to respond to the negative impact of the global financial crisis. In 2008-2009, as a result of a sharp fall in commodity prices coupled with the liquidity crisis in emerging countries that led to the suspension of investments in developing countries, Kazakhstan's balance of payments seriously deteriorated. In order to save the foreign exchange reserves of the country and reduce a growing pressure on the national currency, in February 2009, the NBK devaluated the tenge by 22% from about 120 tenge per \$1 to 150 tenge per \$1. The NBK kept the exchange rate stable at about 150 tenge per \$1 until the beginning of 2014. In 2013, the U.S. Federal Reserve closed its Quantitative Easing Program, which had been one of the key sources of investment inflow to developing countries. Similar to 2009, reduced investment inflow had a negative effect on Kazakhstan's balance of payments, which in turn had a negative effect on the tenge. For instance, from 2013 to 2016, net capital outflow from Kazakhstan was more than \$42 billion, while net capital inflow from 2010 to 2012 was about \$45 billion. Therefore, in February 2014, the NBK again deval-

Ağustos 2015'te Kazakistan Merkez Bankası (KMB), enflasyon hedeflemesi para politikası rejimini kabul etmiştir. Daha önce para otoritesi, Rus rublesi, Avro ve ABD doları için sırasıyla %10, %20 ve %70 ağırlıklarla çok para birimli bir sepete sabitlenen ulusal para birimi tenge'ye yönelik sabit döviz kuru politikasını kullanmıştır. Enflasyon hedeflemesi politikasının yürürlüğe girmesinden sonra, KMB, ulusal para biriminin serbest bir biçimde dalgalanmasına izin vermiş ve finansal sistem istikrarsızlık tehdidiyle karşı karşıya kalırsa, para birimi müdahalelerine başvurma hakkını korumuştur.

Kazakistan, küresel mali krizin olumsuz etkilerine yanıt vermek için 2009 yılında sabit döviz kuru politikasını uygulamak zorunda kalmıştır. 2008-2009 döneminde emtia fiyatlarında yaşanan keskin düşüşe gelişmekte olan ülkelerdeki likidite krizinin de eklenmesi gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımların askıya alınmasına neden olmuştur ve bu krizin bir sonucu olarak Kazakistan'ın ödemeler dengesi ciddi şekilde bozulmuştur. Ülkenin döviz rezervlerini korumak ve ulusal para birimi üzerindeki artan baskıyı azaltmak için KMB, Şubat 2009'da tenge'yi %22 oranında devalüe etmiştir. Daha önce 120 tenge'den işlem gören 1 dolar 150 tenge'den işlem görmeye başlamıştır. KMB, döviz kurunu 2014 yılının başına kadar 1 dolar başına yaklaşık 150 tenge düzeyinde tutmuştur. 2013 yılında ABD Federal Rezervi, gelişmekte olan ülkelere yatırım girişinin önemli kaynaklarından biri olan Parasal Gevşeme Programı'nı kapatmıştır. 2009'da olduğu gibi yatırım girişinin azaltılması, Kazakistan'ın ödemeler dengesi üzerinde negatif etki yaratmış ve bu da tenge'yi olumsuz etkilemiştir. Örneğin, 2013'ten 2016'ya kadar Kazakistan'dan

*MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. d.a.nurbayev@gmail.com

ued the currency by about 19% from around 155 tenge per \$1 to 185 tenge per \$1 and set the fluctuation corridor for the exchange rate at six tenge from 182 tenge per \$1 to 188 tenge per \$1.

Despite the fact that the devaluation was highly expected, tenge's depreciation in 2014 caused discontent among the population, with people starting to convert savings into foreign currency. To prevent further dollarization, the NBK pledged to avoid another devaluation in the near term. However, in the second half of 2014 it became clear that due to some unfavorable external developments the NBK might need another devaluation. In March-April 2014, the United States and its western allies imposed sanctions on Russia because of the annexation of Crimea, which had a negative effect on the Russian economy and its currency. Since Russia is one of the largest trading partners of Kazakhstan, the downward trend heavily affected Kazakhstan's economy, too. Moreover, in the second half of 2014, the global oil prices fell sharply, which, similar to 2009, adversely affected the national currency. In order not to lose its credibility, the NBK kept the exchange rate at about 180 tenge per \$1 until the mid-2015. However, the NBK's pledge to maintain the exchange rate was not sufficient for the population, and the share of deposits in foreign currency reached 67% by the end of June 2015, while in early 2014 the share of deposits in tenge was 62.6%.

It is important to note that the NBK spent significant foreign currency reserves to maintain the exchange rate. For example, according to NBK Chairman Daniyar Akishev, the bank spent \$22 billion in 2014 and \$17.7 billion in 2015 in order to keep the fixed exchange rate. The NBK did not specify the sources of spending for this purpose, but it is quite probable that the bank used assets from the National Fund of Kazakhstan and currency swaps that were introduced by the bank in 2014 to provide tenge liquidity to second tier banks. However, further maintenance of the fixed exchange rate meant that the NBK would have to continue using foreign exchange reserves, which totaled only \$29 billion as of the end of July 2015. This amount

net sermaye çıkışı 42 milyar dolardan fazla iken 2010'dan 2012'ye kadar net sermaye girişi yaklaşık 45 milyar dolar olmuştur. Dolayısıyla, Şubat 2014'te KMB, döviz kurunu yaklaşık %19 oranında tekrar devalüe ederek 1 doların 155 tenge'den 185 tenge'ye çıkmasına neden olmuş ve döviz kurundaki dalgalanma koridorunu 1 dolar başına 182 tenge'den 1 dolar başına 188 tenge'ye kadar altı tenge olarak ayarlamıştır.

Devalüasyon yapılacağı yönünde beklentilere rağmen, 2014 yılında tenge'nin değer kaybetmesi, halk arasında hoşnutsuzluğa yol açarak kişilerin tasarruflarını döviz cinsine çevirmeye başlamalarına neden olmuştur. Dolarizasyonun daha fazla artmasını önlemek amacıyla KMB, yakın dönemde bir başka devalüasyondan kaçınacağına taahhüt etmiştir. Bununla birlikte, 2014 yılının ikinci yarısında bazı olumsuz dış gelişmeler nedeniyle KMB'nin bir daha devalüasyona ihtiyaç duyma ihtimali artmıştır. Mart-Nisan 2014'te ABD ve onun batılı müttefikleri, Kırım'ın ilhakı nedeniyle Rusya'ya yaptırım uygulamışlardır. Bu durum, Rusya ekonomisi ve para birimi üzerinde olumsuz etki yaratmıştır. Rusya, Kazakistan'ın en büyük ticaret ortaklarından biri olduğu için, düşüş eğilimi Kazakistan'ın ekonomisini de ciddi şekilde etkilemiştir. Ayrıca, 2014 yılının ikinci yarısında küresel petrol fiyatları keskin bir düşüş yaşayarak 2009'da olduğu gibi ulusal para birimini olumsuz yönde etkilemiştir. KMB, güvenilirliğini kaybetmemek için döviz kurunu 2015 yılının ortalarına kadar 1 dolar başına yaklaşık 180 tenge seviyesinde tutmuştur. Bununla birlikte, KMB'nin döviz kurunu koruma taahhüdü halk için yeterli olmamış ve 2014 yılının başında tenge cinsinden mevduatların payı %62.6 iken yabancı para cinsinden mevduatların payı Haziran 2015 sonuna kadar %67'ye ulaşmıştır.

KMB'nin döviz kurunu korumak için önemli miktarda döviz rezervlerini harcadığını belirtmek önemlidir. Örneğin, KMB Başkanı Daniyar Akişev'e göre, banka sabit döviz kurunu tutmak için 2014 yılında 22 milyar dolar ve 2015 yılında 17.7 milyar dolar harcamıştır. KMB'nin bu amaç doğrultusunda harcama kaynaklarını belirtmemesine rağmen, bankanın Kazakistan Ulusal

was enough to help maintain the tenge's rate for just a year and a half. Therefore, in mid-August 2015 the NBK finally decided to adopt the inflation targeting policy and let the national currency float freely. As soon as the NBK reneged on the fixed exchange rate, the tenge depreciated by about 35% from 185 tenge per \$1 to about 250 tenge per \$1 in a day. Moreover, by the end of September, the rate reached 270 tenge per \$1. This sharp depreciation showed that the tenge was too overvalued because of the NBK's unwillingness to devalue it earlier.

In an attempt to avoid panic and calm public fears, the NBK had to make interventions in the exchange market. According to the NBK, from mid-September until early October 2015 it spent about \$1.7 billion in terms of interventions. In November-December 2015, the NBK continued its interventions, but they were much smaller, totaling \$274 million. As a result of decrease in interventions, the tenge depreciated further from 279 tenge per \$1 to 331 tenge per \$1. Moreover, the tenge continued its depreciation in the beginning of 2016, reaching its all-time low of 383 tenge per \$1 on January 22, 2016. After reaching its lowest point, the tenge slowly started to appreciate, partly because people who sought to gain benefits from the devaluation decided to fix their profits and partly because in February 2016 there was a deadline for the payment of annual income taxes for 2015, meaning that economic agents had to convert their savings from foreign currencies into the tenge to pay taxes. As a result, the tenge appreciated up to 333 tenge per \$1. This appreciation was a turning point for the tenge, showing that investing in foreign currencies does not automatically protect investors from losing money as the floating exchange rate may lead to a more expensive tenge. Thus, in order not to lose on the tenge's appreciation, the population has gradually opted to keep savings in the national currency as the tenge continues to strengthen.

In order to keep the tenge from appreciating too fast, the NBK had to buy foreign currency for the first time in two years. The NBK shows that in the first half of 2016 it was a net buyer of foreign currency and bought

Fonu'ndan varlıkları ve ikinci kademe bankalara tenge likiditesini sağlamak için 2014 yılında bankanın sunduğu para takaslarını kullanması muhtemeldir. Ancak, sabit döviz kurunun daha fazla tutulması, KMB'nin Temmuz 2015'ten bu yana sadece 29 milyar dolar olan döviz rezervlerini kullanmaya devam etmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Bu tutar, tenge oranını sadece bir buçuk yıl boyunca tutmak için yeterli olmuştur. Bu nedenle Ağustos 2015 ortasında KMB, nihayet enflasyon hedeflemesi politikasını kabul etmeye karar vererek ulusal para biriminin serbest bir biçimde dalgalanmasına izin vermiştir. KMB sabit döviz kur uygulamasından çıkması ile birlikte tenge bir günde yaklaşık %35 oranında değer kaybetmiştir. Daha önce 185 tenge'den işlem gören 1 dolar 250 tenge'den işlem görmeye başlamıştır. Üstelik bu oran, Eylül ayı sonuna kadar 1 dolar başına 270 tenge'ye ulaşmıştır. Bu sert değer kaybı, KMB'nin daha önce devalüe etmeye isteksiz olması nedeniyle tenge'nin aşırı değerlenmiş olduğunu göstermiştir.

Paniği önlemek ve kamu korkularını sakinleştirmek için KMB, döviz piyasasında müdahale etmek zorunda kalmıştır. KMB verilerine göre, müdahaleler açısından banka, 2015 yılının Eylül ayı ortasından Ekim başlarına kadar yaklaşık 1.7 milyar dolar harcamıştır. Kasım-Aralık 2015'te KMB, 274 milyon dolar gibi daha küçük miktarlarda olsa da müdahalelerini sürdürmüştür. Müdahalelerdeki azalmanın bir sonucu olarak tenge, 1 dolar başına 279 tenge'den 331 tenge'ye kadar değer kaybetmiştir. Bunun yanı sıra tenge, 2016'nın başından itibaren değer kaybetmeye devam etmiş ve 22 Ocak 2016'da 1 dolar başına 383 tenge olarak en düşük seviyesine ulaşmıştır. En düşük noktaya ulaştıktan sonra tenge yavaş yavaş değer kazanmaya başlamıştır. Çünkü bu dönem, kısmen devalüasyondan faydalanmaya çalışan insanların kazançlarını sabitlemeye karar vermelerine ve kısmen de Şubat 2016'da 2015 yılı için yıllık gelir vergisi ödeme dönemine denk gelmiştir. Bu da, ekonomik aktörlerin vergilerini ödemek için tasarruflarını yabancı para birimlerden alıp tengeye çevirmek zorunda kaldıkları anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, tenge,

\$1.63 billion in the exchange market to prevent a rapid appreciation of the tenge. Since the situation was stabilized, the NBK did not intervene much in the foreign exchange market from the second half of 2016 through the first half of 2017. However, in June-September 2017, the bank made an intervention in the amount of \$240 million to prevent significant fluctuations in the market. It is worth mentioning that the stable situation with the tenge's exchange rate has had a positive effect on the share of deposits in the national currency, which increased to 50% in August 2017 from about 30% in the beginning of 2016.

In sum, the decision of the NBK to move to a free-floating currency was a measure that had a positive effect on the stability of the country's financial system. Despite worse expectations, it eventually increased the population's confidence in the tenge, which was previously weakened by the NBK's inconsistent policy. If the NBK continues its policy, it is quite possible that the share of deposits in foreign currency will decline further, and the exchange rate of the national currency will be less volatile and less susceptible to speculative sentiments. It is obvious that if external and internal factors, such as oil prices and expectations of domestic economic agents, remain stable the national currency will keep to gradually appreciate. It appears that the tenge's exchange rate has already hit the bottom, but it remains to be seen how strong the tenge could become in the longer term.

1 dolar başına 333 tengeye kadar değer kazanmıştır. Bu değer kazanma tenge için bir dönüm noktası olarak sayılabilir ve aynı zamanda yatırımcılara yatırımlarını sadece yabancı para birimlerine yatırarak otomatik olarak korumayacaklarını göstermiştir, çünkü dalgalı döviz kuru tenge'nin değer kazanmasına da olanak sağlamaktadır. Böylece, tenge'nin değer kazanmasından mahrum kalmamak için halk, tasarruflarını giderek güçlenmeye devam eden ulusal para biriminde tutmayı seçmiştir.

Tenge'nin çok hızlı değer kazanmasını önlemek için, KMB, iki yıl içinde ilk defa döviz almak zorunda kalmıştır. KMB, 2016 yılının ilk yarısında net bir döviz alıcısı olmuş ve döviz piyasasından 1.63 milyar dolar satın almıştır. Durum stabilize edildiğinden beri KMB, 2016 yılının ikinci yarısından 2017 yılının ilk yarısına kadar döviz piyasasına çok fazla müdahale etmemiştir. Ancak, Haziran-Eylül 2017'de banka, piyasadaki önemli dalgalanmaları önlemek için 240 milyon dolar tutarında bir müdahalede bulunmuştur. Tenge'nin değerindeki istikrarlı durumun, ulusal para birimi cinsinden mevduatların payı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim tenge cinsinden mevduatların payı, 2016 yılının başında yaklaşık %30 iken Ağustos 2017'de %50'ye çıkmıştır.

Sonuç olarak, KMB'nın serbest dalgalanan bir para birimine geçme kararı, ülkenin finansal sisteminin istikrarı üzerinde olumlu etki yaratan bir önlem olmuştur. Daha olumsuz beklentilere rağmen, bu karar, daha önce KMB'nın tutarsız politikası nedeniyle zayıflamış olan halkın tenge'ye olan güvenini artırmıştır. KMB bu politikasına devam ederse, döviz cinsinden mevduatlar payının daha da düşmesi ve ulusal para biriminin döviz kurunun daha az değişken ve spekülatif duygulara daha az duyarlı olması mümkündür. Petrol fiyatları ve yerel ekonomik aktörler gibi dış ve iç faktörlerin istikrarlı kalması durumunda ulusal para biriminin kademeli olarak değer kazanacağı açıktır. Tenge'nin döviz kurunun en alt seviyeye geldiği anlaşılmaktadır, ancak tenge'nin uzun vadede ne kadar güçlenebileceğini zaman gösterecektir.

**ENERGY MARKETS AND INDUSTRIAL
STRUCTURES**

**ENERJİ PİYASALARI VE ENDÜSTRİYEL
YAPILAR**

RUSSIA'S OFFSHORE OIL PRODUCTION IN THE CASPIAN SEA: THE CASE OF THE FILANOVSKY AND KORCHAGIN FIELDS

RUSYA'NIN HAZAR DENİZİ'NDE KIYI ÖTESİ PETROL ÜRETİMİ: FİLANOVSKİY VE KORÇAGIN SAHALARI

*Lidiya Parkhomchik**

Nowadays, Russia is strongly interested in developing its continental shelves in order to enlarge the oil and gas potential of the country. As one of the major hydrocarbon exporters in the world, Russia is in search for a viable alternative to replace its aging Western Siberian fields, which are experiencing a gradual unavoidable decline in production. Therefore, the Russian government launched large-scale programs for conducting additional geological exploration in other parts of the country, including the Caspian shelf, intended for the further expansion of the oil and gas production.

It is worth mentioning that unlike Azerbaijan, Kazakhstan and Turkmenistan, Russia is a latecomer regarding the development of its offshore oil and gas fields in the waters of the Caspian Sea. In fact, during the Soviet times, the Northern and Central parts of the Caspian basin, where Russia has sovereign rights and exclusive jurisdiction over hydrocarbon exploration, were considered to be of little promise. Therefore, the only Russian energy company that in 1995 took a risk and started geological research in the North and Central Caspian under the governmental program was Lukoil. It took four more years for the company to launch exploratory drilling using an Astra semi-submersible jack-up rig. The first success of oil exploration in the Russian sector of the Caspian Sea was marked in 2000, when Lukoil reported about the discovery of the Yuri Korchagin field. This success was followed by seven other fields discovered within eight years: Rakushechnoye and 170th Kilometer in 2001, Khvalynskoye and Sarmatskoye (renamed to Kuvykin in 2012) in

Günümüzde Rusya, ülkenin petrol ve doğalgaz potansiyelini artırmak için kıta sahanlıklarını geliştirme konusuyla oldukça ilgilenmektedir. Dünyadaki en büyük hidrokarbon ihracatçılarından biri olan Rusya, üretiminde kademeli olarak düşüş yaşamakta olan Batı Sibirya alanlarının yerine uygun bir alternatif aramaktadır. Bu nedenle, Rus hükümeti, petrol ve doğalgaz üretiminin daha da genişletilmesi için Hazar sahanlığı dâhil olmak üzere ülkenin diğer bölgelerinde de jeolojik araştırmaların yapılması için geniş ölçekli programlar başlatmıştır.

Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan'ın aksine Rusya'nın, Hazar Denizi'nde petrol ve doğalgaz alanlarının geliştirilmesine ilişkin çalışmalara geç başladığı belirtilmelidir. Nitekim Sovyet döneminde Rusya'nın hidrokarbon arama faaliyetleri üzerinde egemenlik haklarına ve münhasır yetkiye sahip olduğu Hazar havzasının Kuzey ve Orta kısımlarının pek umut verici olmadığı düşünülmüştür. Bu nedenle, 1995 yılında risk alarak Kuzey ve Orta Hazar Denizi'nde hükümet programı kapsamında jeolojik araştırma başlatan tek Rus enerji şirketi Lukoil olmuştur. Şirketin, Astra yarıdalgıç kaldıraçlı platformunu kullanarak arama sondajı başlatması dört yıl almıştır. Hazar Denizi'nin Rusya'ya ait bölümünde yürütülen petrol arama faaliyetlerinde elde edilen ilk başarı, 2000 yılında Lukoil'un Yuri Korçagin sahasını keşfetmesiyle sonuçlanmıştır. Bu başarıyı sekiz yıl içinde keşfedilen yedi diğer saha izlemiştir: 2001'de Rakuşeçnoye ve 170. Kilometre, 2002'de Hvalınsko-ye ve Sarmatsko-ye (2012'de Kuvıkin olarak

* Eurasian Research Institute, Kazakistan. timofko@gmail.com

2002, Vladimir Filanovsky in 2005, Morskoye and Tsentralnoye in 2008. It is expected that the mentioned 8 fields and 16 more perspective structures contain over 4.7 billion barrels of oil equivalent.

In order to encourage the energy companies to engage in the wide-scale geological survey in the region, the Russian authorities provided a favorable internal fiscal regime. For instance, the current policy of maintaining tax breaks for the Caspian projects includes a zeroing out of export duties and a reduced mineral extraction tax for the first seven years of oil production. As a result, the leading Russian oil and gas companies have joined the race for the resources of the Caspian Sea. For instance, Russia's state-owned gas giant Gazprom joined Lukoil in the development of the Tsentralnoye field, while the Russian oil producer Rosneft acquired the Laganskiy drilling block in 2013 and began joint drilling operations with Lukoil on the Rybachya structure a year later. However, it should be admitted that a number of challenges, such as severe climatic fluctuations (the Northern Caspian freezes in winter, while in summer there are desert-like conditions) and the shortage of both special equipment and qualified personnel in the region to build and to operate the offshore rigs, prevent the newcomer companies from boosting the development of the Caspian offshore fields. Therefore, to date Lukoil maintains its lead in implementing projects to develop hydrocarbons on the Caspian shelf.

After the Russian government's 2012 decision to introduce tough anti-flaring rules, which caused further raising of the Caspian gas project costs, Lukoil decided to suspend the development of the large gas-bearing deposits in favor of expansion of oil production. As a result, the development of the Sarmatskoye/Kuvykin field, as well as the production at the Khvalynskoye field (initially planned to be put into operation in 2016) was postponed. The second reason for choosing the oil production-oriented strategy is that the Russian Caspian oil has lower sulfur content compared to the offshore Caspian oil produced by Kazakhstan and could be classified as extra light. This makes it possible

değiştirilmiştir), 2005'te Vladimir Filanovskiy, 2008'de Morskoye ve Tsentralnoye. Belirtilen 8 sahanın ve 16 daha öngörülen yapının, 4.7 milyar varil petrol eşdeğerinin üzerinde petrol içermesi beklenmektedir.

Enerji şirketlerini bölgedeki geniş çaplı jeolojik araştırmalara yönlendirmek için Rus makamları, teşvik edici bir mali rejim uygulamışlardır. Örneğin, Hazar projeleri için uygulanan vergi indirimleri politikası, ihracat vergilerinin sıfırlanmasını ve petrol üretiminin ilk yedi yılı için maden çıkarma vergisinin düşürülmesini içermektedir. Sonuç olarak, Rusya'nın önde gelen petrol ve doğalgaz şirketleri, Hazar Denizi'nin kaynakları için söz konusu yarışa dâhil olmuşlardır. Örneğin, Rusya'nın doğalgaz devi Gazprom, Lukoil şirketi ile birlikte Tsentralnoye sahasını geliştirirken, Rus petrol üreticisi Rosneft 2013'te Laganskiy sondaj blokuna sahip olduktan bir yıl sonra Lukoil ile birlikte Rıbaçya bölümünde ortak sondaj operasyonlarına başlamıştır. Bununla birlikte, şiddetli iklim değişikliklerinin (Kuzey Hazar kış mevsiminde donmakta ve yaz mevsiminde çöl benzeri koşullar taşımaktadır) yanı sıra kıyı ötesi teçhizatların inşa edilmesi ve işletilmesi için bölgede hem nitelikli personelin hem de özel ekipmanın yetersizliği, yeni şirketlerin Hazar Denizi'nde kıyı ötesi sahaların gelişimine yönelik çalışmalarını artırmalarını engellemektedir. Bu nedenle, bugüne kadar Lukoil şirketi, Hazar sahanlığında hidrokarbonların geliştirilmesine ilişkin projelerin uygulanmasında liderliğini sürdürmektedir.

Rus hükümetinin 2012 yılında Hazar doğalgaz projesi maliyetlerinin daha da yükselmesine neden olan doğalgazın alev almasını önlemek amacıyla sert kurallar uygulamaya karar vermesinin ardından Lukoil, petrol üretiminin genişlemesi lehine büyük doğalgaz yataklarının geliştirilmesini askıya alma kararı almıştır. Sonuç olarak, Sarmatskoye/Kuvykin sahasının geliştirilmesi ve Hvalynskoye sahasının da önceleri 2016'da faaliyete geçmesi planlanan üretimi ertelenmiştir. Petrol üretimine öncelik verilmesi stratejisinin seçilmesinin ikinci nedeni, Rusya'nın Hazar'da ürettiği petrolün Kazakistan tarafından Hazar'da

to transport produced oil via the Caspian Pipeline Consortium (CPC) to Novorossyisk and further to the European markets together with Kazakhstan's Tengiz Light as the CPC Blend.

Lukoil finished outfitting the \$1.4 billion Yuri Korchagin oil field in 2009 by launching the LSP-1 ice-resistant stationary platform for drilling and oil production, along with the LSP-2 residential platform and the 58-km long underwater pipeline for shipping oil to the marine transportation complex consisting of the floating storage offloading system and the tower mooring system for tankers. During the first phase of the Yuri Korchagin field exploration it was decided to ship oil to onshore facilities of the Makhachkala port using shuttle tankers with deadweight of 6 to 12 thousand tons with further pumping via the Transneft pipeline system. Located 180 kilometers away from Astrakhan at the sea depth of 11-13 meters, the Yuri Korchagin oil field's reserves are estimated at 120 million barrels of oil equivalent. As of December 2016, 23 out of 26 oil production wells were commissioned at the field.

The field's first industrial oil was produced in April 2010 and the first tanker with field's oil reached the Makhachkala port in October 2016. After implementing a unique (for Russia) engineering and technological solution, which is drilling of horizontal wells with a length exceeding 5 kilometers, it became possible to raise oil production at the field from 0.793 million tons in 2012 to 1.372 million tons in 2013 with further increase to 1.460 million tons and 1.662 million tons in 2014 and 2015, respectively. At the end of December 2016 Lukoil reported that since commissioning the Yuri Korchagin oil field in 2010 the volume of oil produced at the field reached 7 million tons. It is expected that the oil and gas condensate production at the Yuri Korchagin will peak at 2.5 million tons of oil and 1.2 billion cubic meters of gas per year.

At present, the company works on launching Phase II of the field development, which includes the construction of a conductor-platform with a cluster of 7 production wells and two 9-km long pipelines to transfer produced oil from the new platform to the LSP-1 and

üretilen petrole kıyasla daha düşük kükürt içeriğine sahip olması ve ekstra hafif olarak sınıflandırılabilmesidir. Bu durum, üretilen petrolün Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (CPC) aracılığıyla Novorossyisk'e ve Avrupa pazarlarına Kazakistan'daki Tengiz Light ile birlikte CPC Blend olarak nakledilmesini mümkün kılmaktadır.

Lukoil, sondaj ve petrol üretimi için LSP-1 buza dayanıklı sabit platformu, LSP-2 yerleşik platformu ve yüzer depolama boşaltma sisteminden ve tankerler için kule dolgu sisteminden oluşan deniz taşımacılığı kompleksine petrol sevkiyatı için 58 km. uzunluğunda bir sualtı boru hattı oluşturarak 2009'da 1.4 milyar dolarlık Yuri Korchagin petrol sahasını tamamlamıştır. Yuri Korchagin sahasında arama faaliyetlerinin ilk aşamasında 6 bin ila 12 bin ton ağırlığındaki mekik tankerleri kullanarak petrolü Mahaçkala limanının karadaki tesislerine sevk etme ve Transneft boru hattı sistemi aracılığıyla pompalama kararı alınmıştır. Astrakhan'a 180 kilometre uzaklıkta ve 11-13 metre deniz derinliğinde bulunan Yuri Korchagin petrol sahası rezervlerinin, 120 milyon varil petrol eşdeğeri olduğu tahmin edilmektedir. Aralık 2016 itibarıyla, sahadaki 26 petrol kuyusunun 23'ü faaliyete geçmiştir.

Sahanın ilk endüstriyel petrolü Nisan 2010'da üretilmiştir ve saha petrolü ile yüklü ilk tanker, Ekim 2016'da Mahaçkala limanına ulaşmıştır. Uzunluğu 5 kilometreyi aşan yatay kuyuların sondajı için Rusya için benzersiz bir mühendislik ve teknolojik yöntem uygulandıktan sonra, sahadaki petrol üretimi 2012'de 0.793 milyon ton iken 2013'te 1.372 milyon tona ve 2014 ve 2015'de sırasıyla 1.460 milyon tona ve 1.662 milyon tona yükseltilmiştir. Aralık 2016 sonunda Lukoil, 2010 yılında Yuri Korchagin petrol sahası faaliyete geçtiğinden bu yana sahada üretilen petrolün 7 milyon tona ulaştığını bildirmiştir. Yuri Korchagin sahasından elde edilen petrol ve doğalgaz kondensat üretiminin yılda 2.5 milyon ton petrol ve 1.2 milyar metreküp doğalgaza ulaşması beklenmektedir.

Şu anda şirket, petrol sahası geliştirme- nin 2. aşamasını başlatmaya çalışmaktadır.

to transport produced gas from the LSP-1 to the new platform. It is expected that the total cost of the Phase II will amount to \$118 million and the conductor-platform will be commissioned in 2018.

Launching the commercial oil production at the Vladimir Filanovsky oil field in October 2016 paved the way for Lukoil's Caspian oil to be shipped via the CPC. In fact, Lukoil set out the network of 40-km long submarine oil and gas pipelines connecting the Vladimir Filanovsky and Yuri Korchagin fields, along with 330 kilometers of subsea pipelines and 350 kilometers of onshore pipelines from the Vladimir Filanovsky field to the onshore storage terminal located in Kalmykia. Therefore, it became possible that the Caspian light oil transported via a subsea pipeline to the onshore storage facilities subsequently fed into the CPC system for further exports. For instance, the oil supplies from the Filanovsky and Korchagin offshore fields to the CPC started on October 1, 2016. As of February 2017, the CPC accepted 1 million tons of oil produced in the Northern Caspian through the Komsomolsk pumping station in Kalmykia. It is planned that in 2017 the total volume of oil shipments from these fields will increase to 5.5 million tons.

Actually, the \$2.37 billion Vladimir Filanovsky oil field is the largest in terms of oil reserves discovered in Russia in the last 20-25 years. Located 220 kilometers away from Astrakhan at the sea depth of 7-11 meters, the Vladimir Filanovsky field's reserves are estimated at 290 million barrels of oil equivalent. As part of the first stage of the field development, Lukoil constructed the ISP-1 ice-resistant stationary platform, the LQP-1 living quarters platform, the central treatment platform (CTP) and the riser unit. It is planned that under the second stage of the field development the ISP-2 and the LQP-2 will be built. In March 2017, Lukoil completed drilling the fourth well at the Vladimir Filanovsky field. Nowadays, the total oil production at the field is approximately 9,000 tons per day. As of January 2017, the first million tons of oil was produced at the Vladimir Filanovsky field. It is expected that Lukoil would extract 4.4 million tons of oil at the field in

Bu aşama, üretilen petrolü yeni platformdan LSP-1'e aktarmak ve üretilen doğal gazı LSP-1'den yeni platforma taşımak için 7 üretim kuyusu ve 9 km. uzunluğunda iki boru hattı içeren bir iletken platform inşaatını içermektedir. 2. aşamanın toplam maliyetinin 118 milyon dolar olması ve iletken platformun 2018 yılında faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Ekim 2016'da Vladimir Filanovskiy petrol sahasında ticari petrol üretiminin başlatılması, Lukoil'un Hazar petrolünün CPC aracılığıyla sevk edilmesine yol açmıştır. Aslında, Lukoil, Vladimir Filanovskiy ve Yuri Korçagin sahalarını birleştiren 40 km. uzunluğundaki denizaltı petrol ve doğal gaz boru hatlarının yanı sıra Vladimir Filanovskiy sahasından Kalmukya'da bulunan karadaki depolama terminaline bağlanan 330 km. uzunluğundaki denizaltı boru hatları ve 350 km. uzunluğundaki kara boru hatları ağını oluşturmuştur. Bu nedenle, denizaltı boru hattı aracılığıyla karadaki depolama tesislerine nakledilen Hazar hafif petrolünün, ihracat için CPC sistemine girmesi mümkün hale gelmiştir. Örneğin, Filanovskiy ve Korçagin kıyı ötesi sahalarından CPC'ye petrol arzı 1 Ekim 2016'da başlamıştır. Şubat 2017 itibarıyla CPC, Kuzey Hazar'da üretilen 1 milyon ton petrolü Kalmukya'daki Komsomolsk pompalama istasyonunda kabul etmiştir. 2017 yılında bu sahalarından yapılan toplam petrol sevkiyatının 5.5 milyon tona çıkması planlanmaktadır.

Aslında 2.37 milyar dolarlık Vladimir Filanovskiy petrol sahası, son 20-25 yılda Rusya'da bulunan petrol rezervleri dikkate alındığında en büyük petrol sahası olarak görülmektedir. Astrahan'a 220 km. uzaklıkta ve 7-11 metre deniz derinliğinde bulunan Vladimir Filanovskiy alanı rezervlerinin 290 milyon varil petrol eşdeğeri olduğu tahmin edilmektedir. Alanın geliştirilmesinin ilk aşaması kapsamında Lukoil, ISP-1 buza dayanıklı sabit platformunu, LQP-1 yaşama alanları platformunu, merkezi işlemler platformunu (CTP) ve yükseltici üniteyi kurmuştur. Saha geliştirmenin ikinci aşamasında ISP-2 ve LQP2'nin kurulması planlanmaktadır. Mart 2017'de Lukoil, Vladimir

2017 reaching the annual volume of 6 million tons of oil by 2019.

It can clearly be seen that Russia is making evident progress in developing its Northern Caspian offshore deposits. Moreover, in 2015, Lukoil approved an integrated field-in-frastructure development scheme for the Northern Caspian fields for 2016-2018, according to which it is planned to additionally construct 25 platforms, 1,000 kilometers of subsea pipelines and more than 550 kilometers of onshore pipelines. The total investments will exceed \$5.5 billion. Furthermore, the company announced that two more oil and gas fields in the Caspian Sea would be put into operation in 2022 and 2026, namely, the Rakushechnoye and the Sarmatskoye/Kuvykin deposits. The company's long-term program for the waters of the Northern Caspian calls for further exploration of the region aiming to increase the level of hydrocarbon production to 20 million tons per year.

It can also be concluded that Russia's Caspian shelf is far from being fully prospected. Significant reserves of the Russian sector's recoverable oil and gas are still waiting to be discovered. For instance, according to some forecasts, formations around the Yuri Korchagin field alone may contain almost 1.9 billion barrels of oil equivalent. Therefore, it is just a matter of time before Russia significantly boosts its oil and gas production at the Northern Caspian.

Filanovskiy sahasında dördüncü kuyu sondajını tamamlamıştır. Günümüzde sahadaki toplam petrol üretimi günde yaklaşık 9,000 tondur. Ocak 2017 itibarıyla Vladimir Filanovskiy sahasında ilk 1 milyon ton petrol üretimi gerçekleştirilmiştir. Lukoil'un 2017 yılında 4.4 milyon ton petrol çıkarması ve 2019 yılına kadar yıllık 6 milyon ton petrol seviyesine ulaşması beklenmektedir.

Rusya'nın, Kuzey Hazar Denizi'nde kıyı ötesi yataklarının geliştirilmesinde belirgin bir şekilde ilerleme kaydettiği açıkça görülmektedir. Ayrıca, 2015 yılında Lukoil, 2016-2018 yılları için Kuzey Hazar sahaları için entegre bir saha altyapısı geliştirme planını onaylamıştır. Bu plana göre, ek olarak 25 platformun, 1,000 km.'lik denizaltı boru hattının ve 550'den fazla kara boru hattının inşa edilmesi planlanmaktadır. Bu çerçevede yapılan toplam yatırımlar 5.5 milyar doları aşacaktır. Ayrıca şirket, 2022 ve 2026 yıllarında Hazar Denizi'nde Rakuşçnoye ve Sarmatskoye/Kuvykin yatakları olmak üzere iki ayrı petrol ve doğalgaz sahasının faaliyete geçeceğini açıklamıştır. Şirketin Kuzey Hazar suları için yaptığı uzun vadeli program, bölgede hidrokarbon üretim seviyesini yılda 20 milyon tona çıkarmayı hedeflemektedir.

Sonuç olarak, Rusya'nın Hazar sahanlığının tamamen araştırılmış olmadığı söylenebilir. Rusya'nın petrol ve doğalgazının önemli rezervleri hala keşfedilmeyi beklemektedir. Örneğin, bazı tahminlere göre, yalnızca Yuri Korçagin sahasının çevresinde bile 1.9 milyar varil petrol eşdeğeri bulunabilir. Dolayısıyla, Rusya'nın Kuzey Hazar'daki petrol ve doğalgaz üretimini önemli ölçüde artırması sadece kendi zamanlamasına bağlı gibi görünmektedir.

RECENT CHANGES IN THE NON-OIL SECTOR OF THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN KAZAKİSTAN EKONOMİSİNİN PETROL DIŞI SEKTÖRÜNDEKİ SON DEĞİŞİKLİKLER

*Kanat Makhanov**

Last year was marked by significant changes in the economic structure of Kazakhstan. As a result of low oil prices, the crude oil export revenues reduced to \$22.3 billion, which is even lower than in 2015 when it was \$31.1 billion and three times lower than in 2011 when it reached \$62.3 billion. Despite the fact that the share of the oil sector in the production of goods excluding the service sector slightly increased from 35.6% in 2015 to over 35.9% in 2016, it is worth noticing that during the last year the share of the oil sector in exports of Kazakhstan reduced from 75%-80% to 60% in average. Therefore, decreasing size of the oil sector of the economy in exports and uncertainties in future oil prices combined with budget deficits (8%-11%) that persist throughout the last 5-6 years raise concerns over the possibilities of economic growth in the near future. Consequently, the development of the non-oil sector and its increasing share in exports are of significant importance for the economy of Kazakhstan.

Actually, the latest data of the Committee on Statistics shows certain progress in this respect. In 2016, despite the fact that the relative share of the non-oil export revenues in absolute terms also decreased by \$396 million from \$14.8 billion in 2015 to \$14.4 billion in 2016, its share in total exports increased from 35% to 39%. In 2016, the real economic growth in Kazakhstan reached its lowest level (1%) since 2008 global crisis. However, despite the overall economic slowdown, the non-oil sector has grown in terms of both exports and production. For instance, the growth in the non-oil sector of the economy was not less than 1.2% in 2016. Many sectors in non-oil industries maintained positive trends and

Geçen yıl Kazakistan'ın ekonomik yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Düşük petrol fiyatları nedeniyle, ham petrol ihracatından elde edilen gelirler 22.3 milyar dolara düşmüştür. 2015 yılında elde edilen gelirden (31.1 milyar dolar) daha düşük olan bu rakam, aynı zamanda 2011 yılında elde edilen 62.3 milyar dolardan da üç kat daha düşüktür. Petrol sektörünün, hizmet sektörü hariç mal üretimi içindeki payının 2015'te %35.6 iken 2016'da %35.9'un üzerine çıkmasına rağmen, geçen yıl petrol sektörünün, Kazakistan ihracatı içindeki payının ortalama olarak %75-80'den %60'a düştüğüne dikkat edilmelidir. Dolayısıyla, petrol sektörünün ihracat içindeki payının azalması ve son 5-6 yıldır süreklilik gösteren bütçe açığı (%8-11) ile birlikte petrol fiyatlarının geleceğindeki belirsizlikler, yakın gelecekte yaşanması muhtemel ekonomik büyüme ile ilgili endişeler doğurmaktadır. Sonuç olarak, petrol dışı sektörün gelişimi ve ihracattaki artan payı, Kazakistan ekonomisi için büyük önem taşımaktadır.

Aslında, İstatistik Komitesinin son verileri bu açıdan oldukça ilerleme kaydedildiğini göstermektedir. Petrol dışı ihracat gelirlerinin mutlak olarak görece payının 2015 yılında 14.8 milyar dolardan 2016 yılında 396 milyon dolar azalarak 14.4 milyar dolara düşmesine rağmen, 2016 yılında bu gelirlerin, toplam ihracat içindeki payı %35'ten %39'a yükselmiştir. 2016 yılında Kazakistan'da reel ekonomik büyüme, 2008 küresel krizinden bu yana en düşük seviyesini (%1) görmüştür. Bununla birlikte, genel ekonomik yavaşlamaya rağmen, petrol dışı sektör hem ihracat hem de üretim açısından büyümüştür. Örneğin, 2016 yılında ülke ekonomisinin petrol dışı sektöründeki büyüme %1.2'den az olmamıştır.

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

some sectors reached significantly high rates of growth. Particularly, there was 7.9% growth in construction and 5.5% growth in agriculture last year. Most importantly, in 2016 the manufacturing sector managed to maintain a positive 0.7% growth. Particularly, in comparison to 2015 there has been significant growth in important manufacturing subsectors such as food manufacturing (3.9%), paper industry (3.8%) and pharmaceuticals (2.5%). Although there was the 15% decrease in machinery in 2016 the exports of machinery grew by 9.1% and the exports of textile increased by 14.5%.

One of the pillars of non-oil sector of the economy is agriculture. In this regard, Kazakhstan launched ambitious plans on developing the agricultural sector of the economy, which imply serious structural changes. For many years until recently, the agriculture in Kazakhstan was highly specialized in cultivating wheat. Kazakhstan has been among the largest ten wheat exporters of the world for many years exporting 3%-3.5% of the world's total wheat exports. However, there are several reasons that necessitate agricultural diversification. Firstly, the export of agricultural commodities is an issue of strategic importance for the economy for the fact that it is the third largest sector that generates exports revenues after oil and gas industry and extraction of metal ores. Consequently, a more diversified agricultural sector would make the whole economy less prone to external shocks. Secondly, the prices of wheat have been gradually decreasing during the last 2-3 years leaving less economic incentives for its cultivation. Thirdly, there is a growing demand for crops other than wheat in the Middle East, Southern and South-Eastern Asian countries that are accessible for Kazakhstan in terms of transportation. Attempts of introducing new crops such as lentils and chickpea were made several years ago in Northern Kazakhstan and most attempts have proved to be successful. According to the projections of the Ministry of Agriculture, the exports of agricultural commodities of Kazakhstan will increase by 40% by 2020. If the yield of len-

Petrol dışı endüstrilerin birçok sektörde pozitif eğilim devam ederken bazı sektörler önemli ölçüde yüksek büyüme oranlarına ulaşmıştır. Özellikle, geçen yıl inşaat sektöründe %7.9 büyüme, tarım sektöründe ise %5.5 büyüme gerçekleşmiştir. En önemlisi, 2016 yılında imalat sektörü %0.7'lik büyümesini sürdürebilmiştir. 2016 yılında, 2015 yılına kıyasla gıda imalatı (%3.9), kağıt endüstrisi (%3.8) ve ilaç sektörü (%2.5) gibi imalatın önemli alt sektörlerinde ciddi bir artış olmuştur. 2016'da makine imalatında %15'lik bir azalma olmasına rağmen, makine ihracatı %9.1 oranında, tekstil ihracatı ise %14.5 oranında artmıştır.

Petrol dışı sektörün temel direklerinden biri tarımdır. Bu bağlamda, Kazakistan, tarım sektörünün geliştirilmesi için büyük planlar yapmıştır. Bu planlar, ciddi yapısal değişikliklere işaret etmektedir. Yıllardır, hatta yakın zamana kadar Kazakistan'da tarım sektörü, buğday ekiminde önemli ölçüde uzmanlaşmıştır. Dünyanın buğday ihracatında %3 ile %3.5'lik paya sahip olan Kazakistan, dünyanın en büyük on buğday ihracatçısı arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, tarım sektöründe çeşitlendirmeyi gerektiren çeşitli nedenler söz konusudur. İlk olarak, tarım malları ihracatı, petrol ve doğalgaz endüstrisi ile metal cevherlerinin çıkarılmasından sonra ihracat gelirleri üreten üçüncü en büyük sektör olması nedeniyle, ekonomi için stratejik önem taşımaktadır. Dolayısıyla, çeşitlendirilmenin daha fazla olduğu bir tarım sektörü, ekonomiyi dış şoklara daha az açık hale getirecektir. İkinci olarak, son 2-3 yıl içinde buğday fiyatları kademeli olarak azalmaktadır ve bu durum, buğday ekimi için daha az ekonomik teşvik sağlanmasına yol açmaktadır. Üçüncü olarak, ulaşım açısından Kazakistan için erişilebilir konumda olan Orta Doğu, Güney ve Güneydoğu Asya ülkelerinde buğdaydan ziyade diğer mahsullere talep artmaktadır. Yıllar önce Kuzey Kazakistan'da mercimek ve nohut gibi yeni mahsul üretme girişimleri başlatılmış ve bu girişimlerin çoğu başarıyla sonuçlanmıştır. Tarım Bakanlığı'nın tahminlerine göre, Kazakistan'ın tarım malları ihracatı 2020 yılına kadar %40 oranında artacaktır. Eğer mer-

tils reaches the projected amounts occupying 200 thousand hectares, Kazakhstan will become the fifth largest exporter of lentils after Canada, India, Turkey and Australia.

As it was mentioned earlier, the manufacturing sector in 2016 maintained positive growth. One of the key indicators of the development in production is the labor productivity rate. In this regard, an increase of the labor productivity in manufacturing by 18% in 2016 was a significant step forward. The plans on developing the manufacturing sector will be continued within the framework of the State Program on the Industrial-Innovative Development for 2015-2019. These plans will be implemented through foreign direct investments, which will come predominantly from China.

According to the most recent projections of the Ministry of the National Economy, in 2017 the real economic growth in Kazakhstan will be within the range of 2%-2.5%. The growth in non-oil sector is expected to be not less than 3%. Particularly, the growth in agriculture is expected to be at 2.5% whereas in construction at 2.6%. There are rather positive growth projections for manufacturing. For instance, food manufacturing is expected to grow by 3.2% whereas machinery will grow by 13%. These forecasts also coincide very much with the official projections of the International Monetary Fund, which forecasts the growth in the non-oil sector of Kazakhstan's economy to reach 4% by 2021.

In conclusion, it can be admitted that despite the general negative economic pattern that persists since the late 2014 due to low oil prices, the non-oil sector of the economy of Kazakhstan has managed to maintain positive real growth. Comparing the performance of the oil and gas industry against the non-oil sector of the economy, the performance of the latter was better without any doubt. Moreover, in the recent State of the Nation Address of the President of Kazakhstan, it was announced that one of the key objectives to be achieved by 2025 is to provide two-fold increase of the non-oil exports. Therefore,

cimek üretimi 200 bin hektarlık bir alanda öngörülen miktara ulaşırsa Kazakistan Kanada, Hindistan, Türkiye ve Avustralya'dan sonra beşinci en büyük mercimek ihracatçısı ülke olacaktır.

Daha önce belirtildiği gibi, 2016 yılında imalat sektörü pozitif büyüme kaydetmiştir. Üretimin geliştirilmesinde ana göstergelerden biri işgücü verimliliğidir. Bu bağlamda, 2016 yılında imalat sektöründeki işgücü verimliliğinin %18 oranında artması ileriye yönelik önemli bir adım olmuştur. İmalat sektörünün geliştirilmesine ilişkin planlar, Devletin 2015-2019 Yıllarını Kapsayan Endüstriyel-Yenilikçi Kalkınma Programı çerçevesinde sürdürülecektir. Bu planlar, ağırlıklı olarak Çin'den gelecek olan doğrudan yabancı yatırımlar aracılığıyla hayata geçirilecektir.

Ulusal Ekonomi Bakanlığı'nın en son tahminlerine göre, 2017 yılında Kazakistan'da reel ekonomik büyüme %2-%2.5 aralığında olacaktır. Petrol dışı sektörde ise %3'ten az olmayan bir büyüme beklentisi söz konusudur. Özellikle tarım sektörünün %2.5, inşaat sektörünün ise %2.6 oranında büyümesi beklenmektedir. İmalat sektörü için pozitif büyüme tahmini yapılmaktadır. Örneğin, gıda imalatının %3.2, makine imalatının ise %13 oranında büyümesi beklenmektedir. Bu tahminler, Kazakistan ekonomisinin petrol dışı sektöründeki büyümenin 2021 yılına kadar %4 seviyesine ulaşacağını öngören Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) resmi tahminleriyle de örtüşmektedir.

Sonuç olarak, 2014 yılı sonundan bu yana düşük petrol fiyatları nedeniyle devam eden genel negatif ekonomik görünüme rağmen, Kazakistan ekonomisinin petrol dışı sektöründe pozitif bir reel büyüme kaydedildiği söylenebilir. Ekonomide petrol ve doğalgaz endüstrisinin ve petrol dışı sektörün performansları karşılaştırıldığında, ikincisinin performansı şüphesiz daha iyi durumdadır. Ayrıca, Kazakistan Cumhurbaşkanı'nın en son yaptığı Halka Sesleniş konuşmasında 2025 yılına kadar ulaşılması gereken temel hedeflerden birinin petrol dışı ihracatın iki kat artırılması olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, ekonominin petrol dışı sektörünün geliştirilmesine

it is strategically planned that further policies of development of the non-oil sector of the economy will be accomplished through growth and diversification of agriculture and manufacturing sectors with an emphasis on modernization, which implies a priority of production of higher value-added goods.

yönelik bundan sonra uygulanacak olan politikaların, tarım ve imalat sektörlerinde büyümenin ve çeşitlendirmenin sağlanması yoluyla gerçekleştirilmesi ve bunu yaparken de yüksek katma değerli malların üretimine öncelik veren 'modernizasyon' kavramına vurgu yapılması stratejik olarak planlanmaktadır.

PERSPECTIVES OF WIND ENERGY DEVELOPMENTS IN RUSSIA RUSYA'DA RÜZGÂR ENERJİSİ POTANSİYELİ VE GELECEĞE YÖNELİK PERSPEKTİFLER

*Saule Akhmetkaliyeva**

Wind energy is one of the most developed and investment-attractive types of renewable energy sources (RES) in the world. The economic potential of RES in Russia amounts to 273.5 million tons of coal equivalent annually, while the technical potential, which is a part of the total potential that can be efficiently utilized using known technologies, is at 4,593 million tons annually. The RES potential of the country is mainly met by the technical potential of wind and solar energies. The most developed type of RES (excluding large hydro power plants) is small hydro power plants, followed by biofuels, while wind and solar energies are the least developed types of RES in Russia. According to the Ministry of Economic Development of Russia, the country has the economic potential of wind energy of 250 billion kWh annually, which amounts to 25% of total energy consumption of the country a year. The share of RES in the total electricity generation of Russia, not taking into account large hydroelectric power plants (HPPs), is less than 1%, while the share of HPPs in the total electricity production of Russia is about 15%. So, despite the potential of the country, currently, energy production using RES in Russia is relatively low. For instance, in 2014 total electricity generation using renewables in Russia was at 174,221 GWh, while China, USA and Brazil produced 1,253,230 GWh, 559,497 GWh and 430,940 GWh of green energy, respectively.

Taking into account the vast territory of the country, development of RES is highly attractive in terms of providing electricity to remote and isolated areas of Russia that suffer from the lack of centralized power supply. Remote areas of the country use diesel power generators with a total capacity of 7 GW

Rüzgâr enerjisi, dünyadaki yenilenebilir enerji kaynaklarının (YEK) en gelişmiş ve yatırım çeken türlerinden biridir. Rusya'da YEK'in ekonomik potansiyeli yılda 2,225 bin GWh'dir, verimli bir şekilde kullanılabilecek toplam potansiyelin bir parçası olan teknik potansiyel ise yılda 37,366 bin GWh'dir. Ülkenin YEK potansiyeli, esas olarak rüzgâr ve güneş enerjilerinin teknik potansiyeli ile karşılanmaktadır. En gelişmiş YEK türü (büyük hidroelektrik santralleri hariç) küçük hidroelektrik santralleri olup bunu biyoyakıtlar izlemektedir. Rüzgâr enerjisi ve güneş enerjisi ise Rusya'da en az gelişmiş YEK türleridir. Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, ülkenin yılda 250 bin GWh rüzgâr enerjisi potansiyeline sahip olduğunu açıklamıştır. Bu rakam, bir yıl içinde ülkenin toplam enerji tüketiminin %25'ine denk gelmektedir. Büyük hidroelektrik santralleri (HES'ler) dikkate alınmadığında Rusya'nın toplam elektrik üretiminde YEK'in payı %1'den az iken, HES'lerin payı %15 civarındadır. Dolayısıyla, ülkenin potansiyeline rağmen, şu anda Rusya'da YEK kullanılarak sağlanan enerji üretimi nispeten düşüktür. Örneğin, 2014 yılında Rusya'da yenilenebilir enerji yoluyla sağlanan toplam elektrik üretimi 174 bin GWh iken, Çin, ABD ve Brezilya sırasıyla 1,253 bin GWh, 559 bin GWh ve 430 bin GWh yeşil enerji üretmiştir.

Ülkenin geniş toprakları dikkate alındığında YEK'in geliştirilmesi, merkezi güç kaynağı eksikliği çeken Rusya'nın uzak ve izole bölgelerine elektrik sağlanması bakımından caziptir. Ülkenin uzak bölgelerinde, toplam 7 GW ve yıllık 50 bin GWh üretim kapasiteli dizel jeneratörler kullanılmaktadır. Bu bölgelerde YEK yoluyla elektrik üretiminin sağlanması, yüksek teknolojik

* PhD student, Manchester Metropolitan University, United Kingdom. fm11v@mail.ru

and the total annual output of 50 billion kWh, which costs more than traditional power generation. In this light, electricity generation using RES in these areas is highly competitive. Therefore, Russia, which is mainly generating electricity using fossil fuels, is planning to develop renewable energy sources in remote and isolated areas of the country.

However, despite the aforementioned fact, the RES sector has not been properly developed due to the high cost difference between the energy generated using RES versus the low tariffs of traditional electricity generation. For example, most of the RES projects launched at the beginning of the 21st century in Russia were shut down due to the lack of financial feasibility. Other than the cost of RES, the sector has other pitfalls. For the wind energy in Russia, the main challenges of the development of the sector are expensive equipment, lack of qualified local manpower, difficulties of logistics and adapting western technologies due to the extreme cold weather conditions in the northern part of the country.

Even though climate in Russia is harsh, it is still favorable for wind farm constructions due to the existence of wind corridors with a wind speed above 6 meters per second (m/s), which is essential for the operation of wind turbines. In this light, a wind atlas showing potential windfarm locations was published during the Soviet Union in 1930s. According to the atlas, there are several areas across the country with high wind energy potential. For example, Murmansk and Kaliningrad regions in the North-West Federal District, Krasnodar and Volgograd regions in the South Federal District, Omsk and Novosibirsk regions in the Siberian Federal District and Khabarovsk region in the Far East Federal District have the highest wind energy potential in the country. For instance, the area along the coasts of the Barents and Kara seas, the Bering Sea and the Sea of Okhotsk have the highest mean wind speed average exceeding 6 m/s, while the coasts of the East-Siberian, Chukchi and Laptev seas to the north and the Japan Sea to the east have a wind speed of 5-6 m/s. The coasts of the Black, Azov and Caspian seas in the south and on the White Sea in the

maliyetlere rağmen daha çekicidir. Bununla birlikte, ağırlıklı olarak fosil yakıtlarla elektrik üreten Rusya, ülkenin uzak ve izole bölgelerinde yenilenebilir enerji kaynakları geliştirmeyi planlamaktadır.

Bununla birlikte, yukarıda bahsedilen duruma rağmen, YEK kullanılarak üretilen enerji ile geleneksel elektrik üretiminin düşük tarifeleri arasındaki büyük farktan dolayı YEK sektörü tam olarak geliştirilememiştir. Örneğin, Rusya'da 21. yüzyılın başında başlatılan YEK projelerinin çoğu finansal fizibilitenin sağlanamaması nedeniyle iptal edilmiştir. YEK'in maliyet yüksekliği probleminin yanı sıra başka sıkıntıları da mevcuttur. Rusya'da rüzgâr enerjisi sektörünün kalkınmasında yaşanan temel zorluklar ekipmanın maliyetli olması, nitelikli yerel işgücü eksikliği, ülkenin kuzeyindeki aşırı soğuk hava koşulları nedeniyle lojistikte ve batı teknolojilerinin uygulanmasında yaşanan güçlüklerdir.

Rusya'da iklimin sert olmasına rağmen, rüzgâr türbinlerinin çalışması için şart olan rüzgâr hızının saniyede 6 metre (m/s) üzerinde olduğu rüzgâr koridorlarının varlığı nedeniyle, ortam rüzgâr çiftliği inşaatları için uygun görünmektedir. Potansiyel rüzgâr çiftliklerinin yerlerini gösteren ilk rüzgâr atlası 1930'lu yıllarda basılmıştır. Bu atlas, 2000 yılında Rusya-Danimarka Enerji Verimliliği Enstitüsü ve Riso Ulusal Laboratuvarı tarafından güncellenmiştir. Atlas'a göre, ülke genelinde yüksek rüzgâr enerjisi potansiyeline sahip birçok bölge vardır. Kuzey Batı Federal Bölgesi'ndeki Murmansk ve Kaliningrad oblastları, Güney Federal Bölgesi'ndeki Krasnodar ve Volgograd oblastları, Sibirya Federal Bölgesi'ndeki Omsk ve Novosibirsk oblastları ile Uzak Doğu Federal Bölgesi'ndeki Khabarovsk oblastı, ülkede en yüksek rüzgâr enerjisi potansiyeline sahip bölgelerdir. Barents ve Kara denizleri, Bering Denizi ve Ohotsk Denizi kıyıları boyunca yer alan bölgede en yüksek ortalama rüzgâr hızı 6 m/s'yi aşmaktadır. Kuzeyde Doğu Sibirya, Çukçi ve Laptev denizleri ile doğuda Japonya Denizi kıyılarındaki rüzgâr hızı 5-6 m/s'dir. Güneydeki Kara, Azov ve Hazar denizleri ile kuzeybatıdaki Beyaz Denizin kıyılarındaki ortalama rüzgâr

north-west have a mean wind speed of 3.5-5 m/s. Unfortunately, wind energy generation in Russia has an ephemeral character. For instance, the average annual wind speed variation across the country is 2-3 m/s, with high wind speed in winter months. Therefore, it needs to be paired with another energy type that can be produced according to a schedule.

Although wind energy potential across the country has been studied for a long time, first laws and regulations on the development of wind energy appeared only in 2013. So, on May 28, 2013, the Government of Russia adopted Decree #449 on the Mechanism for the Promotion of Renewable Energy on the Wholesale Electricity and Capacity Market. According to the Resolution No. 861-r of May 28, 2013, the annual wind energy target of the country was planned to reach 100 MW and 250 MW of energy in 2014 and 2016, respectively. As for 2017, this number is supposed to be at 500 MW. Despite the optimistic figures, in 2016 the total amount of energy produced in Russia was at 1,048.3 billion kWh, of which, 0.1 billion kWh was produced using RES.

According to the Guidelines of the State Policy in the Sphere of Enhancement of Energy Efficiency of the Electric Energy Industry on the Base of Renewable Energy Use for the Period up to 2020, it is planned to increase the share of energy generation via renewables except HPPs from 0.5% to 4.5%. Meanwhile, by 2030, the Russian Ministry of Energy, RusHydro and the Russian Institute of Energy Strategy are planning to generate up to 7 GW of electricity using wind power plants. Moreover, according to the strategy, at least 80 to 100 billion kWh of energy should be produced using renewable energy sources by 2030.

Despite the slow pace of development of the wind energy projects in Russia, there are several projects that are operational or being implemented. For instance, the largest wind farms in Russia are the Ostaninskaya (26 MW), the Donuzlav (18.7 MW), the Tarkhankut (15.9 MW) and Zelenograd wind farms (5.1 MW). Also, a windfarm project in the Republic of Kalmykia (south of Russia) with a capacity of 51 MW is to be commissioned at the end

hızı 3.5-5 m/s'dir. Maalesef, Rusya'da rüzgâr enerjisi üretimi kısa vadeli olma özelliği taşımaktadır. Örneğin, ülke çapında ortalama yıllık rüzgâr hızındaki değişim, kış ayında yüksek rüzgâr hızı ile 2-3 m/s'dir. Bu nedenle, rüzgâr enerjisinin, belli bir programa göre üretilebilen başka bir enerji türü ile birlikte kullanılması gerekmektedir. Ülke çapında rüzgâr enerjisi potansiyeli uzun bir süre araştırılmış olmasına rağmen, rüzgâr enerjisinin geliştirilmesine ilişkin ilk yasalar ve yönetmelikler son dönemlerde çıkarılmıştır. 2020 Yılına Kadar Yenilenebilir Enerji Kullanımı Üzerine Elektrik Enerjisi Endüstrisinin Enerji Verimliliğinin Artırılması Konusunda Devlet Politikası Yönergeleri gibi 2009'da onaylanan resmi belgelere göre, HES'ler hariç yenilenebilir enerjiler yoluyla enerji üretiminin payının %0.5'ten %4.5'e yükseltilmesi planlanmıştır. Bu arada, Rusya Enerji Bakanlığı, RusHydro ve Rusya Enerji Stratejisi Enstitüsü, rüzgâr enerjisi santrallerinin toplam kapasitesini 2030 yılına kadar 7 GW'a çıkarmayı planlamışlardır. Bununla birlikte, YEK tesislerinin işletmeye alınma hızının düşük olması nedeniyle uygulama planları revize edilmiş ve 28 Mayıs 2013 tarihinde Rusya Hükümeti tarafından YEK üretiminin düzenlenmesine ilişkin yeni bir yasal çerçeve, Toptan Elektrik Piyasasında Yenilenebilir Enerji Teşvik Mekanizmasına İlişkin 449 Sayılı Karar kabul edilmiştir. 28 Mayıs 2013 tarihli ve 861 sayılı Karar'a göre, ülkenin yıllık rüzgâr enerjisi hedefinin 2014 ve 2016 yıllarında sırasıyla 100 MW ve 250 MW düzeyinde olması planlanmıştır. 2017 yılında bu rakamın 500 MW olması beklenmektedir. Bu şartlar altında, iyimser bu beklentiler bir kez daha karşılanamamıştır: 2015 yılında rüzgâr enerjisi kapasitesi ancak 103 MW olmuştur. Ayrıca, 2016 yılında Rusya'da üretilen toplam enerji miktarı 1,048.3 bin GWh iken bunun 0.1 bin GWh'ı YEK kullanılarak üretilmiştir.

Rusya'da rüzgâr enerjisi projelerinin geliştirilmesi sürecinin yavaş ilerlemesine rağmen, operasyonel aşamada olan birkaç proje bulunmaktadır. Örneğin, Rusya'daki en büyük rüzgâr çiftlikleri; Ostaninskaya (26 MW), Donuzlav (18.7 MW), Tarhankut (15.9 MW) ve Zelenograd rüzgâr çiftlikle-

of 2017 and construction of a wind project in the Ulyanovsk region with a total capacity of 35 MW is planned to start in 2017. Moreover, after entering the wind energy market in 2015, the state corporation Rosatom via its subsidiary VetroOGK submitted an RES projects package with a total capacity of 610 MW.

To conclude, even though Russia has a huge economic and technical wind energy potential, the country is yet to generate sufficient amount of energy using this type of RES. Due to the difference between the tariffs for electricity produced using RES and traditional energy sources, as well as technical difficulties caused by the harsh climate of the country the shift towards wind energy generation is still economically non-feasible. There are wind energy projects in line, however, currently, Russia is mostly presented on the RES market by hydro energy.

ridir (5.1 MW). Ayrıca, Kalmukya Cumhuriyeti'nde (Rusya'nın güneyinde) 51 MW kapasiteli bir rüzgâr çiftliği projesinin 2017 sonunda devreye sokulması ve Ulyanovsk oblastında toplam 35 MW kapasiteli bir rüzgâr projesinin inşasının 2017 yılında başlatılması planlanmaktadır. Bunun yanı sıra, 2015 yılında rüzgâr enerjisi piyasasına giren devlet kuruluşu Rosatom, yan kuruluşu VetroOGK aracılığıyla toplam 610 MW kapasiteli bir YEK projesi paketi sunmuştur.

Sonuç olarak, Rusya'nın büyük bir ekonomik ve teknik rüzgâr enerjisi potansiyeline sahip olmasına rağmen, ülke bu YEK türünü kullanarak henüz yeterli miktarda enerji üretememiştir. Merkezi güç kaynağı olan bölgelerde YEK ve geleneksel enerji kaynaklarını kullanarak üretilen elektriğin tarifeleri arasındaki farktan dolayı ve ülkenin sert ikliminden kaynaklanan teknik zorluklar nedeniyle rüzgâr enerjisi üretimine geçiş hala ekonomik açıdan mümkün görünmemektedir. Bazı rüzgâr enerjisi projeleri olsa da, şu anda Rusya, YEK pazarında çoğunlukla hidro enerji ile yer almaktadır denilebilir.

EVOLUTION OF THE LABOR PRODUCTIVITY IN THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN KAZAKİSTAN EKONOMİSİNDE İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİNİN GELİŞİMİ

*Kanat Makhanov**

During the last couple of decades, Kazakhstan has been taking various measures intending to increase the labor productivity and these measures are rather successful in many terms. According to the latest available statistics of the Committee on Statistics of the Ministry of National Economy Kazakhstan, the overall labor productivity in the economy of the country increased by 210% between 2000-2016. Moreover, during the same period the labor productivity grew more in the production of goods reaching 238% compared to the services sector, which showed a 192% increase. As a result, in 2000 Kazakhstan ranked 93rd in terms of labor productivity measured as GDP per person employed whereas the country was the 69th in this list in 2016.

Analyzing the evolution of the labor productivity between 2000-2016, significant changes had been observed. In this sense, the whole period can be analyzed in two sub-periods. The first sub-period lasted between 2000-2007 and characterized by a rapid growth that was largely based on the expansion of the oil sector of the economy. During this period, the growth of the labor productivity was almost as fast as the growth of the national economy. For instance, in 2006, which was the peak of the oil boom in the world, while GDP grew by 10.7% the labor productivity in the economy of Kazakhstan grew by 9.4%. Between 2000-2007, the overall labor productivity in the economy grew by 67.5%.

2008 global crisis, which was followed by a sudden downturn in oil prices caused a serious slowdown in the growth of labor productivity. As a result, the Government decided to reconsider the measures and approaches to

Kazakistan, son on yıldır işgücü verimliliğini artırmak amacıyla çeşitli önlemler almaktadır ve bu önlemler pek çok açıdan oldukça başarılıdır. Kazakistan Milli Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi'nin en son istatistiklerine göre, ülke ekonomisinde genel işgücü verimliliği 2000-2016 yılları arasında %210 oranında artmıştır. Ayrıca, aynı dönemde işgücü verimliliği mal üretiminde %238 oranında artarken, hizmetler sektöründe %192 oranında artış göstermiştir. Sonuç olarak, 2000 yılında Kazakistan istihdam edilen kişi başına GSYİH ile ölçülen işgücü verimliliği açısından 93. sırada yer alırken, 2016 yılında 69. sırada yer almıştır.

2000-2016 yılları arasında işgücü verimliliğinin gelişimi incelendiğinde önemli değişikliklerin olduğu görülmektedir. Bu yıllar iki alt döneme ayrılarak incelenebilir. 2000-2007 yıllarını kapsayan ilk alt dönem büyük oranda ekonomide petrol sektörünün genişlemesi sayesinde hızlı bir büyümenin kaydedildiği dönem olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemde işgücü verimliliğinin artması, ülke ekonomisinin büyümesi kadar hızlı olmuştur. Örneğin, küresel petrol üretiminde büyük artış yaşanan Kazakistan ekonomisinde 2006 yılında GSYİH artış oranı % 10.7 iken, işgücü verimliliği %9.4 oranında artmıştır. 2000-2007 yılları arasında ekonomideki toplam işgücü verimliliğindeki artış %67.5 olarak gerçekleşmiştir.

2008 yılında yaşanan küresel krizin ardından petrol fiyatlarındaki ani düşüş, işgücü verimliliğinde ciddi bir yavaşlamaya neden olmuştur. Sonuç olarak, hükümet işgücü verimliliğini artırmaya yönelik önlemleri ve yaklaşımları yeniden gözden geçirme kararı almış ve bu konu, endüst-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

increase the labor productivity, which made this issue one of the priorities in the industrial development strategy. The Strategy of Industrial and Innovation Development of Kazakhstan for 2003-2015, which was launched in May 17, 2003, has made less progress than expected in stimulating the labor productivity growth in manufacturing sector. It was too comprehensive and included a wide range of issues with poor goals and unclear strategies to reach these goals. This fact made the Government to reconsider the policy of industrial development and adopt the Program of Accelerated Industrial-Innovative Development of Kazakhstan for 2010-2014, which was launched in March 19, 2010, with a special emphasis on enhancing the competitiveness by increasing the productivity, industrial diversification and supporting medium and small businesses. Although the new program was unable to reach some of the specified goals (such as achieving a 50% increase in the labor productivity in manufacturing sector), the program was rather successful in upgrading the labor productivity rate in most non-oil sectors of the economy. Thus, between 2010-2016 the overall labor productivity in the domestic economy grew by 25.6%. During the same period, the growth of the labor productivity in services sector was 14.7%, while in the production of goods it reached 42.7%. In particular, during the reported period the labor productivity in construction and manufacturing sectors reached 8.3% and 15.9%, respectively, while in agriculture sector it grew by 105.5%. It is also worth mentioning that despite the calamities caused by the dramatic drop in oil prices in 2014-2015, Kazakhstan managed to maintain the growth of the labor productivity in 2015 and 2016 at 0.6% and 1.8% in the overall economy respectively. Moreover, the labor productivity in the production of goods in 2015 and 2016 was at 1.5% and 6.9% respectively. Another feature that marks the success of the current policy in the labor productivity is that between 2010-2014 the manufacturing sector maintained growth in the labor productivity while the labor productivity in the extractive sector constantly decreased at around 5%-7% per year. The positive dynamics in labor productivity in

riyel kalkınma stratejisinin önceliklerinden biri haline gelmiştir. 17 Mayıs 2003 tarihinde başlatılan 2003-2015 Döneminde Kazakistan'ın Endüstriyel ve Yenilikçi Kalkınma Stratejisi, imalat sektöründe işgücü verimliliğinin artırılmasını teşvik etme konusunda beklenen oranda ilerleme kaydedilememiştir. Çok geniş kapsamlı olan bu stratejide belirlenen hedefler ve bu hedeflere ulaşmada seçilen stratejiler açısından bazı belirsizlikler içeren çok sayıda konuya yer verilmiştir. Bu şartlar altında Hükümet, endüstriyel kalkınma politikasını yeniden gözden geçirmek zorunda kalmış ve verimliliği ve endüstriyel çeşitlendirmeyi artırma ve küçük ve orta boy işletmeleri destekleme yoluyla rekabet gücünün artırılmasına özel önem vererek 19 Mart 2010 yılında başlatılan 2010-2014 Yılları İçin Kazakistan'ın Hızlandırılmış Endüstriyel-Yenilikçi Kalkınma Programı'nı kabul etmiştir. Yeni program, belirtilen hedeflerin bir kısmına ulaşamamasına rağmen (imalat sektöründeki işgücü verimliliğinde %50'lik bir artış sağlanması gibi), ekonominin petrol dışı sektörlerinin çoğunda işgücü verimliliğinin artırılmasında oldukça başarılı olmuştur. Böylece, 2010-2016 yılları arasında yurtiçi ekonomideki toplam işgücü verimliliği %25.6 oranında artmıştır. Aynı dönemde hizmet sektöründe işgücü verimliliğinin artışı %14.7 iken, mal üretiminde %42.7'ye ulaşmıştır. Özellikle, ilgili dönemde inşaat ve imalat sektörlerinde işgücü verimliliği sırasıyla %8.3 ve %15.9'a ulaşmış, tarım sektöründe ise işgücü verimliliği %105.5 oranında artmıştır. 2014-2015 yıllarında petrol fiyatlarındaki hızlı düşüşün neden olduğu sıkıntılara rağmen, Kazakistan'ın işgücü verimliliği artışını ekonominin genelinde 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla %0.6 ve %1.8 seviyesinde tutabildiği belirtilmelidir. Ayrıca, 2015 ve 2016 yıllarında mal üretiminde işgücü verimliliğindeki artış sırasıyla %1.5 ve %6.9 olmuştur.

İşgücü verimliliğinde mevcut politikanın başarısını gösteren bir diğer husus ise şu şekilde ifade edilebilir: 2010-2014 yılları arasında imalat sektöründe işgücü verimliliği artmaya devam ederken madencilik sektöründe işgücü verimliliği yılda yaklaşık

manufacturing during this period was maintained thanks to overall economic growth sustained mainly by high prices of primary commodities combined with supporting measures taken in regards to small and medium enterprises in the manufacturing sector.

The current State Program of the Industrial and Innovative Development of the Republic of Kazakhstan for 2015-2019, which was launched on August 1, 2014, in many terms is a conceptual continuation of the previously implemented programs with more emphasis on non-oil sectors of the economy and a 40% increase in the labor productivity in the manufacturing sector. The given program, which mainly consists of tax incentives for industries with high value added capacity, development of innovative clusters and supports small and medium enterprises, is implemented with a moderate success. For instance, in 2015-2016 Kazakhstan managed to maintain positive dynamics of the labor productivity in the whole economy, however, due to overall slowdown in the economic growth and decreasing consumption levels in the economy, the labor productivity dynamics in manufacturing sector turned out negative in 2015 and 2016 showing 2.2% and 2% decrease in real terms.

Over the last 16 years, the labor productivity in Kazakhstan has been growing rather rapidly. As a result, according to the data by the Ministry of Investment and Development, at the end of 2016, the labor productivity index in Kazakhstan increased to 131%. Actually, the growth in labor productivity has been observed for the last five years, which was a direct result of the implementation of the Industrial and Innovative Development Program. However, the gap in labor productivity between Kazakhstan and the advanced OECD countries is still high (66% in 2016). The Ministry of Investment and Development plans to reduce this gap to 32% by 2025.

Thus, in the latest Presidential Address, which was made by the President of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev in January 2017, increasing the labor productivity is specified as one of the six steps to be achieved in order to implement the third modernization of Kazakhstan. In order to achieve this aim, he

%5-%7 oranında sürekli olarak azalmıştır. Bu dönemde imalat sektöründe işgücü verimliliğinde yaşanan olumlu gelişmeler, büyük ölçüde ana malların fiyatlarının yüksek belirlenmesi ve imalat sektöründeki küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyici önlemler alınması ile birlikte genel ekonomik büyümenin sağlanması sayesinde ortaya çıkmıştır.

1 Ağustos 2014 tarihinde başlatılan 2015-2019 Yılları İçin Kazakistan'ın Endüstriyel ve Yenilikçi Kalkınma Devlet Programı, ekonominin petrol dışı sektörlerine ve imalat sektöründe işgücü verimliliğinin %40 oranında artırılmasına daha fazla vurgu yapmış ve birçok açıdan daha önce uygulanan programların devamı niteliğinde olmuştur. Yüksek katma değer sağlayan sanayilere yönelik vergi teşviklerinden ve yenilikçi kümelenmelerin geliştirilmesinden oluşan ve küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyen bu program, orta derecede bir başarı sağlamıştır. Örneğin, 2015-2016 yılları arasında Kazakistan ekonomisinin tamamında işgücü verimliliği, olumlu dinamiklerini sürdürmüştür. Ancak, ekonomide yaşanan genel yavaşlama ve tüketim seviyelerinin düşmesi nedeniyle imalat sektöründe işgücü verimliliği, 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla reel olarak %2.2 ve %2 azalış göstermiştir.

Son 16 yılda Kazakistan'da işgücü verimliliği oldukça hızlı bir şekilde artmıştır. Kazakistan Yatırım ve Kalkınma Bakanlığı verilerine göre, 2016 yılı sonunda Kazakistan'da işgücü verimliliği endeksi %131'e yükselmiştir. Aslında işgücü verimliliğindeki artış son beş yıldır gözlemlenmektedir ve bu durum, Endüstriyel ve Yenilikçi Kalkınma Programı'nın uygulanmasının bir sonucudur. Bununla birlikte, Kazakistan ile gelişmiş OECD ülkeleri arasındaki işgücü verimliliği açığı hala yüksektir (2016 yılında %66). Yatırım ve Kalkınma Bakanlığı, 2025'e kadar bu açığı %32'ye düşürmeyi planlamaktadır.

Bu nedenle, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in Ocak 2017'de yaptığı en son Halka Sesleniş konuşmasında işgücü verimliliğinin artırılması, Kazakistan'ın üçüncü modernizasyon süre-

emphasized that there will be a transition to innovative system of development and within the five years period, over 300 new innovative entities will be constructed. He mentioned that until 2050 about 2 million workplaces will be established and by implementing General Professional Education Program, about 1 million qualified workers will be trained. With the measures to increase labor productivity and the emphasis of the President on the importance of this issue in the country's economic development, Kazakhstan seems to achieve higher levels of labor productivity in near future.

cinin uygulanması için atılması gereken altı adımdan birisi olarak belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, bu amaca ulaşmak için yenilikçi kalkınma sistemine geçileceğini vurgulamış ve beş yıl içinde 300'den fazla yenilikçi kurumun inşa edileceğini ifade etmiştir. 2050 yılına kadar yaklaşık 2 milyon işyerinin kurulacağı ve Genel Profesyonel Eğitim Programı'nın uygulanmasıyla yaklaşık 1 milyon nitelikli işçinin eğitileceği belirtilmiştir. İşgücü verimliliğini artırmaya yönelik önlemler sayesinde ve Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in ülkenin ekonomik kalkınmasında bu konunun önemine özel vurgu yapması ile Kazakistan, yakın gelecekte daha yüksek işgücü verimliliği seviyelerine ulaşabilecektir.

THE KHORGOS FREE ECONOMIC ZONE AND ITS ECONOMIC POTENTIAL HORGOS SERBEST EKONOMİK BÖLGESİ VE EKONOMİK POTANSİYELİ

*Omirbek Hanayt**

Since officially launched in April 14, 2012, the Khorgos Free Economic Zone (FEZ), which is officially called the International Centre of Boundary Cooperation between Kazakhstan and China, has made a significant contribution to further increasing the economic and commercial relations between all Eurasian countries, including bilateral economic and commercial relations between China and Kazakhstan. Along with the "One Belt, One Road" initiative, which is of great importance for Beijing, the Khorgos FEZ is essential for enhancing efficiency of major trade routes that originate in China passing through the Khorgos border crossing and reach Central Asia, Russia and Europe via Kazakhstan.

The idea of the Khorgos FEZ was first proposed at the project level by Hong Kong's Yat Chau Co. Ltd company in 1992. Yat Chau Co. Ltd company has proposed to build an international free trade city with an area of 2.6 square kilometers on the China-Kazakhstan border crossing at Khorgos with the total project cost amounted to 150 million yuan (\$23.5 million). This project was approved by the government of Xinjiang Uyghur Autonomous Region (XUAR) in February 1994, but it was cancelled shortly thereafter. Indeed, during his official visit to Kazakhstan in June 2003, Chinese President Hu Jintao and Kazakh President Nursultan Nazarbayev reached a consensus on establishing an international free trade zone on the border of two countries. Thus, the Governments of China and Kazakhstan signed the "Framework Agreement on Establishment of the "Khorgos" International Centre of Boundary Cooperation between China and Kazakhstan" in March 24, 2004 and the parties inked "China-Kazakhstan "Khorgos" International Cen-

Çin-Kazakistan Uluslararası Sınır Ötesi İşbirliği Merkezi adını taşıyan Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi, 14 Nisan 2012 tarihinde resmi olarak faaliyete başlamasından itibaren, başta Çin'in Kazakistan ile ikili ekonomik ve ticari ilişkiler olmak üzere tüm Avrasya ülkeleri arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin daha da arttırılmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca Pekin yönetiminin çok önem verdiği "Tek Kuşak, Tek Yol" stratejisinin hayata geçmesiyle beraber Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi, Çin'den başlayıp Horgos geçidinden geçerek Kazakistan üzerinden Orta Asya'ya, Rusya'ya ve Avrupa'ya kadar ulaşan önemli ticaret güzergâhları için de büyük önem taşımaktadır.

Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'ne yönelik ilk fikir, 1992 yılında Hong Kong'un Yat Chau Co. Ltd şirketi tarafından bir proje düzeyinde ortaya koyulmuştur. Yat Chau Co. Ltd şirketi 150 milyon yuanlık (23.5 milyon dolar) yatırım yaparak Çin-Kazakistan sınırındaki Horgos geçidinde 2.6 kilometrekarelik bir alanı içeren bir uluslararası serbest ticaret şehri inşa etme önerisinde bulunmuştur. Bu proje 1994 yılı Şubat ayında Sincan Uyghur Özerk Bölgesi'nin (SUÖB) hükümeti tarafından onaylanmış, fakat çok geçmeden durdurulmuştur. Nitekim 2003 yılı Haziran ayında Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao'nun Kazakistan'a ziyareti sırasında Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev ile iki ülke sınırında uluslararası serbest ticaret bölgesi kurma konusunda fikir birliğine varılmıştır. Böylece Çin ve Kazakistan hükümetleri arasında 24 Eylül 2004 tarihinde "Çin-Kazakistan 'Horgos' Uluslararası Sınır Ötesi İşbirliği Merkezini Kurmaya Yönelik Çerçeve Ön Anlaşması"

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakistan. kaztegin@hotmail.com

tre of Boundary Cooperation Management Agreement" in July 4, 2005.

The Khorgos FEZ covers a total area of 5.28 square kilometers, including 3.43 square kilometers on the Chinese side and 1.85 square kilometers on the Kazakh side. The main objective of the Khorgos FEZ is to support trade negotiations, to provide exhibitions, sales, storage and transportation services, hotel and restaurant facilities, as well as to ensure business and financial services.

Since the construction of the infrastructural facilities of the Khorgos Free Economic Zone in 2007, the Chinese side has invested 23.45 billion yuan (about \$3.7 billion) under 26 major projects. Moreover, negative impacts of the 2008 global economic crisis on the Chinese economy, alongside the damage to the economy of the XUAR caused by ethnic conflicts in Urumqi on July 5, 2009, encouraged the Chinese government to give more importance to the Khorgos FEZ. In this context, Beijing decided to establish the Khorgos Economic Development Zone (EDZ) on September 30, 2011. The Khorgos EDZ, which is expected to support the Khorgos FEZ covers an area of approximately 73 square kilometers, including approximately 30 square kilometers of Khorgos Industrial Park, approximately 35 square kilometers of Gulca City Industrial Park and approximately 8 square kilometers of Qingshuihe Industrial Park. The aim of the Khorgos EDZ is to increase the economic potential of the Khorgos FEZ and to contribute to the continuous transportation of Chinese goods to the markets of Kazakhstan and other Central Asian states with further transportation to the markets of Eurasian countries, and to contribute to the economic development, security and stability of the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, economy of which is export-based.

In order to develop the infrastructure facilities of the Khorgos FEZ in Kazakhstan, the Kazakh government has invested up to 65 billion tenge (about \$200 million). On November 25, 2011, the Kazakh government decided to establish the Khorgos-East Gate logistics center near the Khorgos FEZ. In 2016, Kazakhstan announced its plans to build a city called Nurkent that would cover an area

ve 4 Temmuz 2005 tarihinde "Çin-Kazakistan 'Horgos' Uluslararası Sınır Ötesi İşbirliği Merkezi Yönetim Anlaşması" imzalanmıştır.

Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi, Çin sınırında 3.43 kilometrekare ve Kazakistan sınırında 1.85 kilometrekare olmak üzere toplam 5.28 kilometrekarelik bir alanı kapsamaktadır. Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'nin ana işlevinde özellikle ticaret görüşmeleri, sergi ve satış hizmetleri, depolama ve nakliyat hizmetleri, otel ve restorant hizmetlerinin yanı sıra iş hizmetleri, finansal hizmetler yer almaktadır.

2007 yılında Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'nin altyapı tesislerinin inşasına başlanmasından bu yana Çin tarafı 26 büyük proje kapsamında 23.45 milyar yuan (yaklaşık 3.7 milyar dolar) yatırım yapmıştır. Ayrıca 2008 küresel ekonomik krizinin Çin ekonomisini olumsuz yönde etkilemesinin yanı sıra 5 Temmuz 2009 Urumqi'de yaşanan büyük etnik çatışmaların SUÖB'ün ekonomisine zarar vermesi, Çin hükümetinin Horgos Serbest Ekonomik Bölgesine daha çok önem vermesine neden olmuştur. Bu bağlamda Pekin yönetimi, 30 Eylül 2011 tarihinde Horgos Ekonomik Kalkınma Bölgesi kurma kararı almıştır. Horgos Serbest Ekonomik Bölgesine destekte bulunması beklenen Horgos Ekonomik Kalkınma Bölgesi, yaklaşık 30 kilometrekarelik Horgos Endüstri Parkı, yaklaşık 35 kilometrekarelik Gulca Şehri Endüstri Parkı ve yaklaşık 8 kilometrekarelik Qingshuihe Endüstri Parkı dâhil olmak üzere toplam yaklaşık 73 kilometrekarelik bir alana yayılmıştır. Horgos Ekonomik Kalkınma Bölgesinin, özellikle Horgos Serbest Ekonomik Bölgesinin potansiyelini arttırarak Çin mallarının Kazakistan'ın ve Orta Asya'nın hatta Avrasya ülkelerinin pazarlarına kesintisiz ulaşımına ve SUÖB'ün dış ticarete dayalı ekonomik gelişiminin, güvenliğinin ve istikrarının sağlanmasına katkı sağlayacak şekilde faaliyet göstermesi amaçlanmaktadır.

Horgos Serbest Ekonomik Bölgesinin Kazakistan tarafındaki altyapı tesislerinin geliştirilmesi için Kazakistan hükümeti şimdiye dek 65 milyar tenge (yaklaşık 200 milyon dolar) yatırım yapmıştır. 25 Kasım 2011 tarihinde Kazakistan hükümeti Hor-

of 300 hectares in the Khorgos region with an investment of 11.3 billion tenge (about 34 million dollars). The construction of the new city is expected to be completed by 2035.

The efficiency of the Khorgos FEZ, which is located 670 kilometers west of the capital of the XUAR, Urumqi, and only 378 kilometers from the east of the cultural, economic and commercial center of Kazakhstan, Almaty, is increasing day by day. For example, according to Chinese data, in 2015, the amount of goods transported via the Khorgos totaled 25.790 million tons, which is 12.6% increase compared to 2014. This figure corresponds to 62.5% of the total amount of transit traffic of the XUAR. In January-November 2016, the Khorgos's amount of transit traffic increased by 18.87% to 23.881 million tons compared to the same period of 2015 and accounted for 59.99% of the total amount of transit traffic of the XUAR. Therefore, bilateral cooperation between China and Kazakhstan contributes to improving cargo transportation to Europe via the Khorgos FEZ. To date, the section of the Western China-Western Europe highway corridor extending from the Lianyunguan port of China to the Khorgos on the China-Kazakh border is almost completed, as well as 2,639 kilometers section of the road passing through Kazakhstan. Moreover, China and Kazakhstan launched the railway via the Khorgos FEZ on December 2, 2011. In 2014, the state-owned company Kazakhstan Temir Zholy (KTZ) carried out the Zhetigen-Khorgos and the Jezkazgan-Beineu railway projects, linking transport routes from the Khorgos border crossing to the Aktau seaport in the west of Kazakhstan. In the period from 2013 to April 2016, the amount of transit traffic of the rail cargo via the Khorgos was recorded as 2.584 million tons. It is estimated that this amount would reach 18 million tons by 2020 and 31.5 million tons by 2035.

According to the statistic data, in 2012 the total number of people visited the Khorgos FEZ for commercial purposes was 240 thousand increasing over 15-fold to 3.36 million people in 2015. In January-September 2016, the number of people visited the region for commercial purposes increased by 44.73% to 3.810 million compared to the same period

gos Serbest Ekonomik Bölgesinin yanında Horgos-Doğu Kapısı lojistik merkezini oluşturma kararı almıştır. 2016 yılında Kazakistan'ın 11.3 milyar tengelik (yaklaşık 34 milyon dolar) yatırımla Horgos bölgesinde 300 hektarlık bir alanı kapsayan Nurkent adında bir şehir inşa edeceği bildirilmiştir. Yeni şehrin inşasının 2035 yılına kadar tamamen bitmesi beklenmektedir.

SUÖB'ün başkenti Urumçi'ye 670 kilometre Kazakistan'ın kültürel, ekonomik ve ticari merkezi konumunda olan Almatı'ya sadece 378 kilometre uzaklıkta bulunan Horgos Serbest Ekonomik Bölgesinin kargo taşımacılığındaki etkinliği her geçen gün artmaktadır. Örneğin, Çin verilerine göre, 2015 yılında Horgos'un transit sevkiyat miktarı 25.790 milyon ton ile 2014 yılına göre %12.6 artış sağlamıştır. Bu rakam SUÖB'ün toplam transit sevkiyat miktarının %62.5'ine karşılık gelmiştir. 2016 yılının Ocak-Kasım döneminde ise Horgos'un transit sevkiyat miktarı 23.881 milyon ton ile 2015 yılının ilk 11 ayına göre %18.87 artış sağlamıştır. Bu rakam SUÖB'ün toplam transit sevkiyat miktarının %59.99'una karşılık gelmiştir. Çin ve Kazakistan'ın ikili işbirliği çerçevesinde Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi üzerinden Avrupa'ya kadar ulaşan taşıma güzergâhları güçlendirilmiştir. Batı Çin-Batı Avrupa karayolunun Çin'in Lianyunguan limanından başlayıp Çin-Kazakistan sınırındaki Horgos geçidine kadar uzanan kısmı neredeyse tamamlanmıştır ve Kazakistan'dan geçen 2,639 kilometre kısmının da büyük bir kısmı tamamlanmış durumdadır. Ayrıca 2 Aralık 2011 tarihinde Çin ve Kazakistan demiryolu Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi üzerinden faaliyete geçmiştir. 2014 yılında Kazakistan Demir Yolu (KTZ) şirketi Zhetigen-Horgos ve Jezkazgan-Beineu demiryolu projelerini gerçekleştirerek Horgos geçidinden Kazakistan'ın batısındaki Aktau limanına kadar taşıma güzergâhlarının bağlantısını sağlamıştır. 2013 yılından 2016 yılının Nisan ayına kadar, Horgos üzerinden gerçekleştirilen demiryolu kargo taşımacılığının transit sevkiyat miktarı 2.584 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Bu miktarın 2020 yılında 18

of 2015. In 2015, the total trade volume of the Khorgos FEZ amounted to about \$12.037 billion. In January-November 2016, the trade volume of the region increased by 6.75% to \$11.87 billion compared to the same period of 2015.

Serving as China's great gateway to the markets of Kazakhstan, Central Asia and Europe, the Khorgos FEZ is crucial not only for the bilateral economic and commercial cooperation between China and Kazakhstan but also for China's economic and commercial relations with other Eurasian countries. In recent years, the efficiency of the Khorgos FEZ has been increasing in the framework of the Chinese One Belt, One Road initiative and the Shanghai Cooperation Organization. It can be noted that this region will contribute to the economic development of both the XUAR, Kazakhstan and other Eurasian countries.

milyon tona ve 2035 yılında ise 31.5 milyon tona ulaşacağı tahmin edilmektedir.

İstatistiki verilere göre, 2012 yılında Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'ne ticari amaçla gelenlerin sayısı toplam 240 bin olurken 2015 yılında bu rakam 15 kat artarak 3.36 milyona çıkmıştır. 2016 yılının ilk 9 ayında bölgeye ticari amaçla gelenlerin sayısı 3.810 milyon olmuş ve geçen yılın ilk 9 ayına göre %44.73 yükselmiştir. 2015 yılında Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'nin toplam ticaret hacmi yaklaşık 12.037 milyar dolar olmuştur. 2016 yılının ilk 11 ayında ise bölgenin ticaret hacmi yaklaşık 11.87 milyar dolar olmuş ve 2015 yılının ilk 11 ayına göre 6.75% artış göstermiştir.

Çin'in Kazakistan ve Orta Asya hatta Avrupa pazarına açılan büyük bir kapısı konumunda olan Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi, sadece Çin-Kazakistan arasındaki ikili ekonomik ve ticari işbirliğinin değil, Çin'in diğer Avrasya ülkeleriyle ekonomik ve ticari ilişkilerinin artması açısından da büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda Çin'in Tek Kuşak Tek Yol stratejisi ve Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde de Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi'nin etkinliği giderek artmaktadır. Bu bölgenin ekonomik açıdan hem SUÖB'ün ve Kazakistan'ın hem de diğer Avrasya ülkelerinin ekonomik gelişimine katkı sağlayacağı söylenebilir.

THE ECONOMICS OF DEMOGRAPHICS IN KAZAKHSTAN KAZAKİSTAN'DA DEMOGRAFİ EKONOMİSİ

*Kanat Makhanov**

Within the field of economics, demographics is a very powerful tool for analysis and forecasting. The application of the economic analysis techniques to demographics can provide us with a wide variety of information for purposes ranging from economic market research to economic policy development. According to the Committee on Statistics of Kazakhstan (Kazstat), in June 2017 the population of the country exceeded 18 million people making it the 65th most populous nation in the world, according to the UN official ranking. Thus, during the first six months of 2017 the population of Kazakhstan increased by 209,086 people, which is a 1.17% increase compared to the same period of 2016. For instance, in 2016, the total population growth equaled 1.31%. It is worth mentioning that for the first time since independence the population of Kazakhstan started to grow only in 1999. The yearly increment of the population since then was constantly growing until its peak in 2015, when the population increased by 254,521 people. The primary reason that stands behind the demographic growth is the high birth rate. Moreover, there are some other objective reasons such as longer life expectancy, the declining death rate, migration, etc. However, the economic effects and implications of the population increase are much more profound and complex.

The immediate effects of any demographics on the economy are felt through the changes in the labor market. According to the Kazstat's latest preliminary statistics on the labor market, in July 2017 the country's total labor force reached 8.952 million people, which is 0.3% higher than 2016, and 3.8% higher than 2010. During 2010-2017, the size of the working age population, which consists of the male population between 15 and 65 and

Demografi, ekonomi alanında analiz ve tahmin yürütülmesi açısından çok güçlü bir araçtır. Ekonomik analiz tekniklerinin demografiye uygulanması, ekonomik piyasa araştırmalarından ekonomi politikalarının geliştirilmesine kadar çeşitli amaçlar için çok değişik bilgiler sağlayabilir. Kazakistan İstatistik Komitesi (Kazstat) verilerine göre, Haziran 2017'de ülkenin nüfusu 18 milyonu aşmış ve Kazakistan, BM'nin resmi sıralamasında dünyanın 65. kalabalık ülkesi olarak yer almıştır. 2017 yılının ilk altı ayında Kazakistan nüfusu 209,086 kişi artarak 2016 yılının aynı dönemine göre %1.17 oranında artmış olup, bu oran, 2016 yılı için toplam %1.31 olarak belirlenmiştir. Kazakistan nüfusu, bağımsızlığının ardından ancak 1999 yılında artış kaydetmiş olup, bu büyüme, 2015 yılında 254,521 kişilik artış ile zirveye ulaşarak bugüne kadar devam etmiştir.

Bağımsızlık sonrasında nüfus oranında artış ilk defa 1999 yılında kaydedilmiş olup sonraki yıllarda da devam etmiş ve 2015 yılında ise 254,521 kişilik artış ile zirveye ulaşmıştır. Demografik büyümenin arkasındaki başlıca neden, yüksek doğum oranıdır. Ayrıca, beklenen yaşam süresinin artması, azalan ölüm hızı, göç vb. diğer nedenler de mevcuttur. Bununla birlikte, nüfus artışının ekonomik etkileri ve sonuçları çok daha derin ve karmaşıktır.

Demografinin ekonomi üzerindeki acil etkileri işgücü piyasasındaki değişikliklerden görülür. Kazstat'ın işgücü piyasası ile ilgili son ön istatistiklerine göre, Temmuz 2017'de ülkenin toplam işgücü 8.952 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu rakam, 2016 ve 2010 yıllarına göre sırasıyla %0.3 ve %3.8 oranında daha yüksektir. 2010-2017 döneminde 15-65 yaşları arasındaki erkek nüfustan ve 15-58 arasındaki kadın nüfus-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

the female population between 15 and 58, has increased by 6.8% reaching 12.926 million people in July 2017. It should be noted that there was a decrease in the growth rates of the labor force, as well as of the working age population, compared to the previous seven-year period of 2003-2010, when the labor force and the working age population increased by 12.5% and 10.6%, respectively. However, it is important to note that the slower growth rates of the labor force and working age population during 2010-2017 were accompanied by the rising number of the population under 15 due to the high birth rates observed since the early 2000s. This rise of the share of dependents that are still under the working age has caused an increase of the so-called the dependency ratio coefficient of demographic load, which is the number of the dependent population per 1,000 working age population, from 557 in 2010 to 666 in 2017. This, nevertheless, can be considered as a positive development for Kazakhstan since the contribution of youth under 15 to this increment was 5.8 times higher than the contribution of the elderly population.

The interlinkage between demographics and economics not only depends on the numbers and proportions of the different population groups but also on the economic behavior of these groups. It is now well known that the working age population on average consumes more goods and services compared to youth and elderly people. Therefore, the working age population can act as a force that drives the consumption demand affecting the business cycles in economy. In fact, the periods of tremendous economic growth in most of the economies tend to begin 15-20 years after the periods of unusually high birth rates when large numbers of youth enter the working age population. For instance, the period of the highest economic growth of Kazakhstan during 2000s was characterized not only by the rising oil prices, but also by a very rapid increase of the working age population when a large number of youth born in the late 1980s just entered the working age. This effect is the basic idea that stands behind the term 'demographic dividend'. The demographic dividend is the economic growth po-

tan oluşan çalışma yaşındaki nüfus, %6.8 oranında artarak Temmuz 2017'de 12.926 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde işgücünün büyüme hızlarında ve çalışma yaşındaki nüfusta bir düşüş olduğu belirtilmelidir. 2003-2010 yılları arasındaki önceki yedi yıllık dönemde ise işgücü ve çalışma yaşındaki nüfus sırasıyla %12.5 ve %10.6 oranında artmıştır. Bununla birlikte, 2010-2017 yılları arasında işgücünün ve çalışma yaşındaki nüfusun yavaş büyüme hızlarına 2000'li yılların başından beri gözlemlenen yüksek doğum oranlarına bağlı olarak 15 yaşın altındaki nüfus sayısının eşlik ettiği belirtilmelidir. Hala çalışma yaşının altında olan bir kimsenin bakmakla mükellef olduğu kişilerin payındaki bu artış, her bin kişide bir çalışma yaşındaki kimsenin bakmakla mükellef olduğu kişiler nüfusunun sayısı olan demografik yükün bağımlılık oranı katsayısının 2010 yılında 557 iken 2017'de 666'ya artmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, bu durum, Kazakistan için olumlu bir gelişme olarak görülebilir. Çünkü 15 yaşın altındaki gençlerin bu artışa katkısı yaşlı nüfusun katkısından 5.8 kat daha fazladır.

Demografi ve ekonomi arasındaki bağlantı, sadece farklı nüfus gruplarının sayı ve oranlarına değil, aynı zamanda bu grupların ekonomik davranışlarına da bağlıdır. Bugünlerde çalışma yaşındaki nüfusun, gençlere ve yaşlılara kıyasla daha fazla mal ve hizmet tükettiği bilinmektedir. Bu nedenle, çalışma yaşındaki nüfus, ekonomideki iş çevrelerini etkileyerek tüketim talebini yönlendiren bir güç olarak hareket edebilir. Aslında, ekonomilerin çoğunda muazzam ekonomik büyüme dönemleri, çok sayıda gencin çalışma yaşındaki nüfusa girdikleri olağandışı yüksek doğum dönemlerinden 15-20 yıl sonra başlamıştır. Örneğin, Kazakistan'ın 2000'li yıllardaki en yüksek ekonomik büyüme dönemi, yükselen petrol fiyatlarının yanı sıra, 1980'lerin sonunda doğan çok sayıda gencin çalışma yaşına yeni girdiği nüfusun hızla artmasıyla da karakterize edilmiştir. Bu, 'demografik temettü' teriminin arkasındaki temel fikirdir. Demografik temettü, esasen çalışma yaşındaki nüfusun payının çalışma yaşı dışındaki paydan daha büyük olduğunda nüfusun

tential that can result from shifts in the population's age structure, mainly when the share of the working age population is larger than the non-working age share. As a result, the ongoing increase of the working age population that results from the high birth rates in 2000s and beyond will allow Kazakhstan to reap demographic dividends during 2020s.

Although the demographic trends in average countrywide terms might seem clear, there are sizable interregional variations. In some northern, central and eastern regions the population is in constant decline, whereas the regions of western and southern Kazakhstan along with the cities of Astana and Almaty experience the high rates of population growth due to both natural increase and migration. These kinds of interregional demographic differences often cause distortions in the regional and local labor markets, contributing to the development of some regions at the expense of others. For instance, according to the latest statistics, in 2017 about 57.3% of the population of Kazakhstan live in the cities compared to 54.3% in 1999. The total increase of the urban population during 1999-2017 reached 2.214 million people, and only three urban centers, which are Astana, Almaty and Shymkent, accounted for more than 80% of this increase. Moreover, the Almaty, Mangystau and South Kazakhstan regions accounted for more than 90% of the total increase of the rural population in Kazakhstan. These demographic trends are likely to persist in the future leading to the concentration of the economic productive forces around the major urban centers in few regions of the country. Under certain economic conditions, the concentration of productive resources in few areas definitely creates higher labor productivity. On the other hand, inappropriate policy implementation or the absence of regional approaches to policymaking in this sphere can exacerbate adverse effects of urbanization and overconcentration of the population like urban sprawl, inequalities of income distribution, housing market pressure, etc. However, interregional labor imbalances affect the regions that experience net emigration even worse. In this regard, in 2016, the government started to resettle ex-

yaş yapısındaki değişimlerden kaynaklanabilen ekonomik büyüme potansiyelidir. Sonuç olarak, 2000'li yıllarda ve sonrasında yüksek doğum oranlarından kaynaklanan çalışma yaşındaki nüfusun sürekli artması, Kazakistan'ın 2020'li yıllarda demografik temettü elde etmesini sağlayacaktır.

Her ne kadar demografik eğilimler ülke çapında net gözüktense de, bölgeler açısından büyük farklılıklar söz konusudur. Kazakistan'ın kuzey, orta ve doğu gibi bazı bölgelerinde nüfus sürekli düşüş gösterirken, ülkenin batı ve güney bölgeleri ile Astana ve Almatı şehirlerinde hem doğal artış hem de göç nedeniyle yüksek nüfus artış oranları kaydedilmektedir. Bu tür bölgelerarası demografik farklılıklar, genellikle bölgesel ve yerel işgücü piyasalarında çarpıklıklara neden olmakta ve bazı bölgelerin diğerlerine kıyasla daha fazla gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Örneğin, en son istatistiklere göre, 2017'de Kazakistan nüfusunun yaklaşık %57.3'ü şehirlerde yaşarken, 1999'da bu rakam %54.3'e tekabül etmekte olup 1999-2017 yılları arasında kentsel nüfustaki toplam artış 2.214 milyon kişiye ulaşmıştır. Astana, Almatı ve Çimkent olmak üzere sadece üç şehir merkezi bu artışın %80'inden fazlasını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, Almatı, Mangystau ve Güney Kazakistan bölgeleri, Kazakistan'daki kırsal nüfusun toplam artışının %90'ından fazlasını oluşturmıştır. Bu demografik eğilimler, ekonomik üretken güçlerin ülkenin birkaç bölgesinde bulunan büyük şehir merkezleri çevresinde yoğunlaşmasına yol açarak gelecekte de devam edecek gibi görünmektedir. Bazı ekonomik koşullar altında, üretken kaynakların az alanda yoğunlaşması kesinlikle emek verimliliğini artırmaktadır. Öte yandan, politikaların uygulanmasındaki eksiklikler veya bu alanda politika oluşturmaya yönelik bölgesel yaklaşımların olmaması, kentsel yayılma, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, konut piyasası baskısı vb. gibi kentleşmenin ve nüfusun yoğunlaşmasının olumsuz etkilerini daha da kötüleştirebilir. Bununla birlikte, bölgelerarası işgücü dengesizlikleri, net göçe maruz kalan bölgelerdeki durumu daha da kötüleştirmektedir. Bu bağlamda, hükümet,

cessive labor resources from the labor-abundant southern regions to the labor-scarce northern regions of the country within the State Employment Roadmap Program providing subsidies to resettling people. While it is too early to evaluate the success of this program, it is clear that appropriate comprehensive approaches to solving such demographic problems will make a measurable difference.

In 2017, the population of Kazakhstan passed an important milestone of 18 million. The official UN demographic projections for Kazakhstan predict a further increase of the population, though at lower rates of natural increase. In 2015, Kazakhstan experienced the maximum natural population increase of over 230 thousand people. Since then, the birth rate has been declining, and it is expected to continue falling until 2025-2030. However, the demographics of Kazakhstan and its current age structure create favorable conditions for the country to reap emerging demographic dividends. Therefore, in order to take the maximum advantage from this situation the government needs to properly calibrate its economic and demographic policies.

2016 yılında insanlara yeniden yerleşmek için sübvansiyon sağlayan Devlet İstihdam Yol Haritası Programı kapsamında aşırı işgücü kaynaklarını emek bolluğundaki güney bölgelerinden ülkenin işgücü azlığı olan kuzey bölgelere yeniden yerleştirmeye başlamıştır. Bu programın başarısını değerlendirmek için henüz erken olsa da, bu tür demografik sorunların çözümü için uygun kapsamlı yaklaşımların ölçülebilir bir fark yaratacağı açıktır.

2017'de Kazakistan'ın nüfusu 18 milyon kişiye ulaşarak önemli bir noktaya ulaşmıştır. BM'nin Kazakistan için resmi nüfus tahminlerine göre, daha düşük doğal artış oranlarında olsa da nüfus daha fazla artacaktır. 2015'te Kazakistan'da 230 binin üzerinde maksimum doğal nüfus artışı yaşanmıştır. O zamandan beri doğum oranı azalmakta ve bu oranın 2025-2030 yıllarına kadar düşmeye devam etmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, Kazakistan'ın nüfus yapısı ve mevcut yaş yapısı, ülkenin ortaya çıkmakta olan demografik temettüleri kazanması için olumlu koşullar yaratmaktadır. Dolayısıyla, bu durumdan maksimum yararlanabilmek için hükümetin ekonomik ve demografik politikalarını doğru bir şekilde ayarlaması gerekmektedir.

GREEN ECONOMICS IN KAZAKHSTAN: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

KAZAKİSTAN'DA YEŞİL EKONOMİ: FIRSATLAR VE ZORLUKLAR

*Kanat Makhanov **

There is no single commonly accepted definition of Green Economy in politics, media or academic literature. The United Nations Environment Program (UNEP) defines the green economy as one that leads to the improvement of the economic well-being and social equality, while significantly reducing environmental risks and pressure on the environment. Thus, the concept is oriented at recognizing that the achievement of sustainability depends largely on making the economy grow taking into account environmental considerations. Therefore, the concept recognizes the inseparability of the three aspects of sustainability, namely, social, economic and environmental, in pursuing sustainable development. The green economy approach was adopted as a tool for sustainable development and the eradication of poverty at the 2012 United Nations Conference on Sustainable Development, also known as Rio+20. Given the global changes caused by economic activity around the world and associated environmental risks in many countries, this approach represents an opportunity for them to apply the three pillars of sustainable development.

There are the following main economic sectors that should include green considerations and adopt appropriate strategies: renewable energy, energy efficiency, waste management, afforestation, integrated water management, dryland rehabilitation, and sustainable agriculture. Recommended green economic policies vary from country to country depending on a vast number of variables that characterize their economic, geographic, environmental and other features. However,

Siyasette, medyada veya akademik literatürde Yeşil Ekonominin yaygın olarak kabul edilen bir tanımı yoktur. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), yeşil ekonomiyi ekonomik refahın ve sosyal eşitliğin geliştirilmesine yardımcı olan ve çevre riskleri ile çevre üzerindeki baskıyı önemli ölçüde azaltan bir ekonomi olarak tanımamaktadır. Dolayısıyla, bu konsept, sürdürülebilirliğin sağlanmasının büyük ölçüde ekonominin çevresel faktörleri dikkate alarak büyümesine bağlı olmasına farkındalığı artırmaya odaklanmıştır. Bu nedenle, konsept, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında sürdürülebilirliğin toplumsal, ekonomik ve çevresel gibi üç yönünün ayrılmazlığını tanımaktadır. Yeşil ekonomi yaklaşımı, Rio+20 olarak da bilinen 2012 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için bir araç olarak kabul edilmiştir. Dünyada ekonomik faaliyetlerden kaynaklanan küresel değişimler ve bununla ilgili birçok ülkede ortaya çıkan çevresel riskler göz önüne alındığında, bu yaklaşım sürdürülebilir kalkınmanın üç temel bileşenini uygulamak için bir fırsat teşkil etmektedir.

Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, atık yönetimi, ağaçlandırma, entegre su yönetimi, kurak alan rehabilitasyonu ve sürdürülebilir tarım gibi ekonomideki ana sektörler kendi içlerinde yeşil ekonomiye geçişte gerekli stratejileri uygulamaya almalı. Önerilen yeşil ekonomi politikaları, ekonomik, coğrafi, çevresel ve diğer özellikleri karakterize eden çok sayıda faktöre bağlı olarak ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Ancak, bu konsept, çoğunlukla gelişmekte

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. username1006@gmail.com

er, the concept refers mostly to developing countries since most of the environmental issues are of serious concern in states with a high share of goods-producing industries such as agriculture, mining and manufacturing.

While several developing countries have questioned the concept, stressing that during its implementation additional risks will be placed on the economic growth and development, Kazakhstan welcomed the concept of the Green Economy. Thus, President Nazarbayev initiated the transition to the green economy by signing the presidential decree on May 30, 2013. The adopted green economy concept contains a list of priority tasks, mainly aimed at reforming the energy, mining and agricultural sectors. As regards the transition to the green economy, the main priorities for the government of the country are the following: 1) increasing efficiency of the use of resources (water, land, biological, etc.); 2) modernizing the existing infrastructure and constructing a new green infrastructure; 3) improving the well-being of the population and environmental conditions by conducting a cost-effective environmental policy; 4) enhancing certain dimensions of national security, including economic, energy and water security. It is planned that the concept will have three implementation phases: the first phase – 2013-2020; the second phase – 2020-2030; and the third phase – 2030-2050. The goals of the concept can be grouped into seven main areas: deployment of renewable energy sources, energy efficiency, organic farming, improvement of the waste and water management systems, green transport, and effective ecosystem management.

Success in the implementation of the green economy concept upon specific indicators varies greatly, but in general terms can be classified as moderate. One of the key ideas behind the concept of the green economy is to produce more products and services using less energy, thus reducing the energy intensity of GDP. From 2013 to 2016,

olan ülkelere yöneliktir, çünkü çevre konusunda ciddi endişeler endüstriyel üretimi yoğunlukla tarım, madencilik ve imalat gibi sektörlerden oluşan ülkelerde yaşanmaktadır.

Birkaç gelişmekte olan ülke konseptin uygulanması sırasında ekonomik büyüme ve gelişme üzerinde ek risklerin ortaya çıkacağını vurgulayarak bu konsepti sorgularken, Kazakistan, Yeşil Ekonomi politikasını memnuniyetle karşılamıştır. Böylece, Cumhurbaşkanı Nazarbayev, 30 Mayıs 2013 tarihinde başkanlık kararnamesini imzalayarak yeşil ekonomiye geçişi başlatmıştır. Kabul edilen yeşil ekonomi konsepti, başta enerji, madencilik ve tarım sektörlerinde reform yapılmasını hedefleyen öncelikli görevlerin listesini içermektedir. Kazakistan hükümeti, yeşil ekonomiye geçişle ilgili olarak şu temel öncelikleri belirlemiştir: 1) kaynak kullanımının etkinliğinin artırılması (su, arazi, biyolojik, vb.); 2) mevcut altyapının modernize edilmesi ve yeni bir yeşil altyapının oluşturulması; 3) uygun maliyetli çevre politikası uygulayarak nüfus refahının ve çevre koşullarının iyileştirilmesi; 4) ekonomik, enerji ve su güvenliği dâhil olmak üzere ulusal güvenliğin belirli boyutlarının artırılması. Konseptin üç uygulama aşamasının olması planlanmaktadır: birinci aşama – 2013-2020; ikinci aşama – 2020-2030; ve üçüncü aşama – 2030-2050. Konseptin hedefleri yedi ana alana ayrılabilir: yenilenebilir enerji kaynaklarını üretecek altyapının kurulması, enerji verimliliği, organik tarım, atık ve su yönetim sistemlerinin iyileştirilmesi, yeşil ulaşım ve etkin ekosistem yönetimi.

Yeşil ekonomi politikasının uygulanmadaki başarı düzeyi farklı alanlarda değişik sonuçlar verirken genel anlamda orta derecede başarı kaydedildiği ifade edilebilir. Yeşil ekonomi konseptinin arkasındaki temel fikirlerden biri, daha az enerji kullanarak daha fazla ürün üretmek ve hizmet sağlayarak GSYİH'nın enerji yoğunluğunu azaltmaktır. 2013'ten 2016'ya kadar Kazakistan'da GSYİH'nın enerji yoğunluğu seviyesi, GSYİH'nın 1,000 doları için 1.69 ton

the level of the energy intensity of GDP in Kazakhstan decreased from 1.69 to 1.64 tons of oil equivalent per \$1,000 of the GDP. According to the plans, the energy intensity has to be decreased by 25% by 2020. Another important priority of the green economy is the renewable energy generation. According to the latest statistics, the total number of the power stations in Kazakhstan that could generate green energy increased to 50 with a capacity of 288.3 MW. As a result, the share of the electricity generated by the renewable sources in the country increased from 0.59% to over 1%. By 2020 it is planned to build another 53 power stations of various types that would generate green energy.

The first stage of the implementation of the green economy concept planned for the period from 2013 to 2016 was focused on optimizing the use of resources, increasing the effectiveness of environmental protection activities, as well as creating the green infrastructure. However, there is a number of specific goals, the achievability of which by the end of the first, or even third, stage could be questioned. For instance, it is planned to increase the share of electricity generation from renewable sources to 3% by 2020 and to 50% by 2050, which is doubtful given that the current renewable energy generation is slightly above 1%. To compare, the average share of green electricity production is around 26% in the European Union, 22% in the United Kingdom, and above 8% in the United States. In 2013, it was also planned to increase the labor productivity threefold in agriculture by 2020. However, by 2016 the figures have grown only by 65%, which is a fairly high result, but considerably lower than planned. Apart from that, there are several major problems that Kazakhstan faces at present. The first one is the obsolete inventory, which, according to various estimates make 80% of the equipment used in the agriculture. This seriously impedes the modernization of the agricultural sector in Kazakhstan. Another major problem is the scarcity of investment after the depreciation of tenge in 2015. The

eşdeğer petrolden 1.64'e düşmüştür. Planlara göre, enerji yoğunluğunun 2020 yılına kadar %25 oranında azaltılması gerekmektedir. Yeşil ekonominin bir diğer önemli önceliği, yenilenebilir enerji üretimidir. Son istatistiklere göre, Kazakistan'da yeşil enerji üretebilecek toplam enerji santral sayısı 50'ye çıkarılmış olup toplam kapasitesi 288.3 MW'dır. Sonuç olarak, ülkede yenilenebilir kaynaklardan elde edilen elektriğin payı, %0.59'dan %1'in üzerine çıkmıştır. 2020'ye kadar çeşitli türlerde yeşil enerji üretecek 53 elektrik santralinin inşaa edilmesi planlanmaktadır.

2013-2016 yılları arasında uygulanması planlanan yeşil ekonomi konseptinin ilk aşaması, kaynakların kullanımının optimize edilmesi, çevre koruma faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması ve yeşil altyapının oluşturulması üzerine odaklanmıştır. Bununla birlikte, birinci safhada ulaşılması hedeflenen bazı konuların üçüncü aşamada bile gerçekleştirilmesi sorgulanabilir. Örneğin, elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payının 2020 yılına kadar %3'e, 2050 yılına kadar ise %50'ye çıkarılması planlanmaktadır. Ancak, mevcut yenilenebilir enerji üretiminin %1'in biraz üzerinde olduğu göz önüne alındığında bu planın gerçekleştirilmesi pek mümkün görünmemektedir. Karşılaştırmak gerekirse, yeşil elektrik üretiminin ortalama payı Avrupa Birliği'nde %26, İngiltere'de %22 ve ABD'de ise %8'in üzerindedir. Ayrıca, 2013 yılında tarım sektöründe işgücü verimliliğini 2020 yılına kadar üç kat artırmak planlanmıştır. Ancak, 2016 yılına kadar rakamlar %65 oranında artmıştır. Bu da oldukça yüksek bir sonuç olmasına rağmen, planlanan hedefin gerisinde kalmaktadır. Bunun dışında, Kazakistan'ın şu anda karşı karşıya kaldığı birkaç önemli sorun bulunmaktadır. Birincisi, çeşitli tahminlere göre tarımda kullanılan ekipmanların %80'inin eskimiş olmasıdır. Bu, Kazakistan'daki tarım sektörünün modernizasyonunu ciddi biçimde engellemektedir. Bir diğer önemli sorun ise, 2015 yılında tenge'nin değerinin düşmesinin ardından yatırımlarda da azal-

situation when all green technologies in Kazakhstan are imported at high cost for hard currency from abroad, whereas revenues are earned in the country in tenge, has negatively affected the flow of investment in green technologies. Moreover, the lack of research and innovative infrastructure also make it difficult to build and maintain the newly built facilities and to produce them locally. In other words, the problems that Kazakhstan is facing in implementing the green economy concept are extremely complex and go beyond the focus of particular ministries or economic sectors. However, we should bear in mind that the decision on the implementation of the program was made in 2013 under more favorable economic conditions, including higher oil prices.

In conclusion, the eagerness of Kazakhstan in adopting the concept of transition to the green economy can be explained not only by its commitment to pursuing sustainable development, but rather by real and urgent environmental challenges that Kazakhstan has to address in the near future such as desertification, the Aral Sea problem, fresh water scarcity, etc. However, despite the fact that Kazakhstan has made a significant progress in implementing the green economy concept compared to other countries in Central Asia, it is rather unlikely for Kazakhstan to fully achieve its intermediate objectives by 2020 due to a number of reasons such as a low share of the private sector involved in green technologies, low efficiency of relevant institutions, lack of research and innovative infrastructure. Even though, the adoption of the green economy concept as a part of the country's future development strategy and commitment to its core values are not less important than the technical details of the process. The green economy concept is not a program that could be implemented by one or even several ministries during a certain period of time, but rather a national strategy of the country to promote sustainable development that implies short-term costs and long-term payoffs.

ma görülmesi olmuştur. Kazakistan'da tüm yeşil teknolojiler sağlam para birimi karşılığında yüksek maliyetle yurtdışından ithal edilirken, ülkede gelirler tenge cinsinden kazanılmaktadır. Bu durum, yeşil teknolojilere yapılan yatırım akışını olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca, araştırma ve yenilikçi altyapı eksikliği, tesislerin inşa edilmesini, korunmasını ve yerel olarak üretilmesini zorlaştırmaktadır. Başka bir deyişle, yeşil ekonomi politikasının uygulanmasında Kazakistan'ın karşı karşıya kaldığı sorunlar son derece karmaşık olup, sadece belirli bakanlıkların veya ekonomik sektörlerin üstesinden gelebilmesi oldukça zordur. Bununla birlikte, programın uygulanmasına ilişkin kararın, 2013 yılında petrol fiyatlarının yüksek olduğu daha olumlu ekonomik koşullar altında alındığını unutmamalıyız.

Sonuç olarak, Kazakistan'ın yeşil ekonomiye geçiş konseptini kabul etme konusunda istekliliği, sadece sürdürülebilir kalkınmaya yönelik taahhüdüyle değil, aynı zamanda çölleşme, Aral Denizi sorunu, tatlı su kıtlığı vb. gibi Kazakistan'ın yakın gelecekte ele alması gereken gerçek ve acil çevresel zorluklarla da açıklanabilir. Bununla birlikte, Kazakistan'ın Orta Asya'daki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında yeşil ekonomi konseptinin uygulanmasında önemli bir ilerleme kaydetmesine rağmen, Kazakistan'da özel sektörün yeşil teknolojileri kullanmadaki düşük payı ilgili kurumların düşük etkinliği, araştırma ve yenilikçi altyapı eksikliği gibi bir takım nedenlerden dolayı 2020 yılına kadar ara hedeflerini tam olarak gerçekleştirmesi pek olası değildir. Buna rağmen, ülkenin gelecekteki kalkınma stratejisinin bir parçası olarak yeşil ekonomi konseptinin kabul edilmesi ve bu konseptin temel değerlerine bağlılığı, sürecin teknik ayrıntılarından daha önemli görünmektedir. Yeşil ekonomi konsepti, belli bir süre boyunca bir veya birkaç bakanlık tarafından uygulanabilecek bir program olmayıp ülkenin kısa vadeli maliyetleri ve uzun vadeli kazanımlarını öngören sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden ulusal bir stratejidir.

CHAPTER 2. POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF THE EURASIAN COUNTRIES: INTERNATIONAL AND REGIONAL ASPECTS

BÖLÜM 2. AVRASYA ÜLKELERİNDE SİYASİ VE EKONOMİK İŞBİRLİKLERİ: ULUSLARARASI VE BÖLGESEL YÖNLER

**COOPERATION WITH INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND
REGIONAL POWERS**

**ULUSLARARASI ORGANİZASYONLAR VE BÖLGESEL
GÜÇLERLE İŞBİRLİĞİ**

KAZAKHSTAN'S MEMBERSHIP IN THE UN SECURITY COUNCIL: PRIORITIES AND EXPECTATIONS KAZAKİSTAN'IN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ ÜYELİĞİ: ÖNCELİKLER VE BEKLENTİLER

*Dauren Aben**

On June 28, 2016, Kazakhstan was elected as a non-permanent member of the United Nations Security Council (UNSC) for a two-year term beginning in January 2017. Thus, Kazakhstan has become the first Central Asian country to be elected to the world's most important political body that has the primary responsibility for maintaining global peace and security. Moreover, Kazakhstan is the second only Turkic-language state to become a UNSC member after Turkey that served in this capacity in 1951-1952, 1954-1955, 1961, and 2009-2010, and Ankara exerted every effort to support Kazakhstan's candidature. Astana publicly announced its intention to become a UNSC member in June 2010 and held a comprehensive diplomatic campaign to gain support of the UN member states. The UN General Assembly's approval of the country's application became an evidence of Kazakhstan's positive reputation and growing role in international affairs.

Kazakhstan's working program in the UNSC is based on President Nursultan Nazarbayev's manifesto "The World. The 21st Century" and has been summarized in his policy address to the UNSC entitled "Kazakhstan's Concept and Vision for Sustaining Global Partnerships for a Secure, Just and Prosperous World". In this document, Kazakhstan pledges to work in an open, unbiased, balanced, responsible and constructive manner on the UNSC's entire agenda and make every effort to promote trust and cooperation among all UN member states.

The country's main UNSC membership priorities include the following: moving towards a world free of nuclear weapons; creating conditions to prevent the threat of a global war; promoting peace, security and

Kazakistan, 28 Haziran 2016 tarihinde Ocak 2017'den itibaren geçerli olmak üzere iki yıllık bir süre için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne (BMGK) geçici üye olarak seçilmiştir. Böylece Kazakistan, küresel barış ve güvenliğin sağlanmasında birinci derecede sorumlu olan dünyanın en önemli siyasi organına seçilen ilk Orta Asya ülkesi olmuştur. Ayrıca, Kazakistan, 1951-1952, 1954-1955, 1961 ve 2009-2010 yıllarında bu görevde bulunan Türkiye'den sonra BMGK üyesi olan ikinci Türk dili konuşan ülkedir ve Ankara, Kazakistan'ın adaylığını desteklemek için her türlü çabayı göstermiştir. Astana, BM Güvenlik Konseyi'ne üye olma niyetini Haziran 2010'da açıklamış ve BM'ye üye ülkelerden destek almak için kapsamlı bir diplomatik kampanya yürütmüştür. Ülkenin başvurusunun BM Genel Kurulu tarafından onaylanması, Kazakistan'ın uluslararası itibarının ve uluslararası ilişkilerdeki rolünün arttığının kanıtı olmuştur.

Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in 21. Yüzyıl Dünya Manifestosu'nu temel alan Kazakistan'ın BM Güvenlik Konseyi çalışma programı, BMGK'nin "Kazakistan'ın Güvenli, Adil ve Refah İçinde Bir Dünya için Küresel Ortaklığı Sürdürme Vizyonu" başlıklı söylevinde özetlenmiştir. Bu belgede Kazakistan, BM Güvenlik Konseyi'nin gündeminde açık, tarafsız, dengeli, sorumlu ve yapıcı bir şekilde çalışma ve tüm BM üyesi ülkeler arasında güven ve işbirliğini teşvik etmek için her türlü çabayı gösterme sözü vermiştir.

Ülkenin BMGK üyeliğine yönelik temel öncelikleri arasında nükleer silahlardan arındırılmış bir dünyaya doğru ilerleme; bir küresel savaş tehdidini önlemek için gerek-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhsatan. dauraben@gmail.com

development in Central Asia, including Afghanistan; facilitating the formation of a global antiterrorist coalition (network) under the UN auspices; assisting the peaceful development of Africa; contributing to the sustainable development goals of the UN; and adapting the UN activities to the needs of the 21st century. Kazakhstan's chairmanships in the three UNSC committees – on Afghanistan and Taliban, on ISIL (Da'esh) and Al-Qaida, and on Somalia and Eritrea – will help to achieve these goals.

In addition, Kazakhstani diplomacy has identified four transnational issues as the most important areas for global partnership: nuclear security, energy security, food security, and water security. Kazakhstan, as one of the world's leaders in nuclear nonproliferation and disarmament, has called on all UN member states to set a goal of ridding the world of nuclear weapons by the UN's 100th anniversary in 2045. In this context, Astana will use the UNSC membership to promote its antinuclear initiatives, such as a universal ban on the deployment of lethal weapons in outer space, on the seabed and in international waters, as well as in the Arctic, and prohibition of research aimed at the creation of new types of weapons of mass destruction. Kazakhstan will also strive for expanding the nuclear-weapon-free geographical space beyond the existing five such zones, by trying to intensify international efforts to establish a nuclear-weapon-free zone in the Middle East. At the same time, Kazakhstan will promote safe and secure application of peaceful atomic energy through hosting the IAEA Low-Enriched Uranium Bank on its territory, which will provide non-nuclear states with equal access to civilian nuclear materials.

Nevertheless, in terms of energy security, being an energy-sufficient country, Kazakhstan, has certain national energy security concerns related to regional imbalances in electricity supply and environmental pollution caused by fossil fuels. Therefore, Kazakhstan understands that there is a global need to develop and deploy clean, efficient and affordable energy technologies for diversifying energy supply and reducing greenhouse emissions. It is expected that as part of its

li koşulları oluşturma; Afganistan dâhil olmak üzere Orta Asya'da barışı, güvenliği ve kalkınmayı teşvik etme; BM himayesinde küresel bir terör karşıtı koalisyonun (ağın) oluşturulmasını kolaylaştırma; Afrika'nın barış içinde gelişmesine yardımcı olma; BM'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunma ve BM faaliyetlerini 21.yüzyılın ihtiyaçlarına göre şekillendirme yer almaktadır. Kazakistan'ın Afganistan ve Taliban, İŞİD (DAEŞ) ve ElKaide'nin yanı sıra Somali ve Eritre konularında üç BM Güvenlik Konseyi Komitesi'ne başkanlık yapması, bu hedeflere ulaşılmasına yardımcı olacaktır.

Buna ek olarak, Kazakistan diplomasisi küresel ortaklığın en önemli alanları olarak dört ulus ötesi mesele belirlemiştir: nükleer güvenlik, enerji güvenliği, gıda güvenliği ve su güvenliği. Nükleer silahların yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanma konusunda dünya liderlerinden biri olan Kazakistan, tüm BM üyesi ülkelere BM'nin 100. Yıldönümü olan 2045 yılına kadar nükleer silahlardan arınma çağrısında bulunmuştur. Bu bağlamda Astana, antinükleer girişimlerini desteklemek (ölümcül silahların uzayda, denizaltında ve uluslararası sularda, ayrıca Kuzey Kutbu'nda yayılmasına ilişkin evrensel bir yasak olarak) ve yeni kitle imha silahlarının yapılmasına yönelik araştırmaları yasaklamak amacıyla BMGK üyeliğini kullanacaktır. Kazakistan, Ortadoğu'da nükleer silahsız bir bölge kurma yönündeki uluslararası çabaları yoğunlaştırmaya çalışarak mevcut beş bölgenin ötesinde nükleer silahlardan arınmış olan coğrafi alanı genişletmek için çaba gösterecektir. Aynı zamanda, Kazakistan, nükleer enerjiye sahip olmayan devletlere sivil nükleer malzemelere eşit erişim sağlayacak olan UAEK Düşük Derecede Zenginleştirilmiş Uranyum Bankası'na ev sahipliği yaparak barışçı atom enerjisinin güvenli bir şekilde kullanılmasını teşvik edecektir.

Bununla birlikte, enerji güvenliği dikkate alındığında, enerji yeterliliğine sahip bir ülke olan Kazakistan, elektrik arzında ve fosil yakıtların neden olduğu çevre kirliliğinde bölgesel dengesizlikler ile ilgili ulusal enerji güvenliği konusunda bazı endişeler

UNSC membership Kazakhstan will take practical steps to help promote green economy and renewable energy, as well as to facilitate the implementation of commitments by all parties to the Paris Climate Agreement. With this effort, in June-September 2017, Astana will host Expo 2017, a major international exhibition that will focus on future energy issues, including innovative and pragmatic energy solutions to tackle social, economic and ecological challenges. This event aims to create a global dialogue between countries, nongovernmental organizations, companies and the general public on the crucial issues of sustainable development, environmental protection, and climate change.

Ensuring food security is a problem of global magnitude, with thousands of people dying of hunger and associated diseases and millions facing famine around the world every day. In its UNSC member capacity, Kazakhstan is well positioned to lead international collaboration for eradicating chronic hunger and malnutrition worldwide. Being a leading regional grain and flour producer and exporter, the country has considerable experience of rendering humanitarian assistance to the neighboring countries, including the provision of food aid to Afghanistan and other developing nations in Asia and Africa. Moreover, as the only donor country in Central Asia, Kazakhstan is in the process of establishing its official development aid program through the newly created Kazakhstan Agency for International Development, or KazAID, that will be involved in both bilateral and multilateral humanitarian projects. One of the top priorities in food security will be modernization of agricultural production by investing in rural infrastructure and introducing resource-efficient and environment-friendly technologies.

The issue of water security is of no less strategic importance than other security areas as it is about the population's permanent access to adequate quantities of acceptable quality water for sustaining livelihoods, human well-being, and socio-economic development. As the world's largest landlocked state with limited water resources, Kazakhstan is closely familiar with the problem of water scarcity for satisfying the needs of the

taşımaktadır. Bu nedenle, Kazakistan, enerji arzının çeşitlendirilmesi ve sera gazı emisyonlarının azaltılması için temiz, verimli ve uygun fiyatlı enerji teknolojilerinin geliştirilmesinin ve yaygınlaştırılmasının küresel bir ihtiyaç olduğunu farkındadır. Kazakistan'ın, BMGK üyeliğinin bir parçası olarak, yeşil ekonomi ve yenilenebilir enerjinin teşvik edilmesine yardımcı olmanın yanı sıra tüm tarafların Paris İklim Anlaşması'na ilişkin taahhütlerinin hayata geçirilmesini kolaylaştırmak için uygulamaya yönelik adımlar atması beklenmektedir. Bu çaba ile Astana, sosyal, ekonomik ve ekolojik zorlukların üstesinden gelmek için yenilikçi ve pragmatik enerji çözümleri dahil olmak üzere gelecekteki enerji konularına odaklanacak önemli bir uluslararası fuar olan Expo 2017'ye Haziran-Eylül 2017 döneminde ev sahipliği yapacaktır. Bu etkinlik, sürdürülebilir kalkınma, çevre koruma ve iklim değişikliği gibi önemli konular üzerinde ülkeler, sivil toplum kuruluşları, şirketler ve genel olarak halk arasında küresel bir diyalog oluş turmayı amaçlamaktadır.

Her gün açlık ve bununla bağlantılı hastalıklar nedeniyle hayatını kaybeden binlerce insan ve dünyanın dört bir yanında açlık çeken milyonlarca insan dikkate alındığında, gıda güvenliğinin sağlanması küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. BM Güvenlik Konseyi'ne üye olma kapasitesine sahip bir ülke olarak Kazakistan, dünya çapında kronik açlık ve beslenme yetersizliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik uluslararası işbirliğine öncülük etmektedir. Önde gelen bir bölgesel tahıl ve un üreticisi ve ihracatçısı olan Kazakistan, Afganistan'a ve Asya ve Afrika'daki diğer gelişmekte olan ülkelere gıda yardımı sağlanması dâhil olmak üzere, komşu ülkelere insani yardım sağlama konusunda önemli bir deneyime sahiptir. Ayrıca, Orta Asya'nın tek bağış yapan ülkesi olan Kazakistan, ikili ve çok taraflı insani yardım projelerinde yer alacak olan yeni kurduğu Kazakistan Uluslararası Kalkınma Ajansı (KazAID) aracılığıyla resmi kalkınma yardımı programını hazırlama aşamasındadır. Gıda güvenliğindeki en önemli önceliklerden biri, kırsal altyapıya yatırım yapılması ve kaynak etkin ve çevre

population and national economy. Using its experience in addressing the Aral Sea desiccation and managing transboundary rivers, Kazakhstan is capable of intensifying multilateral cooperation in responding to the challenges related to water security, such as insufficient supply of clean and safe water, underdeveloped or obsolete water supply systems, inexpedient use of hydro-energy resources, and inefficient agricultural irrigation.

Over the next two years, on a daily basis Kazakhstan will be at the forefront of the UN to confront multidimensional threats and challenges to security and stability the world is facing today. Along with conflict resolution, terrorism, disarmament, non-proliferation, sustainable development and environmental protection, Kazakhstan will have to deal with other most pressing issues that are currently on the UNSC's agenda, such as the migration crisis, territorial disputes, lack of trust and confidence in interstate relations, cross-border organized crime, including drug smuggling and trafficking in persons.

Relying on the UN fundamental principles, Astana will attempt to make a meaningful contribution to the UNSC work and promote win-win scenarios, rather than zero-sum games. Kazakhstan will use its UNSC membership not only to address the key issues of peace and security, but also to draw international attention to the problems faced by Central Asia and advance the region's interests, as well as to protect the country's national interests at the global level.

dostu teknolojilerin kullanılması yoluyla tarımsal üretimin modernleştirilmesi olacaktır.

Su güvenliği konusu da diğer güvenlik alanları kadar stratejik öneme sahiptir. Çünkü bu konu, geçim kaynaklarını, insan refahını ve sosyoekonomik kalkınmayı sürdürmek için yeterli miktarda kabul edilebilir kaliteli suya nüfusun sürekli olarak erişiminin sağlanmasıyla ilgilidir. Su kaynakları sınırlı olan dünyanın en büyük karayla çevrili ülkesi olan Kazakistan, ülke nüfusunun ve ulusal ekonominin ihtiyaçlarını karşılamak için su kıtlığı sorunuyla yakından ilgilenmektedir. Kazakistan, Aral Denizi'nin kuruması ve sınır ötesi nehirlerin yönetilmesi konusunda edindiği deneyimleri kullanarak, temiz ve güvenli su temininin yetersizliği, az gelişmiş veya eski su tedarik sistemleri, hidroenerji kaynaklarının uygun olmayan kullanımı ve verimsiz tarımsal sulama gibi su güvenliği ile ilgili zorluklarla mücadelede çok taraflı işbirliğini yoğunlaştırabilir.

Önümüzdeki iki yıl içerisinde Kazakistan, dünyanın karşılaşmakta olduğu güvenlik ve istikrara yönelik çok boyutlu tehditler ve zorluklarla mücadele konusunda BM için ön planda olacaktır. Kazakistan, çatışmaların çözümü, terör, silahsızlanma, nükleer silahların yayılmasını önleme, sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma ile birlikte şu anda BM Güvenlik Konseyi'nin gündeminde olan göç krizi, toprak anlaşmazlıkları, devletlerarası ilişkilerde güven eksikliği, uyuşturucu madde ve insan kaçakçılık dâhil olmak üzere sınır ötesi organize suçlar gibi diğer acil sorunlarla da baş etmek zorunda kalacaktır.

BM'nin başlıca ilkelerini temel alan Astana, BM Güvenlik Konseyi'nin çalışmalarına anlamlı bir katkıda bulunmaya ve kimsenin kazançlı çıkmadığı oyundan ziyade kazan kazan senaryolarını teşvik etmeye çalışacaktır. Kazakistan, BM Güvenlik Konseyi üyeliğini sadece önemli barış ve güvenlik konularını ele almak için değil, aynı zamanda Orta Asya'nın karşılaştığı sorunlara uluslararası toplumun dikkat çekerek bölgesel çıkarlarını arttırmak ve ülkenin ulusal çıkarlarını küresel düzeyde korumak için kullanacaktır.

THE UN SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: TRANSFORMING THE WORLD BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ: DÜNYAYI DÖNÜŞTÜRMEK

*Saule Akhmetkaliyeva**

The United Nations (UN) Sustainable Development Goals (SDGs) of the 2030 Agenda for Sustainable Development is a set of global objectives aimed at achieving tenable and poverty-free world by 2030. The SDGs is a successor of the Millennium Development Goals (MDGs), an international agenda aimed at halving world poverty, stopping the spread of communicable diseases and providing universal primary education until 2015, adopted in 2000. The MDGs is comprised of the following goals: 1) eradicate extreme poverty and hunger; 2) achieve universal primary education; 3) promote gender equality and empower women; 4) reduce child mortality; 5) improve maternal health; 6) combat HIV/AIDS, malaria and other diseases; 7) ensure environmental sustainability; and 8) global partnership for development. Significant progress was reached in the framework of the MDGs, especially in terms of the fight against poverty and access to primary education. Nevertheless, according to the 2015 UN assessment of the MDGs, the program did not contribute to the lives of the poorest and the most disadvantaged communities due to their age, gender, ethnicity or disability. As the MDGs term came to an end in 2015, the process to establish the Post-2015 Development Agenda led to the creation of the SDGs. The SDGs was developed taking into account all of the shortcomings of the MDGs.

To create an all encompassing set of objectives, a high-level UN Open Working Group including 70 of the UN member states sharing 30 seats on the committee worked on preparing the SDGs. One to four countries from the same UN regional group shared

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi Çerçevesinde Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), 2030'a kadar yoksulluğun yaşanmayacağı bir dünya sağlamak amacıyla belirlenen küresel hedeflerdir. SKH, 2000 yılında kabul edilen ve 2015 yılına kadar dünyadaki yoksulluğu yarı yarıya azaltmayı, bulaşıcı hastalıkların yayılmasını durdurmayı ve dünya genelinde ilköğretim düzeyinde eğitim sağlamayı amaçlayan uluslararası bir gündem olan Binyıl Kalkınma Hedeflerinin (BKH) yerine belirlenmiştir. BKH aşağıdaki hedeflerden oluşmaktadır: 1) Yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması; 2) Dünya genelinde ilköğretim düzeyinde eğitim sağlanması; 3) Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi; 4) Çocuk ölüm oranının azaltılması; 5) Anne sağlığının iyileştirilmesi; 6) HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi; 7) Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve 8) Kalkınmaya yönelik küresel işbirliğinin geliştirilmesi. BKH çerçevesinde özellikle yoksullukla mücadele ve ilköğretime erişim açısından önemli ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, BM'nin Binyıl Kalkınma Hedefleri 2015 Raporu'na göre, program en yoksulların ve en dezavantajlı grupların yaşlarını, cinsiyetlerini, etnik kökenlerini veya engelli olma durumlarını dikkate almamıştır. BKH dönemi 2015 yılında sona erdiğinde, 2015 sonrası Kalkınma Gündemi'nin oluşturulma süreci SKH'nin belirlenmesine yol açmıştır. Dolayısıyla SKH, BKH'nin tüm eksikliklerini dikkate alarak geliştirilmiştir.

Kapsamlı hedefler oluşturmak için, komitedeki 30 sandalyeyi paylaşan 70 BM üyesinin katıldığı üst düzey bir BM Açık Ça-

* PhD student, Manchester Metropolitan University, United Kingdom. fm11v@mail.ru

each seat. The MDGs was described as “an internal UN bureaucratic creation.” The final draft of the agenda was approved on July 19, 2014. Finally, a set of 17 goals in the framework of the SDGs aimed at ending poverty and protecting the Earth, known as “Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development,” was adopted on September 25, 2015. The plan came into force in January 2016. The SDGs was prepared on the basis of the principles of the document named “The Future We Want” adopted as a result of the UN Conference on Sustainable Development, also known as Rio+20, which took place in Rio de Janeiro, Brazil on June 20-22, 2012. The SDGs are not legally binding but the countries are expected to take action on a national level. Implementation of the goals is to be based on each country’s policies on sustainable development.

The SDGs is set to be achieved via a range of tools such as financial support for developing nations, technology transfer, and development of an open trading system to increase export opportunities for the developing nations. In this light, the Sustainable Development Goal Fund (SDG Fund) was created in 2014 to implement the agenda by attracting international donors and agencies by joining the efforts of governments, academia, civil society and the private sector. The SDG Fund has joint programs with an approximate budget of \$70 million in 21 countries across four regions: Africa, Latin America, Asia and the Arab States. The programs are mostly focused on three sectorial areas: the issues of economic growth for poverty eradication, food security and nutrition, water and sanitation. Partnership in the implementation of the programs is reached via matching funds, meaning that a financial contribution from outside must match the monetary support made by the Fund.

As for the criticism of the failure of the MDGs to assist certain groups who are most in need, the SDGs has a universal nature covering even the poorest and farthest communities. The largest difference between the

Işma Grubu, SKH’leri hazırlama konusunda çalışmıştır. Her bir sandalyeyi aynı BM bölge grubundan bir ila dört ülke paylaşmıştır. BKH “BM iç bürokratik oluşumu” olarak tanımlanmıştır. Gündemin nihai taslağı 19 Temmuz 2014’te onaylanmıştır. Son olarak, 25 Eylül 2015’te SKH çerçevesinde “Dünyamızı Dönüştürmek: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi” olarak da bilinen yoksulluğa son vermeyi ve dünyayı korumayı amaçlayan 17 hedef kabul edilmiştir. Plan Ocak 2016’da yürürlüğe girmiştir. SKH, “İstedığımız Gelecek” başlıklı belgenin ilkelerine dayanılarak hazırlanmıştır. Söz konusu belge, 2022 Haziran 2012’de Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleşen Rio+20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı’nda kabul edilmiştir. SKH yasal olarak bağlayıcı değildir, ancak ülkelerin ulusal düzeyde önlem almaları beklenmektedir. Hedeflerin uygulanması, her ülkenin sürdürülebilir kalkınma politikalarına dayanmalıdır. SKH, gelişmekte olan ülkeler için maddi destek, teknoloji transferi ve gelişmekte olan ülkelerin ihracat olanaklarını artırmak için açık ticaret sisteminin geliştirilmesi gibi çeşitli araçlar yoluyla sağlanacaktır. Bu bağlamda, 2014 yılında SKH Fonu hükümetlerin, akademik çevrelerin, sivil toplumun ve özel sektörün çabalarına katılarak ve uluslararası bağış kurumlarının ve temsilcilerin dikkatini çekerek gündemi hayata geçirmek için oluşturulmuştur. SKH Fonu, dört bölgedeki 21 ülkede yaklaşık 70 milyon dolar bütçeye sahip olan ortak programlara sahiptir: Afrika, Latin Amerika, Asya ve Arap Devletleri’ne yönelik Programlar çoğunlukla üç sektörel alana odaklanmaktadır: yoksulluğun ortadan kaldırılması, gıda güvenliği ve beslenme, su ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için ekonomik büyümenin sağlanmasıyla ilgili konular. Programların uygulanmasına yönelik ortaklık, fonların eşleştirilmesi yoluyla sağlanmaktadır. Bu, dışardan gelen bir mali katkının, Fon tarafından yapılan parasal desteğe uygun olması gerektiği anlamına gelmektedir. BKH’nin ihtiyaç seviyesi en yüksek düzeyde olan bazı gruplara yardım etme konusunda yetersiz kal-

agendas is the target countries: while MDGs worked in the format of helping poor nations, i.e. developing countries only, the SDGs aims to work across the world, paying special attention to the poorest people in both developing and developed countries, in order to close the gap between the poor and rich. The SDGs is a call for action to the governments, large corporations, the private sector and civil society of low, middle and high-income countries.

Two agendas have had similar goals; however, due to the criticism regarding the narrowness of the MDGs, the SDGs was expanded from eight to 17 goals consisting of 169 targets. Adding a new range of issues absent from the MDGs, the SDGs created the following set of goals: 1) No poverty; 2) Zero hunger; 3) Good health and well-being; 4) Quality education; 5) Gender equality; 6) Clean water and sanitation; 7) Affordable and clean energy; 8) Decent work and economic growth; 9) Industry, innovation and infrastructure; 10) Reduced inequalities; 11) Sustainable cities and communities; 12) Responsible consumption and production; 13) Climate action; 14) Life below water; 15) Life on land; 16) Peace, justice and strong institutions; and 17) Partnerships for the goals. Each of these goals has an agenda that is expected to be achieved over the course of 15 years.

It can be seen that all 17 goals are interconnected, and progress cannot be achieved separately. Without the even advancement across all agendas, the most important objective of eradicating poverty, including extreme poverty, and hunger is not possible as negative aspects of life such as climate change, water scarcity, illnesses, inequality, etc. hit the poorest communities first. Economic, social and environmental development go hand in hand, and it is essential to achieve improvement in all aspects to end poverty and hunger. If the goals set by the agenda are met, the issues of poverty, climate change, and inequality are to be overcome by 2030.

ması ile ilgili eleştiriler dikkate alındığında, SKH'nin en fakir ve en uzak toplulukları bile kapsayan evrensel bir doğası olduğu ifade edilmektedir. Bu gündemler arasındaki en büyük fark hedef ülkelerdir: BKH sadece geliştirmekte olan ülkeler gibi yoksul ülkelere yardım ederken, SHK yoksullar ve zenginler arasındaki uçurumu kapatmak için hem geliştirmekte olan hem de gelişmiş ülkelerdeki yoksul insanlara özel önem vermekte ve dünya genelinde çalışmayı amaçlamaktadır. SHK hükümlere, büyük şirketlere, özel sektöre ve düşük, orta ve yüksek gelirli ülkelerin sivil toplumlarına yönelik bir eylem çağrısıdır.

İki gündemin benzer hedefleri olmasına rağmen, BKH'nin sınırlı olduğu yönündeki eleştiri nedeniyle SKH'nin 8 olarak belirlenen ana hedeflerinin sayısı 17'ye çıkarılmıştır. Bu hedefler de 169 alt başlıktan oluşmaktadır. SKH, BKH'de yer almayan yeni konular ekleyerek aşağıdaki hedefleri oluşturmuştur: 1) Yoksulluğa son verme; 2) Açlığa son verme; 3) Sağlıklı bireyler oluşturma; 4) Nitelikli eğitim verme; 5) Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama; 6) Temiz su ve sağlıklı koşullar oluşturma; 7) Erişilebilir ve temiz enerjiye ulaşma; 8) İnsana yakışır iş imkânları ve ekonomik büyüme sağlama; 9) Sanayi sektörünü, yenilikçiliği ve altyapıyı geliştirme; 10) Eşitsizlikleri azaltma; 11) Sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları oluşturma; 12) Sorumlu tüketim ve üretim sağlama; 13) İklim değişikliği ile ilgili eylemlerde bulunma; 14) Sudaki yaşamla ilgili çalışmalarda bulunma; 15) Karasal yaşamla ilgili çalışmalarda bulunma; 16) Barış ve adaleti sağlama ve 17) Bu hedefler için ortaklıklar oluşturma. Bu hedeflerin her biri 15 yıl boyunca elde edilmesi beklenen bir gündem taşımaktadır.

17 hedefin birbirine bağlı olduğu ve gelişmenin birbirlerinden bağımsız olarak sağlanamadığı görülmektedir. İklim değişikliği, su kıtlığı, hastalıklar, eşitsizlik gibi hayatın olumsuz yönleri, ilk önce en yoksul toplulukları etkilediği için, tüm gündemler arasında gelişme sağlanmadan en önemli hedef olan yoksulluğun (ileri derecede yoksulluk ve açlık dâhil) ortadan kaldırıl-

ması hedefine ulaşmak mümkün değildir. Ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınma birlikte gerçekleşecektir ve yoksulluğu ve açlığı sona erdirmek için her yönüyle iyileşme sağlamak esastır. Gündemde belirlenen hedeflere ulaşılması halinde yoksulluk, iklim değişikliği ve eşitsizlik konuları 2030 yılına kadar aşılabacaktır.

GEOPOLITICAL IMPLICATIONS OF INDIA'S AND PAKISTAN'S ACCESSION TO THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION

HİNDİSTAN'IN VE PAKİSTAN'IN ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜNE KATILMASININ JEOPOLİTİK ETKİLERİ

*Abulhairkhan Zhunisbek**

During the Astana Summit held on June 8, 2017, the Shanghai Cooperation Organization (SCO) granted full membership status to India and Pakistan. As a result, the SCO now includes four de-facto nuclear power states that increase the military and economic potential of the organization. However, it remains to be seen if the expanded size of the organization would have also equal growth performance in its geopolitical influence.

The SCO has grown since its Shanghai Five format, initiated in 1990's to settle border and territorial disputes between China and its newly independent Central Asian neighbors. Gradually with changing post 9/11 environment, the SCO's agenda has also shifted towards combating "the three evils", namely, terrorism, separatism and extremism, by the means of political, military and intelligence cooperation. To this end, in 2002 the SCO Regional Anti-Terrorist Structure (RATS) was instituted with a headquarter in Tashkent. Conducting regular joint military exercises and coordinating common security policies the SCO RATS provides a necessary platform for addressing potential terrorist threats preparing the Central Asian states, in particular those bordering Afghanistan, for various external and internal security challenges.

From a geopolitical perspective, the SCO is often seen as an organization established by Beijing and Moscow to jointly coordinate their interests in Central Asia. For China, the SCO was initially served as a tool to enter into the Post-Soviet space without disrupting Russia's political and military dominance, while from the Russian perspective the SCO is useful in preventing Beijing's ability to act unilaterally in the region bounding it by the

8 Haziran 2017 tarihinde düzenlenen Astana Zirvesi'nde Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) Hindistan'a ve Pakistan'a tam üyelik vermiştir. Zirve'nin sonunda SCO, nükleer enerjiye sahip dört devleti bünyesinde barındıran bir yapıya kavuşmuştur. Bununla birlikte, örgütün genişletilmiş bu halinin eşit oranda jeopolitik etki yaratıp yaratmayacağı konusu tartışmalıdır.

SCO, Çin ile Orta Asya'da bağımsızlıklarını kazanan yeni komşuları arasındaki sınır ve toprak anlaşmazlıklarını gidermek amacıyla 1990'lı yıllarında Şanghay Beşlisi'nin kurulmasından bu yana büyümektedir. 9/11 sonrası dönemde yaşanan değişimle birlikte SCO'nun gündemi de "üç şeytan" olarak adlandırılan terör, ayrılıkçılık ve aşırılık ile mücadeleye yönelmiştir. Bu amaçla, 2002 yılında Taşkent'te SCO Bölgesel Terörle Mücadele Yapısı (RATS) merkezi kurulmuştur. Düzenli ortak askeri tatbikatlar yapan ve ortak güvenlik politikalarını koordine eden SCO RATS, Orta Asya devletlerini, özellikle de Afganistan'la sınırı olan devletleri çeşitli iç ve dış güvenlik sorunlarına karşı hazırlayarak bu devletlerin olası terör tehditleriyle başa çıkabilmeleri için gerekli platformu sağlamaktadır.

Jeopolitik açıdan bakıldığında SCO, Pekin ve Moskova'nın Orta Asya'da çıkarlarını birlikte koordine etmek amacıyla kurdukları bir örgüt olarak görülmektedir. Çin SCO'yu başlangıçta Rusya'nın siyasi ve askeri üstünlüğünü göz ardı etmeden Post-Sovyet alanına girmek için bir araç olarak görürken, Rusya SCO'yu Pekin'i kurumsal normlar ve uygulamalarla sınırlayarak Çin'in bölgede tek taraflı olarak hareket etme kabiliyetini önlemek için bir araç

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. abuzhunisbek@yahoo.com

institutional norms and practices. As for Central Asian states, the presence of China in the organization counterbalanced Russia's primacy in the region. However, all SCO member states have shared a vision on the need to limit the Western military presence in the region and ensure inadmissibility of interference in the internal affairs of both states.

Since 2011, being aware of the Chinese growing influence in Central Asia and general geopolitical shift in favor of Beijing, the Russian policymakers has been actively advocating the SCO expansion insisting on joining India, a country with which Moscow has traditionally close ties, accession of which will restore the balance of power. Although China initially resisted the idea of enlargement, Beijing changed its position chiefly because of the possibility of Pakistan's accession, which could increase the clout of the SCO even further, while allowing for the status quo between the Moscow and Beijing to maintain. As a result, in June 2015, ahead of the Ufa Summit, the SCO member states approved the procedures for India and Pakistan to accede as full members.

With India and Pakistan officially on board, it is clear that the SCO entered into a new phase in its development that most likely would be associated with several challenges. Firstly, the SCO's expansion may lead to a reduction in the organization's efficiency given the historical adversary between India and Pakistan and existing geopolitical rivalry in Indian and Chinese ties. This may challenge future progress in strengthening economic and security cooperation as all decisions, according to the SCO Charter, are to be made by consensus. Secondly, seeking to gain international political legitimacy through expansion, the SCO member states could increase conviction of Europe and the United States in their intention to advance anti-Western political agenda, which make it problematic to consider the organization as a partner instead of anti-NATO alliance. Finally, it is difficult to expect from the SCO to pursue common global agenda since the member states will need some time to resolve the issues relating to the institutionalization process.

olarak görmektedir. Orta Asya devletleri açısından bakıldığında ise, örgütte Çin'in varlığı, Rusya'nın bölgedeki üstünlüğünü dengelemektedir. Bununla birlikte, SCO'ya üye tüm devletler, bölgede Batılı ülkelerin askeri varlığının sınırlandırılması gerektiği ve bu ülkelerin, diğer ülkelerin içişlerine müdahale etmesinin kabul edilemez olduğu yönündeki vizyonu paylaşmaktadırlar.

2011 yılından bu yana Çin'in Orta Asya'da artan etkisinin ve Pekin lehine gelişen jeopolitik kaymanın farkında olan Rus politikacılar, Moskova'yla geleneksel olarak yakın bağları olan Hindistan'ın SCO'ya katılması konusunda ısrar ederek SCO'nun genişlemesini aktif bir şekilde savunmuşlardır. Bu ülkenin örgüte katılması güç dengesini yeniden kuracaktı. Çin başlangıçta genişleme fikrine karşı olmasına rağmen, daha sonra görüşünü değiştirmiştir. Bunun nedeni, bir yandan Moskova ile Pekin arasındaki statükonun sürdürülmesine izin verecek diğer yandan da SCO'nun etkisini daha da artıracak olan Pakistan'ın SCO'ya katılma olasılığı olmuştur. Sonuç olarak, Haziran 2015'te Ufa Zirvesi öncesinde SCO'ya üye ülkeler Hindistan ve Pakistan'ın tam üyelik sürecini kabul etmişlerdir.

Hindistan ve Pakistan'ın örgüte tam üyeliklerinin resmi olarak başlaması ile SCO'nun gelişiminde yeni bir aşamaya gendiği ve bu aşamanın muhtemelen birçok zorluk içereceği söylenebilir. Öncelikle, Hindistan ve Pakistan arasındaki gergin ilişkilerin yanı sıra Hindistan ve Çin arasında yaşanan jeopolitik rekabet dikkate alındığında SCO'nun genişlemesi örgütün etkinliğinde bir azalmaya neden olabilir. SCO Tüzüğüne göre tüm kararlar birlikte alınacağı için bu durum, ekonomik ve güvenlik işbirliğinin artırılması için atılacak adımlarda problemlere neden olabilir. İkincisi, genişleyerek uluslararası alanda siyasi meşruiyet kazanmak isteyen SCO için üye devletlerin bu tür olası anlaşmazlıkları, Amerika'nın ve Avrupa'nın SCO'nun Batı karşıtı bir politika yürüttüğü fikrine daha fazla inanmasına yol açabilir. Bu durum, SCO'nun NATO karşıtı bir örgüt olarak değil bir partner olarak algılanmasını zorlaştıracaktır. Son olarak, SCO'nun ortak küresel

Nevertheless, despite the problems mentioned above, the SCO member states could strengthen their collaboration in an effort to find sustainable solutions to some of the regional security issues. Firstly, the SCO could develop a collective long-term strategy in promoting a settlement of the Afghanistan crisis. Although New Delhi and Islamabad have opposite views on this issue, the SCO could serve as a venue to balance their differences. The potential of various security mechanisms, namely, Russia-led Collective Security Treaty Organization and four party consultation mechanism established by China, Tajikistan, Afghanistan, and Pakistan, could align their efforts under the SCO RATS. The ongoing withdrawal of American and the NATO forces from Afghanistan rises threats to the stability of the region. Given that the Russia, China and India are de-facto countries who bear the prime responsibility for peace, stability and prosperity in Eurasia they should rise to the occasion and assume its responsibility to help Afghanistan to overcome "the three evils". If they manage to stand this test, the organization's global recognition would likely to increase. Secondly, it is clear that the settlement of the Kashmir issue still remains to be a distant perspective and India would be reluctant to discuss this issue with Pakistan within the SCO framework under the watchful eyes of Beijing. However, since the heads of states and governments, as well as senior military officials, are in regular contact under the SCO activities, it could help to improve strained ties between India and Pakistan by opening another communication channel. This should not be underestimated, India and Pakistan have fought several wars with each other. In the 21st century, with both India and Pakistan being a nuclear powers, stopping a war between them is no longer an option, the conflict should be prevented. Moreover, the SCO could also serve as a neutral arena for New Delhi and Beijing to discuss their border disputes and other issues of mutual interest establishing a more collaborative environment despite tense Sino-Indian relations.

In conclusion, earlier, the SCO largely addressed regional border, defense and security issues. However, with the strategic landscape

gündemi takip etmesi güç görünmektedir çünkü üye devletler kurumsallaşma süreciyle ilgili sorunları çözmek için zamana ihtiyaç duymaktadırlar.

Bununla birlikte, yukarıda belirtilen sorunlara rağmen, SCO'ya üye devletler bazı bölgesel güvenlik konularına sürdürülebilir çözümler bulmaya yönelik çabalarda işbirliğini güçlendirebilirler. Öncelikle, SCO, Afganistan krizinin çözümünde uzun vadeli ortak bir strateji geliştirebilir. Yeni Delhi ve Islamabad bu konuda birbirine zıt görüşlere sahip olmalarına rağmen, SCO bu farklılıkları dengelemek için bir platform olarak faaliyet gösterebilir. Çeşitli güvenlik mekanizmalarının, yani Rusya tarafından yönetilen Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Çin, Tacikistan, Afganistan ve Pakistan tarafından kurulan dört taraflı danışma mekanizmasının sahip oldukları potansiyel sayesinde tarafların çabaları SCO RATS kapsamında uyumlaştırılabilir.

Amerikan ve NATO kuvvetlerinin Afganistan'dan çekilmesi, bölgenin istikrarını tehdit etmektedir. Rusya, Çin ve Hindistan Avrasya'da barış, istikrar ve refahın sağlanması için birinci derecede sorumlu ülkeler olarak değerlendirildiğinde, bu ülkeler "üç şeytan"la mücadele konusunda Afganistan'a yardım etme sorumluluğunu üstlenmek zorundadırlar. İkincisi, Keşmir meselesinin çözümü hala uzak bir ihtimal gibi görünmektedir. Pekin'in bu konudaki ilgisi (dikkati) veri iken, Hindistan SCO çerçevesinde Pakistan ile bu meseleyi tartışma konusunda isteksiz davranacaktır. Bununla birlikte, devlet ve hükümet başkanları ve üst düzey askeri yetkililer bir yandan SCO faaliyetleri kapsamında düzenli olarak temas halindeyken, diğer yandan da başka bir iletişim kanalı açarak Hindistan ile Pakistan arasındaki gergin ilişkilerin düzeltilmesine yardımcı olabileceklerdir. Öte yandan SCO, gergin Çin-Hindistan ilişkilerine rağmen Yeni Delhi ve Pekin için sınır anlaşmazlıklarının ve karşılıklı yarar sağlayan diğer konuların görüşülmesi için ortak bir zemin oluşturarak tarafsız bir platform olarak da hizmet edebilecektir.

Sonuç olarak SCO, önceleri çoğunlukla bölgesel sınır, savunma ve güvenlik konu-

changing in Eurasia, the SCO should improve the cohesion between new and old members to ensure that its agenda is in line with modern challenges. There is still a high risk that New Delhi and Islamabad will decrease the effectiveness of the organization. However, the SCO could facilitate fostering mutual trust and finding solutions to local collective action problems, given the political will and member states' common desire for policy measures coordination. As a result, widening the area of its responsibility will not paralyze the organization's activities if the SCO member states use the expansion as an opportunity to transform into a more comprehensive organization, which is capable of building more extensive mechanisms for regional integration.

ları üzerinde odaklanmıştır. Ancak, Avrasya'da stratejik görünümün değişmesi ile birlikte SCO kendi gündeminin modern dünyanın zorluklarına cevap verebilmesi amacıyla örgütün eski ve yeni üyeleri arasındaki uyumun geliştirilmesi için çaba göstermelidir. Yeni Delhi'nin ve Islamabad'ın örgütün etkinliğini azaltma riski hala yüksektir. Bununla birlikte, SCO'ya üye devletler arasında siyasi irade ve politika önlemlerinin koordinasyonu için ortak bir irade söz konusu olursa SCO, karşılıklı güveni teşvik etmeyi ve ortak bölgesel sorunlara çözüm bulmayı kolaylaştırabilir. Kısaca SCO, bu tür genişlemeleri bölgesel işbirliği için kapsamlı mekanizmalar oluşturabilen daha kurumsal bir örgüte dönüşecek şekilde planlamalıdır.

ECONOMIC COOPERATION ORGANIZATION: CURRENT SITUATION AND PROSPECTS EKONOMİK İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI: MEVCUT DURUM VE BEKLENTİLER

*Ozge Nur Ogutcu**

The ECO is a regional organization established for stronger cooperation and deeper regional integration in 1985 with the joint efforts of Turkey, Pakistan, and Iran. The ECO is the successor of the Regional Cooperation for Development that was established in 1964, but with the revolution in Iran it was no longer functional. However, in 1985, three countries realized the importance of regional integrations and established a similar organization with the same vision. Right after the collapse of the Soviet Union, seven new members joined the ECO in 1992. Currently, the organization has ten members: Turkey, Iran, Pakistan, Azerbaijan, Kazakhstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kyrgyzstan, Tajikistan, and Afghanistan. Nowadays, the ECO region is located along the borders between Europe and China.

There are seven directories working under the ECO: 1) Trade and Investment; 2) Transport and Telecommunications; 3) Energy, Minerals and Environment; 4) Agriculture, Industry and Tourism; 5) Human Resources & Sustainable Development; 6) Project & Economic Research and Statistics and 7) International Relations. The ECO's activities cover transportation, energy, cultural ties, environment, security related issues like fight against drug trafficking and economic relations among the members. In the long run, the organization aims to reduce the barriers towards a single market economy via supporting works on harmonization of the tariffs and regulations, necessary infrastructure and building transportation routes. In that sense, the Economic Cooperation Organization Trade Agreement (ECOTA), which was signed in 2003 and put into force in 2008, has utmost importance.

ECO, 1985 yılında Türkiye, Pakistan ve İran'ın ortak çabaları ile bölgesel entegrasyonun güçlendirilerek daha da derinleştirilmesi amacıyla kurulan bir bölgesel yapılanmadır. ECO, 1964'te kurulan Bölgesel Kalkınma İşbirliği'nin yerine kurulmuştur ancak İran'daki devrimden sonra bu organizasyon işlevini kaybetmiştir. Bununla birlikte, bu üç ülke 1985 yılında bölgesel entegrasyonların önemini farkına varmışlar ve benzer vizyona sahip bir organizasyon kurmuşlardır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte 1992 yılında ECO'ya 7 yeni üye daha katılmıştır. Şu anda organizasyonun 10 üyesi bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla Türkiye, İran, Pakistan, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Afganistan'dır. Günümüzde ECO bölgesi Avrupa ile Çin arasındaki sınırlar içinde yer almaktadır.

ECO'nun bünyesinde yedi bölüm bulunmaktadır: 1) Ticaret ve Yatırım; 2) Ulaşım ve Telekomünikasyon; 3) Enerji, Mineraller ve Çevre; 4) Tarım, Sanayi ve Turizm; 5) İnsan Kaynakları ve Sürdürülebilir Kalkınma; 6) Proje ve Ekonomik Araştırmalar ve İstatistik 7) Uluslararası İlişkiler. ECO'nun faaliyetleri ulaşım, enerji, kültürel bağlar, çevre ve güvenlikle bağlantılı olarak uyusturucu kaçakçılığı ile mücadele ve üyeler arasındaki ekonomik ilişkiler gibi konuları kapsamaktadır. Uzun vadede, organizasyon tarifelerin ve regülasyonların uyumlaştırılması ve gerekli altyapının ve ulaştırma yollarının inşa edilmesi çalışmalarına destek verme yoluyla tek bir piyasa ekonomisi oluşturmaya önündeki engelleri azaltmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, 2003 yılında imzalanan ve 2008 yılında yürürlüğe giren Ekonomik

* MA,Center for Eurasian Studies (AVİM), Turkey. ozgeogutcu@gmail.com

The main aim of the ECO is to actualize the potential of the region by achieving strong regional cooperation. According to the ECO Report titled "ECO Fifteen Years of Cooperation and Development 2000-2015" published in 2017, the total population of the ECO region is around 458 million, amounting to 6.23% of the world's population, while the region's GDP is around \$1.8 trillion, which equals to 2.63% of the world's total GDP in 2015. Also, the Foreign Direct Investment inflows in the ECO region increased 10 times since 2000 and reached \$37.7 billion in 2015. We observe an increase in the economic welfare of the member countries, which is not necessarily related with the establishment of regional institutions. However, such platforms encourage member countries to strengthen cooperation and pool resources to be used for projects, which are beneficial for all countries. At the same time, member countries are opening their markets to the international investors and the ECO region has thus become more attractive for investment in the last decade.

Firstly, transportation is one of the areas to be focused to underline the importance of the ECO. Within the framework of the joint projects, the ECO provides a platform for member countries that are already involved in regional infrastructural initiatives. Regional efforts made by the ECO members on improving trade and transportation through implementation of infrastructural project such as the North-South Transport Corridor, the Trans-Caspian Transportation Route, the China-Pakistan Economic Corridor, Chabahar and Gwadar ports complement each other. All these projects have the potential to function better in parallel with the wider and more comprehensive initiative, namely, China's One Belt One Road (OBOR). Considering the geographical positions of the ECO member countries, it is possible to say that the success of the Silk Road-like projects depends on their desire for cooperation and integration. In that sense, the ground was already established three decades ago. Since 7 out of 10 ECO members are landlocked, so, it is vital for these countries to develop and enhance mutual cooperation in the fields of trans-

İşbirliği Teşkilatı Ticaret Anlaşması (ECOTA) büyük öneme sahiptir.

ECO'nun temel amacı güçlü bir bölgesel işbirliği oluşturarak bölgenin potansiyelini ortaya çıkarmaktır. 2017 yılında yayımlanan "ECO 15 Yıllık İşbirliği ve Kalkınma 2000-2015" Raporuna göre 2015 yılında ECO bölgesinin toplam nüfusu 458 milyon ile dünya nüfusunun 6.23%'üne denk gelmekte olup bölgenin GSYİH'sı 1.8 trilyon dolar ile dünyanın GSYİH'nın 2.63%'üne eşittir. Ayrıca, ECO bölgesindeki doğrudan yabancı yatırım girişi 2000 yılından bu yana 10 kat artarak 2015 yılında 37.7 milyar dolara ulaşmıştır. Üye ülkelerin ekonomik refahında bir artış gözlemlenmektedir ancak bu artışın bölgesel organizasyonların kurulması ile bir ilişkisinin olduğu söylenemez. Bununla birlikte, bu tür platformlar üye ülkeler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesini teşvik etmenin yanı sıra kaynakların, tüm üye ülkeler için faydalı olabilecek projelerde kullanımı açısından önemlidir. Aynı zamanda üye ülkeler uluslararası yatırımcılara kendi pazarlarını açmaktadır. Nitekim ECO bölgesi son 10 yıl içerisinde yatırımlar için daha cazip hale gelmiştir.

İlk olarak, ulaşım ECO'nun önemini vurgulamak için odaklanması gereken alanlardan biridir. Ortak projeler çerçevesinde, ECO, bölgesel altyapı girişimlerine katılan üye ülkeler için bir platform oluşturmaktadır. Kuzey-Güney Ulaşım Koridoru, Trans-Hazar Nakliye Güzergâhı, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, Chabahar ve Gwadar limanları gibi altyapı projelerinin uygulanması yoluyla ECO üyeleri tarafından ticaretin ve taşımacılığın geliştirilmesi için gösterilen bölgesel çabalar birbirini tamamlar niteliktedir. Tüm bu projeler, daha geniş ve kapsamlı bir proje olan Çin'in Tek Kuşak Tek Yol (OBOR) projesi ile paralel olarak daha da iyi sonuçlar verebilme potansiyeline sahiptir. ECO üyesi ülkelerin coğrafi konumları göz önünde bulundurulduğunda, İpek Yolu benzeri projelerin başarısının bu ülkelerin işbirliği ve entegrasyon konusundaki istekliliğine bağlı olduğu söylenebilir. Bu çabaların zemini 30 yıl önce kurulmuştur. 10 ECO üyesinden 7'sinin denize kıyısı bulunmamaktadır ve bu ülkeler

portation and communications. Therefore, integration with the international community might be easier via regional mechanisms, sub-regional formations, and adaptability. Hence, in such a context, the ECO may gain momentum in the upcoming years.

Secondly, energy resources and energy transportation corridors will be one of the pillars of the ECO in the future. Some of the ECO members such as Azerbaijan, Kazakhstan, Iran, Turkmenistan, and Uzbekistan, have rich energy resources. Since the Ukrainian crisis and the instability in the Middle East highlighted the importance of energy security, the European Union member countries have become more interested in seeking ways to diversify their energy resources, especially, searching to alleviate their high-dependency to Russia. Therefore, five energy-rich ECO member countries together with oil and natural gas transportation corridors passing through Central Asia – South Caucasus – Europe via Turkey are getting more attention.

Thirdly, even though there are political disagreements among the ECO members such as the policies towards Syria, they could manage to establish strong cultural ties providing the ground for second-track diplomacy. Considering the common history and people-to-people interaction within the region, the social dimension that contributes to the integration is on the agenda of the ECO members.

It is important to follow the latest ECO Summits in the light of abovementioned regional developments. The previous ECO Summit was held in Azerbaijan in 2012. It took five years after the 12th Summit, the longest break in the ECO's history, to organize the 13th Economic Cooperation Summit on March 1, 2017. In 2017 after Iran handed over the presidency to Pakistan Islamabad held the latest ECO Summit under the theme "Connectivity for Regional Prosperity" as declared by Pakistan's Foreign Secretary, Aizaz Chaudhry. The day before the Summit, the Council of Foreign Minister's Meeting (COM) was also held on 28th February 2017. Not surprisingly, both meetings focused on connectivity, trade, transport, and energy in addition to current situation in Afghanistan.

için ulaşım ve iletişim alanlarında karşılıklı işbirliğinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle uluslararası toplulukla entegrasyon, bölgesel mekanizmalar, bölge içi oluşumlar ve adaptasyon yoluyla daha kolay bir şekilde gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda, ECO önümüzdeki yıllarda ivme kazanabilir.

İkinci olarak, enerji kaynakları ve enerji taşıma koridorları gelecekte ECO'nun önem verdiği konulardan biri olacaktır. Azerbaycan, Kazakistan, İran, Türkmenistan ve Özbekistan gibi ECO'ya üye bazı ülkeler zengin enerji kaynaklarına sahiptirler. Ukrayna krizi ve Ortadoğu'daki istikrarsızlık enerji güvenliğinin önemini arttırdığı için Avrupa Birliği üyesi ülkeler, enerji kaynaklarını çeşitlendirme ve bu noktada özellikle Rusya'ya olan bağımlılıklarını azaltma konularıyla daha fazla ilgilenmektedirler. Bu nedenle, enerji zengini beş ECO üyesi ülke ve Orta Asya ve Güney Kafkasya'dan geçerek Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanan petrol ve doğal gaz taşıma koridorları zamanla daha fazla ilgi çekmektedir.

Üçüncü olarak, ECO üyeleri arasında Suriye'ye yönelik politikalar benzeri siyasi anlaşmazlıklar olmasına rağmen, ikinci yol diplomasisi için güçlü kültürel bağlar kurulabilir. Bölgede ortak tarih ve insanlar arası etkileşim göz önüne alındığında, entegrasyona katkıda bulunan sosyal boyut da ECO üyelerinin gündeminin arasındadır.

Yukarıda belirtilen bölgesel gelişmeler ışığında son dönemde düzenlenen ECO Zirveleri'nin takip edilmesi önemlidir. Bir önceki ECO Zirvesi 2012 yılında Azerbaycan'da yapılmıştır. 12. Zirve'nin ardından 13. Ekonomik İşbirliği Zirvesi 1 Mart 2017 yılında düzenlenmiş olup iki zirve arasındaki 5 yıllık ara ECO Zirveleri tarihinde verilen en uzun aradır. 2017 yılında İran'ın başkanlığı Pakistan'a devretmesi ile birlikte Pakistan Dışişleri Sekreteri Aizaz Chaudhry'nin de belirttiği gibi, Islamabad'da düzenlenen en son ECO Zirvesi'nin konusunu "Bölgesel Refah için Bağlılık" olarak belirlenmiştir. Zirveden bir gün önce, 28 Şubat 2017 tarihinde Dışişleri Bakanları Konseyi (COM) toplantısı yapılmıştır. Beklendiği üzere, her iki toplantıda da Afganistan'daki mevcut

At the end of the Summit, the ECO members adopted the Islamabad Declaration and Vision 2025 that targets promoting efforts for regional integration and serves as a guideline for the organization for the next 10 years.

In conclusion, it is possible to say that the ECO members recognize the need to focus on the real potential of the ECO region and to strengthen the integration processes in order to increase national welfare. Additionally, the ECO region is becoming increasingly important for outside powers and projects covering Eurasia overall. The fact that China and Russia sent observers to the ECO Summit, which was held this year in Islamabad, clearly shows that both countries are following the developments in the ECO region very closely.

durumun yanı sıra bağlılık, ticaret, ulaşım ve enerji konuları üzerinde durulmuştur. Zirvenin sonunda ECO üyeleri, bölgesel entegrasyon çabalarını destekleyecek ve önümüzdeki 10 yıl boyunca örgüt için rehber niteliği taşıyacak olan Islamabad Deklarasyonu ve 2025 Vizyonu'nu kabul etmişlerdir.

Sonuç olarak, ECO üyelerinin ECO bölgesinin gerçek potansiyeline odaklanması ve ulusal refahlarını artırmak için entegrasyon süreçlerini güçlendirmesi gerektiği söylenebilir. Buna ek olarak, ECO bölgesi, hem dış güçler hem de Avrasya'yı genel olarak kapsayan projeler için gittikçe önem kazanmaktadır. Çin ve Rusya'nın bu yıl Islamabad'da düzenlenen ECO Zirvesi'ne gözlemci göndermesi, her iki ülkenin de ECO bölgesindeki gelişmeleri yakından takip ettiğini açıkça göstermektedir.

THE 5TH SESSION OF THE 12TH NATIONAL PEOPLE'S CONGRESS AND CHINA'S 2017 STRATEGIC PRIORITIES 12. ÇİN ULUSAL HALK KONGRESİ 5. GENEL TOPLANTISI VE ÇİN'İN 2017 STRATEJİK ÖNCELİKLERİ

*Omirbek Hanayi**

Between 5-15 March 2017, the annual session of China's National People's Congress (NPC), which is the highest state institution and legislative body of the People's Republic of China (PRC), took place in China's capital, Beijing. The 1st session of the NPC was convened in 1954. The tenure of the general assembly of the NPC is a five years term, and it is held once a year in March. The current 12th NPC was elected in January 2013.

At the 5th session of the 12th NPC, which lasted 11 days, 2016 annual report on the work of Chinese Government was presented to the Congress. In addition to the announcement of the economic development goals for 2017, the 2017 budget plans of the country's central and local governments were approved. The Prime Minister, Li Keqiang, who delivered 2016 annual report on the work of Chinese Government at the opening of the Congress, highlighted the efforts made by the CPC Central Committee under the leadership of Xi Jinping towards achieving stable economic development and ensuring public security and improving social life and summarized the Government's work in 2016 as follows: 1) In general, the supply-side structural reforms of China have been thoroughly deepened and necessary measures have been taken to ensure stable growth of the economy. In this regard, 165 items for the review by the State Council departments and authorized local governments, 192 items of intermediary services for the Government review and 220 items of approvals and accreditations for professional qualifications have been cancelled. By opening up to the outside world and developing cooperation with countries along the route of One Belt, One Road Initiative more than \$130 millions of foreign investment has been attracted to the

5-15 Mart 2017 tarihinde, Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) en yüksek devlet kurumu ve yasama organı olan Çin Ulusal Halk Kongresi'nin (ÇUHK) yıllık toplantısı Çin'in başkenti Pekin'de gerçekleşti. İlki 1954 yılında gerçekleştirilen ÇUHK genel kurulunun görev süresi 5 yıldır ve yılda bir kez Mart ayında toplanır. Görevdeki 12. ÇUHK Ocak 2013'de seçilmiştir.

Toplam 11 gün süren 12. ÇUHK 5. Genel Toplantısı'nda Çin Hükümeti'nin 2016 yılı çalışma raporu kongreye sunuldu, 2017 yılının ekonomik kalkınma planına yönelik hedefleri açıklandı ve ülkedeki merkezi ve yerel yönetimlerin 2017 yılı bütçe tasarıları onaylandı. Kongrenin açılış toplantısında Çin Hükümeti'nin 2016 yılı çalışma raporunu sunan Başbakan Li Keqiang, öncelikle Xi Jinping liderliğindeki ÇKP Merkez Komitesi'nin öncülüğüyle istikrarlı bir ekonomik gelişmenin elde edilmesi, toplum güvenliğinin sağlanması ve sosyal yaşamın geliştirilmesi için çaba harcadıklarını vurgulayarak faaliyetleri aşağıdaki gibi özetledi. 1) Genel olarak, Çin'in arz yönlü yapısal reformları kapsamlı şekilde derinleştirilerek, ekonomin istikrarlı büyümesi için gerekli önlemler alınmıştır. Bu doğrultuda Devlet Konseyi ve ilgili birimlerinin yetkisinde olan 165 onay işlemi, 192 aracılık işlemi ve 220 mesleki yeterlilik işlemi kaldırılmıştır. Dışa açılma adımlarını hızlandırarak, Bir Kuşak Bir Yol güzergâhındaki ülkelerle işbirliğini geliştirilerek, ülkeye 130 milyon dolardan fazla yabancı yatırım çekilmiştir. 2) Aktif maliye politikası uygulanmıştır. Yıl boyunca işletmelerin vergi yükü 570 milyar yuan ve faiz yükü 400 milyar yuan azaltılmıştır. İstikrarlı para politikasının sonucunda, Çin'in 2016 yılında gerçekleşen geniş para arzı (M2) büyümesi %11.3 olmuştur. 3) "Çin

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

country. 2) An active fiscal policy has been implemented. The tax burden on businesses for the whole year was reduced by 570 billion yuan and the interest burden by 400 billion yuan. As a result of the stable monetary policy, China's large money supply (M2) increased by 11.3% in 2016. 3) The technology development strategy of the "Made in China 2025" initiative has been implemented in a comprehensive manner, and several technological innovation centers and innovation pilot regions have been established at the national level. Significant steps have been taken to cut overcapacity in the industrial sector. Annual coal production capacity was cut by 290 million tons and steel by 65 million tons. 4) In terms of green economy, the share of clean energy consumption was increased by 1.7 points while the share of coal consumption was reduced by 2 points. By strengthening the fight against air pollution, carbon sulfur emissions were reduced by 5.6% and nitrogen oxide emissions by 4%. The annual average density of PM 2.5 was reduced by 9.1% in 74 biggest cities. 5) Particular attention was paid to the improvement of people's living conditions, and many new measures were taken to create employment and new jobs. In addition to allocating 10 billion yuan from the government budget to help the poor, 84 million poor children were given educational assistance. The share of annual education expenditures in the government budget exceeded 4%.

The economic and social developments that China achieved in 2016 are as follows: 1) Economic growth: China's GDP increased by 6.7% to 74.4 trillion yuan (about \$11 trillion) and contributed more than 30% of global growth. The annual rate of change in the consumer prices index reached 2%. Although the profit increase in industrial enterprises reached 8%, it decreased by 2.3% compared to the previous year. Indeed, energy density in the country was reduced by 5%. 2) Sectoral development: The share of the service sector in China's GDP was the highest in history at 51.6%. As the high-tech industry and equipment manufacturing grow rapidly, stability was achieved in the agricultural sector. The number of new enterprises grew by over 15,000 with a 24.5% year-on-year in-

Malı 2025" inisiyatifinin teknoloji geliştirme stratejisi kapsamlı şekilde uygulanarak, ulusal düzeyde birkaç teknolojik yaratıcılık merkezi ve inovasyon pilot bölgesi oluşturulmuştur. Sanayi sektöründeki üretim fazlalığı sorununun çözülmesi konusunda önemli adımlar atılarak, yıllık kömür kapasitesi 290 milyon ton, çelik kapasitesi ise 65 milyon ton azaltılmıştır. 4) Yeşil ekonomi açısından bakıldığında, temiz enerji tüketiminin payı 1,7 puan yükseltilirken, kömür tüketiminin payı ise 2 puan azaltılmıştır. Hava kirliliğiyle mücadele güçlendirilerek, karbon sülfür emisyonu %5,6 ve azot oksit emisyonu %4 düzeyinde azaltılmıştır. En büyük 74 şehirde PM 2.5 yoğunluğunun yıllık ortalaması %9,1 düzeyinde düşürülmüştür. 5) Özellikle halkın yaşam koşullarının gelişmesine önem verilerek, istihdam ve iş yaratmak için yeni önlemler alınmıştır. Yoksul kesime hükümet tarafından 10 milyar yuan tutarında yardım yapılmasının yanı sıra, 84 milyon yoksul çocuğa eğitim yardımı yapılmıştır. Yıllık eğitim harcamalarına bütçeden ayrılan pay %4'ü aşmıştır.

Çin'in 2016 yılında elde ettiği ekonomik ve sosyal gelişmeler de aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir: 1) Ekonomik büyüme: Çin'in GSYİH'si %6.7 büyüme oranıyla 74.4 trilyon yuan (yaklaşık 11 trilyon dolar) ile küresel ekonomik büyümenin %30'una katkıda bulunmuştur. Tüketici fiyatları endeksinin yıllık değişim oranı %2 olarak gerçekleşmiştir. Sanayi işletmelerinde kâr artışı %8 olmasına rağmen, geçen yıla göre %2.3 azalmıştır. Nitekim ülkede enerji yoğunluğu %5 oranında azaltılmıştır. 2) Sektörel gelişim: Çin'in GSYİH'sinde hizmet sektörünün payı %51.6 ile tarihteki en yüksek değerini almıştır. Yüksek teknoloji endüstrisi ve ekipman imalatı hızlı büyürken, tarım sektöründe istikrar sağlanmıştır. Yeni kurulan işletmelerin sayısı günlük 15 bin üzerinde artarak, yıllık %24.5 düzeyinde artmıştır. 3) Teknoloji ve inovasyon: Bu yıl teknoloji ticaretinin miktarı 1 trilyon yuani aşarken, teknolojik sonuçların ekonomiye katkı oranı %56.2'ye yükselmiştir. Nitekim ülkede yıllık patent sayısı 1 milyonu aşmıştır. 4) İstihdam ve iş yaratma: Toplam istihdam sabit kalırken, kentlerde yeniden açılan işyeri sayısı 13.41

crease. 3) Technology and innovation: While the amount of technology trade exceeded 1 trillion yuan this year, the contribution of technological progress to economic growth rose to 56.2%. The number of annual patents in the country exceeded 1 million. 4) Employment and job creation: While total employment remained stable, the number of work places newly opened in cities amounted to 13.41 million. The registered urban unemployment rate stood at 4.02%. 5) Infrastructure: Regarding transportation infrastructure, 1,900 kilometers of new high-speed rail lines came into service, and more than 6,700 kilometers of highways and 290,000 kilometers of rural roads have been built throughout the country. Construction of 21 large hydraulic structures was restarted. In terms of communication infrastructure, the number of 4G mobile communication users grew by 340 million and the optical fiber cables reached 550 million kilometers. 6) Social life: Personal disposable income per capita increased by 6.3%. The number of poor people in rural areas decreased by 12.4 million, and 2.4 million poor people relocated from hard-to-reach areas to developed areas. While more than 6 million new dwellings were built, over 3.8 million dilapidated rural houses were renovated. As the urbanization process accelerated, more than 16 million people were granted urban residency. This year, more than 120 million Chinese traveled abroad.

Announcing the Chinese Government's working plan for 2017, the Prime Minister, Li Keqiang, stated that in 2017, they would give priority to necessary technological transformation and macroeconomic stability efforts by strengthening supply-side structural reforms in key areas in order to ensure sustainable development and social progress in the country. According to the plan, in 2017, China aims: 1) to achieve the economic growth of around 6.5% and to reduce energy density by 3.4%; 2) to create 11 million new jobs and to keep country's registered urban unemployment rate below 4.5%; 3) to set the budget deficit at 23.8 trillion yuan reducing by 200 billion yuan compared to 2016; to increase large money supply (M2) by 12% and to keep inflation growth at around 3%; 4) within the

milyon olarak, kayıtlı kentsel işsizlik oranı %4.02 olmuştur. 5) Altyapı: Ulaşım altyapısı açısından bakıldığında, ülke genelinde yeni 1900 km hızlı demiryolu, 6700 km'den fazla karayolu ve 290 bin km kırsal yol inşa edilmiştir. 21 yeni büyük hidrolik yapı inşaatı başlanmıştır. İletişim altyapısı açısından bakıldığında, 4G mobil iletişim kullanıcılarının sayısı yeniden 340 milyona artmış ve fiber optik kabloları 550 milyon km'ye ulaşmıştır. 6) Sosyal yaşam: Kişi başına harcanabilir gelirden %6.3'lük bir artış sağlanmıştır. Kırsal yoksulların sayısı 12.4 milyona azaltılmış ve 2.4 milyon yoksul insan, ulaşılması zor bölgelerden gelişmiş alanlara göç ettirilmiştir. 6 milyondan fazla yeni konut inşa edilirken, kırsal alanda 3.8 milyondan fazla tehlike yaratan binalar rekonstrüksiyon edilmiştir. Kentleşme süreci hızlanarak, yeniden 16 milyondan fazla insan kentlere yerleşmiştir. Bu yıl 120 milyondan fazla Çinli yurt dışına seyahat etmiştir.

Çin hükümetinin 2017 yılı çalışma planını da açıklayan Başbakan Li, 2017 yılında ülkede sürdürülebilir kalkınma ve sosyal gelişmenin sağlanması için önemli alanlarda arz yönlü yapısal reformları güçlendirerek, gereken teknolojik dönüşüme ve makroekonomik istikrara yönelik çalışmalara öncelik vereceklerini belirtti. Planına göre, 2017 yılı için Çin'de 1) ekonomik büyümenin %6.5 oranında olması ve enerji yoğunluğunun %3.4'e düşürülmesi; 2) 11 milyon kişiye daha istihdam sağlanması ve ülkedeki kayıtlı kentsel işsizlik oranının %4.5'in altında tutulması; 3) bütçe açığının 23.8 trilyon yuan olarak 2016 yılına göre 200 milyar yuan azaltılması, geniş para arzı (M2) büyümesinin %12 ve enflasyon artışının ise %3 civarında olması; 4) çevre kirliliği ile mücadele kapsamında çelik üretim kapasitesinin 50 milyon ton ve kömür üretim kapasitesinin ise en az 150 milyon ton azaltılmasının yanı sıra, karbon sülfür ve azot oksit boşaltımının ayrı ayrı %2 azaltılması; 5) yoksullukla mücadelede merkezi bütçeden ayrılan yardım miktarı %30 artırılarak, kırsal yoksulların sayısının 10 milyona azaltılması ve yeniden 3.4 milyon yoksul insanın ulaşılması zor bölgelerden gelişmiş alanlara göç ettirilmesi; 6) kentleşme süreci

scope of combating environmental pollution, to reduce steel production capacity by 50 million tons and to shut down at least 150 million tons of coal production facilities, as well as to reduce carbon sulfur and nitrogen oxide emissions each by 2%; 5) to reduce the number of rural poor people by 10 million and to relocate 3.4 million poor people from hard-to-reach areas to developed areas by increasing central government funding for poverty alleviation by 30%; 6) to build more than 6 million new housing units and to place more than 13 million people in cities by accelerating the process of urbanization; 7) to construct more than 200 thousand kilometers of village roads and to extend fiberoptic broadband to 30 thousand villages.

This was the last session of the 12th NPC, which took office in March 2013. 2017 coincides with the year of change in political power in China, which takes place once every five years. This year, the leadership, which was elected at the 18th CPC General Congress in November 2012, will complete the first five years of the 10-year rotation period, and the ruling positions will be changed and renewed at the 19th CPC General Congress, which is expected to be held at the end of 2017. Later, the elections of the 13th NPC for the period 2018-2022 will take place. From this point of view, the Chinese Government's 2017 decisions and measures, which were set out at the 5th session of the 12th NPC, are very important.

According to the results of the 5th session of the 12th NPC, the strategic priorities of China in 2017 can be summarized as follows: 1) Ensuring stable economic growth. To ensure economic growth stability is the most important goal for China, which has experienced a slowdown in economic growth in recent years. China's economy expanded by 6.7% in 2016, which is its slowest rate in the last 26 years. For instance, China has grown steadily with a rate of nearly 10% until 2008. 2) Stability and security of the country. According to the central budget plans for 2017, which were approved at the session, China's defense budget for 2017 is increased by about 7% to 1 trillion yuan, indicating that the Beijing administration gives great importance to

hızlandırılarak 6 milyon adetten fazla yeni konut inşa edilmesi ve yeniden 13 milyondan fazla insanın kentlere yerleştirilmesi; 7) 200 bin km'den fazla köy kara yolu inşa edilmesi ve 30 bin köyde fiber optik altyapısının gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Bu oturum, Mart 2013'de iş başı yapan 12. ÇUHK'nin son oturumu olmuştur. 2017 yılı, Çin'de her beş yılda bir gerçekleşen siyasî iktidarın değişme yılına denk gelmektedir. Kasım 2012'deki 18. ÇKP Genel Kongresi'nde belirlenen lider kadrosu, iki beşer yıldan oluşan 10 yıllık rotasyonun ilk 5 yıllık dönemini bu yıl tamamlayacak ve 2017'nin sonunda düzenlenmesi beklenen 19. ÇKP Genel Kongresi'nde iktidar kadrolarında değişim ve yenileşme gündeme gelecektir. Daha sonra da 2018-2022 dönemi için 13. ÇUHK'nin seçimleri gerçekleşecektir. Bu açıdan bakıldığında 12. ÇUHK, 5. Genel Toplantısında belirlenen Çin hükümetinin 2017 yılına yönelik kararları ve önlemleri çok önemlidir.

12. ÇUHK 5. Genel Toplantısı'nın sonuçlarına göre, Çin'in 2017 yılındaki stratejik öncelikleri aşağıda yer alan birkaç noktada özetlenebilir. 1) İstikrarlı ekonomik büyümenin sağlanması. Son yıllarda ekonomik büyümesi sürekli yavaşlayan Çin için, istikrarlı ekonomik büyüme sağlamak en önemli hedef olmaktadır. Çin'in büyüme oranı, 2016 yılındaki %6.7'lik değeriyle son 26 yılın en düşük değerini görmüştür. Örneğin Çin, 2008 yılına kadar %10'a yakın büyüme oranı ile istikrarlı bir şekilde büyümüştür. 2) Ülke istikrarı ve güvenlik. Toplantıda onaylanan 2017 yılı merkezi bütçe tasarsına göre, Çin'in 2017 yılı savunma bütçesinin yaklaşık yüzde 7 oranında artırılarak 1 trilyon yuana çıkartılması, Pekin yönetiminin ülke istikrarı ve güvenliğine büyük önem verdiğini işaret edebilir. Çünkü ABD Başkanı Donald Trump'ın göreve gelmesiyle ABD-Çin gerginliğinin başlamasından, Washington ve Seul yönetimlerinin Güney Kore'de THAAD füze sistemini konuşlandırmayı planlamasının yanı sıra, giderek artan Güney Çin Denizi ve Kore yarımadasındaki gerilimlerden Pekin yönetimi büyük endişe duymaktadır. 3) Hava kirlili-

the stability and security of the country. Because of the high tension between the U.S. and China, which started when the President Donald Trump came to power in the U.S., the plans of the Washington and Seoul to deploy the THAAD missile system in South Korea, as well as the growing tensions in the South China Sea and the Korean Peninsula, the Beijing administration has been having great concern on these issues. 3) Fight against air pollution. The issue of fighting air pollution can be considered as one of the strategic priorities of China in 2017. According to China's central budgetary plans for 2017, 12 billion yuan budget expenditures were allocated for the fight against air pollution, which is a 7.3% increase compared to the previous year. 4) Health reform. China's health and family planning budget for 2017 was increased by 50.3% to 9.116 trillion yuan, indicating that the Chinese Government is taking an important step in health care reform. Because of the comprehensive implementation of the second child policy since 2016, serious health reform is needed in China.

ğiyile mücadele. Çin'in 2017 yılındaki stratejik önceliklerinden biri olarak da hava kirliliğiyle mücadele konusu söylenebilir. Çin'in 2017 yılı merkezi bütçe tasarısına göre, hava kirliliğiyle mücadele kapsamında bu yıl 12 milyar yuanlık bütçe ayrılarak, geçen yıla göre %7.3 artırıldı. 4) Sağlık reformu. Çin'in 2017 yılına yönelik sağlık ve aile planlama bütçesinin 2016 yılına göre %50.3 oranında arttırılarak 9.116 trilyon yuana çıkartılması, Çin yönetiminin sağlık reformunda önemli adım atmaya başladığını göstermektedir. Çünkü 2016'dan itibaren "ikinci çocuk" politikasının kapsamlı bir şekilde uygulanması için Çin'de ciddi sağlık reformuna ihtiyaç duymaktadır.

THE EURASIAN ECONOMIC UNION: PAST, PRESENT AND FUTURE AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ, GELECEĞİ

*Zhandos Ranov **

The Eurasian Economic Union (EEU) has gone through some difficult and challenging times before reaching its current stage of development. The Customs Union (CU) and Common Economic Space (CES) between Russia, Belarus and Kazakhstan could be considered as the key elements of the EEU as a regional integration project. The first document, which might be called as the first prerequisite to create the CU, was the Agreement on the Customs Union signed by Belarus, Kazakhstan, and Russia on January 20, 1995. However, due to various reasons the provisions of the adopted document, as well as the obligations arising from that instrument, failed to be implemented. One of the key reasons for the failure of the member states to form the CU was the inability of the parties to set aside differences and find common ground on the core issues related to harmonization of provisions of the agreements on exemptions from the free trade regime, which in turn led to new restrictions and obstacles. As a result, disputes that had arisen between the CU member states prevented them from reorganizing their customs services.

On February 26, 1999, in order to outline further steps to raise the effectiveness of economic cooperation, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, and Tajikistan signed the Agreement on the Customs Union and the Single Economic Space. Under the agreement, the following stages of integration were defined, without a specific time frame: the first stage – the full-scale implementation of the free trade regime; the second stage – the creation of the CU; the third stage – the creation of the Single Economic Space. Another important step towards deepening regional economic ties was taken in the capital of Kazakhstan, Astana, on October 10, 2000,

Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) günümüzdeki oluşumuna ulaşana kadar birçok zorlu ve karışık dönemlerden geçmiştir. Rusya, Beyaz Rusya ve Kazakistan arasında Gümrük Birliği (GB) ve Ortak Ekonomik Bölge (OEB), bölgesel entegrasyon projesi olarak AEB'nin temel unsurları sayılabilir. GB'nin oluşturulması için ön koşul olan ilk belge, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya tarafından 20 Ocak 1995 tarihinde imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması olmuştur. Bununla birlikte, kabul edilen belgelerde yer alan hükümler ve bu belgelerden doğacak yükümlülükler çeşitli sebeplerden ötürü tam anlamıyla hayata geçirilememiştir. Üye devletlerin GB'yi oluşturamamalarının başlıca nedenlerinden biri, tarafların farklılıkları bir kenara koyarak serbest ticaret rejiminden doğan muafiyetlere ilişkin anlaşmaların hükümlerinin standardize edilmesi gibi temel konular üzerinde ortak bir noktaya gelememeleridir. Bu durum, yeni kısıtlamaların ve engellerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Dolayısıyla, GB üye devletleri arasında ortaya çıkan uyumsuzluklar, gümrük servislerini yeniden yapılanmalarını engellemiştir.

26 Şubat 1999'da ekonomik işbirliğinin etkinliğini artırmak için ileri aşamaların belirlenmesi adına Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan arasında Gümrük Birliği ve Ortak Ekonomik Bölge'nin oluşturulmasına ilişkin anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, belirli bir zaman çerçevesi olmaksızın entegrasyon aşamaları şu şekilde belirlenmiştir: birinci aşamada – serbest ticaret rejiminin tam olarak uygulanmasını sağlamak; ikinci aşamada – GB'nin oluşturulması; üçüncü aşamada – Ortak Ekonomik Bölge'nin oluş-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakstan. ranov.1985@mail.ru

when the heads of Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, and Tajikistan signed the Agreement on the establishment of the Eurasian Economic Community (EurAsEC).

Since the EurAsEC had a favorable impact on economic cooperation contributing to an increase in mutual trade between the member states, in August 2006, Belarus, Kazakhstan and Russia decided to create the CU within the EurAsEC. During the regular meeting of the EurAsEC Interstate Council held in the capital of Tajikistan, Dushanbe, in October 2007, the Commission of the Customs Union (CCU) was established with Russia having 57% of the votes, and Kazakhstan and Belarus having 21.5% of votes each. The dates of January 1, 2010 and July 1, 2010, when the necessary groundwork for launching the legal basis was completed, are very important in terms of the establishment of the CU. Based on more than 40 international agreements, the Russia-Kazakhstan-Belarus CU came into force on January 1, 2010. At that time, the CU member states transferred their sovereignty in the tariff policy to the CCU, which was tasked with developing customs tariff and non-tariff regulations that have subsequently been put into practice for conducting trade relations between the three founding members and third countries. On July 1, 2010, the Common Customs Territory of Belarus, Kazakhstan, and Russia was established. Moreover, the meeting of the EurAsEC Interstate Council, which was the Supreme Governing Body of the CU, held in Astana on July 5, 2010, resulted in the signing of a package of documents, including the statement by the Belarusian, Kazakhstani and Russian presidents on the entry into force of the Customs Code of the CU starting from July 6, 2010. Further development of integration based on the CU was the formation of the CES. On January 1, 2012, 17 agreements that formed the legal basis of the CES entered into force.

As the next move, on November 18, 2011, in Moscow, the presidents of Belarus, Kazakhstan and Russia signed a set of documents, including the Declaration on Eurasian economic integration that allowed to move towards a new stage of integration with the ultimate goal of establishing the Eurasian Economic

turulmasıdır. Bölgesel ekonomik bağların derinleştirilmesi doğrultusunda bir diğer önemli adım olarak ise 10 Ekim 2000'de Kazakistan'ın başkenti Astana'da Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan Cumhurbaşkanları tarafından Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kurulmasına ilişkin anlaşma imzalanmıştır.

AET, üye ülkelerin karşılıklı ticaret hacminin artmasına katkıda bulunarak ekonomik işbirliği üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu için, Ağustos 2006'da Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya, AET kapsamında GB'yi oluşturmaya karar vermişlerdir. Ekim 2007'de Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de düzenlenen AET'nin Devletlerarası Konseyi toplantısında Gümrük Birliği'nin Komisyonu (GBK) kurulmuştur. Taraflar arasındaki oylar şu şekilde dağıtılmıştır: Rusya - %57, Kazakistan - %21,5 ve Beyaz Rusya - %21,5. 1 Ocak 2010 ve 1 Temmuz 2010 tarihleri GB'nin oluşması açısından oldukça önemlidir, çünkü bu tarihlerde hukuki zeminin faaliyete geçirilmesi için gerekli çalışmalar bitirilmiştir. 40'tan fazla uluslararası anlaşmaya dayanan Rusya-Kazakistan-Beyaz Rusya GB, 1 Ocak 2010'da yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, GB üye devletleri, tarife politikasında egemenliklerini daha sonra üç kurucu üye ve üçüncü ülkeler arasında ticari ilişkileri yürütmek üzere uygulamaya konulan gümrük tarifesi ve tarife dışı düzenlemelerin geliştirilmesi görevini yürüten GBK'ye devretmiştir. 1 Temmuz 2010'a gelindiğinde ise Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya'nın üye olduğu Ortak Gümrük Bölgesi kurulmuştur. Bunun yanı sıra, 5 Temmuz 2010'da Astana'da düzenlenen GB'nin Üst Düzey Yönetim Organı olan AET Devletlerarası Konseyi toplantısında Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya liderlerinin 6 Temmuz 2010 tarihinden itibaren GB'nin Gümrük Kanunu'nun yürürlüğe gireceği doğrultusundaki ortak bildirisi dâhil olmak üzere belgeler paketi imzalanmıştır. GB kapsamında bir sonraki entegrasyon aşaması, OEB'nin oluşturulması olmuştur. 1

Union until 2015. As a result of the meeting, the parties signed the Agreement on the Eurasian Economic Commission (EEC), which became a new permanent regulatory body of the CU and CES and started functioning on February 1, 2012. Moreover, according to the agreement on the EEC, powers concerning the CU and CES were delegated from the EurAsEC Interstate Council to the Supreme Eurasian Economic Council (SEEC). During the meeting of the SEEC held in Moscow on December 19, 2012, the parties agreed that the draft of the Agreement on the EEU would be prepared by May 1, 2014. During the meeting of the SEEC held on May 29, 2014 in Astana, the presidents of Belarus, Kazakhstan and Russia signed the Agreement on the EEU. Furthermore, on October 10, 2014, during the meeting of the EurAsEC Interstate Council in Minsk, the member states signed the treaty terminating the EurAsEC. Moreover, at the meeting the Agreement on the Accession of Armenia to the EEU was signed, while the Agreement on the Accession of Kyrgyzstan to the EEU was inked on December 23, 2014, in Moscow.

Being an international organization for regional economic integration, the EEU provides free movement of goods, services, capital and labor, pursues coordinated and harmonized policy in the sectors determined by the international agreements within the union. According to the EEC, the total volume of trade between the EEU member states and third countries reached \$579.4 billion in 2015, with exports and imports amounting to \$373.9 billion and \$205.5 billion, respectively. The volume of mutual trade between the EEU member states reached \$45.7 billion in 2015. In 2016, mutual trade between the EEU member states declined to \$42.5 billion, which is a 6% decrease compared to 2015. The decrease was observed not only in mutual trade between the EEU countries, but also in the total trade volume with third countries. In 2016, total exports fell by 17.5%, or \$65.4 billion, while total imports reduced by 2%, or \$4.2 billion. Although the EEU could not provide the expected trade turnover increase in the first two years, the figures for 2017 are rather promising. For instance, in January-July 2017,

Ocak 2012'de, OEB'nin yasal zeminini oluşturan 17 anlaşma yürürlüğe girmiştir.

Bir sonraki gelişme olarak, 18 Kasım 2011 yılında Moskova'da, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya Cumhurbaşkanları, Avrasya Ekonomik Birliği'nin 2015 yılına kadar oluşturulması nihai hedefi ile yeni entegrasyon aşamasına geçmeye imkân sağlayan Avrasya Ekonomik Entegrasyon Bildirgesi dâhil olmak üzere bir dizi belge imzalamışlardır. Toplantının bir sonucu olarak taraflar, GB'nin ve OEB'nin tek kalıcı ve düzenleyici organı haline gelen ve 1 Şubat 2012'de faaliyete geçen Avrasya Ekonomik Komisyonu (AEK) Anlaşması'nı imzalamışlardır. Ayrıca, AEK Anlaşması uyarınca, GB ve OEB ile ilgili yetkiler AET Devletlerarası Konseyi'nden Yüksek Avrasya Ekonomik Konseyi'ne (YAEK) devredilmiştir. 19 Aralık 2012'de Moskova'da gerçekleştirilen YAEK toplantısında taraflar, AEB Anlaşması taslağının 1 Mayıs 2014'e kadar hazırlanmasını öngörmüşlerdir. 29 Mayıs 2014'te Astana'da düzenlenen YAEK toplantısında Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya Cumhurbaşkanları, AEB Anlaşması'nı imzalamışlardır. 10 Ekim 2014'te ise Minsk'te AET Devletlerarası Konseyi toplantısında üye devletler, AET'nin faaliyetlerinin durdurulmasına ilişkin anlaşmayı imzalamışlardır. Ayrıca, toplantıda Ermenistan'ın AEB'ye Katılması Anlaşması imzalanırken, Kırgızistan'ın AEB'ye Katılması Anlaşması 23 Aralık 2014'te Moskova'da imzalanmıştır.

Bölgesel ekonomik entegrasyon için uluslararası bir organizasyon olan AEB, malların, hizmetlerin, sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımını sağlamakta ve birlik içindeki uluslararası anlaşmalarla belirlenen sektörlerde eşgüdümlü ve uyumlu politikalar izlemektedir. AEK'nin yayınladığı verilere göre, 2015 yılında AEB üye ülkeleri ve üçüncü ülkeler arasındaki toplam ticaret hacmi 579,4 milyar dolar olup, ihracatı 373,9 milyar dolar, ithalatı ise 205,5 milyar doları oluşturmuştur. AEB üye ülkelerinin karşılıklı ticaret hacmi ise 2015 yılında 45,7 milyar dolara ulaşmıştır. 2016 yılında AEB

the volume of mutual trade between Kazakhstan and other EEU members reached \$9.4 billion, which is a 34% increase compared to the same period of 2016. Exports totaled \$2.87 billion with a 37.5% increase, while imports reached \$6.5 billion with a 32.5% increase.

With regard to prospects for the future, the EEU has an open structure, and there is a possibility that new members will join the union in the coming years. The 2014 enlargement, when Armenia and Kyrgyzstan joined the EEU, showed that the union is open for further expansion in the future. In fact, due to high dependence on remittances from Russia, Tajikistan seems to be the next candidate for accession to the EEU.

To conclude, the main reasons for the formation of the EEU include strong economic interdependence due to common history and current economic strategies focused on the concept of Eurasian integration. Therefore, the creation of the union could be explained by both economic and political motives. Economic integration between the countries is a multistage process, and disputes on various topics still persist between the EEU member states. In addition, the devaluation of national currencies and the decline in consumer demand affect the economies of the member states. However, the member states have been able to deal with their problems through dialogue and compromises, and possible future issues and challenges can be addressed the same way.

üye ülkelerinin karşılıklı ticareti düşüş göstererek 2016'da bu rakam 42,5 milyar doları oluşturarak 2015'e kıyasla %6 bir düşüş göstermektedir. Bu daralma sadece AEB ülkelerinin kendi aralarındaki ticari ilişkilere özgü bir durum olmayıp 2016 yılında üye ülkelerin toplam ticaret hacminde ihracatta %17,5 veya 65,4 milyar dolar, ithalatta ise %2 oranında veya 4,2 milyar dolar azalış yaşanmıştır. AEB'nin kuruluşunun ilk iki yılı beklenen ticari artışı sağlayamasa da 2017'ye dair veriler umut vericidir. Örneğin, 2017 Ocak-Temmuz döneminde, Kazakistan ile diğer AEB ülkeleri arasındaki karşılıklı ticaret hacmi 9,4 milyar dolara ulaşmış olup, bu oran, Ocak-Temmuz 2016 ile kıyaslandığında %34 oranında artış göstermektedir. İhracat 2,87 milyar dolar veya %37,5 artarken, ithalat 6,5 milyar dolara ulaşarak %32,5 artmıştır.

Gelecek projeksiyonları hakkında ise AEB açık bir yapıya sahiptir ve gelecekte diğer ülkelerin AEB'ye katılımı söz konusudur. Ermenistan'ın ve Kırgızistan'ın AEB'ye katıldığı 2014 yılındaki genişleme, birliğin gelecekte daha da genişleme için açık olduğunu göstermiştir. Aslında, Rusya'dan yapılan işçi döviz aktarımlarına bağımlılığın yüksek olması nedeniyle, Tacikistan AEB'ye katılabilecek bir sonraki aday gibi görünmektedir. Sonuç olarak, AEB'nin oluşmasının başlıca nedenleri, ortak tarihten kaynaklı güçlü ekonomik bağımlılık ve Avrasya entegrasyonu kavramına odaklanan mevcut ekonomik stratejileri içermektedir. Dolayısıyla birliğin kurulması hem ekonomik hem de politik sebeplerle açıklanabilir. Ülkeler arası ekonomik entegrasyon, çok aşamalı bir süreçtir ve günümüzde AEB'ye üye ülkelerin arasında çeşitli konular üzerinde anlaşmazlıklar devam etmektedir. Bunlara ek olarak ulusal para birimlerinin devalüasyonu ve tüketici talebindeki düşüş, üye ülkelerin ekonomilerini etkilemektedir. Lakin üye ülkeler bugüne kadar diyalog ve uzlaşma yolu ile sorunlarını halletmeyi başarabilmişlerdir ve bu süreçte karşılaşılabilecek sorunları da aynı şekilde çözüme kavuşturabilirler.

COOPERATION IN INTERNATIONAL TRADE

ULUSLARARASI TİCARETTE İŞBİRLİĞİ

THE U.S. WITHDRAWAL FROM THE TPP: NEW OPPORTUNITIES FOR CHINA ABD’NİN TRANS-PASİFİK ORTAKLIĞINDAN ÇEKİLMESİ: ÇİN İÇİN YENİ FIRSATLAR

*Azhar Serikkaliyeva**

The Trans-Pacific Partnership (TPP) is one of the Obama Administration’s ambitious economic initiatives aimed to form new guidelines to govern trade and investment opportunities among the member countries, namely, Australia, Brunei Darussalam, Canada, Chile, Japan, Malaysia, Mexico, New Zealand, Peru, Singapore, United States, and Vietnam. These countries present more than 40% of the world GDP. The TPP involves the creation of more comfortable environment for trade and investments across 12 countries by reducing trade tariffs and setting commonly-agreed rules with the possibility to establish the Pacific single market. The TPP was a pillar of former U.S. President Barack Obama’s policy to Asia. It was expected that the establishment of the TPP would allow the U.S. to enter new markets, while setting standards to protect workers and preserve the rights of the environment limiting China’s ability to shape the rules of the global economy. The parties signed an agreement to establish the TPP on February 4, 2016, which was supposed to come into force after ratification by all member states. However, on January 23, 2017, following his election campaign promises the U.S. President Donald Trump signed an executive order withdrawing the U.S. from the TPP. Despite the fact that the U.S. Congress has not yet ratified the agreement and the U.S. withdrawal from the TPP was more of a symbolic importance, the abandonment of the Pacific trade deal by Washington has generated some controversy and debate about the China’s joining the TPP.

It should be mentioned that China has long been neutral for joining the TPP focusing mainly on strengthening economic

Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP), Avustralya, Brunei Darü’s-Selam Devleti, Kanada, Şili, Japonya, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Peru, Singapur, Amerika Birleşik Devletleri ve Vietnam gibi ülkeler arasında ticaret ve yatırım fırsatlarını değerlendirmek için yeni kurallar oluşturmayı amaçlayan Obama Yönetimi’nin ekonomik girişimlerinden biridir. Bu ülkeler dünya GSYİH’sinin %40’ından fazlasını oluşturmaktadır. TPP, Pasifik tek pazarını kurma yoluyla ticaret tarifelerini düşürerek ve ortak kurallar belirleyerek 12 ülkenin ticaret ve yatırımları için daha uygun bir ortam oluşturulmasını içermektedir. TPP, eski ABD Başkanı Barack Obama’nın Asya politikasının temel ayaklarından biri olmuştur. TPP’nin kurulmasıyla, Çin’in küresel ekonominin kurallarını şekillendirme gücünün sınırlandırılması, işçi haklarının ve çevre haklarının korunması için standartlar belirlenmesi ve ABD’nin yeni pazarlara girmesine imkân sağlanması beklenmekteydi. Taraflar, tüm üye ülkeler onayladıktan sonra yürürlüğe girecek olan TPP’nin kurulmasına ilişkin anlaşmayı 4 Şubat 2016 yılında imzalamışlardır. Bununla birlikte, 23 Ocak 2017 tarihinde seçim kampanyası vaatlerini takiben ABD Başkanı Donald Trump, ülkesini TPP’den çıkaran kararı imzalamıştır. ABD Kongresi’nin anlaşmayı henüz onaylamamış olmasına ve ABD’nin TPP’den çekilmesinin sembolik bir öneme sahip olmasına rağmen, Washington’ın Pasifik ticaret anlaşmasından çekilmesi, Çin’in TPP’ye katılımıyla ilgili bazı tartışmalara yol açmıştır.

Çin’in, ağırlıklı olarak Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) çerçevesinde ekonomik bağlarını güçlendirmeye ve ticaretini

* PhD, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan. serikkaliyeva@gmail.com

linkages and enhancement of trade within the framework the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). The RCEP embodies 10 members of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and other six partners, with which ASEAN has existing free trade agreements (FTA), namely, China, India, Japan, South Korea, Australia and New Zealand. In this sense, it is viewed as an alternative to the TPP that excludes China and India. Thus, the Australian Prime Minister, Malcolm Turnbull, after consultations with his Japanese, New Zealand and Singapore counterparts, Shinzo Abe, Bill English and Lee Hsien Loong, respectively, indicated that the TPP members are considering the possibility to encourage China and other Asian countries to join the trade pact.

After more than 30 years of rapid economic growth Beijing feel the need to ensure the innovative development, green growth and modernization of the country's economy. The long-term development plan is closely connected with the Chinese Going Outside Strategy, which is mainly focused on strengthening competitive ability in the world economy and enhancing its political engagement in the global geopolitics. Since the South-East Asia is a resources-rich region with growing markets and high investment attractiveness, China pays special attention to the region, which is of strategic importance for the Chinese Belt and Road Initiative (BRI). Since the establishment of the RCEP in 2010, ASEAN became the largest trading partner of China. In fact, the trade between the parties has grown at an annual rate of 18.5% from \$7.9 billion in 1991 to \$472 billion in 2016. In 2015, the two sides signed an agreement to expand trade within the framework of the FTA expecting to increase the total bilateral trade to \$1 trillion by 2020.

During the Davos World Economic Forum held in January 2017, the President of China, Xi Jinping, called on promoting trade and investment, liberalization and facilitation through opening up, and rejecting protectionism. This statement was immediately interpreted as readiness to fill the place of the

artırmaya odaklandığı ve TPP'ye katılma konusunda tarafsız kaldığı belirtilmelidir. RCEP, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'nin (ASEAN) 10 üyesini ve ASEAN'la serbest ticaret anlaşması bulunan diğer altı ortağı (Çin, Hindistan, Japonya, Güney Kore, Avustralya ve Yeni Zelanda) kapsamaktadır. Bu anlamda RCEP, Çin ve Hindistan'ı dışlayan TPP'ye alternatif olarak görülmektedir. Böylece, Avustralya Başbakanı Malcolm Turnbull, sırasıyla Japonya, Yeni Zelanda ve Singapur başbakanları Shinzo Abe, Bill English ve Lee Hsien Loong ile istişarelerde bulunduktan sonra, TPP üyelerinin Çin'i ve diğer Asya ülkelerini ticaret anlaşmasına katılma konusunda teşvik etme ihtimalini düşündüklerini belirtmişlerdir.

30 yılı aşkın hızlı bir ekonomik büyüme sürecinin ardından Pekin, yenilikçi gelişimin sağlanması, yeşil ekonominin büyümesi ve ülke ekonomisinin modernize edilmesi ihtiyacı duymaktadır. Uygulanan uzun vadeli kalkınma planı, ağırlıklı olarak dünya ekonomisindeki rekabet gücünü artırmaya ve küresel jeopolitikteki siyasi katılımını artırmaya odaklanan Çin'in, Dışa Açılma Stratejisi ile yakından ilişkilidir. Güneydoğu Asya'nın gelişen pazarlara sahip olması ve yüksek yatırım çeken doğal kaynak zengini bir bölge olması nedeniyle Çin, Bir Kuşak Bir Yol Girişimi (BKBY) için stratejik öneme sahip olan bölgeye özel bir önem vermektedir. 2010 yılında RCEP'nin kurulmasından bu yana ASEAN, Çin'in en büyük ticaret ortağı olmuştur. Aslında, taraflar arasındaki ticaret 1991'de 7.9 milyar dolar iken 2016'da 472 milyar dolara çıkmış ve yıllık %18.5 oranında artmıştır. 2015 yılında taraflar, toplam ikili ticareti 2020 yılına kadar 1 trilyon dolara çıkarmayı öngörmüş ve serbest ticaret anlaşması çerçevesinde ticareti genişletme amacıyla bir anlaşma imzalamışlardır.

Ocak 2017'de düzenlenen Davos Dünya Ekonomik Forumu'nda Çin Başbakanı Xi Jinping, dışa açılarak ticaretin ve yatırımların serbestleştirilmesi ve kolaylaştırılmasının teşvik edilmesi ve korumacı politikalardan vazgeçilmesi için çağrıda bulunmuştur. Bu çağrı, Çin'in TPP'den çekilen ABD'nin yerini

United States after their withdrawal from the TPP. However, the prospect of China's joining the TPP is directly connected with the U.S.-Chinese relations' issue. In the past few decades, China has emerged as the U.S. largest trading partner building up the largest trade surplus. According to the Office of the U.S. Trade Representative, China is currently ranked first among the U.S. largest trading partners with \$578.6 billion in goods trade in 2016. Since the U.S.-Chinese trade accounts for 40% of the global economy, the two world's leading trading nations have become increasingly interdependent. Both parties recognize that despite existing political disagreements, the economic cooperation is of great importance, which was widely confirmed during Xi Jinping's official visit to the U.S. on April 7, 2017. Therefore, it is in Beijing's interests not to harm the economic partnership with Washington, which makes it even more complicated to decide upon its joining the TPP taking into account the fact that this action could trigger the U.S.-Chinese trade wars and protectionism policies.

Furthermore, there is still lack of clear support for China's joining the TPP among the member countries. It is worth to note that some TPP participants might not be as convenient with China-led regional trade integration project as they were with the U.S. As a result, time will come when the TPP participants should have to decide on the issue of China's involvement in the Asia-Pacific deal, however, there is no guarantee that the parties could reach the consensus on this issue.

In conclusion, since the TPP aims to extend an open trading system with fair rules, it would be hard for China to meet the agreement's standards that would require Beijing to open up its trade and investment. However, if China joins the TPP, India, South Korea and ASEAN members could also be attracted to become the members of agreement that would create new opportunities for the establishment a new trade mechanism and strengthen the chain among a large number of countries in Asia.

almaya hazırlık yaptığı şeklinde yorumlanmıştır. Bununla birlikte, Çin'in TPP'ye katılma ihtimali doğrudan ABD-Çin ilişkileriyle bağlantılıdır. ABD Ticaret Temsilciliği Ofisi'nden yapılan açıklamaya göre, Çin şu anda ABD'nin en büyük ticaret ortakları arasında birinci sırada yer almaktadır. Nitekim 2016 yılında mal ticareti 578.6 milyar dolar olmuştur. ABD-Çin ticareti, küresel ekonominin %40'ını oluşturduğundan, dünya ticaretinde önde gelen iki ülke gittikçe birbirine bağımlı hale gelmiştir. Her iki taraf da, mevcut siyasi anlaşmazlıklara rağmen, ekonomik işbirliğinin büyük önem taşıdığını kabul etmektedir. Bu yaklaşım, Xi Jinping'in 7 Nisan 2017 tarihinde ABD'ye yaptığı resmi ziyarette büyük ölçüde doğrulanmıştır. Bu nedenle Washington'la olan ekonomik ortaklığına zarar vermemek Pekin'in yararına olacaktır. Ancak, Çin'in TPP'ye katılmasının ABD ve Çin arasında yaşanabilecek ticaret savaşlarını ve korumacı politikaları tetikleyebileceği dikkate alındığında, Çin'in TPP'ye katılmaya karar vermesi daha da karmaşık hale gelmektedir.

Ayrıca, Çin'in TPP'ye üye olması konusunda üye ülkelerin açık bir desteği söz konusu değildir. Çin önderliğindeki bölgesel ticaret entegrasyon projesinin, bazı TPP üyeleri tarafından ABD'nin önderliği kadar uygun görülmediğine dikkat edilmelidir. Zamanı geldiğinde TPP üyeleri, Çin'in Asya-Pasifik anlaşmasına katılımı konusunda karar vereceklerdir. Ancak, tarafların bu konuda fikir birliğine varabileceğine dair bir garanti bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, TPP adil kuralların uygulanmasıyla dışa açık ticaretin genişletilmesini amaçladığından, Çin'in ülkenin ticaretini ve yatırımlarını dışa açmasını gerektiren anlaşmanın standartlarını yerine getirmesi zor olacaktır. Bununla birlikte, Çin TPP'ye katılırsa, Hindistan, Güney Kore ve ASEAN üyeleri için, yeni bir ticaret mekanizmasının kurulmasına yönelik fırsatlar yaratacak bir anlaşmanın tarafı olmak ve Asya'da çok sayıda ülke arasında bağları güçlendirmek daha çekici hale gelebilecektir.

THE SCO FREE TRADE AREA PROJECT: PROBLEMS AND PROSPECTS ŞİÖ SERBEST TİCARET ALANI PROJESİ: SORUNLAR VE BEKLENTİLER

*Azhar Serikkaliyeva **

Currently, the regional economic integration has become one of the main conspicuous issues in the global economy. In the recent years, the number of the free trade regime agreements signed between developing countries with transition economies and developed countries has rapidly increased. To date, the number of various agreements on regional trade regimes, which passed the World Trade Organization (WTO) notification, have already reached 199.

After joining the WTO, China has been actively participating in the process of regional economic integration. The Chinese Government considers the free trade areas as a new platform to further opening up to the outside world and speeding up domestic reforms, as well as particularly an important supplement to the multilateral trading system. Currently, China has already completed a number of talks on a free trade deal by signing Free Trade Agreements (FTA) with Switzerland, Costa Rica, Peru, Singapore, Chile, Pakistan, Georgia including Closer Economic Partnership Arrangement (CEPA) between the Mainland and Hong Kong, the Mainland and Macao and Economic Cooperation Framework Agreement (ECFA) between the Mainland and Taiwan. Moreover, Beijing inked agreements establishing Free Trade Area with Australia, Korea, Iceland, New Zealand and ASEAN. Furthermore, China launched other negotiations on free trade deals with Sri Lanka, Maldives, Norway, including China-Japan-Korea FTA, China-Gulf Cooperation Council FTA and Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). As a result, for the last year, the overall level of China's foreign trade grew by 23.4% from \$2.54 trillion to \$3.66 trillion China's trade turnover with these countries covers 25% of the Chinese total foreign trade. For in-

Günümüzde küresel ekonomide bölgesel ekonomik entegrasyon dikkati çeken başlıca konulardan biri haline gelmiştir. Son yıllarda geçiş ekonomisine sahip gelişmekte olan ülkeler ve gelişmiş ülkeler arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmalarının sayısı hızla artmaktadır. Bugüne kadar Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) bildirilen bölgesel ticaret anlaşmalarının sayısı 199'a ulaşmıştır.

DTÖ'ye üye olduktan sonra Çin, bölgesel ekonomik entegrasyon süreçlerine aktif olarak katılmaya başlamıştır. Çin Hükümeti, serbest ticaret alanlarını dış dünyaya açmak ve yerel reformları hızlandırmak için yeni bir platform olarak görmenin yansira bu bölgeleri çok taraflı ticaret sistemine önemli bir katkı olarak da değerlendirmektedir. Şu anda Çin, Anakara ve Hong Kong, Anakara ve Makao arasında Daha Yakın Ekonomik İşbirliği Anlaşması (CEPA), Anakara ve Tayvan arasında Ekonomik İşbirliği Çerçeve Anlaşması (ECFA) dâhil olmak üzere İsviçre, Kosta Rika, Peru, Singapur, Şili, Pakistan ve Gürcistan ile Serbest Ticaret Anlaşmaları (FTA) imzalamıştır. Ayrıca, Avustralya, Kore, İzlanda, Yeni Zelanda ve ASEAN ile serbest ticaret alanının kurulmasına ilişkin anlaşmalar imzalamıştır. Daha-sı, Çin, Çin-Japonya-Kore FTA, Çin-Körfez İşbirliği Konseyi FTA ve Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) dâhil olmak üzere Sri Lanka, Maldivler ve Norveç ile serbest ticaret anlaşmaları konusunda yeni müzakereler başlatmıştır. Sonuç olarak, geçen yıl Çin'in dış ticareti %23.4 oranında artarak 2.54 trilyon dolardan 3.66 trilyon dolara yükselmiştir. Çin'in bu ülkelerle yaptığı ticaret hacmi, ülkenin toplam dış ticaretinin %25'ini oluşturmaktadır. Örneğin, 2016 yılında ticaret hacmindeki en önemli artış

* PhD, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan. serikkaliyeva@gmail.com

stance, in 2016, the most significant increase (65.8%) in the trade turnover was achieved between China and Chile, followed by ASEAN and Pakistan with 25.8% and 24.6% increase in the trade turnover with China respectively.

It is worth mentioning that China pays great attention to the development of regional economic cooperation within the Shanghai Cooperation Organization (SCO), which was founded in Shanghai in 2001 by China, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, Tajikistan, and Uzbekistan. Actually, to date the heads of the SCO member-states signed and approved the following documents on regional economic cooperation: (a) Memorandum among Governments of SCO member states on the basic goals and directions of regional economic cooperation and launch of process on creating favorable conditions in the field of trade and investments; (b) Program on multilateral trade and economic cooperation; (c) Implementation plans to the programs mentioned above. With assistance from the Asian Development Bank and the United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, the SCO members developed an intergovernmental agreement on facilitating international road transport. All these documents constitute necessary legislative basis for the SCO regional economic cooperation.

Moreover, in order to promote the economic development of the SCO member-states and to deepen their economic cooperation, at the 2005 Astana Summit China represented by the President Hu Jintao offered \$900 million preferential buyer's credit loans to the other SCO members. In 2006, the China Import and Export Bank signed preferential buyer's credit with Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan providing \$1.2 billion of preferential buyer's credit in 2007. A decision on allocating another \$10 billion governmental loans was announced by the President Hu Jintao at the 2012 Shanghai Summit.

According to the Chinese customs statistics, the trade turnover between China and the SCO member-states increased from \$12.15 billion in 2001 to \$67.47 billion in 2015 showing 6.6-fold increase. According to the Ministry of Commerce of China, in 2003 the amount of the Chinese foreign direct in-

(%65.8) Çin ve Şili arasında gerçekleşmiştir. Bunun ardından Çin ile ticaret hacminde sırasıyla %25.8 ve %24.6 artışla ASEAN ve Pakistan gelmektedir.

Çin'in, 2001'de Şanghay'da Çin, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Özbekistan tarafından kurulan Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) çerçevesinde bölgesel ekonomik işbirliğinin geliştirilmesine de büyük önem verdiğini belirtmek gerekmektedir. Aslında bugüne kadar SCO'ya üye devletlerin başkanları, bölgesel ekonomik işbirliği konusunda aşağıdaki belgeleri imzalamış ve onaylamışlardır: (a) Bölgesel ekonomik işbirliğinin temel hedefleri ve gidişatı ile ticaret ve yatırım alanlarında uygun koşulların oluşturulmasına ilişkin sürecin başlatılması konusunda SCO'ya üye devletler arasında mutabakat sağlanması; (b) Çok taraflı ticaret ve ekonomik işbirliği programının oluşturulması; (c) Yukarıda belirtilen programlar için belirlenen planların uygulanması. Asya Kalkınma Bankası ve Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu'nun yardımlarıyla SCO üyeleri, uluslararası karayolu taşımacılığının kolaylaştırılması konusunda hükümetlerarası bir anlaşma imzalamışlardır. Tüm bu belgeler, SCO bölgesel ekonomik işbirliği için gerekli yasal temelleri oluşturmaktadır.

Ayrıca, SCO'ya üye ülkelerin ekonomik kalkınmasını teşvik etmek ve ekonomik işbirliğini derinleştirmek amacıyla 2005 yılında düzenlenen Astana Zirvesi'nde Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao, diğer SCO üyelerine 900 milyon dolarlık tercihli alıcı kredisi teklifinde bulunmuştur. 2006 yılında Çin İthalat ve İhracat Bankası, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile tercihli alıcı kredisi verilmesine yönelik anlaşma imzalamış ve 2007 yılında 1.2 milyar dolarlık tercihli alıcı kredisi sağlamıştır. Cumhurbaşkanı Hu Jintao, 2012 yılında düzenlenen Şanghay Zirvesi'nde ayrıca 10 milyar dolarlık devlet kredisinin daha tahsis edilmesine ilişkin kararını açıklamıştır.

Çin gümrük istatistiklerine göre, Çin ile SCO üye ülkeleri arasındaki ticaret hacmi 2001'de 12.15 milyar dolar iken 2015 yılında 67.47 milyar dolara yükselmiş, diğer

vestments (FDI) to the SCO member-states amounted to \$59 million reaching \$534 million in 2015. Therefore, it could be stated that since the establishing of the SCO, its member-states have become China's main partners in foreign investment.

However, despite these positive developments serious obstacles to further progress in strengthening economic cooperation still remain. To date, high customs tariffs are the main barriers for deepening trade relations among the SCO states. Therefore, in order to minimize the tariff and non-tariff barriers, as well as to facilitate trade and investment in the region, the SCO members put the creation of the Free Trade Area on the agenda. It is considered that creating the Free Trade Area would stimulate the development of the economies of all the SCO members, increase the employment rate and welfare in the region.

Moreover, it should be noted that the trade turnover between China and the SCO observer-states grew even faster than the trade turnover with the full-fledged member-states of the organization. For instance, the total amount of trade of China with India, Pakistan, Mongolia and Iran increased from \$16.09 billion in 2003 to \$68.15 billion in 2015. Actually, it is planned that Pakistan and India would achieve their full membership in the SCO during the upcoming Summit in Astana this year. Therefore, taking into account the fact that China has already established the FTA with Pakistan and launched joint research with India in creating the FTA it could be determined that China has formed some preconditions for the Free Trade Area creation within the framework of the SCO. Furthermore, the fact that the majority of the SCO members successfully joined to the WTO, launching the process of the tariffs reduction and investment liberalization, provides additional prerequisites for the establishment of the Free Trade Area.

According to the forecasts made by the Chinese Academy of Foreign Trade and Economic Cooperation, after the creation of the SCO Free Trade Area, the overall trade turnover among the SCO member-states will increase by \$34.18 billion (27%). According

bir ifadeyle 6.6 kat artmıştır. Çin Ticaret Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, 2003 yılında Çin'in SCO'ya üye ülkelere yaptığı doğrudan yabancı yatırım (DYY) miktarı 59 milyon dolar iken 2015 yılında bu rakam 534 milyon dolara ulaşmıştır. Bu nedenle, SCO'nun kurulmasından bu yana, üye devletlerin yabancı yatırımlarda Çin'in ana ortakları haline geldiği söylenebilir.

Ancak, bu olumlu gelişmelere rağmen, ekonomik işbirliğinin güçlendirilmesinde sağlanan ilerlemenin önündeki ciddi engeller hala devam etmektedir. Bugüne kadar yüksek gümrük tarifeleri, SCO ülkeleri arasındaki ticari ilişkilerin derinleştirilmesinde en önemli engeller olarak görülmektedir. Bu nedenle, tarife ve tarife dışı engellerin asgari seviyeye indirilmesinin yanı sıra bölgede ticaretin ve yatırımların kolaylaştırılması için SCO üyeleri, Serbest Ticaret Alanı'nın oluşturulması konusunu gündeme getirmişlerdir. Serbest Ticaret Alanı'nın oluşturulmasının, SCO'ya üye olan tüm ülkelerin ekonomilerinin gelişmesini teşvik edeceği, bölgede istihdamı ve refah düzeyini artıracığı düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra, Çin'in SCO'da gözlemci devlet statüsündeki ülkeler ile olan ticaret hacminin, örgüte tam üye devletlerle olan ticaret hacminden daha hızlı arttığı da belirtilmelidir. Örneğin, Çin'in Hindistan, Pakistan, Moğolistan ve İran ile toplam ticaret hacmi, 2003 yılında 16.09 milyar dolar iken 2015 yılında 68.15 milyar dolara çıkmıştır. Aslında, Pakistan ve Hindistan'ın, bu yıl Astana'da düzenlenecek olan zirvede SCO'ya tam üyelik statüsü elde etmeleri planlanmaktadır. Bu nedenle, Çin'in Pakistan'la FTA'yı kurduğu ve Hindistan'la FTA'yı kurma konusunda ortak çalışmalar başlattığı göz önüne alındığında, Çin'in SCO çerçevesinde Serbest Ticaret Alanı'nın kurulması için bazı ön şartlar oluşturduğu görülebilir. Ayrıca, SCO üyelerinin çoğunluğunun tarifeleri azaltarak ve yatırımların serbestleştirilmesi sürecini başlatarak DTÖ'ye başarıyla katılmaları, Serbest Ticaret Alanı'nın kurulması için ek önkoşullar sağlamaktadır.

Çin Dış Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Akademisi tarafından yapılan tahminlere göre, SCO Serbest Ticaret Alanı'nın kurulmasının

to the predictions, exports among the SCO member-states will grow by 10%-20% on average, which significantly exceeds the effect of creating favorable conditions for trade and investment. In addition, annual growth of the SCO member-states' GDP will be 0.5%-1.8% in average, while the employment rate will grow at an average rate of 1%-2.3%.

Therefore, it is quite understandable that Beijing is committed to take advantage of the economic cooperation within the framework of the SCO. In order to export its products, labor and capital to the neighboring countries China offered a variety of projects including the establishment of the SCO Development Bank and the creation of the free trade regime. Nevertheless, to date these initiatives have not been fully welcomed by the SCO member-states. In fact, during the last SCO Summit held in Tashkent, the parties agreed to provide economic assistance in order to prevent economic slowdown among the SCO members. The sides did not specify details about the future possibility of establishing the Free Trade Area.

It could be concluded that the parties have still concerns about the possible pressure of the Chinese imported goods on their domestic markets. However, it should be admitted that there is a possibility that forthcoming enlargement of the SCO by India and Pakistan would have positive effects on the SCO Free Trade Area proposal, since both Pakistan and India have strong economic motivations. In this light, all these developments could increase the chances of the SCO Free Trade Area project implementation.

ardından SCO'ya üye devletler arasındaki ticaret hacmi 34.18 milyar dolar (%27) artacaktır. Tahminlere göre, SCO'ya üye devletler arasındaki ihracat, ortalama %10-%20 oranında artacaktır. Bu oran, ticaret ve yatırımlar için uygun koşullar oluşturma etkisinin bile oldukça üzerindedir. Buna ek olarak, SCO'ya üye devletlerin GSYİH'si yıllık ortalama %0.5-%1.8 ve istihdam oranı ortalama %1-%2.3 artacaktır.

Bu nedenle, Çin'in SCO çerçevesinde ekonomik işbirliğinden faydalanma konusunda kararlı olması oldukça anlaşılabilir bir durumdur. Çin, ürünlerini, emek ve sermayesini komşu ülkelere ihraç etmek için SCO Kalkınma Bankası'nın kurulması ve serbest ticaret rejiminin oluşturulması dahil olmak üzere çeşitli projeler önermiştir. Yine de, bugüne kadar bu girişimler SCO'ya üye devletler tarafından tamamen kabul edilmemiştir. Aslında, Taşkent'te gerçekleştirilen son SCO Zirvesi'nde taraflar, ekonomideki yavaşlamanın önlenmesi için SCO üyeleri arasında ekonomik yardım sağlamayı kabul etmişlerdir. Ancak taraflar, gelecekte Serbest Ticaret Alanı'nın kurulma olasılığı ile ilgili ayrıntılı bilgi vermemişlerdir.

Sonuç olarak, SCO'ya üye ülkelerin, iç piyasalarında Çin ithal mallarının muhtemel baskısı konusunda hala endişeleri olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, Pakistan ve Hindistan'ın güçlü ekonomik motivasyona sahip olmaları nedeniyle, SCO'nun gelecekte Hindistan ve Pakistan ile genişlemesinin, SCO Serbest Ticaret Alanı oluşturulması önerisi üzerinde olumlu etkileri olabileceği kabul edilmelidir. Bu çerçevede, tüm bu gelişmeler SCO Serbest Ticaret Alanı projesinin uygulanma şansını artırabilir.

CHINA'S TRANSFER OF PRODUCTION FACILITIES TO CENTRAL ASIA: KAZAKHSTAN CASE ÇİN'İN ÜRETİMİNİ ORTA ASYA ÜLKELERİNE KAYDIRMASI: KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ

*Azhar Serikkaliyeva**

In the early 2000s, in order to reduce the costs of production, a large number of Western companies moved their industrial facilities to regions with an undeveloped market, cheap labor and low industrial costs for environment. In this regard, the countries of the Asia-Pacific region, especially China, which has become the "world's factory", perfectly matched the mentioned criteria. However, after the 2008 crisis, Beijing announced re-orientation towards a domestic consumption-led model of economy instead of an export-oriented one.

In March 2015, the Chinese government announced a new program for the steel industry aimed to support metallurgical enterprises, which would agree to make transfers of their manufacturing facilities outside the country. This program together with the State Council's decision to reduce steel production by 80 million tons for five years in six leading industrial provinces of the country have become an integral part of China's long-term strategy to reform the industry. It is expected that after China's programs for the infrastructure development of the country will be completed, there would be a dramatic drop in demand for building materials. However, according to the China Iron and Steel Association (CISA), overcapacity and overproduction in steel industry is growing progressively. For instance, only in the last two years, steel production capacity in China increased by 200 million tons to up to 1.1 billion tons per year, while the actual demand did not exceed 750 million tons in 2014. As a result, China initiated the process of moving production facilities to the territories of the neighboring countries and regions, where, as China believes, the steel demand is growing, while

2000'li yılların başında çok sayıda Batılı şirket, üretim maliyetlerini azaltmak için sanayi tesislerini ucuz iş gücüne sahip ve çevre maliyetine yol açan bölgelere taşımışlardır. Bu bağlamda, "dünya fabrikası" haline gelen Asya-Pasifik bölgesi, özellikle de Çin, söz konusu kriterlere uygun düşmüştür. Fakat 2008 krizinden sonra Pekin, ihracat yönlü ekonomi modeli yerine iç tüketim yönlü ekonomi modeline yönelmiştir.

Mart 2015'te Çin hükümeti, üretim tesislerini ülke dışına kaydırmayı kabul eden metalürji işletmelerini desteklemeyi amaçlayan çelik endüstrisi için yeni bir programın uygulanacağını duyurmuştur. Devlet Konseyi'nin ülkenin 6 önde gelen sanayi ilinde beş yıl boyunca çelik üretimini 80 milyon ton azaltma kararı ile birlikte bu program, Çin'in çelik endüstrisi reformuna yönelik uzun vadeli stratejisinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Ülkenin altyapısının geliştirilmesiyle ilgili programların tamamlanmasının ardından, yapı malzemeleri talebinde ciddi bir düşüş yaşanması beklenmektedir. Bununla birlikte, Çin Demir-Çelik Birliği (CISA) verilerine göre, çelik endüstrisinde aşırı kapasite ve aşırı üretim sürekli artmaktadır. Örneğin, son iki yılda Çin'deki çelik üretim kapasitesi yıllık 200 milyon tondan 1.1 milyar tona yükselirken, fiili talep 2014 yılında 750 milyon tonu aşmamıştır. Sonuç olarak, Çin, üretim tesislerini komşu ülkelere ve bölgelere kaydırma sürecini başlatmıştır. Çin, bu ülkelerde ve bölgelerde çelik talebinin arttığına, bununla birlikte çelik üretim kapasitesindeki artış oranının oldukça ılımlı olduğuna inanmaktadır.

Ayrıca, üretim tesislerinin yurtdışına kaydırılmasına yönelik karar, yurt içindeki

* PhD, al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan. serikkaliyeva@gmail.com

the rate of increase in steelmaking capacity is rather modest.

In addition, the decision to launch the transfer of production facilities abroad is caused by domestic environmental challenges. To date, one of the biggest China's environmental problems is industrial emissions. According to available statistical data on air pollution, more than 90% of the Chinese cities are exposed to pollution levels that exceed international limits. Therefore, in order to cope with the environmental contamination and harmful emissions from the most heavily polluting industries such as steel, cement, petrochemical, chemical and non-ferrous industries, the Chinese authorities adopted the 12th Five-Year Plan for Air Pollution Prevention and Control in Key Areas.

Despite the fact that originally Central Asia was not among the regions with promising import capacities for Chinese goods, under the Silk Road Economic Belt (SREB) initiative China decided to relocate a number of production facilities to the regional countries. Beijing is interested in developing infrastructure and industry in the neighboring Central Asian countries since it views them as a promising transit corridor connecting China with its main trading partner, the EU. The region can also provide foreign enterprises with cheap labor and opportunities for promoting the Chinese management and business culture. For instance, in 2016, Beijing and Astana adopted a program towards transferring production facilities from China to Kazakhstan. According to the program, 51 investment projects under the Kazakhstani-Chinese industrial and investment cooperation at a total cost of \$26.2 billion include both transferring existing industries from China to Kazakhstan and establishing new industries in the country. All the projects are implemented in the processing industry as well as in infrastructure, in particular in metallurgy, oil and gas processing, chemical industry, machine engineering, energy production, consumer industry, agricultural processing, transport and logistics, new technologies and manufacture of consumer goods. New enterprises will be established in almost every region of Kazakhstan, but most of the projects will be

çevre sorunlarından kaynaklanmaktadır. Bugüne kadar Çin'in en büyük çevre sorunlarından biri, sanayi emisyonlarıdır. Hava kirliliği ile ilgili mevcut istatistiksel verilere göre Çin şehirlerinin %90'ından fazlasında kirlilik seviyesi, uluslararası sınırları aşmaktadır. Bu nedenle, çelik, çimento, petrokimya, kimya sanayi ve demir dışı sanayiler gibi en yüksek düzeyde çevre kirliliğine yol açan sanayi dallarının neden olduğu çevre kirliliğiyle ve zararlı emisyonlarla başa çıkabilmek için Çinli yetkililer, Önemli Alanlarda Hava Kirliliğini Önleme ve Kontrolü için 12. Beş Yıllık Planı'nı kabul etmişlerdir.

Başlangıçta Orta Asya, Çin ürünleri için ithalat kapasitesine sahip umut vaat eden bölgeler arasında olmamasına rağmen, İpek Yolu Ekonomik Kuşağı (SREB) girişimi kapsamında Çin, bir dizi üretim tesisini bölge ülkelerine kaydırmaya karar vermiştir. Pekin, komşu Orta Asya ülkelerini Çin'i ana ticari ortağı olan AB'ye bağlayan bir transit koridor olarak gördüğünden bu ülkelerde altyapının ve sanayinin geliştirilmesine özel bir ilgi duymaktadır. Bölge, yabancı işletmelerde Çin'in yönetim anlayışını ve iş kültürünü teşvik etmek için gerekli fırsatları ve ucuz emeği de bu işletmelere sağlayabilmektedir. Örneğin, 2016 yılında Pekin ve Astana, Çin'den Kazakistan'a üretim tesislerinin kaydırılmasına yönelik bir programı kabul etmişlerdir. Bu programa göre, Kazakistan-Çin sanayi ve yatırım ortaklığı çerçevesinde toplam 26.2 milyar dolarlık bir maliyetle 51 yatırım projesi, mevcut sanayilerin Çin'den Kazakistan'a kaydırılmasını ve ülkede yeni sanayi kollarının kurulmasını içermektedir. Bu projeler, özellikle metalürji, petrol ve doğalgaz işleme, kimya sanayi, makine mühendisliği, enerji üretimi, tüketiciye yönelik sanayi, tarım ürünleri işleme, nakliye ve lojistik, yeni teknolojiler ve tüketim malları imalatı gibi işleme sanayinin yanı sıra altyapı yatırımlarını kapsamaktadır. Yeni işletmeler Kazakistan'ın hemen hemen her bölgesinde kurulacaktır, ancak projelerin çoğu Kuzey Kazakistan, Doğu Kazakistan, Almatı ve Güney Kazakistan bölgelerinde uygulanacaktır. Ayrıca, Çin'in 40 milyar dolarlık İpek Yolu Fonu, Çin ile Kazakistan arasında kapasite geliştirme ko-

implemented in the North Kazakhstan, East Kazakhstan, Almaty and South Kazakhstan regions. Moreover, China's \$40 billion Silk Road Fund agreed to contribute \$2 billion to the China-Kazakhstan Joint Foundation "Silk Road", which is aimed to support capacity building cooperation between China and Kazakhstan and investments in related projects.

During the official visit of the President of China, Xi Jinping, to Astana held on June 8, 2017, the President of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, stated that the Chinese side had already launched three enterprises in the country, including the production of JAC vehicles by the small parts assembly method at the Kostanay-based SaryarkaAvtoProm. It should also be noted that the following large industrial projects are scheduled for 2018-2022:

The construction of the country's first high-tech factory for the production of large-diameter welded steel pipes for the transportation of oil, gas, water and oil products, and for their usage in the mining, construction, chemical and power industries. The project is implemented in Almaty, on the territory of the Industrial Zone in the Alatau district, by a specially created company, namely, Asia Steel Pipe Corporation LLP. The estimated annual capacity of the plant will be up to 100 thousand tons of pipes with diameters ranging from 355 mm to 1420 mm.;

The construction of the KazMinerals JSC copper factory in the East Kazakhstan region with the capacity of up to 300,000 tons of copper per year. The project will enable Kazakhstan to become a major copper-smelting hub;

The construction of the second phase of the electrolytic plant for the production of primary aluminum. This project will allow processing up to 85% of all extracted alumina in Kazakhstan. Now it is exported as a raw material;

The establishment of an integrated gas chemical facility, which will allow producing up to 500 tons of polypropylene per annum.

According to the Ministry of Agriculture of Kazakhstan, six out of 51 investment projects are related to the processing of agricultural products. In fact, in August 2017, within the

nusunda işbirliğini ve bununla ilgili projelere yönelik yatırımları desteklemeyi amaçlayan "İpek Yolu" Çin-Kazakistan Ortak Vakfı'na 2 milyar dolar katkıda bulunmayı kabul etmiştir.

Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping'in 8 Haziran 2017'de Astana'ya gerçekleştirdiği resmi ziyarette Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Çin tarafının Kostanay merkezli SaryarkaAvtoProm'da JAC araçlarının üretilmesi dâhil olmak üzere ülkede 3 işletme açtığını belirtmiştir. Ayrıca, 2018-2022 dönemi için aşağıda adı geçen büyük sanayi projelerinin planlandığı belirtilmelidir:

Petrol, doğalgaz, su ve petrol ürünlerinin taşınması için geniş çaplı çelik boru üretimi ve bu boruların maden, inşaat, kimya ve enerji sektörlerinde kullanımı için ülkenin ilk yüksek teknoloji fabrikasının inşaatı. Proje, Almatı şehri Alatau bölgesindeki Sanayi Bölgesi'nde özel olarak kurulan Asia Steel Pipe Corporation LLP Şirketi tarafından uygulanmaktadır. Tesisin tahmini yıllık kapasitesi, 355 mm.-1420 mm. arasında çaplara sahip 100 bin boru olacaktır;

Doğu Kazakistan bölgesinde yıllık 300,000 ton bakır kapasitesine sahip KazMinerals JSC bakır fabrikasının inşaatı. Bu proje, Kazakistan'ın önemli bir bakır eritme merkezi haline gelmesini sağlayacaktır;

Birincil alüminyum üretimi için inşa edilen bir elektrolitik tesisin ikinci aşamasının inşası. Bu proje Kazakistan'da çıkarılan alüminyumun %85'inin işlenmesine imkân sağlayacaktır. Hâlihazırda alüminyum hammadde olarak ihraç edilmektedir;

Yıllık 500 tona kadar polipropilen üretilmesini sağlamak için bir entegre doğalgaz kimya tesisinin kurulması;

Kazakistan Tarım Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, 51 yatırım projesinin 6'sı tarım ürünlerinin işlenmesiyle ilgilidir. Aslında, Ağustos 2017'de Kazakistan-Çin İş Forumu çerçevesinde taraflar, Kazakistan topraklarında başlatılacak olan aşağıdaki projeler üzerinde anlaşmalar imzalamışlardır:

Tarım ve sığır yetiştiriciliğinde yeni bir modern sanayi zincirinin kurulması için ortak bir girişimin oluşturulması konusu.

framework of the Kazakhstan-China Business Forum, the parties signed agreements on the following projects that will be launched on the territory of Kazakhstan:

The establishment of a joint venture for establishing a new modern industrial chain in agriculture and cattle breeding. The agreement is signed between the Chinese Davo Industrial Ltd and the Kazakhstani China-Kazakhstan Modern Agricultural Development Co.; The construction of an agricultural park. The agreement is signed between Henan Jinuanyinhai seed industry Co., the group of companies "Zhannur Astana" and the company One Plus One Natural Flour Co.

In conclusion, it is expected that within the framework of the China-Kazakhstan industrial and investment cooperation, the Kazakh side will act as a major shareholder of 23 out of 51 joint Chinese-Kazakh projects. Moreover, the implementation of the projects, which should comply with the local environmental standards, is expected to create about 20,000 jobs and substantially upgrade professional qualifications of Kazakhstani specialists. Therefore, it could be easily seen that one of the main objectives of the Chinese program of the transfer of enterprises abroad is not so much of finding promising markets for the Chinese export products as of addressing issues related to the needs of the economic recovery. Moreover, the program correlates with the Chinese "Going Outside" Strategy, which aims to facilitate Chinese outbound investment necessary to maintain economic growth.

Anlaşma, Çin'in Davo Endüstri Ltd. Şirketi ile Kazakistan'ın Çin-Kazakistan Modern Tarımsal Kalkınma Şirketi arasında imzalanmıştır.

Bir tarım parkının kurulması. Anlaşma, Henan Jinuanyinhai Seed Industry Co., "Zhannur Astana" Şirketler Grubu ve One Plus One Natural Flour Co. Şirketi arasında imzalanmıştır.

Sonuç olarak, Çin-Kazakistan sanayi ve yatırım işbirliği çerçevesinde Kazakistan tarafının, 51 ortak Çin-Kazak projesinin 23'ünde büyük bir pay sahibi olması beklenmektedir. Ayrıca, yerel çevre standartlarına uygun projelerin uygulanması, yaklaşık 20,000 iş kurulmasına ve Kazakistanlı uzmanların niteliklerinin önemli ölçüde yükseltilmesine imkân sağlayacaktır. Bu nedenle, işletmelerin yurtdışına kaydırılmasıyla ilgili olarak Çin'in uyguladığı programın ana hedeflerinden birinin, Çin ihracat ürünleri için pazarlar bulmaktan ziyade ekonomik toparlanma ile ilgili olduğu kolaylıkla görülebilir. Ayrıca, bu program, ekonomik büyümeyi sürdürmek için gerekli olan Çin yatırımlarını kolaylaştırmayı amaçlayan Çin'in Dışa Açılma Stratejisi ile yakından ilişkilidir.

CURRENT DEVELOPMENTS IN TRADE BETWEEN AZERBAIJAN AND THE EUROPEAN UNION AZERBAIJAN VE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA SON DÖNEMDE YAŞANAN GELİŞMELER

*Daniyar Nurbayev**

As one of the main global political and economic actors, the European Union (EU) has a special place in Azerbaijan's foreign policy, which adheres to a multi-vector co-operation and partnership. The relationship between the two parties dates back to 1991. These relations are based on the EU-Azerbaijan Partnership and Cooperation Agreement (PCA), which was signed in 1996 and came into force in July 1999. The agreement defines the legal basis and ensures the framework of political and economic cooperation between Azerbaijan and the EU, except military field. Since then, the EU has gradually expanded the scope of its cooperation with Azerbaijan. In 2004, the Council of the EU member countries made a decision on the accession of Azerbaijan into the European Neighborhood Policy (ENP), which governs the political, economic, and security relations between the EU and 16 its closest eastern and southern neighbors. The ENP's Action Plan for Azerbaijan was agreed in 2006. In 2009, in order to strengthen the bilateral cooperation with Azerbaijan, Georgia, Armenia, Ukraine, Belarus, Moldova and continue the multi-lateral cooperation within the framework of ENP, the EU launched the Eastern Partnership initiative, under which various agreements on deep and comprehensive free trade areas, visa-free travel, accession to the EU labor market, adaptation to the EU legislation and standards were considered. Moreover, in November 2016, the Council of the EU adopted a mandate for the European Commission and the High Representative for Foreign Affairs and Security Policy to negotiate a comprehensive agreement with Azerbaijan, which should replace current PCA.

Başlıca küresel siyasi ve ekonomik aktörlerden biri olan Avrupa Birliği (AB), çok vektörlü işbirliğine ve ortaklığa büyük önem veren Azerbaycan dış politikasında özel bir yere sahiptir. İki taraf arasındaki ilişkiler 1991 yılında başlamıştır. Bu ilişkiler, 1996 yılında imzalanan ve Temmuz 1999'da yürürlüğe giren AB Azerbaycan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'na (OİA) dayanmaktadır. İlişkilerin yasal dayanağını tanımlayan bu anlaşma, askeri alanın dışında Azerbaycan ile AB arasındaki siyasi ve ekonomik işbirliği çerçevesini güvence altına almaktadır. Anlaşmanın imzalandığı tarihten bu yana AB, Azerbaycan ile olan işbirliği alanını giderek genişletmiştir. 2004 yılında AB Konseyi, AB ile Avrupa'nın doğu ve güneyinde bulunan 16 komşu ülke arasındaki siyasi, ekonomik ve güvenlik ilişkilerini şekillendiren Avrupa Komşuluk Politikasına (AKP) Azerbaycan'ın katılmasına ilişkin bir karar almıştır. AKP'nin Azerbaycan'a Yönelik Eylem Planı 2006 yılında kabul edilmiştir. 2009 yılında Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, Ukrayna, Beyaz Rusya ve Moldova ile ikili işbirliğini güçlendirmek ve AKP çerçevesinde çok taraflı işbirliğini sürdürmek için AB, Doğu Ortaklığı girişimini başlatmıştır. Bu girişim kapsamında derin ve kapsamlı serbest ticaret alanları, vizesiz seyahat, AB işgücü piyasasına giriş, AB mevzuatına ve standartlarına uyum alanlarında çeşitli anlaşmalar yapılmıştır. Ayrıca, Kasım 2016'da AB Konseyi, Avrupa Birliği Komisyonu ve Dış İşleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi'ne OİA'nın yerine geçecek olan kapsamlı bir anlaşmayı Azerbaycan ile müzakere etme yetkisi vermiştir.

Günümüzde Azerbaycan Devlet İstatistik Komisyonu'ndan yapılan açıklamaya göre AB, Azerbaycan'ın başlıca ticaret ortakla-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. d.a.nurbayev@gmail.com

Nowadays, according to the State Statistical Committee of Azerbaijan, the EU is one of the main trade partners of the country. In fact, the share of the EU reached one-thirds of the total Azerbaijani trade in 1999 and has been in an increasing trend since then. It is important to note that the trade volume between the two parties peaked in 2008 when the share of the EU reached 53.87% or \$29.59 billion. In 2016, the share of the EU in Azerbaijan's total trade amounted to 34.93% or \$6.17 billion. Moreover, the EU's share in the country's total exports has been higher than 25% since 1999 reaching 43.22% in 2016. However, the volume of Azerbaijan's exports to Europe decreased. For instance, the exports dropped by 41.46% to \$3.95 billion in 2016 from \$6.75 billion in 2015 and by 37.39% in 2015 from \$10.78 billion in 2014. As for Azerbaijan's imports from the EU, its share totaled 26.04% or \$2.22 billion in 2016, which is 24.50% decrease compared to 2015. It is worth mentioning that the highest share of the EU in Azerbaijan's total imports (35.13% or \$3.76 billion) was recorded in 2013. Overall, the fact that the EU has a high share of exports but has relatively low level of imports means that Azerbaijan has a trade surplus with the EU.

In 2016, the total trade surplus of the country amounted to \$2.11 billion, including \$1.73 billion gained as trade surplus with the EU. Therefore, it appears that 81.99% of the country's trade surplus is a result of the trade with the EU, which purchased around 30% of oil and gas produced in Azerbaijan. For instance, according to the United Nations International Trade Statistics Database, in 2015, mineral fuels, lubricants, and related materials accounted for 96.95% (\$5.95 billion) of Azerbaijan's total exports to the EU, while in 2014 their share was 99.00% (\$11.45 billion). Mineral fuels, lubricants and related materials were followed by chemicals and related products accounting for only 0.99% (\$60.77 million) in 2015 and 0.26% (\$29.80 million) in 2014. The commodities that have the third place according to its share in Azerbaijan's export to the EU, namely, food and live animals,

rından biridir. Aslında, 1999 yılında AB'nin Azerbaycan ticareti içindeki payı üçte bire ulaşmıştır ve o tarihten bu yana artan bir eğilim içinde olmuştur. İki taraf arasındaki ticaret hacminin 2008 yılında zirve yaptığı (AB'nin payı %53.87'ye -29.59 milyar dolara ulaşmıştır) dikkati çekmektedir. 2016 yılında AB'nin Azerbaycan'ın toplam ticareti içindeki payı %34.93'e (6.17 milyar dolara) ulaşmıştır. Ayrıca, AB'nin ülkenin toplam ihracatındaki payı, 1999'dan bu yana %25'in üzerinde olup 2016'da %43.22'ye ulaşmıştır. Ancak, Azerbaycan'ın Avrupa'ya yaptığı ihracat hacmi azalmıştır. Örneğin, 2014 yılında ihracat 10.78 milyar dolar iken 2015 yılında %37.39 oranında gerileyerek 6.75 milyar dolara düşmüştü ve 2016 yılında %41.46 oranında azalarak 3.95 milyar dolara düşmüştür. Azerbaycan'ın AB'den ithalatı ise 2016'da %26.04 veya 2.22 milyar dolara ulaşarak 2015 yılına göre %24.50 azalış göstermiştir. AB'nin Azerbaycan'ın toplam ithalatındaki en yüksek payının (%35.13 -3.76 milyar dolar) 2013'te kaydedildiğini belirtmek gerekmektedir. Genel olarak, AB'nin Azerbaycan'ın toplam ihracatında yüksek paya sahip olması ancak nispeten düşük ithalat seviyesine sahip olması, Azerbaycan'ın AB ile ticaret fazlası verdiği anlamına gelmektedir.

2016'da ülkenin toplam ticaret fazlası 2.11 milyar dolara ulaşmıştır. Bu miktarın 1.73 milyar doları AB ile olan ticaret fazlasıdır. Bu nedenle, ülkenin ticaret fazlasının %81.99'u Azerbaycan'da üretilen petrol ve doğal gazın yaklaşık %30'unu satın alan AB ile ticaretin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri Veritabanı'na göre, 2015 yılında mineral yakıtlar, yağlayıcılar ve ilgili malzemeler Azerbaycan'ın AB'ye yaptığı toplam ihracatın %96.95'ini (5.95 milyar dolar) oluştururken, 2014 yılında bu ürünlerin payı %99.00 olmuştur (11.45 milyar dolar). Mineral yakıtlar, yağlayıcılar ve ilgili malzemeleri, 2015 yılında sadece %0.99 (60.77 milyon dolar) ve 2014 yılında %0.26 (29.80 milyon dolar) ile kimyasallar ve ilgili ürünler izlemiştir. Azerbaycan'ın AB'ye ihracatında üçüncü sırada yer alan mallar, yani, gıda ve canlı hayvan, 2015 yılında %0.84 (51.64 milyon dolar) ve 2014 yılında %0.35

accounted for only 0.84% (\$51.64 million) in 2015 and 0.35% (\$40.41 million) in 2014. In contrast, Azerbaijan's imports from the EU are more diversified. The highest share of imports from the EU is machinery and transport equipment, which accounts for 52.72% (\$1.55 billion) in 2015 and 41.82% (\$1.30 billion) in 2014. Manufactured goods which are classified mostly by materials are at the second place occupying 20.71% (\$0.61 billion) and 15.61% (\$0.48 billion) of the total imports from the EU in 2015 and 2014, respectively. Other commodities constitute less than 10% shares.

It can be observed that Italy is the biggest trade partner of Azerbaijan with \$1.89 billion turnover in 2016 (\$2.84 billion in 2015), which constitutes 30.65% (29.32% in 2015) of total trade between Azerbaijan and the EU. Italy is followed by Germany and France, the shares of which totaled 16.36% (\$1.01 billion) and 10.43% (\$0.64 billion), respectively. Thus, Azerbaijan has a significant trade surplus with these three countries (\$1.78 billion in 2016), which exceeds the total trade surplus with all countries of the EU. On the other hand, in 2016 Azerbaijan has a trade deficit with countries such as Estonia, Romania, Latvia, Slovenia, Finland, Lithuania, Greece, Slovakia, Denmark, the Netherlands, Bulgaria, Hungary, Belgium, Poland, Sweden and the United Kingdom. However, the share of all these countries in Azerbaijan's total trade is less than 1%.

In conclusion, since the EU is an important partner of Azerbaijan, Baku is strongly interested in further development of economic relations. However, since oil and gas are the top exports products for Azerbaijan, the country's trade with the EU highly depends on the world oil prices. For instance, due to the fact that global oil prices have fallen sharply since the middle of 2014, the trade turnover between two parties decreased from \$13.89 billion in 2014 to \$6.17 billion in 2016. Therefore, the trade between Azerbaijan and the EU will not increase significantly in near future, if oil prices continue to stay at their current low level.

(40.41 milyon dolar) olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık, Azerbaycan'ın AB'den ithalatı daha çeşitlendirilmiş görünümündedir. AB'den yapılan ithalat içinde en büyük payı, 2015 yılında %52.72 (1.55 milyar dolar) ve 2014 yılında %41.82 (1.30 milyar dolar) ile makine ve ulaşım araçları almıştır. 2015 ve 2014 yıllarında çoğunlukla malzemelere göre sınıflandırılan imalat ürünleri ikinci sırada yer almaktadır ve AB'den yapılan toplam ithalatın sırasıyla %20.71'ini (0.61 milyar dolar) ve %15.61'ini (0.48 milyar dolar) oluşturmaktadır. Diğer ürünler ise %10'dan daha az paya sahiptir.

2016 yılında İtalya'nın 1.89 milyar dolar (2015 yılında 2.84 milyar dolar) ticaret hacmiyle, Azerbaycan'ın en büyük ticaret ortağı olduğu görülmektedir. Bu rakam 2016 yılında, Azerbaycan ile AB arasındaki toplam ticaretin %30.65'ini (2015 yılında %29.32'sini) oluşturmuştur. İtalya'nın ardından sırasıyla %16.36 (1.01 milyar dolar) ve %10.43 (0.64 milyar dolar) payla Almanya ve Fransa gelmektedir. Böylece, Azerbaycan bu üç ülkeyle önemli bir ticaret fazlası oluşturmuştur (2016 yılında 1.78 milyar dolar). Bu rakam, Azerbaycan'ın AB'nin tüm ülkeleriyle olan toplam ticaret fazlasını aşmaktadır. Diğer yandan, 2016 yılında Azerbaycan'ın Estonya, Romanya, Letonya, Slovenya, Finlandiya, Litvanya, Yunanistan, Slovakya, Danimarka, Hollanda, Bulgaristan, Macaristan, Belçika, Polonya, İsveç ve İngiltere gibi ülkelerle ticaret açığı söz konusudur. Ancak, tüm bu ülkelerin Azerbaycan'ın toplam ticaretindeki payı %1'den azdır. Sonuç olarak, AB Azerbaycan'ın önemli bir ticaret ortağı olduğu için Bakü, ekonomik ilişkilerin daha da geliştirilmesine büyük önem vermektedir. Bununla birlikte, petrol ve doğal gaz Azerbaycan'ın en çok ihraç ettiği ürünler olduğundan, ülkenin AB ile olan ticareti büyük oranda dünya petrol fiyatlarına bağlıdır. Örneğin, 2014 yılı ortalarından itibaren küresel petrol fiyatlarının keskin bir düşüş göstermesi nedeniyle, iki taraf arasındaki ticaret hacmi 2014 yılında 13.89 milyar dolar iken 2016'da 6.17 milyar dolara düşmüştür. Dolayısıyla, petrol fiyatlarının mevcut düşük seviyesinde kalmaya devam etmesi halinde, yakın gelecekte Azerbaycan ve AB arasındaki ticaret önemli ölçüde artmayacaktır.

TAJIKISTAN AND UZBEKISTAN: SIGNS OF POLITICAL AND ECONOMIC RAPPROCHEMENT TACİKİSTAN VE ÖZBEKİSTAN: SİYASİ VE EKONOMİK UZLAŞMA BELİRTİLERİ

*Zhulduz Baizakova**

During the Soviet Union, Dushanbe and Tashkent used to have the tightest economic cooperation within the Central Asian region. When the Soviet Union collapsed, the Central Asian republics immediately felt its effect in terms of the economic recession, infrastructural disintegration and political tensions. After the civil war in Tajikistan in 1992-1995, the bilateral relations between Tashkent and Dushanbe started to deteriorate steadily and gradually reached a very low level, with minimum trade turnover, forcefully imposed visa-regime and restricted road, air and railway connection. In early 2000s, Uzbekistan initiated the launching of the visa regime with its neighbor. In 2010, Uzbekistan unilaterally blockaded the railway communication lines with Tajikistan. Since the major volumes of Tajikistan's imports and exports via railway have to pass through Uzbekistan, the country was cut off from the outer world. In the end of 2011, Tashkent suspended the natural gas supplies to Tajikistan due to high domestic consumption, particularly in winter period, terminating the natural gas shipments completely in January 2013. As a result, the Tajik enterprises were forced to start using coal, which in turn led to further decline in mutual trade turnover. For instance, the trade turnover between the two countries dramatically decreased from \$500 million in 2000 to \$2.1 million in 2014.

Moreover, border disputes fueled by the existence of ethnic minorities, fears of terrorists crossing the countries' shared border, and conflicting interests regarding energy policy have all contributed to the lack of cooperation. In 1999, Uzbekistan commenced the process of mining the border with Tajikistan,

Sovyetler Birliği döneminde Duşanbe ve Taşkent, Orta Asya bölgesinde en sıkı ekonomik işbirliği içinde olan yönetimler olmuşlardır. Sovyetler Birliği çöktüğünde Orta Asya Cumhuriyetleri, bu çöküşün etkilerini ekonomik durgunluk, altyapıdaki parçalanma ve siyasi gerginlik şeklinde hemen hissetmişlerdir. 1992-1995 yılları arasında Tacikistan'da yaşanan iç savaş sonrasında, Taşkent ve Duşanbe arasındaki ikili ilişkiler sürekli olarak bozulmaya başlamış ve zaten minimum seviyede olan ticaret hacmi, zorunlu vize rejimi ve sınırlı yol, hava ve demiryolu bağlantısı nedeniyle kademeleli olarak çok düşük bir seviyeye gelmiştir. 2000'li yılların başında Özbekistan, komşusu ile vize rejimini başlatmış ve 2010 yılında Tacikistan ile demiryolu hatlarını tek taraflı olarak engellemiştir. Tacikistan'ın demiryolu aracılığıyla yaptığı ithalat ve ihracatın büyük bir kısmı Özbekistan üzerinden olduğu için bu engelleme nedeniyle ülke dış dünyadan kopmuştur. 2011 yılı sonunda Taşkent, özellikle kış döneminde yüksek iç tüketim nedeniyle Tacikistan'a doğalgaz arzını askıya almış ve Ocak 2013'te doğalgaz sevkiyatına tamamen son vermiştir. Bunun sonucunda, Tacikistan şirketleri kömür kullanmak zorunda kalmışlar ve bu durum, karşılıklı ticaret hacminin daha da gerilemesine neden olmuştur. Örneğin, iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2000 yılında 500 milyon dolardan 2014 yılında 2.1 milyon dolara düşmüştür.

Ayrıca, etnik azınlıklar nedeniyle artan sınır anlaşmazlıkları, ülkelerin ortak sınırını geçen teröristlerle ilgili endişeler ve enerji politikasıyla ilgili oluşan çıkar anlaşmazlıkları, iki ülke arasında işbirliğini engellemiştir. 1999 yılında Özbekistan, Tacikistan ile sınırına mayın döşemeye başlamıştır. Bu uygulama, bir süre sonra sivil kayıpla-

* PhD, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan. datenshi.black@gmail.com

which later resulted in many civilian casualties, as well as the damage to the cattle and the shepherds. Tashkent explained these actions by security concerns, mainly with the incursion of Islamic Movement of Uzbekistan (IMU) from Afghanistan to the Uzbek territory.

However, since both countries for the last couple of years faced similar internal economic challenges as well as external threats, including the ongoing incursion of Taliban in Afghanistan and recruitment of the Central Asian radicals by ISIS, the parties launched a number of efforts towards rapprochement. Actually, the warming of the Tajik-Uzbek relations started in autumn 2014 after the meeting of the two countries' leaders at the Summit of Shanghai Cooperation Organization (SCO) in Dushanbe. It should be mentioned that the trade turnover between the two countries that barely exceeded \$2 million in 2014 reached \$12 million in 2015 and for the first eight months of 2016 accounted for \$41.9 million.

However, highly welcome shifts that brought impetus to the bilateral relationship of Dushanbe and Tashkent and provided the two countries with greater room to political maneuver took place during the period of power transit in Uzbekistan. After the death of the first Uzbek President, Islam Karimov, on September 2, 2016, the power was assumed by the Prime Minister, Shavkat Mirziyoyev, who was later appointed Interim President of Uzbekistan taking office after winning presidential elections in December 2016. On September 3, 2016, the Tajik leader, Emomali Rahmon, attended the state funeral of Islam Karimov in Samarkand and had an opportunity to meet with the future President of Uzbekistan, Shavkat Mirziyoyev. Two sides showed their intention to jointly solve the issues and problems that emerged during Islam Karimov's stay in power.

The mitigation of the visa regime and general facilitation of the procedures of crossing the borders at the checkpoints emerged as a first result of the constructive dialogue

ra yol açmış, ayrıca sığır ve çobanların da zarar görmesine neden olmuştur. Taşkent, özellikle Özbekistan İslami Hareketi'nin Afganistan'dan Özbekistan topraklarına akın etmesi nedeniyle duyduğu endişeden dolayı bu uygulamaları gerçekleştirdiğini açıklamıştır.

Bununla birlikte, son birkaç yıl içinde her iki ülke de benzer iç ekonomik sıkıntıların yanı sıra Taliban'ın Afganistan'da devam eden baskınları ve DAESH'in Orta Asya radikallerini yanına çekmesi gibi dış tehditlere maruz kaldıklarından, uzlaşma yolunda bir takım çabalar başlatmışlardır. Aslında, Tacikistan ile Özbekistan arasındaki ilişkiler, Duşanbe'de düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) Zirvesi çerçevesinde iki ülke liderinin 2014 sonbaharında gerçekleştirdiği toplantıdan sonra ısınmıştır. 2014 yılında iki ülke arasında 2.1 milyon dolar olan ticaret hacminin 2015 yılında 12 milyon dolara ulaştığını ve 2016 yılının ilk sekiz ayında 41.9 milyon dolar olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Ancak, Duşanbe ve Taşkent'in ikili ilişkilerine ivme kazandıran ve iki ülkeye siyasi manevra için daha fazla alan sağlayan bu olumlu değişimler, Özbekistan'da yaşanan iktidar değişikliğinden kaynaklanmaktadır. 2 Eylül 2016'da Özbekistan'ın ilk Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un hayatını kaybetmesinin ardından iktidar, Başbakan Şevket Mirziyoyev tarafından devralınmıştır. Mirziyoyev, daha sonra Özbekistan'ın geçici Cumhurbaşkanı olarak atanmış ve Aralık 2016'da cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazandıktan sonra resmi olarak göreve başlamıştır. 3 Eylül 2016'da Tacikistan Cumhurbaşkanı Emomali Rahmon, Samarkand'da İslam Kerimov'un cenaze törenine katılarak Özbekistan'ın gelecekteki Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev ile görüşme imkânı bulmuştur. İki taraf, İslam Kerimov'un iktidarda olduğu dönemde yaşanan sorunları birlikte çözme niyetlerini ortaya koymuşlardır.

Vize rejiminin hafifletilmesi ve kontrol noktalarındaki prosedürlerin genel olarak kolaylaştırılması, Tacikistan Cumhurbaşkanı ile Özbekistan'ın yeni Cumhurbaşkanı arasındaki yapıcı diyalogun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Diğer bir önemli gelişme

between the Tajik President and new Uzbek leader. Other important development was an arrangement to restore the regular air connection between Tashkent and Dushanbe in the first half of 2017 after more than 20 years period. Both sides also made efforts of going back to discuss the border delimitation and demarcation issues, as there are still some sections of the border that require regulation and management. Another important development between the two countries was Tashkent's silence at blocking the Vakhsh River to complete the construction of the Rogun dam, a project that was heavily opposed and detested by Tashkent for over a decade.

On December 27-28, 2016, Dushanbe hosted 4th meeting of the Intergovernmental Commission on Trade and Economic Cooperation between Uzbekistan and Tajikistan. During the meeting, an invitation to the President Shavkat Mirziyoyev to visit Dushanbe at his convenient time in 2017 has been handed to the Uzbek delegation. Moreover, the two countries also agreed on mutual supply of food products and alleviating taxes and tariffs on railway transportation. For the purposes of facilitating border cooperation, there are plans to open more new checkpoints and initiate closer cooperation between the customs agencies of the two countries. Next meeting of the Commission is planned to be held in June 2017.

Unfortunately, so far Tajikistan and Uzbekistan have not still agreed on restoring a railroad connection between the two countries, especially the railways leading to Tajikistan's Khatlon province that was deconstructed in 2012. Meanwhile, the citizens of both countries hope that soon they will be able to receive the visas in the airports upon the arrival, instead of queuing at the Consulates. For the arrangement to enter into force, Tashkent and Dushanbe should first sign a relevant agreement. Overall visa-regime is perceived to be one of the largest stumbling blocks in the bilateral relationship.

In conclusion, the two countries once shared close energy, trade and commercial

ise 2017 yılının ilk yarısında Taşkent ve Duşanbe arasında uçuşların 20 yıldan fazla bir süreden sonra yeniden başlatılmasına ilişkin düzenlemedir. Her iki taraf da, sınırın belirlenmesi ve sınırlandırılması konularıyla ilgili görüşmelere geri dönmeye çaba göstermişlerdir. Çünkü sınırın bazı bölümleri halen düzenleme gerektirmektedir. İki ülke arasındaki bir diğer önemli gelişme ise, Taşkent'in on yıldan fazla süredir karşı çıktığı Rogun barajının inşaa projesinin tamamlanması için Vahş Nehri'nin bloke edilmesi konusunda sessiz kalmasıdır.

Özbekistan ve Tacikistan arasında Hükümetlerarası Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Komisyonunun 4. Toplantısına 27-28 Aralık 2016'da Duşanbe ev sahipliği yapmıştır. Toplantıda Özbekistan heyetine, Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in Duşanbe'yi 2017'de uygun bir zamanda ziyaret etmesi için davet sunulmuştur. Ayrıca, iki ülke arasında gıda ürünlerinin karşılıklı olarak arz edilmesi ve demiryolu taşımacılığına ilişkin vergilerin ve tarifelerin hafifletilmesi ile ilgili anlaşmaya varılmıştır. Sınırla ilgili işbirliğinin kolaylaştırılması amacıyla daha fazla yeni kontrol noktasının açılmasına ve iki ülkenin gümrük birimleri arasında daha yakın işbirliğinin başlatılmasına ilişkin planlar yapılmaktadır. Komisyonun bir sonraki toplantısının Haziran 2017'de yapılması planlanmaktadır.

Maalesef, bugüne kadar Tacikistan ve Özbekistan, iki ülke arasındaki demiryolu bağlantısının, özellikle de 2012 yılında tahrip olan Tacikistan'ın Hatlon eyaletine giden demiryolu bağlantısının onarılması konusunda henüz anlaşmaya varamamışlardır. Bu arada her iki ülkenin vatandaşları, konsolosluklarda sıraya girmek yerine ülkeye varış anında havaalanlarında vize alabilmeyi ümit etmektedirler. Bu tür bir düzenlemenin yürürlüğe girebilmesi için öncelikle Taşkent ve Duşanbe bu konuda bir anlaşma imzalamak zorundadır. Genel vize rejimi, ikili ilişkilerde en büyük engellerden biri olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, iki ülke arasında enerji ve ticaret alanında sıkı bir bağ mevcuttur. Daha da önemlisi, iki ülke de Afganistan sınırını paylaşmaktadır ve bu nedenle gü-

ties. Most importantly, they both share the border with Afghanistan and thus should be close partners on security and to share intelligence with each other. Taking into account the fact that the cooperation and partnership between Tashkent and Dushanbe will emerge as a win-win solution for the other Central Asian countries, including the regional players, there is an obvious need to provide assistance to arrange a better platform for the dialogue between Uzbekistan and Tajikistan. Since Uzbekistan withdrew from the Collective Security Treaty Organization in 2012 and never announced its intention to join the Eurasian Economic Union, the viable organization that can support the credible level for providing such dialogue seems to be the SCO. Thus, other SCO member states could encourage two neighboring countries to get together and negotiate.

venlik konusunda yakın ortaklar olarak birbirleriyle istihbarat bilgilerini paylaşmak durumundadırlar. Taşkent ve Duşanbe arasındaki işbirliğinin ve ortaklığın, bölge oyuncuları da dâhil olmak üzere diğer Orta Asya ülkeleri için kazan-kazan çözümü olarak ortaya çıkacağı dikkate alındığında, Özbekistan ve Tacikistan diyalogu için daha iyi bir platform oluşturulması konusunda bu iki ülkenin desteğe ihtiyacı olacaktır. Özbekistan, 2012 yılında Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nden ayrıldığından ve Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılma niyetini de ifade etmediğinden, bu tür bir diyalogun oluşturulmasında destek sağlayabilecek organizasyon olarak SCO ön plana çıkmaktadır. Bu şekilde SCO ülkeleri, iki komşu ülkeyi bir araya getirerek müzakere sürecini teşvik edebileceklerdir.

RECENT DEVELOPMENTS IN CHINA-U.S. RELATIONS ÇİN-ABD İLİŞKİLERİNDEKİ SON GELİŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Omirbek Hanayi**

Since the United States and China are the world's largest economic powers, in the current international landscape the great importance is attached to their bilateral relations. From this point of view, it could be said that the U.S.-China relations are not limited to bilateral relationship, as they also significantly affect economic, commercial, political and military affairs in the regional and global contexts. In general, it appears that the relations developed by the two countries have a competitive nature, however, this does not prevent them from promoting sustainable cooperation. In fact, the rise of China as a new hegemon with growing regional and global influence exacerbates the existing competition with the United States, increasing the potential for diplomatic tension and trade wars. Moreover, the gradually developing anti-Western China-Russia alliance, as well as expanding military cooperation between the United States and Japan coupled with the deployment of the Terminal High Altitude Area Defense (THAAD) missile system in South Korea are among the additional factors that have strained the relations between the two countries. Furthermore, after the election of Donald Trump as the U.S. President in November 2016, the future of bilateral relations between the United States and China has entered into a period of uncertainty.

However, despite the fact that the two countries compete with each other, the parties show a willingness to eliminate uncertainty in their bilateral relations indicating common economic and strategic interests. Considering the U.S.-China economic and trade relationships, the increase in tensions between the two countries will not bring benefits to their economies. Nowadays,

ABD-Çin arasındaki ilişkiler günümüzde dünyanın en büyük iki ekonomik gücü arasındaki ilişkiler olması nedeniyle oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, ABD-Çin ilişkileri sadece iki ülke ile sınırlı kalmamakta, bölgesel ve küresel alandaki ekonomik, ticari, siyasi ve askeri ilişkileri de yakından etkileyebilmektedir. Genel olarak ele alındığında, iki ülkenin birbirleri ile hem rekabet hem de karşılıklı işbirliği içerisinde sürekli ve istikrarlı biçimde ilişkilerini devam ettirmekte olduğunu görmekteyiz. Nitekim son yıllarda Çin'in hegemonik yükselişiyle bölgesel ve küresel etkisinin giderek artması, aynı zamanda ABD ve Çin arasındaki var olan rekabetin daha da keskinleşmesini, hatta diplomatik gerilim ve ticari savaş olasılıklarını da beraberinde getirmektedir. Son birkaç yılda Batı'ya karşı Çin-Rusya ittifakının giderek gelişmesinin aksine ABD'nin de Japonya ve Güney Kore ile askeri işbirliğini artırarak Güney Kore'de THAAD füze sistemini kurma çalışmalarını hızlandırması nedeniyle gerginleşen ABD-Çin ilişkileri, özellikle de Kasım 2016'da Donald Trump'ın ABD Başkanı olarak seçilmesinden sonra bir belirsizlik dönemine girmiştir.

Aslında her ne kadar rekabet içerisinde olsalar da, ABD-Çin ilişkilerindeki belirsizliğin ortadan kaldırılmasına her iki tarafın da istekli olduğu söylenebilir. Bu isteklerin arkasında iki ülkenin de ortak ekonomik ve stratejik çıkarları yer almaktadır. Öncelikle ABD-Çin arasındaki ticari-ekonomik ilişkilere bakıldığında, aradaki gerginliğin artması iki ülke ekonomisine de fayda sağlamayacaktır. Günümüzde, ABD, Çin'in en büyük ihracat pazarı ve dördüncü büyük ithalat kaynağıdır. Çin ise, ABD'nin üçüncü büyük ihracat pazarı ve ABD mal ve hizmetlerinin en büyük ithalatçısıdır. Aynı zamanda ABD ve Çin karşılıklı yatırım ilişkilerini de sürekli

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. kaztegin@hotmail.com

the United States are China's second largest export partner and fourth largest import partner, while China is the third largest market for the U.S. exports and the largest importer of the U.S. goods and services. At the same time, the United States and China are continuously improving their mutual investment relations. For instance, the United States invested a total of \$79.86 billion in 67,000 projects in China by the end of 2016, while China's investments in the U.S. economy amounted to \$49.99 billion. According to the Chinese Ministry of Commerce, in 2016, the bilateral trade turnover between the parties reached \$578.59 billion, and the share of China in the total foreign trade of the United States totaled 15.9%. In 2016, China's imports from the United States dropped by 0.3% to \$115.775 billion, while China's exports to the United States decreased by 4.2% to \$462.813 billion. The U.S. share in the total China's exports amounted to 8%, while China's share in the total imports of the United States totaled 21.1% in 2016.

In general, in 2016, the total trade turnover between the United States and China declined by 3.5% with a decrease in both exports and imports. The recent tensions between Washington and Beijing that have appeared over the past year could be identified as one of the main reasons for this downward trend. Since the parties have common strategic interests, the U.S.-China cooperation is required to address a number of regional and global challenges. For example, the growing tension between the United States and North Korea arising from Pyongyang's nuclear weapon threat has led the Trump administration to ask for China's political assistance. On the other hand, Beijing interested in ensuring a stable economic growth and implementing the Belt and Road Initiative seems willing to negotiate with Washington on the North Korean nuclear issue. Moreover, among the reasons for the improvement of relations with the United States could be China's concern over the Taiwan issue. Therefore, both economic and strategic interests are the

geliştirmektedir. Örneğin, ABD, 2016 yılının sonuna kadar Çin'e 67 bin proje kapsamında toplam 79.86 milyar dolar yatırım yaparken, Çin'in ABD'ye yaptığı yatırımlar ise 49.99 milyar dolar seviyesindedir. Çin Ticaret Bakanlığı'nın verilerine göre, 2016 yılında ABD ve Çin arasındaki ikili ticaret hacmi 578.59 milyar dolara ulaşmış ve, ABD'nin toplam dış ticaretinde Çin'in payı %15.9 olmuştur. Bunun içinde Çin'in ABD'den ithalatı %0,3 düşüşle 115.775 milyar dolar olurken, Çin'in ABD'ye yaptığı ihracatı ise %4.2 düşüşle 462.813 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla ABD'nin toplam ihracatındaki Çin'in payı %8 olurken, ABD'nin toplam ithalatındaki Çin'in payı %21.1 seviyesinde olmuştur. Genel olarak, 2016 yılında karşılıklı ihracat ve ithalattaki düşüşle ABD ve Çin arasındaki ikili ticaret hacmi toplam %3.5'lik bir düşüş göstermiştir. Bunun ana nedenlerinden birisi olarak son bir yıldaki Washington ve Pekin arasındaki gerginlik gösterilebilir. ABD ve Çin'in ortak stratejik çıkarları açısından bakıldığında, bazı bölgesel ve küresel sorunlar iki ülkenin işbirliğini gerektirmektedir. Örneğin, bölgesel ve küresel sorunlardan bir olan Pyongyang'ın nükleer sorunu nedeniyle son dönemde giderek artan ABD-Kuzey Kore gerginliği, Trump yönetiminin Çin'e ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Diğer taraftan, istikrarlı ekonomik büyümesini sağlama ve büyük önemle değerlendirdiği "Tek Kuşak Tek Yol" girişimini hayata geçirebilme hedefiyle daha istikrarlı ve güvenli bir bölgesel ortama ihtiyaç duyan Pekin yönetimi de, Kuzey Kore nükleer sorununda Washington yönetimiyle anlaşmaya istekli gibi görünmektedir. Ayrıca Çin'in Tayvan konusundaki endişesi de ABD ile ilişkilerini iyileştirme isteğinin nedenleri arasında gösterilebilir. Dolayısıyla iki ülkenin hem ekonomik hem de stratejik çıkarları, ABD-Çin ilişkilerinin yeniden iyileşmesini etkileyen başlıca faktörlerdir.

Söz konusu karşılıklı çıkarlara bağlı olan ABD-Çin ilişkileri, üst düzey telefon görüşmeleri ve çeşitli seviyedeki ziyaretler çerçevesinde tekrar ele alınmıştır. 20 Ocak 2017 tarihinde resmi olarak görevine başlaması dolayısıyla ABD Başkanı Trump'a

main factors affecting the rehabilitation of the U.S.-Chinese relations.

In order to understand current developments in the U.S.-Chinese relations, there is a need to look at the high-level political contacts between the parties, including diplomatic phone calls and visits at various levels. The first step was made by Chinese President Xi Jinping, who sent a congratulatory letter on the inauguration to U.S. President Trump on January 20, 2017. On February 9, 2017, Trump sent a congratulatory letter to Xi for the Lunar New Year, after which the first telephone conversation between Trump and Xi took place on February 10, 2017. During the phone call, Trump stressed the U.S. government's adherence to the One China policy that allowed easing the tensions between the United States and China and facilitated the visits at all levels. On February 27-28, 2017, State Councilor of China Yang Jiechi made an official visit to the United States, while on March 17, 2017, U.S. Secretary of State Rex Tillerson visited China as the final leg of his first Asia tour. As a result of these two visits, the first official meeting between Trump and Xi took place on April 6-7, 2017 in Florida, as part of Xi's visit to the United States. It can be said that this meeting, at which current bilateral relations, as well as regional and global challenges such as the North Korean nuclear issue, the South China Sea dispute, the U.S. policy toward Taiwan, and the THADD issue were discussed, was a major step towards resolving the tensions between the United States and China.

After the presidential talks, the U.S.-China relations has gained a momentum, as reflected by the speedy establishment of high-level dialogue mechanisms, despite the differences among the parties on a number of issues. In order to reduce disagreements, the two countries launched four top-level dialogue mechanisms on the issues such as diplomacy and security, comprehensive economic cooperation, law enforcement and cyber security, and social and cultural issues. For instance, during the first round of the U.S.-China Di-

tebrik mektubu gönderen Çin Başkanı Xi Jinping, bu konuda ilk adımı atmıştır. 9 Şubat 2017 tarihinde ise, Trump, Xi'ye Çin'in Bahar Bayramı vesilesiyle kutlama mektubu göndermiştir. Trump'ın kutlama mektubundan hemen sonra, yani 10 Şubat 2017 tarihinde Trump ile Xi arasında ilk telefon görüşmesi gerçekleşmiştir. Söz konusu telefon görüşmesinde Trump'ın ilk kez "Tek Çin" politikasına bağlı kalacaklarını açıklaması, ABD-Çin arasındaki gerginliğin yumuşamasına ve çeşitli seviyelerdeki ziyaretlerin gerçekleşmesine yardımcı olmuştur. Bu bağlamda, 27-28 Şubat 2017 tarihinde Çin Devlet Konseyi Daimi Üyesi Yang Jiechi ABD'ye resmi ziyarette bulunurken, 17 Mart 2017 tarihinde ise ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson Asya'ya yaptığı ilk turunun son ayağı olarak Çin'i ziyaret etmiştir. Bu iki ziyaretin sonucu olarak 6-7 Nisan 2017 tarihinde Xi'nin ABD ziyareti sırasında Florida'da Trump ile Xi arasındaki ilk resmi görüşme gerçekleşmiştir. İkili ilişkilerin yanı sıra, başta Kuzey Kore nükleer sorunu olmak üzere, Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik tartışmaları, ABD'nin Tayvan'a yönelik politikası ve THADD füze savunma sistemi gibi bölgesel ve küresel konuların da ele alındığı bu görüşmeyle, ABD-Çin arasındaki gerginliğin çözülmesinde önemli bir ortak adımın atıldığı söylenebilir.

İki liderin resmi görüşmesinden sonra hız kazanan ABD-Çin ilişkileri, bazı konularda hala anlaşmazlıklar olmasına rağmen, son zamanlarda çeşitli üst düzey diyalog mekanizmaları çerçevesinde de ilerlemeler kaydetmektedir. Özellikle diplomasi ve güvenlik, kapsamlı ekonomik işbirliği, yasa uygulama ve siber güvenlik, sosyal ve kültürel olmak üzere dört önemli alanda üst düzey diyalog mekanizmalarını oluşturan ABD ve Çin, iki ülke arasındaki fikir ayrılıklarını diyalog yoluyla azaltarak ortak kazanımlar elde etmeye çaba harcamaktadır. Örneğin, 21 Haziran 2017 tarihinde ABD'nin başkenti Washington'da gerçekleşen ABD-Çin Diplomasi ve Güvenlik Diyalogu'nun 1.turunda Kuzey Kore nükleer sorunu, Güney Çin Denizi sorunları, denizlerde seyrüsefer güvenliği, terörle mücadele ve ordular arası ilişkiler gibi konular ele alınmıştır. 19 Temmuz

plomacy and Security Dialogue held on June 21, 2017, in Washington, the sides discussed a wide range of topics including the North Korean nuclear issue, the South China Sea dispute, navigation safety at sea, and anti-terrorism cooperation. Moreover, during the first round of the Comprehensive Economic Cooperation Dialogue held on July 19, 2017, in Washington, the parties discussed bilateral economic and trade relations and the U.S. trade deficit with China. During the first round of the Social and Cultural Dialogue held on September 28, 2017, in Washington, the representatives of both countries discussed opportunities for enhancing cooperation in education, science and technology, environmental protection, culture, health and social spheres. Furthermore, during the first round of the Law Enforcement and Cyber Security Dialogue held on October 4, 2017, in Washington, the discussed issues included terrorism, international crime, drug trafficking, restitution of stolen cultural property, deportation of illegal immigrants, cybercrime and theft. It is expected that the U.S.-China military cooperation dialogue mechanism would be established in the near future. In fact, during the visit to China on August 15-17, 2017, Chairman of the U.S. Joint Chiefs of Staff Joseph Dunford already signed a bilateral agreement on this issue.

It could be said that U.S. Secretary of State Tillerson and Chinese State Councilor Yang are actively engaged in the high-level talks and dialogue meetings between the United States and China. In fact, on September 30, 2017, Tillerson paid a one-day official visit to Beijing one month before Trump's first official visit to China. As a result of these preparations, President Trump made his first official visit to China on November 8-10, 2017. The greatest success of Trump's first trip to China, which has been the focus of the world's attention, is that the parties agreed to work together to address the North Korean nuclear issue. It is worth noting that Trump's first visit to China also resulted in signing trade and investment agreements worth a total of \$253.5

2017 tarihinde Washington'da düzenlenen ABD-Çin Kapsamlı Ekonomik Diyalogu'nun 1.turunda iki ülkenin ticari-ekonomik ilişkileri ve ABD-Çin ticaret açığı gibi konular tartışılmıştır. ABD-Çin Sosyal ve Kültürel Diyalogu'nun 1.turu 28 Eylül 2017 tarihinde Washington'da yapılmış olup, iki ülke arasındaki eğitim, bilim ve teknoloji, çevre koruma, kültür, sağlık ve sosyal kalkınma alanlarında işbirliği konuları görüşülmüştür. 04 Ekim 2017 tarihinde yine Washington'da yapılan ABD-Çin Yasa Uygulama ve Siber Güvenlik Diyalogu'nun 1.turu ise, genel olarak terör, uluslararası suçlar, uyuşturucuyla mücadele, gasp edilen parçaların geri alınması, yasadışı göçmenlerin iadesi, siber suçlar ve hırsızlık gibi küresel önem taşıyan konulardaki ikili işbirliğine odaklanmıştır. Ayrıca, önümüzdeki dönemde ABD-Çin Askeri İşbirliği Diyalogu'nun kurulması beklenmektedir. Bu konudaki ikili anlaşma, 15-17 Ağustos 2017 tarihlerinde ABD Genelkurmay Başkanı Joseph Dunford'ın Çin'e ziyareti sırasında sağlanmıştır. Yukarıdaki diyalog mekanizmaları, ABD ve Çin arasında söz konusu alanlardaki ilk diyalog toplantıları olmasıyla da çok dikkat çekicidir.

ABD ve Çin arasındaki üst düzey görüşmeler ile diyalog toplantılarının gerçekleşmesinde ABD Dışişleri Bakanı Tillerson ve Çin Devlet Konseyi Daimi Üyesi, aynı zamanda ABD uzmanı Yang'ın aktif olarak çaba gösterdiğini söyleyebiliriz. Trump ile Xi'nin ilk bir araya gelmesinden önce Mart 2017 tarihinde Çin'de ilk ziyarette bulunan Tillerson, Trump'ın Çin'e yaptığı ilk resmi ziyaretinden bir ay önce, yani 30 Eylül 2017 tarihinde de Çin'e bir günlük resmi ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu çabaların sonucunda, 8-10 Kasım 2017 tarihlerinde ABD Başkanı Trump Çin'e ilk resmi ziyaretini gerçekleştirdi. Tüm dünyada merak konusu olan Trump'ın ilk Çin ziyaretinin en büyük başarısı, iki ülkenin Kuzey Kore nükleer sorununda mutabık kalmalarıdır. Ayrıca, ABD ve Çin arasında enerji, imalat, tarım, havacılık, elektrik ve otomotiv alanlarını kapsayan toplam 253.5 milyar dolarlık bir dizi ticaret ve yatırım anlaşmalarının imzalanması ile, Trump'ın ilk Çin ziyaretinden iki ülkenin de kazançlı çıktığı ifade edilebilir.

billion in sectors such as energy, manufacturing, agriculture, aviation, electricity and car manufacturing.

In conclusion, considering the recent developments in the U.S.-Chinese relationship, it can be said that after passing through a difficult period the bilateral relations have improved again. It is noteworthy that the progress toward the healing of the U.S.-China relations is usually related to the North Korean nuclear issue, which became the most widely discussed topic during the high-level visits and nine phone calls conducted by the U.S. and Chinese presidents in 2017. The main reason behind Trump's first visit to China, which had previously been accused by the United States of breaking trade rules, is to reach understanding and harmonize positions concerning the North Korean nuclear problem. However, the North Korean nuclear issue is not the only major determinant of the U.S.-Chinese relations. In fact, diplomatic and economic relations between the United States and China are also dependent on future developments in geopolitics in the Asia-Pacific region, especially the Taiwan and South China Sea issues.

Özet olarak, ABD-Çin ilişkilerinde yaşanan son gelişmelere bakıldığında, belirsizlikler nedeniyle sıkıntılı bir dönem geçiren ikili ilişkilerin tekrar iyileşme kaydettiği söylenebilir. ABD-Çin ilişkilerindeki iyileşmeye yönelik ilerlemelerin genellikle Kuzey Kore nükleer sorunu üzerine odaklanması dikkat çekicidir. Bilindiği gibi, 2017 yılında ABD-Çin arasında gerçekleşen üst düzey ziyaretlerde en çok ele alınan Kuzey Kore nükleer sorunu, ABD-Çin başkanlarının gerçekleştirdiği 9 telefon görüşmesinde de başlıca konu olmuştur. Daha önce iki ülke arasındaki ticaret açığı nedeniyle Çin'i suçlamakta olan Trump'ın ilk Çin ziyaretinde bu konuda geri adım atmasının ana nedeni, Kuzey Kore nükleer sorununda iki ülkenin neredeyse anlaşmaya varmasından kaynaklanmaktadır denilebilir. Fakat Kuzey Kore nükleer sorunu, ABD-Çin ilişkilerinin tek temel belirleyicisi değildir. Son gelişmeler ile yeni bir aşamaya doğru ilerleyen ABD-Çin ilişkilerinin geleceği, aslında ikili ticari ekonomik ilişkiler, Tayvan sorunu ve Güney Çin Denizi gibi iki ülkeyi de ilgilendiren büyük konuların yanı sıra, Asya-Pasifik bölgesindeki genel jeopolitik ortama da bağlıdır.

COOPERATION ON MIGRATION ISSUES

GÖÇ KONULARINDA İŞBİRLİĞİ

TURKEY-EUROPEAN UNION REFUGEE AGREEMENT: EVALUATION OF THE FIRST YEAR ACHIEVEMENTS TÜRKİYE-AB MÜLTECİ ANLAŞMASI: BİRİNCİ YIL DEĞERLENDİRMESİ

*Zhengizkhan Zhanaltay**

Since 2011, civil war in Syria has forced more than 12 million Syrians to leave their homeland. Among them, 6.6 million Syrians were relocated within the country to safer regions while 5 million Syrians sought refuge in neighboring countries such as Turkey, Lebanon, Jordan, Egypt, and Iraq. As of February 28, 2017, there are 2,992,762 refugees in Turkey, 2,880,000 of whom are Syrians. As for other neighboring countries, Lebanon hosts 1,011,366 migrants, Iraq 236,772, Jordan 659,246 and Egypt 120,154. Moreover, more than 1 million Syrians have been trying to pass to the Western European countries through legal or illegal ways.

To regulate the uncontrolled migration influx to Europe, Turkey and the European Union (EU) started to work on a Joint Action Plan on November 29, 2015 and after three months of negotiations on March 18, 2016, Turkey and the EU signed the Turkey-EU Refugee Agreement. The main purpose of the agreement is to provide a safe and legal migration corridor for refugees who are in need of international protection. In order to regulate the irregular migration flow and separate economic migrants from refugees, Turkey and the EU launched mechanism aimed to break the business model of the human smugglers, reduce the number of arrivals through Turkey-Greece route and organize the readmission process of migrants under the "one for one" rule. According to the agreement, Turkey strengthened its coastal border security to deter migrants using the Eastern Mediterranean route to reach Greece. Moreover, the parties launched a mechanism, according to which for each returned refugee to Turkey whose asylum application has been rejected,

2011 yılından bu yana Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle 12 milyondan fazla Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Bunların 6.6 milyonu ülke içinde daha güvenli bölgelere taşınırken, 5 milyonu Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak gibi komşu ülkelere sığınmıştır. 28 Şubat 2017 itibarıyla Türkiye'de 2,880,000'i Suriyeli olmak üzere 2,992,762 mülteci bulunmaktadır. Diğer komşu ülkeler açısından bakıldığında ise, Lübnan'da 1,011,366, Irak'ta 236,772, Ürdün'de 659,246 ve Mısır'da 120,154 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, 1 milyondan fazla Suriyeli de yasal veya yasadışı yollarla Batı Avrupa ülkelerine geçmeye çalışmaktadır.

Avrupa'ya kontrolsüz göç akımını engellemek için Türkiye ve Avrupa Birliği (AB), 29 Kasım 2015 tarihinde bir Ortak Eylem Planı üzerinde çalışmaya başlamış ve üç ay süren görüşmeler sonunda 18 Mart 2016 tarihinde Türkiye ve AB arasında Türkiye-AB Mülteci Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın temel amacı, uluslararası düzeyde korunma ihtiyacında olan mültecilere güvenli ve yasal bir göç koridoru sağlamaktır. Düzensiz göç akımını düzenlemek ve ekonomik göçmenleri mültecilerden ayırmak için Türkiye ve AB, insan kaçakçılarının kurduğu ticaret modelini ortadan kaldırmaya, Türkiye-Yunanistan güzergâhı üzerinden gelenlerin sayısını azaltmaya ve "bire karşı bir" ilkesi çerçevesinde mültecilerin geri kabul sürecini organize etmeye yönelik mekanizmaları başlatmışlardır. Anlaşmaya göre, Türkiye, göçmenlerin Doğu Akdeniz güzergâhı aracılığıyla Yunanistan'a ulaşmalarını engellemek için kıyı güvenliğini güçlendirmiştir. Ayrıca taraflar, sığınma başvurusu reddedilen ve Türkiye'ye geri gönderilen her mülteci için Türk mülteci kampların-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com

one Syrian who lives in the Turkish refugee camps was permanently resettled in one of the EU countries. In order to improve the living conditions of refugees in Turkey, the EU agreed to allocate €3 billion for the period of 2016-2017 and another €3 billion assistance in 2018. Regarding humanitarian aid to Syrian refugees, the Turkish Government has already spent more than \$12.4 billion since 2011 and, together with the contribution of non-governmental organizations in Turkey, the total value of humanitarian aid is estimated to surpass \$25 billion. Furthermore, another condition of the agreement was re-energizing Turkey's accession process to the EU.

Taking all the necessary measures, Turkey has shown great effort and reduced the number of daily arrivals of migrants to the EU by 98% from 1932 people in January 2016 to 45 in January 2017 closing one of the major routes of illegal migrant's flow to Europe within a year. Increased security of the border control has deterred most of the migrants using the Eastern Mediterranean route significantly reducing the death rates of illegal migrants. For instance, in January-April 2016 in the Eastern Mediterranean Sea 386 people were recorded as death or missing while this figure sharply reduced by 12-fold to 28 people in January-April 2017.

As for the resettlement process, since April 4, 2016, 4,618 Syrians have been resettled to the European countries according to Turkey the EU Agreement. This number is well below the maximum quota on the number of Syrians, which the EU agreed in 2016. For instance, it was initially agreed that up to 72,000 refugees from Syria would be resettled to Europe and if the number exceeds the limit, both parties could either renegotiate the limit or halt the process. However, despite the fact that all the EU members have signed the agreement, 13 out of 28 countries so far do not accept any refugees under Turkey the EU Agreement. In addition, during the acceptance process, countries continue to stall the resettlement procedures by conducting

da yaşayan bir Suriyelinin AB ülkelerinden birine kalıcı olarak yerleştirilmesi için bir mekanizma geliştirmişlerdir. Türkiye'de bulunan mültecilerin yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla AB, 2016-2017 dönemi için 3 milyar avroluk ve 2018 yılında da ayrıca 3 milyar avroluk bir yardım yapmayı kabul etmiştir. Suriyeli mültecilere insani yardım konusunda Türkiye Hükümeti, 2011 yılından bu yana 12.4 milyar doların üzerinde harcama yapmıştır. Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının katkısıyla birlikte insani yardımların toplam değerinin 25 milyar doları aştığı tahmini yapılmaktadır. Ayrıca, söz konusu anlaşmanın bir diğer şartı da, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin yeniden canlandırılması ile ilgilidir.

Bu konuda gerekli tüm önlemleri alan Türkiye'nin gösterdiği büyük çabalar sonucunda, AB'ye bir günde göç edenlerin sayısı Ocak 2016'da 1932 kişi iken Ocak 2017'de %98 oranında azalarak 45'e kadar düşmüştür. Bu durum, bir yıl içinde Avrupa'ya yasadışı mülteci akımının başlıca güzergâhlarından birinin kapatılmasını sağlamıştır. Sınır kontrolünde güvenliğin artırılması, yasadışı mültecilerin ölüm oranını önemli ölçüde azaltarak Doğu Akdeniz güzergâhını kullanan göçmenlerin çoğunun Avrupa'ya geçişini engellemiştir. Örneğin, 2016 yılının Ocak-Nisan döneminde Doğu Akdeniz'de 386 kişi ölü veya kayıp olarak kaydedilirken, bu rakam Ocak-Nisan 2017'de 12 kat azalarak 28 kişiye düşmüştür.

Mültecilerin yerleştirilme sürecine bakıldığında, Türkiye-AB Mülteci Anlaşması'na göre 4 Nisan 2016 tarihinden itibaren 4,618 Suriyeli Avrupa ülkelerine yerleştirilmiştir. Bu rakam, AB'nin 2016 yılında kabul ettiği Suriyeli sığınmacılar için belirlenen maksimum kotanın çok altındadır. Örneğin, başlangıçta en fazla 72,000 Suriyeli mültecinin Avrupa'ya yerleştirileceği konusunda anlaşılmıştı. Bu sayının sınırı aşması durumunda her iki taraf da sınırı yeniden müzakere edebilecek veya süreci durdurabilecekti. Bununla birlikte, tüm AB üyelerinin anlaşmayı imzalamış olmasına rağmen şimdiye kadar 28 ülkenin 13'ü Türkiye-AB Mülteci Anlaşması'na göre hiç mülteci kabul etmemiştir. Buna ek olarak ülkeler,

extended security background checks on migrants.

Blocking the political rallies of the Turkish high-ranking officials in the European countries during the referendum campaign in March 2017 has strongly damaged the political relations between the EU and Turkey, which increased the possibility to withdraw from Turkey the EU Agreement. Moreover, the political tension reignited the debates on the visa liberation issue. In fact, due to firm stand of both sides, no significant progress over the visa liberation dispute was achieved so far. The issue will be further discussed after the submission of Turkey's final offer on lifting visas for Turkish citizens for consideration of the EU in June 2017. However, in order to minimize the risk of avoiding the agreement, the EU member states intensified the resettlement process. According to the latest report of the EU Commission on Resettlement and Relocation, in March-April 2017 1,053 people were resettled in the EU member states, which is two times higher than the number of refugees resettled in January-February 2017 and three times higher than the average resettlement number per month between April 2016 April 2017. Furthermore, Netherlands takes the lead among the EU members by accepting 307 Syrians in March-April 2017, which is three times more comparing with the previous month moving to the second place after Germany by accepting 980 refugees in total.

The first annual report of the EU Facility for Refugees in Turkey indicates that the EU allocated €2.2 billion and signed the contracts for 39 projects worth €1.5 billion. Half of this amount was disbursed mainly for covering the basic needs and educational programs for children. Moreover, the EU has disbursed €750 million out of €3 billion promise for the 2016-2017 period. €348 million out of disbursed €750 million were used to fund the Emergency Social Safety Net (ESSN), a social card that should be distributed to 1 million refugees to cover their basic daily needs. By March 2017, 250,000 refugees received their cards with a monthly transfer of 100 Turkish

kabul sürecinde mültecilerin geçmişlerine yönelik daha geniş güvenlik kontrolleri uygulama yoluyla bu mültecilerin yerleştirilme işlemleriyle ilgili süreci bilinçli olarak yavaşlatmaktadırlar.

Mart 2017'deki referandum kampanyası sırasında Türk üst düzey yetkililerin Avrupa ülkelerinde siyasi mitinglerinin engellenmesi, AB ile Türkiye arasındaki siyasi ilişkileri ciddi bir şekilde zedelemiştir. Bu durum, Türkiye'nin, Türkiye-Avrupa Mülteci Anlaşması'ndan çekilme ihtimalini artırmıştır. Bunun yanı sıra, yaşanan siyasi gerginlik vizelerin serbestleştirilmesiyle ilgili tartışmaları da yeniden gündeme getirmiştir. Nitekim, bugüne kadar vizelerin serbestleştirilmesinde yaşanan anlaşmazlığın giderilmesi konusunda önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Bu konu, Türkiye'nin Türk vatandaşları için vizelerin kaldırılması konusundaki nihai teklifini Haziran 2017'de değerlendirilmek üzere AB'ye sunmasından sonra daha ayrıntılı şekilde ele alınacaktır. Ancak, anlaşamama riskini en aza indirmek için AB ülkeleri, mültecilerin yerleştirilmesi sürecini yoğunlaştırmışlardır. AB Yerleştirme ve Yer Değiştirme Komisyonunun son raporuna göre, Mart-Nisan 2017 döneminde 1,053 kişi AB ülkelerine yerleştirilmiştir. Bu rakam, Ocak-Şubat 2017 döneminde yerleştirilen mültecilerin sayısından iki kat ve Nisan 2016-Nisan 2017 tarihleri arasında yerleştirilen mültecilerin aylık ortalama sayısından üç kat daha fazladır. Ayrıca Hollanda, Mart-Nisan 2017 döneminde 307 Suriyeliyi kabul etmiştir ve bu sayı, bir önceki aya kıyasla üç kat daha fazladır. Toplamda Hollanda, kabul ettiği 980 mülteci ile Almanya'dan sonra ikinci sırada bulunmaktadır.

İlk yıllık Türkiye'deki Mülteciler için AB Mali Yardım Raporu'nda yer alan verilere göre AB, Türkiye'de yaşayan mülteciler için 2.2 milyar avro ayırmış ve 1.5 milyar avro değerinde 39 proje için bazı anlaşmalar imzalamıştır. Bu miktarın yarısı, temel ihtiyaçların ve çocuklara yönelik eğitim programlarının finansmanını kapsamaktadır. Bunun yanı sıra AB, 2016-2017 dönemi için harcama vaadinde bulunduğu 3 milyar avro yerine sadece 750 milyon avro harcama gerçekleştirmiştir. Tahsis edilen 750 milyon

Lira (\$28). This disbursed amount is below €3 billion agreed by EU to allocate for the period of 2016-2017.

To sum up, in its first year, Turkey and the EU cooperate on reducing the immigration flow via the Eastern Mediterranean route, gradually increasing their efforts on resettlement. However, the sides failed to find a common solution for the visa liberation issue. So far, the agreement has successfully passed many stress tests from border control to readmission process. However, the dispute over lifting visas for Turkish citizens could endanger the only working mechanism for controlling the irregular migration flow and damage other joint projects if the agreed issues on visa liberation have not been carried out.

avronun 348 milyon avrosu günlük temel ihtiyaçları karşılamak için 1 milyon mülteciye dağıtılması gereken bir sosyal kart şeklindeki Acil Sosyal Güvenlik Ağı'nın (ESSN) finanse edilmesi için kullanılmıştır. Mart 2017 tarihine kadar 250,000 mülteci kartlarını almıştır. Bu kartlara her ay 100 Türk Lirası (28 dolar) yüklenecektir. Belirtmek gerekir ki, gerçekleşen bu harcama miktarı, AB tarafından 2016-2017 dönemi için tahsis edilmesi kararlaştırılan 3 milyar avronun çok altındadır.

Sonuç olarak, Türkiye ve AB, anlaşmanın ilk yılında mültecilerin yerleştirilmesi konusundaki çabalarını aşamalı olarak artırarak Doğu Akdeniz güzergahı ile Avrupa'ya gelen göç akımını azaltma konusunda işbirliği yapmışlardır. Ancak taraflar, vizelerin serbestleştirilmesi problemine ortak bir çözüm bulamamışlardır. Anlaşma, şimdiye kadar sınır kontrolünden yeniden kabul sürecine kadar birçok stres testini başarıyla geçmiştir. Bununla birlikte, Türk vatandaşları için vizelerin kaldırılması konusunda devam eden anlaşmazlık, vize serbestisine ilişkin anlaşmaya varılan konular uygulamaya konmadığı takdirde düzensiz göç akımını kontrol etmenin tek mekanizmasını tehlikeye atarak diğer ortak projelere zarar verebilecek niteliktedir.

MIGRATION FLOW DYNAMICS IN THE MEDITERRANEAN SEA AKDENİZ'DE GÖÇ AKINI DİNAMİKLERİ

*Zhengizkhan Zhanaltay**

Many people from Syria, North Africa and elsewhere try their chances to reach Europe via the Mediterranean Sea in order to escape from conflict and poverty in their countries. In Syria alone, the civil war has created a massive forced migration flow, causing almost 13 million people to leave their homes during the last six years. Among them, 6.6 million relocated to safer regions in the country, while 5.3 million seek refuge mostly in the neighboring countries like Turkey, Lebanon, Jordan, Egypt, and Iraq. According to the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Turkey takes the lead with hosting 3,251,997 people, while Lebanon hosts 1,001,051 people, Jordan 654,582, Iraq 244,235 and Egypt 124,534 people in 2017. In fact, the Turkey-Greece, or Eastern Mediterranean, route used to be the main arterial path for many Syrians in their journey to the European continent where they reached out Greece at first, then moved forward to the developed European countries like Germany, France and the United Kingdom. However, the Turkey-European Union (EU) Refugee Deal signed on March 19, 2016, closed this option for many refugees since the Turkish coast guard forces increased their control on the borders to prevent any illegal crossing from Turkey to Greece. The security measures taken by Turkey reduced the daily arrivals dramatically from 1,700 people per day in January 2016 to only 30 in September 2017. In total, a number of arrivals significantly dropped from 856,732 in 2015 to 171,775 in 2016 and reached only 19,978 in September 2017. Nevertheless, this does not stop Syrian refugees from travelling to Europe, causing a shift in the direction of the migration flow to the dangerous Libya-Italy, or Central Mediterranean, route, where

Suriye, Kuzey Afrika ve diğer ülkelerdeki birçok kişi, ülkelerindeki çatışma ve yoksulluktan kaçmak için Akdeniz aracılığıyla Avrupa'ya ulaşmaya çalışmaktadırlar. Suriye'de iç savaş nedeniyle son altı yılda yaklaşık 13 milyon kişi evlerini terk etmek zoruna kalmıştır. Bunların 6.6 milyonu ülkenin daha güvenli bölgelerine taşınırken, 5.3 milyonu çoğunlukla Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak gibi komşu ülkelere sığınmışlardır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre, 2017 yılında Türkiye 3,251,997 kişiye ev sahipliği yaparak başı çekerken, Lübnan'da 1,001,051, Ürdün'de 654,582, Irak'ta 244,235 ve Mısır'da 124,534 sığınmacı bulunmaktadır. Nitekim Türkiye-Yunanistan ya da Doğu Akdeniz güzergâhı, birçok Suriyelinin Avrupa kıtasına yaptıkları yolculukta Yunanistan üzerinden Almanya, Fransa ve İngiltere gibi gelişmiş Avrupa ülkelerine ulaşmak için kullandıkları ana güzergah olarak kullanılmakta idi. Fakat, 19 Mart 2016'da imzalanan Türkiye-Avrupa Birliği (AB) Mülteci Anlaşması, birçok mülteci için bu seçeneği kapatmıştır. Çünkü Türkiye sahil güvenlik güçleri, Türkiye'den Yunanistan'a herhangi bir yasadışı geçiş yapılmasını önlemek için sınır üzerindeki kontrollerini artırmışlardır. Türkiye tarafından alınan güvenlik önlemleri nedeniyle günlük gelişler Ocak 2016'da günde 1,700 kişi iken Eylül 2017'de sadece 30'a düşmüştür. Toplam olarak, gelenlerin sayısı 2015 yılında 856,732 iken bu rakam 2016'da önemli ölçüde düşerek 171,775 seviyesini görmüş ve Eylül 2017'de sadece 19,978 olmuştur. Lakin bu durum, Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya seyahat etmelerine engel olmamakta ve göç akışının yönünü Afrika ve Asya ülkelerinden binlerce göçmenin katıldığı tehlikeli Libya-İtalya veya Orta Akdeniz güzergâhına yönlendirmektedir.

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com

they have joined thousands of migrants from the African and Asian countries.

Consequently, the closure of the Turkey-Greece route has boosted the number of arrivals to Italy via the Central Mediterranean. For instance, arrivals of migrants in 2016 have increased by 20%, reaching 181,436, and amounted to 110,748 people in January-October 2017. The 2016 increase has also reflected negatively on the deaths at sea numbers. In 2016, the death ratio for the Eastern Mediterranean route was one death for every 389 arrivals, whereas this figure is almost 10 times higher for the Central Mediterranean route where the death ratio hit one death for every 40 arrivals. In total, 5,096 people were reported dead or missing in 2016 while trying to pass the Central Mediterranean, which is a 43% increase compared to 2015. As for the Eastern Mediterranean, 441 people died in the sea during their journey to Europe in 2016.

There are major concerns being raised over the profile of migrants passing through the Central Mediterranean route. In fact, the majority of the migrants who use the Eastern Mediterranean are Syrians who are escaping from the civil war, whereas the major groups who use the Central Mediterranean route are mainly economic migrants from Nigeria, Guinea, Bangladesh, Cote D'Ivoire and Mali. However, since the situation in these countries is not seen as a humanitarian crisis, increased international migratory flows do not lead to greater assistance from the EU to labor migrants who are escaping from poverty.

In order to reduce the migration flow to Italy from Libya, the Italian government has conducted a number of diplomatic negotiations with the unified central government in Tripoli. On February 3, 2017, Italian Prime Minister Paolo Gentiloni and Libyan Prime Minister Fayez Serraj signed an agreement on bilateral cooperation on preventing the arrival of irregular migrants in Italy. According to the agreement, the Italian side will give €220 million (\$236 million) to Libya for both strengthening the Libyan coast guard forc-

Türkiye-Yunanistan güzergâhının kapatılması, Orta Akdeniz üzerinden İtalya'ya gelenlerin sayısını artırmıştır. Örneğin, 2016 yılında göç edenler %20 oranında artarak 181,436'ya ulaşmış ve Ocak-Ekim 2017'de 110,748 kişi olmuştur. 2016 yılındaki artış, denizde meydana gelen ölüm sayılarını da olumsuz etkilemiştir. 2016 yılında Doğu Akdeniz'de ortalama ölüm oranı her 389 geçişte bir iken bu oran Orta Akdeniz güzergâhı için neredeyse 10 katına çıkarak her 40 geçişte bir ölüm vakası olarak gerçekleşmektedir. Toplamda 2016 yılında Orta Akdeniz'i geçmeye çalışırken 5,096 kişi ya öldü ya da kayıp olarak bildirildi. Bu rakam 2015 yılı ile kıyaslandığında %43'lük bir artış görülmekte olup Doğu Akdeniz'de ise 2016 yılında Avrupa'ya yaptıkları yolculuk sırasında toplam 441 kişi ölmüştür.

Orta Akdeniz yolundan geçen göçmenlerin profili ele alındığında önemli kaygılar gündeme gelmektedir. Nitekim Doğu Akdeniz aracılığıyla göç edenlerin çoğunluğu iç savaştan kaçan Suriyeliler iken Orta Akdeniz yolunu kullanan başlıca gruplar ağırlıklı olarak Nijerya, Gine, Bangladeş, Fildişi Sahili ve Mali'den gelen ekonomik göçmenlerdir. Ancak, bu ülkelerdeki yoksulluktan kaçan göçmen işçilerin durumunun insani bir kriz olarak görülmemesi nedeniyle uluslararası göç akımları artmasına rağmen AB'nin yeterli desteği göstermedeki isteğini artırmamaktadır.

İtalyan hükümeti, Libya'dan İtalya'ya göç akışını azaltmak için Trablus merkezli birleşik hükümet ile bir dizi görüşmeler gerçekleştirmiştir. 3 Şubat 2017'de İtalyan Başbakanı Paolo Gentiloni ve Libya Başbakanı Fayiz el-Sarac, İtalya'ya düzensiz göçmen girişini önleme konusunda ikili işbirliği anlaşmasını imzalamışlardır. Anlaşmaya göre, İtalyan tarafı, Libya'ya hem Libya sahil güvenlik güçlerini güçlendirmek hem de Libya'da mülteci kamplarını oluşturmak adına 220 milyon avro (236 milyon dolar) verecektir. Libya sahil güvenlik güçlerinin iyileştirilmesine katkı sağlanması, anlaşmanın en önemli parçasıdır. Çünkü Libya yetkilileri düzensiz göçmenleri Libya sınırları içerisinde yakalarsa onları Libya'ya geri götürebilirler, ancak göçmenler ulus-

es and building refugee camps in Libya. The contribution to the Libyan coast guard forces' improvement is an essential part of the agreement because if the Libyan authorities do catch irregular migrants, they take them back to Libya, but if migrants are caught after reaching international waters then, irrespective of who caught them, migrants have to be taken to Italy. After arriving in Italy, they can apply for asylum and stay in the refugee camps until their application process is finalized. If their asylum application is accepted, then they could either settle in the first country of entry, in this case Italy, or resettle in one of the EU countries, which grants them a permanent settlement.

Looking at the monthly arrival statistics for Italy since February 2017, the number of arrivals continuously increased ranging between 9,000 to 23,000 people until July 2017. It was expected that in the summer period the number of arrivals would significantly increase. In fact, May-August is the peak season for arrivals since 2011. This trend continued in 2016 where a number of monthly arrivals ranged between 23,000-27,000 people. However, according to the UNHCR, in 2017, the number of monthly arrivals sharply dropped from 23,524 in June to 11,461 in July, decreasing to 3,914 in August. There was some increase to 6,188 arrivals in September, and, as of October 22, 2017, the number of arrivals reached 5,433 people. Compared with the previous year, the arrivals fell by 52%, 82% and 64% in July, August and September, respectively.

The reasons for this significant change so far are not clear. However, there is news circulating in the media that the Libyan government has convinced some of the smugglers operating in the Sabratha region, which is the center of human trafficking criminal organizations to halt their migrant smuggling operations. Another possible factor is that due to increased controls at the Libyan border human traffickers might have increased their price for sailing to Italy. According to the UNHCR, the large part of migrants pay smugglers between \$1,000-5,000 per person

lararası sulara ulaştıktan sonra yakalanırsa, onları yakalayan kişiden bağımsız olarak göçmenlerin İtalya'ya götürülmesi gerekmektedir. Göçmenler, İtalya'ya geldikten sonra iltica başvurusunda bulunabilir ve başvuru süreci tamamlanıncaya kadar mülteci kamplarında kalabilirler. İltica başvurusu kabul edilirse, ya ilk giriş ülkesine, bu durumda İtalya'ya ya da yeniden yerleştirme programına göre onlara kalıcı yerleşim hakkı sunan AB ülkelerinden birine yerleştirilirler.

Şubat 2017'den bu yana İtalya'ya aylık geliş istatistiklerine bakıldığında, Temmuz 2017 yılına kadar gelenlerin sayısı sürekli artarak 9,000 ila 23,000 arasında değişmekte olup yaz döneminde gelenlerin sayısının önemli ölçüde artış beklenmekte idi çünkü 2011'den bu yana Mayıs-Ağustos dönemi gelenler için en yoğun dönem olmuştur. Bu eğilim, 23,000-27,000 kişiye ulaşan aylık geliş sayı ile 2016 yılında da devam etmiştir. Lakin, BMMYK verilerine göre, 2017'de aylık geliş sayısı Haziran ayında 23,524 iken Temmuz ayında 11,461'e düşerek Ağustos ayında 3,914'e gerilemiştir. Eylül ayında gelenlerin sayısında artış yaşanarak 6,188'e kadar çıktıktan sonra 22 Ekim 2017 itibarıyla bu rakam 5,433 kişiye ulaşmıştır. Geliş rakamları bir önceki yıla göre Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında sırasıyla %52, %82 ve %64 oranında düşmüştür.

Bu önemli değişikliğin nedeni henüz belli değildir. Ancak medyada Libya hükümetinin, insan kaçakçılığı suç örgütlerinin merkezi olan Sabratha bölgesinde faaliyet gösteren kaçakçıların bazılarını göçle ilgili kaçakçılık operasyonlarını durdurmaya ikna ettiğine dair haberler mevcuttur. Olası bir diğer faktör, Libya sınırındaki artan kontroller nedeniyle insan kaçakçıları İtalya'ya yelken açma fiyatlarını yükseltmiş olabilirler. BMMYK verilerine göre, göçmenlerin büyük bir kısmı Libya'dan İtalya'ya geçebilmek için kaçakçılara kişi başına 1,000-5,000 dolar arasında para ödemektedirler. Fiyatlar gerçekten de yükseldiyse, iç savaştan veya yoksulluktan kaçan insanlar için bu miktarlar oldukça yüksektir ve bu, mülteci sayısında yaşanan düşüşün nedenlerinden biri olarak sayılabilir. Ayrıca, Libya sahil

to be transferred from Libya to Italy. If the prices has indeed gone higher, for people who are escaping from a civil war or poverty these sums are quite high to pay and could be counted as one of the reasons for the decline in the number of refugees. It is also worth mentioning that the strengthening of the Libyan coastal guard forces could also positively contribute to the reduction of the number of arrivals to Italy.

In conclusion, it could be stated that the Turkey-EU Refugee Deal has almost stopped the arrivals via the Eastern Mediterranean route, and recent developments show that the migrant flow from Libya through the Central Mediterranean route in 2017 will be less compared with 2016. However, blocking routes to Europe is not a sustainable policy that could be continued for a long time unless the core reasons of the migration flow, which are the ongoing civil war in Syria and conflicts and poverty in North Africa, are resolved.

güvenlik kuvvetlerinin güçlendirilmesinin, İtalya'ya gelenlerin sayısının azaltılmasına katkıda bulunabileceğini de belirtmek gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye-AB Mülteci Anlaşması'nın Doğu Akdeniz yolu üzerinden gelişleri neredeyse tamamen kestiği ifade edilebilir ve son gelişmeler, 2017 yılında Libya'dan Orta Akdeniz yolu ile göç edenler akışının 2016'ya kıyasla daha az olacağını göstermektedir. Ancak, Suriye'de sürmekte olan iç savaş ve çatışmaların yanı sıra Kuzey Afrika'daki yoksulluk gibi göç akımının temel nedenleri çözülmediği sürece, Avrupa'ya giden yolların engellenmesi uzun süre devam edebilecek sürdürülebilir bir politika olmayacaktır.

DEVELOPMENTS IN ECONOMIC INTEGRATION PROCESS OF SYRIAN REFUGEES IN TURKEY TÜRKİYE'DE SURİYELİ MÜLTECİLERİN İŞGÜCÜ AÇISINDAN EKONOMİK ENTEGRASYON SÜRECİ

*Zhengizkhan Zhanaltay**

The ongoing civil war in Syria has so far forced more than 13 million people to leave their homes looking for safe zones within the country and abroad. Among them, 8 million were relocated within the country, whereas 5.5 million search refuge abroad meaning that almost one-third of Syria's population had to flee from the country. The majority of them escaped to the neighboring countries like Turkey, Lebanon, Jordan, Egypt, and Iraq. With its open door policy, Turkey takes the lead having accepted 3.3 million Syrian refugees. Since 2011, the Turkish government has provided \$27.4 billion worth of humanitarian aid to cover the needs of Syrian refugees. By spending \$6 billion for humanitarian aid in 2016, Turkey became the second largest donor after the United States with \$6.3 billion, and is by far the most generous country as it shared 0.75% of its gross national income for humanitarian assistance.

The prolonged civil war and largely damaged cities have reduced chances of a large number of Syrians to return to their homes in the short-term perspective. Therefore, many of them try to adapt to their new lives in other countries, including those in Turkey. According to a survey conducted by the office of the United Nations High Commissioner for Refugees in April 2017, over 76% of Syrian refugees in Turkey do not want to return home in the near future. In fact, currently, 9 out of 10 Syrians already live outside the refugee camps spread all around the country trying to integrate into the host society economically and socially. Currently, Syrians in Turkey are provided with the temporary protection status so they have an access to health, edu-

Suriye'de devam eden iç savaş, bugüne kadar 13 milyondan fazla insanın evlerini terk ederek ülke içinde ve yurtdışında güvenli bölgelere zorunlu olarak göç etmelerine neden olmuştur. Bunların arasında 8 milyon kişi ülke içinde farklı bölgelere yerleşirken, 5.5 milyonu ise yurtdışına sığınmışlardır. Bu rakam Suriye nüfusunun neredeyse üçte birinin ülkeden kaçmak zorunda kaldığı anlamına gelmektedir. Çoğunluğu Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak gibi komşu ülkelere sığınmışlardır. Bu ülkeler arasında Türkiye, açık kapı politikasıyla 3.3 milyon Suriyeli mülteciyi kabul ederek başı çekmektedir. 2011 yılından bu yana Türk hükümeti, Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması adına 27.4 milyar dolarlık insani yardım sağlamıştır. 2016 yılında insani yardım için 6 milyar dolar harcayan Türkiye, 6.3 milyar dolar harcayan ABD'den sonra ikinci en büyük bağışçı ülke olmuş olup insani yardımın gayri safi milli gelirinin oranında ise %0.75'ini harcayarak açık ara dünya çapında en cömert ülke olmuştur.

Uzun süredir devam eden iç savaş ve büyük oranda hasar gören şehirler nedeniyle çok sayıda Suriyeli'nin kısa vadede evlerine dönme şansı azalmıştır. Bu nedenle birçoğu Türkiye'deki yeni yaşamlarına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi tarafından Nisan 2017'de yapılan bir ankete göre, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin %76'sı yakın gelecekte evlerine dönmeyi düşünmemektedir. Nitekim şu anda her 10 Suriyeliden 9'u ülke genelinde yayılan mülteci kamplarının dışında yaşamakta ve yerel topluma ekonomik ve sosyal açıdan entegre olmaya çalışmaktadır. Günümüz-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com

cation and legal assistance services through a provisional identity card.

One of the most important factors for the integration of refugees into the host society is obtaining employment. However, until January 2016, Syrian refugees under the temporary protection status were not allowed to obtain a work permit. In fact, initially the Turkish government did not expect the conflict would prolong for years and saw no need for any changes in the national labor legislation. Nevertheless, with the increasing escalation of violence in Syria and growing numbers of arrivals, the Turkish government started to change its attitude to the issue of the Syrian refugees' integration by creating some new legal and administrative tools. As a result of the policy shift towards the long-term planning and integration of Syrians, in 2013 Turkey renewed its asylum system with the more comprehensive new Law on Foreigners and International Protection. Furthermore, in order to improve the management of the migration flow and integration process, the Directorate General of Migration Management was established in 2015.

Under the new regulation, starting from January 2016, Syrian refugees who have the temporary protection status for at least 6 months could obtain a work permit. The application for a work permit is made by an individual or an employer through the e-government portal, which sends an online application form directly to the Ministry of Labor and Social Security. Among the provisions of the new regulation, there are some major points that should be brought to the attention. For instance, the number of Syrian refugees cannot exceed 10% of the total number of employees in a company and they cannot work outside of their registered area. In fact, this legislation tool limits the Syrian refugees' participation in the workforce. For instance, a huge gap between the designated quota number and the number of Syrians can be found in the city of Kilis in southern Turkey. There are 16,000 Turkish citizens employed in the business sector, and, given the

de Türkiye'deki Suriyeliler'e geçici koruma statüsü verilmektedir, böylece geçici kimlik kartı ile onlara sağlık, eğitim ve hukuk yardımı hizmetlerine erişme imkânı sağlanmaktadır.

Mültecilerin yerel topluma entegrasyonu için en önemli faktörlerden biri iş bulmaktır. Bununla birlikte, Ocak 2016'ya kadar geçici koruma statüsünde olan Suriyeli mültecilerin çalışma izni almalarına izin verilmemiştir. Başlangıçta Türk hükümeti, çatışmanın yıllarca uzayacağını tahmin edememesi nedeniyle ulusal iş mevzuatında herhangi bir değişiklik yapılmasına ihtiyaç duymamıştır. Lakin Suriye'deki şiddetin artması ve göç akınındaki ciddi artış Türk hükümetinin yeni yasal ve idari araçlar oluşturarak Suriyeli mültecilerin entegrasyonu konusundaki tutumunu değiştirmesine neden olmuştur. Uzun vadeli planlamanın ve Suriyeliler'in entegrasyonuna yönelik politika değişikliğinin sonucunda 2013 yılında Türkiye, daha kapsamlı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile iltica sistemini yenilemiştir. Ayrıca, göç akışını ve entegrasyon sürecini iyileştirmek için 2015 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Yeni düzenleme uyarınca, Ocak 2016'dan itibaren en az 6 ay süreyle geçici koruma statüsüne sahip olan Suriyeli mülteciler çalışma izni alabilmektedirler. Çalışma izni başvurusu, birey veya işveren tarafından e-devlet portalı aracılığıyla online başvuru formunu doğrudan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na gönderilerek yapılabilir. Yeni düzenlemenin hükümleri arasında dikkat edilmesi gereken önemli hususlar bulunmaktadır. Örneğin, Suriyeli mültecilerin sayısı şirket çalışanlarının toplam sayısının %10'unu aşamaz ve bu kişiler kayıtlı oldukları bölgenin dışında çalışamazlar. Bu hüküm Suriyeli mültecilerin işgücüne katılımını sınırlamaktadır. Örneğin, Türkiye'nin güneyinde bulunan Kilis şehrinde belirlenen kota sayısı ile Suriyeli sayısı arasında büyük bir boşluk görülmektedir. Kilis'in emek piyasasında toplam 16,000 kişi istihdam edilmekte olup %10 sınırlama kuralına göre sadece 1,600 Suriyeli'ye çalışma izni verilebilir. Hâlbuki Kilis şehrinde yaklaşık

10% limitation rule, only 1,600 Syrians could be granted a work permit. However, some 130,000 Syrians reside in Kilis meaning that merely 1% of them are allowed to obtain a work permit under the new regulation since they cannot work in other cities. Although allowing Syrians to obtain a work permit is a good news for many illegal workers, the labor force participation rate is quite low. In 2016, more than 13,000 Syrians obtained a work permit, while in 2017 the total number of refugees with work permits reached about 20,000, which means that only 0.6% of the total number of Syrians have a right to work officially in Turkey. This figure equals to only 5% of approximately 400,000 illegal Syrian workers in the Turkish labor market.

There are several factors that limit a rapid increase in the number of work permits obtained by Syrian refugees in Turkey. First, the majority of Syrians are concentrated in the textile, construction and manufacturing sectors where cheap labor force is required. However, according to the new rules, if they obtain a work permit their employers need to pay them at least the minimum wage. Second, they cannot work outside their registered area, which limits their job opportunities. This rule forces them to migrate to Turkey's big cities with the large labor market in order to avoid the Kilis situation. On this point, to provide flexible conditions for Syrian refugees, the Turkish government should remove the geographical limitation or establish differentiated limits, which will take into account the number of Syrian refugees, job opportunities and labor market capacity in certain areas. The cities that meet necessary conditions could be exempted from the geographical limitation. Such measures would also reduce the influx of Syrians to the country's big cities.

Regarding their contribution to the Turkish economy, an increasing number of Syrian entrepreneurs has had a positive effect on Turkey's exports to Syria. In the beginning of the civil war, Turkey's exports to Syria sharply fell from \$1.6 billion in 2011 to \$497 million

130,000 Suriyeli ikamet etmektedir ve yeni yönetmeliğe göre diğer şehirlerde çalışmadıkları için bunların sadece %1'inin çalışma izni almasına izin verilmektedir. Geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeliler'e çalışma izni almalarına izin verilmesi birçok kaçak çalışan işçi için iyi bir haber olsa da, resmi işgücüne katılma oranı oldukça düşüktür. 2016 yılında 13,000'den fazla Suriyeli çalışma izni alırken 2017'de çalışma iznine sahip olanların toplam sayısı yaklaşık 20,000'e ulaşmıştır. Bu da toplam Suriyeliler'in sadece %0.6'sının Türkiye'de resmen çalışmaya hakkı olduğu anlamına gelmektedir. Bu rakam emek piyasasında kaçak olarak çalışan yaklaşık 400,000 Suriyeli işçinin yalnızca %5'ine denk gelmektedir.

Bu konuda Türkiye'de Suriyeli mültecilerin elde ettikleri çalışma izinlerinin sayısının hızla artmasını engelleyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. İlk olarak, Suriyeliler'in çoğunluğu ucuz işgücüne ihtiyaç duyulan tekstil, inşaat ve imalat sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte, yeni kurallara göre, çalışma izni alması durumunda, işverenlerin onlara en azından asgari ücret seviyesinde ödeme yapması gerekmektedir. İkinci olarak, Suriyeliler çalışma izinlerinin kayıt edildiği bölgenin dışında çalışamazlar, bu da iş imkânlarını kısıtlamaktadır. Bu kural nedeniyle mülteciler, Kilis tarzı kısıtlayıcı durumlardan kaçınmak için emek piyasası geniş olan büyük şehirlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu noktada, Suriye'deki mültecilere esnek koşullar sağlanması için, Türk hükümeti coğrafi sınırlamada Suriyeli mültecilerin sayısını, iş olanaklarını ve belirli alanlarda emek piyasası kapasitesini göz önüne alarak farklı sınırlar belirleyebilir. Gerekli şartları sağlayan şehirler coğrafi sınırlamadan muaf tutulabilir. Bu şekilde Suriyeliler'in büyük şehirlere göç etmesinin de önüne geçilebilir.

Türk ekonomisine yaptıkları katkılara gelince, giderek artan Suriyeli girişimcilerin sayısı Türkiye'nin Suriye'ye olan ihracatında olumlu bir etki yapmıştır. İç savaşın başlangıcında Türkiye'nin Suriye'ye yaptığı ihracat 2011'de 1.6 milyar dolar iken

in 2012. However, starting in 2013 the export volume has started to increase surpassing the pre-war level in 2014 with \$1.8 billion, but then gradually declined to \$1.3 billion in 2016. The initial increase could be associated with the substantial rise in the number of companies established in Turkey jointly with Syrians. The annual number of joint Turkish-Syrian companies has grown 13 times jumping from 98 in 2011 to 1,294 in 2017. Overall, in the last 6 years, Syrian entrepreneurs opened 6,744 joint companies in Turkey. The 2016 reduction of exports could be linked to the decrease in the number of newly opened firms, especially large sized ones, comparing with the figures in 2013-2014.

In conclusion, it could be said that the majority of Syrian refugees would prefer to stay in Turkey for a long time even if the conditions for return are made available. Therefore, in order to adapt to their new lives, they need to be economically integrated into the host society. In this process, the Turkish government has taken the first steps by allowing them to obtain a work permit. However, there is still a need to reconsider the limitations in the labor legislation in order to create a suitable condition for Syrian workers to come out from shadows and work officially.

2012'de 497 milyon dolara düşmüştür. Ancak, 2013'ten itibaren ihracat hacmi artmaya başlayarak 2014 yılında 1.8 milyar dolarla savaş öncesi seviyenin üzerine çıkmış, ancak sonra kademeli olarak gerileyerek 2016'da 1.3 milyar dolara düşmüştür. İlk artışın sebepleri arasında Suriyelilerle birlikte Türkiye'de kurulan şirket sayısındaki önemli artış gösterilebilir. Ortak kurulan şirketlerin yıllık sayısı 2011'de 98 iken 2017'de 13 kat artarak 1,294'e yükselmiştir. Genel olarak, son 6 yılda Suriyeli girişimciler Türkiye'de 6,744 ortak şirket açmıştır. 2016'da ihracattaki düşüş, 2013-2014'teki rakamlarla karşılaştırıldığında yeni açılan firmaların, özellikle de büyük ölçekli firmaların sayısındaki azalma ile ilişkilendirilebilir.

Sonuç olarak, Suriyeli mültecilerin çoğunluğunun, geri dönüş koşullarının sağlanmasına rağmen uzun süre Türkiye'de kalmayı tercih edebileceği söylenebilir. Bu nedenle, yeni yaşamlarına uyum sağlamak için yerel topluma ekonomik açıdan entegre olmaları gerekmektedir. Bu süreçte Türk hükümeti, çalışma izni almalarına izin vererek bu doğrultuda ilk adımı atmıştır. Bununla birlikte, Suriyeli işçilerin yasadışı çalışmayı bırakıp resmi olarak çalışmaya başlamaları için uygun koşulların yaratılması adına iş yasasındaki sınırlamaların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

CURRENT TRENDS IN INTERNAL MIGRATION DYNAMICS IN RUSSIA RUSYA'DA İÇ GÖÇ DİNAMİKLERİNDEKİ GÜNCEL EĞİLİMLER

*Zhengizkhan Zhanaltay**

For a successful development of an economy, there is a need for vibrant labor mobility, which could secure the balance of labor supply and labor demand. In 2016, according to the Russian Federate State Statistics Service (FSSS), by attracting 12.2 million labor migrants, Russia became the second largest migrant receiving country after the United States (45 million labor migrants). Almost half of the migrants (around 6 million) are labor migrants coming to Russia mainly from the Commonwealth Independent States, particularly from Central Asia.

As for internal migration dynamics, there is a trend towards an increase in the number of people who have migrated inside Russia searching for better job opportunities and higher salaries. According to the FSSS, in 2016, over 1.2 million people migrated to another federal districts. The Central Federal District was the most popular destination for locals with 325,849 people arriving. The region has the highest net positive migration figure with 85,227 people. The North-West and Southern Federal Districts were the second and third top destinations with 184,728 and 184,612 labor migrants, respectively. On the other hand, Siberia, the North-Caucasus and Far Eastern Federal Districts were the least attracted regions for locals to relocate with 90,815, 64,182 and 56,553 people, respectively.

The direction of the internal labor migration flow indicates that people tend to move from the Eastern regions to the Western regions of the country. The outflow from the Far Eastern, North-Caucasus and Siberia Federal District is far greater than the inflow to these regions. For instance, in 2016,

Bir ülkenin ekonomisinin başarılı bir şekilde gelişebilmesi için, emek arzı ve emek talebinin dengesini sağlayabilen canlı bir emek hareketliliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Rusya'nın Federal Devlet İstatistik Servisi'nin (Rosstat) verilerine göre, 2016 yılında 12.2 milyon göçmen işçi çeken Rusya, Amerika Birleşik Devletleri'nden (45 milyon göçmen işçi) sonra ikinci en büyük göçmen kabul eden ülke olmuştur. Göçmenlerin neredeyse yarısını (yaklaşık 6 milyon) başta Bağımsız Devletler Topluluğu olmak üzere özellikle Orta Asya'dan gelen göçmen işçiler oluşturmaktadır.

İç göç dinamikleri açısından bakıldığında, Rusya'da daha iyi iş olanakları ve daha yüksek maaş beklentisinde olan işçilerin sayısında artış gözlenmiştir. Rosstat'ın verilerine göre, 2016 yılında 1.2 milyondan fazla kişi diğer federal bölgelere göç etmiştir. 325,849 kişinin göç ettiği Merkez Federal Bölgesi, yerli halk için en popüler bölge olmuştur. 85,227 kişi ile en yüksek pozitif net göç rakamı bu bölgeye aittir. Kuzey Batı ve Güney Federal Bölgeleri, sırasıyla 184,728 ve 184,612 işçi ile ikinci ve üçüncü en fazla göç alan bölgeler olmuşlardır. Öte yandan, Sibirya, Kuzey Kafkasya ve Uzak Doğu Federal Bölgeleri, sırasıyla 90,815, 64,182 ve 56,553 kişiyle en az işçi çeken bölgelerdir.

Yurt içinde işçilerin akışının yönü, ülkenin Doğu bölgelerinden Batı bölgelerine doğru eğilim içinde olduğunu göstermektedir. Uzakdoğu, Kuzey Kafkasya ve Sibirya Federal Bölgelerinden işçi çıkışı ise bu bölgelere olan işçi akışından çok daha fazladır. Örneğin, 2016 yılında negatif net göç açısından Kuzey Kafkasya 57,113 kişi ile ilk sırada yer alırken, bu rakam Sibirya için 47,422 kişi ve Uzak Doğu Federal Bölgesi

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. ccanaltay@hotmail.com

the North-Caucasus in terms of negative net migration takes the lead with 57,113 people, while this figure is 47,422 people for Siberia and 25,268 for the Far Eastern Federal District. Among eight federal districts except for top three performers, namely, the Central, North-West and Southern Federal Districts, the outflow of internal labor migrants is larger than the inflows.

The federal districts vary significantly in terms of unemployment rate, average salary and employment potential. In fact, the Central Federal District is a migrant attracting region not only for locals, but also for international migrants. The region attracts 45% of the international migrants arrived Russia, especially, Moscow. The region had the highest gross regional product (GRP) with 22.71 trillion rubles (\$383 billion) in 2015. In addition, the district has also the second highest average salary that amount to 46,043 rubles per month (\$775), which is 20% higher than the country average of 36,746 rubles per month (\$619), while the average salary in Moscow reaches 71,220 rubles per month (\$1200). The Central Federal District has the lowest unemployment rate and the highest employment potential among other districts. For instance, in 2016, the unemployment rate in the region totaled 3.5%, while for every 100-job announcement there was 60 registered unemployed who are relevant to the job announcement. As a result, the region has the highest net positive migration figure. Constant labor demand, higher salaries and low unemployment rate attract people to migrate to the Central Federal District.

On the other hand, the least attractive region for the domestic labor migrants is the North-Caucasus Federal District. In 2016, the region has the smallest GRP with 1.7 trillion rubles (\$28.7 billion), the lowest average salary with 22,960 rubles (\$386) and the highest unemployment rate with 11%. The average wage is twice and region's GRP is 13 times less than in the Central Federal District. In addition, the region has the lowest employment potential because for every 100-job

için 25,268 kişi olmuştur. Orta, Kuzey-Batı ve Güney Federal Bölgeleri hariç sekiz federal bölgede yurt içi göçmen işçilerin çıkışı, girişlerinden daha fazla olmuştur.

Federal bölgeler işsizlik oranı, ortalama maaş ve istihdam potansiyeli bakımından önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Aslında Merkez Federal Bölgesi, yalnızca yerli halk için değil, aynı zamanda uluslararası göçmenler için de çekici bir bölgedir. Bölge, Rusya'ya, özellikle de Moskova'ya gelen uluslararası göçmenlerin %45'ini çekmektedir. 2015 yılında bölgenin gayri safi bölge içi hasılası (GSBİH) 22.71 trilyon ruble (383 milyar dolar) ile en yüksek miktarına ulaşmıştır. Buna ek olarak bölge, aylık 46,043 ruble (775 dolar) ile ikinci en yüksek ortalama maaşa sahiptir ve bu rakam, 36,746 ruble (619 dolar) olan ülke genelindeki ortalama aylık maaştan %20 daha fazladır. Moskova'da ise ortalama aylık maaş 71,220 ruble (1200 dolar) seviyesindedir. Merkez Federal Bölgesi, diğer bölgeler arasında en düşük işsizlik oranına ve en yüksek istihdam potansiyeline sahiptir. Örneğin, 2016 yılında bölgedeki işsizlik oranı %3.5 olurken, her 100 iş ilanı için bu iş ilanına uygun 60 kayıtlı işsiz söz konusu olmuştur. Bu nedenle, bölge en yüksek pozitif net göç rakamına sahiptir. Süreklilik gösteren iş gücü talebi, yüksek maaşlar ve düşük işsizlik oranı, Merkez Federal Bölgesi'ne göçü çekici kılmaktadır.

Öte yandan, yerli göçmen işçiler için en az çekici bölge Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi'dir. 2016 yılında bölge, 1.7 trilyon ruble (28.7 milyar dolar) ile en düşük GSBİH, 22,960 ruble (386 dolar) ile en düşük ortalama maaş ve %11 ile en yüksek işsizlik oranına sahip olmuştur. Merkez Federal Bölgesi'ne kıyasla Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi'nde ortalama ücret iki kat ve bölgenin GSBİH'sı ise 13 kat daha azdır. Buna ek olarak, bölge en düşük istihdam potansiyeline sahiptir, çünkü her 100 iş ilanı için bu iş ilanına uygun 466 kayıtlı işsiz bulunmaktadır. Bir araya gelen tüm bu olumsuz faktörlerin, 2016 yılında en yüksek negatif net göç oranına neden olduğu belirtilmemiştir.

announcement there is 466-registered unemployed who are relevant to the job announcement. It could be mentioned that the combination of these negative factors reflects migration flow trends in the region, which has the highest negative net migration in 2016.

In terms of attracting migrants, the Far-East Federal District should be considered separately from the other districts. In fact, the geographical remoteness of the region supersedes its economic advantages. Although the region's GRP is relatively low compared to many other regions, namely, 3.54 trillion rubles (\$59.7 billion), the Far-East Federal District has the highest average salary totaled 46,113 rubles (\$777). Moreover, the region has a low unemployment rate (5.8%), which is less than many other regions. Furthermore, the Far-East Federal District has the second-best employment potential because for every 100-job announcement; there is 63-registered unemployed who are relevant to the job announcement. However, it seems that strong macroeconomic performance of the region fails to convince migrants to settle in the district. As a result, in 2016, the Far-East District attracted less people (five times less) than the Central Federal District.

However, recent initiative of the Russian Government attempts to change this situation. On May 2, 2016, the Russian authorities endorsed the Hectare in the Far East Program, which aimed to increase the migration flow to the Far-East Federal District. The program allows the Russian citizens to obtain a hectare of land free of charge with the condition that they develop it within five years by establishing an agricultural or a farming enterprise, hotel or a house, otherwise the land will be handed back to the Government. In total, 145 million hectares were allotted by the Government for distribution under this program. So far, 95,000 people has applied and more than 21,600 plots of land are registered for new users. However, the program is still at an early stage. Therefore, taking into account the fact that there is still poor

Göçmenleri çekme açısından, Uzakdoğu Federal Bölgesi diğer bölgelerden ayrı olarak ele alınmalıdır. Aslında, bölgenin coğrafi uzaklığı ekonomik avantajının önüne geçmektedir. 3.54 trilyon ruble (59.7 milyar dolar) olan bölgenin GSBİH'sı diğer bölgelere göre nispeten düşük olmakla birlikte, Uzakdoğu Federal Bölgesi toplam 46,113 rubleye (777 dolar) denk gelen en yüksek ortalama maaşa sahiptir. Ayrıca, bölgede diğer bölgelerden daha düşük bir işsizlik oranı (%5.8) söz konusudur. Bunun yanı sıra, Uzakdoğu Federal Bölgesi ikinci en iyi istihdam potansiyeline sahip bölgedir, çünkü her 100 iş ilanı için bu iş ilanına uygun 63 kayıtlı işsiz bulunmaktadır. Buna rağmen, bölgenin güçlü makroekonomik performansı, göçmenleri çekme konusunda yeterli görünmemektedir. Sonuç olarak, 2016 yılında Uzakdoğu Federal Bölgesi, Merkez Federal Bölgesi'nden beş kat daha az göçmen çekebilmiştir.

Bununla birlikte, Rus Hükümeti son girişimiyle bu durumu değiştirmeye çalışmaktadır. 2 Mayıs 2016 tarihinde Rus makamları, Uzak Doğu Federal Bölgesi'ne göç akışını artırmayı amaçlayan Uzak Doğu Hektarı Programı'nı onaylamıştır. Bu program, Rus vatandaşlarının tarımsal işletme, otel ya da iskan yoluyla beş yıl içinde araziye geliştirmeleri, aksi takdirde arazinin Hükümete geri verilmesi koşulu ile bir hektarlık ücretsiz arazi edinmelerine imkan tanımaktadır. Bu program kapsamında Hükümet tarafından toplam 145 milyon hektar arazi tahsis edilmiştir. Şimdiye kadar, program kapsamında 95,000 başvuru olmuş ve 21,600'den fazla arsa yeni kullanıcılar için kayıt altına alınmıştır. Ancak, program hâlâ ilk aşamadır. Bu nedenle, bölgedeki vatandaşlar arasında ücretsiz araziye olan talebin hâlâ zayıf olduğu dikkate alındığında, Rusya'nın orta vadede bu bölgede nüfus azalışı problemiyle karşı karşıya kalmaya devam edeceği görülmektedir.

Sonuç olarak, bölgelerdeki kötü sosyo-ekonomik koşullar ve düşük yaşam standartlarının yanı sıra profesyonel ye-

demand for free land among citizens in the region, Moscow will continue to face the depopulation of this region in the mid-term.

To sum up, poor social and economic conditions and low living standards in regions, as well as the inability to find a job matching with the professional skills, are the key factors for labor migrants to consider moving other districts. As a result, the Western regions of the country attracts the Russian citizens from all other regions by serving higher salaries and low unemployment rates, while the Eastern and Southern regions of the country are losing their economically active population.

teneklere uygun iş imkânlarının bulunmaması, göçmen işçilerin diğer bölgelere göç etmelerine yol açan temel faktörlerdir. Ülkenin Batı bölgeleri daha yüksek maaşlar ve düşük işsizlik oranları sayesinde diğer tüm bölgelerden Rus vatandaşlarını çekerken, Doğu ve Güney bölgeleri ekonomik olarak aktif olan nüfusu kaybetmektedirler.

**SECURITY ISSUES AND COOPERATION
IN MILITARY SECTOR**

GÜVENLİK VE ASKERİ ALANDA İŞBİRLİĞİ

THE SOVIET NUCLEAR LEGACY: URANIUM TAILINGS IN CENTRAL ASIA SOVYET NÜKLEER MİRASI: ORTA ASYA'DA URANYUM KALINTILARI

*Dauren Aben**

After the collapse of the Soviet Union, the newly independent states of Central Asia have confronted a number of unresolved issues related to the Soviet legacy of Weapon of Mass Destruction (WMD) development programs. One of the most serious problems that has public health, environmental and security risk dimensions is the presence across the region of former uranium production and storage facilities such as abandoned uranium mines, related uranium tailings and waste rock dumps. These sensitive unprotected sites contain highly hazardous radioactive and toxic wastes, which were byproducts of uranium mining and reprocessing. Over the years, the Soviet republics of Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan played an important role in the Soviet military-industrial complex hosting a large uranium industry that extracted local uranium and processed uranium transported from Eastern Europe. Uranium tailings that had emerged as a result of inadequate Soviet waste storage practices were not properly maintained in the 1990s and have become a source of grave concern for the Central Asian region and the international community. According to UN experts, uranium production residues in Central Asia amount to 800 million tons, while the International Atomic Energy Agency (IAEA) estimates that this quantity approaches one billion tons.

The majority of uranium waste sites are located close to the densely populated areas, and communities living near them are insufficiently aware of immediate and long-term health dangers. Humans and livestock are exposed to elevated background radiation and radionuclides, as well as toxic heavy metals such as lead, arsenic and cadmium,

Sovyetler Birliğinin çöküşünün ardından yeniden bağımsız olan Orta Asya ülkeleri, Sovyet mirası olarak kitle imha silahlarını geliştirme programlarının bazı çözülmemiş sorunlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Halk sağlığı, çevre ve güvenlikle ilgili risklere ilişkin en ciddi sorunlardan biri, terk edilmiş uranyum madenleri, uranyum kalıntıları ve maden atıkları gibi eski uranyum üretim ve depolama tesislerinin bölgede bulunmasıdır. Bu korunmasız alanlar, uranyum madenciliğinin ve yeniden işleme sürecinin yan ürünleri olan çok tehlikeli radyoaktif ve toksik atıklar içermektedirler. Yıllar boyunca Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan, Sovyetler Birliği içinde uranyum çıkaran ve Doğu Avrupa'dan taşınan uranyumu işleyen büyük bir uranyum endüstrisine ev sahipliği yaparak Sovyet askeri sanayi kompleksinde önemli bir rol oynamışlardır. Sovyetler döneminde yetersiz atık depolama uygulamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan uranyum kalıntıları, 1990'larda düzgün bir şekilde depolanmadığından Orta Asya bölgesi ve uluslararası toplum için büyük bir endişe kaynağı haline gelmiştir. BM uzmanlarına göre, Orta Asya'daki uranyum kalıntıları 800 milyon tondur. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (IAEA) ise bu miktarın 1 milyar tona yaklaştığını tahmin etmektedir.

Uranyum atık alanlarının çoğunluğu yoğun nüfuslu bölgelerin yakınında bulunmaktadır ve bu bölgelerde yaşayanlar bu konunun halk sağlığı üzerinde yol açabileceği acil ve uzun süreli tehlikelerin yeterince farkında değildir. Bu bölgelerde yaşayanlar bu tür radyoaktif atıklar arasından hurda metal toplayıp kirli topraklarda sığır otlatmakta, kirli suları kullanmakta ve sağlıksız süt ve et ürünleri tüketmektedirler.

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakistan. dauraben@gmail.com

as people collect scrap metal at such radioactive dumps, graze cattle on contaminated lands, use polluted water and eat unsafe local dairy products and meat. Although there are no cases of acute radiation sickness, regional health officials report that uranium and toxic wastes are the cause of high incidence of different cancer types and a rising number of other illnesses. The health effects also include higher rates of birth anomalies, miscarriages and stillbirths in the affected areas. In fact, negative health effects of uranium tailings are poorly studied, and more medical field monitoring and observation missions are necessary. At the same time, local residents should be educated about existing and potential risks through public awareness campaigns.

It is also important to note that uranium tailings are situated in the areas that are prone to natural disasters in the immediate vicinity of the Syr Darya, one of the region's major transboundary rivers, and its tributaries that supply water from upstream Tajikistan and Kyrgyzstan to downstream Uzbekistan and Kazakhstan. Earthquakes or floods near uranium tailings may result in landslides in areas along these rivers leading to contamination of water by radionuclides and toxic substances from radioactive waste dumps. This would be a major catastrophic event that would affect all the Central Asian countries damaging their population's health, environment and national economies. The Ferghana Valley, the agricultural center of the region shared by Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan, would be hit especially hard by environmental consequences of such an emergency situation.

Another factor that is often overlooked is a potential security threat posed by poorly guarded and unprotected radioactive waste storage sites. Radiological security threats in Central Asia stem from the fact that after the break up of the Soviet Union the regional states lost control over part of radiation sources used for industrial, medical, and research purposes. Such sources contain highly radioactive materials, including cesium-137, strontium-90, cobalt-60, and iridium-192. According to some reports, a certain amount of radioactive sources was buried in uranium

Dolayısıyla, bu bölge sakinleri ve çiftlik hayvanları, radyasyona ve radyonüklidlere, ayrıca kurşun, arsenik ve kadmiyum gibi toksik ağır metallerin yol açtığı risklere maruz kalmaktadırlar. Buralarda çalışan sağlık görevlileri, akut radyasyon vakalarına rastlanmamasına rağmen uranyum kalıntılarının ve toksik atıkların farklı kanser türlerinin ve diğer hastalıkların artmasına yol açtığını belirtmektedirler. Bu bölgelerde yaşanan sağlık sorunları arasında doğum anomalileri, düşükler ve yüksek ölü doğum oranları da yer almaktadır. Aslında, uranyum kalıntılarının halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri yeterli derecede incelenmemiştir ve bu konunun tıp alanında daha fazla izlenmesi ve araştırılması gerekmektedir. Aynı zamanda, bu konuda halkın bilinçlendirilmesini sağlayacak ve farkındalığını artıracak kampanyalar aracılığıyla halka mevcut ve potansiyel risklerle ilgili bilgi verilmelidir.

Ayrıca, bölgenin en büyük sınırı aşırı nehirlerinden biri olan Siri Derya'nın ve memba ülkelerden (Tacikistan ve Kırgızistan'dan) mansap ülkelere (Özbekistan ve Kazakistan'a) su tedarik eden Siri Derya'nın kollarının yakın çevresinde doğal afetlere yatkın alanlarda uranyum kalıntılarının bulunduğu da belirtmek gerekmektedir. Uranyum kalıntıları yakınlarında ortaya çıkan depremler ya da su baskınları, radyoaktif atıklardan kaynaklanan radyonüklidler ve toksik maddeler nedeniyle suyun kirlenmesine yol açmakta ve bu nehirler boyunca yer alan alanlarda heyelanlara neden olabilmektedir. Bu durum, bölge ülkelerde sağlık ve çevre sorunlarına yol açarak ülkelerin ulusal ekonomilerine zarar verebilir ve tüm Orta Asya ülkelerini etkileyen büyük bir felaket haline gelebilir. Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan tarafından kullanılan ve bölgenin tarım merkezi olan Fergana Vadisi, böyle bir durumun yol açabileceği çevresel sorunlardan sert biçimde etkilenebilir.

Sıklıkla göz ardı edilen bir başka faktör ise, yetersiz korunan veya korunamayan radyoaktif atık depolama alanlarının potansiyel bir güvenlik tehdidi oluşturmalarıdır. Orta Asya'daki radyolojik güvenlik tehditleri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bölge devletlerinin, endüstriyel, tıbbi ve araştırma amaçlı kullanılan radyasyon kay-

tailings and other radioactive dumps. If highly radioactive materials from these sites fall into wrong hands, they can be used to manufacture radiological dispersal devices, or the so-called "dirty bombs". That is one of the region's most serious security risks related to nuclear terrorism. Dirty bombs do not have enough power to inflict mass casualties or serious destruction. However, they can cause radioactive contamination of large territories, leading to public health risks, environmental degradation and lost economic opportunities.

Most uranium tailings located in the region are in a dire state and require significant remediation and rehabilitation activities. In late 1990s and 2000s, the Central Asian countries lacked financial, technical and regulatory resources, such as specialized equipment, infrastructure, practical regulations, trained and experienced personnel, to solve the issues associated with Soviet-era radioactive wastes. Sporadic measures taken at the national level and limited support from various countries and international donors were not sufficient. Regional efforts received a major boost after the International Forum on Radioactive Waste Management in Central Asia held in Geneva on June 29, 2009 that issued a joint declaration calling for cooperation in addressing the issue of uranium tailings and for urgent transition to concrete action plans. Between 2010 and 2012, as part of the \$8.4 million World Bank funded project, 150,000 cubic meters of waste were relocated from one of Kyrgyzstan's most accident-prone tailings in Mailuu-Suu and reburied in a safer location. A global recognition of the problem came with the adoption of the UN General Assembly resolution No. 68/218 on December 20, 2013. The document calls upon the international community to assist the Central Asian states in resolving the issue and emphasizes the importance of regional cooperation.

In June 2015, the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) established the "Environmental Remediation Account for Central Asia" at the request of the European Commission. This account is regarded as a vehicle to channel internation-

naklarının bir bölümünü kaybetmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu tür kaynaklar, sezyum-137, stronsiyum-90, kobalt-60 ve iridyum-192 gibi çeşitli radyoaktif maddeler içermektedirler. Bazı raporlara göre, uranyum kalıntıları ve diğer radyoaktif atıklarda belli miktarda radyoaktif kaynaklar bulunmaktadır. Bu bölgelerdeki radyoaktif maddeler, kötü amaçlı insanların ellerine geçmeleri halinde radyolojik dağıtım cihazları veya "kirli bombalar" üretmek için kullanılabilirler. Bu durum, bölgenin nükleer terörle ilgili en ciddi güvenlik risklerinden biridir. Kirli bombalar, kitlesel kayıplara yol açmak ya da ciddi hasar vermek için yeterli güce sahip değildir. Bununla birlikte, halk sağlığı risklerinin artmasına, çevre kirliliğine ve ekonomik fırsatlarda önemli kayıplara yol açarak geniş bölgelerde radyoaktif kirlenmeye neden olabilirler.

Bölgede bulunan çoğu uranyum kalıntıları çok ciddi riskler taşımaktadırlar ve önemli iyileştirme ve rehabilitasyon faaliyetleri gerektirmektedirler. 1990'ların sonlarında ve 2000'li yıllarda Orta Asya ülkeleri, Sovyet dönemi radyoaktif atıklarıyla ilgili sorunları çözmek için özel ekipman, altyapı, pratik düzenlemeler, eğitimli ve deneyimli personel gibi mali, teknik ve düzenleyici kaynaklardan yoksun kalmışlardır. Zaman zaman ulusal düzeyde alınan önlemler ve çeşitli ülkelere ve uluslararası örgütlerden sağlanan sınırlı destek de yetersiz olmuştur. 29 Haziran 2009'da Cenevre'de düzenlenen Orta Asya'da Radyoaktif Atık Yönetimi Üzerine Uluslararası Forum'da uranyum kalıntıları konusunun ele alınması ve somut eylem planlarına acilen geçilmesi için ortak bir bildiri yayınlanmasının ardından bölgesel çabalar büyük bir ivme kazanmıştır. 2010 ve 2012 yılları arasında Dünya Bankası tarafından finanse edilen 8.4 milyon dolarlık projenin bir parçası olarak Kırgızistan'ın Mailuu-Suu'daki kazalara en yakın atık alanlarının birinden 150,000 metreküp atık taşınmış ve daha güvenli bir yerde yeniden gömülmüştür. Sorunun küresel olarak tanınması, BM Genel Kurulu'nun 20 Aralık 2013'te 68/218 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Belgede uluslararası toplumun Orta Asya ülkelerine konunun

al efforts towards finding long-lasting solutions to the uranium legacy problem, and in 2016, the European Union contributed €16.5 million to make the fund operational. The money will be used to finance remediation of high-priority sites such as Mailuu-Suu and Min-Kush in Kyrgyzstan and Taboshar in Tajikistan. In January 2017, the EBRD signed relevant framework agreements with Kyrgyzstan and Tajikistan, and rehabilitation works in these countries are set to begin in 2017 in collaboration with the IAEA and Russia. A major challenge for international donors will be to ensure transparency of the remediation projects and improve accountability of the participating Kyrgyz and Tajik government institutions. As for the two remaining states, Uzbekistan cooperates with the IAEA to procure laboratory equipment, arrange training of staff and conduct onsite exercises, as well as explores ways to work with the EBRD, while Kazakhstan as the most advanced Central Asian economy is expected to address the issue on its own.

Nevertheless, cross-border cooperation between the Central Asian states is needed to promote effective and efficient remediation of uranium tailing sites in accordance with international safety standards and practices. In this regard, the parties can use the provisions of the Central Asian Nuclear Weapon Free Zone (CANWFZ) Treaty. The treaty preamble states that one of the CANFWZ purposes is "promoting cooperation in the environmental rehabilitation of territories affected by radioactive contamination", and Article 6 specifically deals with the Soviet nuclear legacy. Establishing a cooperative mechanism in the CANWFZ framework would enable its member states to pursue a more coordinated policy in such areas as safety and security of uranium tailings and radioactive waste disposal.

çözümünde yardımcı olmasına ve bölgesel işbirliğinin önemine vurgu yapılmıştır.

Haziran 2015'te Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Avrupa Komisyonu'nun talebi üzerine Orta Asya için Çevre Rehabilitasyon Hesabı açmıştır. Bu hesap, uranyum mirası sorununun uzun soluklu çözümüne yönelik uluslararası çabaları yönlendiren bir araç olarak görülmektedir ve 2016'da Avrupa Birliği, fonun faaliyete geçmesi için 16.5 milyon Avro bağışlamıştır. Bu maliyet, Kırgızistan'daki Mailuu-Suu ve Min-Kuş ve Tacikistan'daki Taboşar gibi birincil önceliğe sahip şehirlerin iyileştirilmesinin finansmanı için kullanılacaktır. Ocak 2017'de EBRD, Kırgızistan ve Tacikistan ile çerçeve anlaşmalar imzalamıştır. Bu ülkelerdeki rehabilitasyon çalışmalarının 2017'de IAEA ve Rusya ile işbirliği içinde başlaması planlanmaktadır. Uluslararası örgütler açısından en büyük güçlük, iyileştirme projelerinin şeffaflığının sağlanması ve projelere katılan Kırgızistan ve Tacikistan hükümetlerine bağlı kurumların hesap verebilirliğinin artırılması olacaktır. Diğer iki ülke dikkate alındığında ise, en gelişmiş Orta Asya ekonomisi olan Kazakistan'ın konuyu tek başına çözmesi beklenmektedir. Özbekistan ise laboratuvar ekipmanı tedarik etmek, personel eğitimi düzenlemek ve yerinde çalışmalar yapmak ve EBRD ile birlikte çalışma imkânlarını araştırmak için IAEA ile işbirliği yapmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası güvenlik standartlarına ve uygulamalarına uygun olarak uranyum kalıntılarının bulunduğu alanlarda etkin ve verimli bir şekilde iyileştirme yapılabilmesi için Orta Asya ülkeleri arasında sınır ötesi işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda taraflar, Orta Asya Nükleer Silahlardan Arındırılmış Bölge Antlaşması (CANWFZ) hükümlerini uygulayabilirler. Antlaşma'nın önsözünde, CANFWZ amaçlarından birinin "radyoaktif kirlenmeden etkilenen bölgelerin çevresel iyileştirilmesinde işbirliğini teşvik etmek" olduğu belirtilmektedir. 6. madde ise özel olarak Sovyet nükleer mirasına değinmektedir. CANWFZ çerçevesinde işbirliği mekanizmasının kurulması, uranyum kalıntılarının emniyeti ve güvenliği ile radyoaktif atıkların yok edilmesi gibi alanlarda üye ülkelerin daha koordineli bir politika izlemelerini sağlayacaktır.

UNDERSTANDING KAZAKHSTAN'S COMMITMENT TO PROMOTING THE GLOBAL NON-PROLIFERATION REGIME KAZAKİSTAN'IN KÜRESEL NÜKLEER SİLAHSIZLANMA REJİMİNİN TEŞVİKİ KONUSUNDAKİ KARARLILIĞINI ANLAMAK

*Abulkhairkhan Zhunisbek**

At present, the nuclear non-proliferation regime includes five major international tools: the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) signed in 1968; the International Atomic Energy Agency's (IAEA) safeguards system; nuclear export guidelines and associated national controls; nuclear testing prohibition such as the Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT), which emerged in 1996 but is still to enter into force; and the regional agreements on nuclear-weapon-free zones (NWFZ). The main purpose of the NPT, this landmark international treaty, and other elements of the non-proliferation regime is to limit the status of nuclear weapon states to China, France, USSR/Russia, the United Kingdom and the United States.

Since gaining its independence, Kazakhstan joined all the main non-proliferation treaties – the NPT (1993) as a non-nuclear weapon state (NNWS) and the CTBT (1996), signed the IAEA safeguards agreement (1994) and adopted its additional protocol (2004). The accession of Kazakhstan to these treaties has had an ultimate importance in a strengthened nuclear custodial system. After the collapse of the Soviet Union, Kazakhstan inherited the fourth largest nuclear arsenal and housed on its territory a number of facilities and materials integral to the Soviet nuclear program. This legacy raised serious concerns of the international community, namely two: 1) the possibility of an increase in the number of nuclear weapon states (if Kazakhstan would have decided to join the “nuclear club”) that could have set a damaging precedent for the regime; and 2) the spread of nuclear materials, technology and know-how – accidentally, through theft, or due to poor security and safety. Therefore, when in

Nükleer silahların yayılmasını önleme rejimi, hâlihazırda beş büyük uluslararası mekanizma içermektedir: 1968 yılında imzalanan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (NPT); Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın (IAEA) güvenlik sistemi; nükleer ihracat yönergeleri ve bunlarla ilişkili ulusal kontroller; 1996 yılında kabul edilen fakat halen yürürlüğe girmesi beklenen Kapsamlı Nükleer Deneme Yasağı Antlaşması (CTBT) gibi nükleer deneme yasağı; ve nükleer silahlardan arındırılmış bölgeler (NWFZ) ile ilgili bölgesel antlaşmalar. NPT uluslararası antlaşması, nükleer silahsızlanma alanında yapıtaşı antlaşmalardan birisi olup temel amacı ülkelerin nükleer silah sahibi devletler statüsünü Çin, Fransa, SSCB/Rusya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlamaktır.

Bağımsızlığını kazanmasından bu yana Kazakistan, nükleer silah sahibi olmayan devlet olarak NPT (1993) ve CTBT (1996) gibi tüm ana nükleer silahsızlanma antlaşmalarına katılmış olup, IAEA güvenlik önlemleri antlaşmasını imzalamış (1994) ve ek protokolü kabul etmiştir (2004). Kazakistan'ın bu antlaşmalara katılımı, güçlendirilmiş nükleer koruma sisteminde büyük bir önem taşımaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Kazakistan, dünyanın en büyük dördüncü nükleer cephaneliğinin mirasçısı olmuş ve topraklarında Sovyet nükleer programının ayrılmaz bir parçası olan çeşitli tesisleri ve malzemeleri barındırmıştır. Bu miras, uluslararası topluluk için büyük bir endişe kaynağı olmuştur. 1) Eğer Kazakistan “nükleer kulübe” katılmaya karar vermiş olsaydı, bu, rejim için tehdit teşkil eden nükleer silah sahibi devletlerin sayısını artırabilirdi 2) nükleer malzemeler,

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. abuzhunisbek@yahoo.com

1993 the Parliament of Kazakhstan approved joining the NPT as a NNWS, and subsequently in 1996 all nuclear weapons deployed on Kazakhstan's territory were relocated to Russia, it has eased concerns of many external observers. The signing of the relevant agreements between Kazakhstan and the IAEA in July 1994 was also extremely important, placing all the abovementioned facilities and materials under safeguards.

It has been suggested that Kazakhstan's decision to disarm was based on a series of factors, namely a combination of international pressure, a desire to integrate into the international community, and assured Western assistance with dismantling its nuclear weapons and facilities. In other words, the retention of the Soviet nuclear legacy would have resulted in sanctions and isolation, whereas giving them up meant international recognition, respectability, investment and security. Perhaps more importantly, Kazakhstan took a path of disarmament because people of Kazakhstan had become allergic to nuclear weapons. This was based on the negative perception of the Semipalatinsk Nuclear Test Site that had caused immense harm to the Kazakhstani people. The USSR used an area of 18,000 square km there as its primary venue for nuclear testing. Between 1949, and the cessation of atomic testing in 1989, 456 explosions were conducted at the test site. The lives and health of approximately 1.6 million people fell victim to the Soviet nuclear program.

Kazakhstan's contribution to the strengthening of the nuclear non-proliferation regime did not end in the early to mid-1990s when it joined the existing international treaties and agreements. In fact, Kazakhstan has continued, throughout the 2000s, to view non-proliferation and disarmament as a cornerstone of its foreign policy. In this regard, Kazakhstan has proposed and promoted several initiatives. One of the most significant efforts was the establishment of the Central Asian Nuclear-Weapon-Free Zone (CANWFZ) with other regional states, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan and Uzbekistan, in 2006. This is the first NWFZ located entirely in the northern hemisphere. The terms of the CANWFZ

teknoloji ve teknik bilgi; kazayla, hırsızlık yoluyla veya zayıf güvenlik nedeniyle yayılabilir. Bu nedenle, 1993 yılında Kazakistan Parlamentosu nükleer silah sahibi olmayan devlet olarak NPT'ye katılmayı onaylamıştır. Daha sonra, 1996'da Kazakistan topraklarında bulunan tüm nükleer silahlar Rusya'ya taşındıktan sonra, birçok dış gözlemcinin endişeleri hafiflemiştir. Temmuz 1994'te Kazakistan ile IAEA arasında ilgili antlaşmaların imzalanması da son derece önemli olup, yukarıda belirtilen tüm tesis ve malzemeleri koruma altına almıştır.

Kazakistan'ın silahsızlanma kararında bir dizi faktör etkili olmuştur. Bunların arasında uluslararası baskı, ülkeyi uluslararası topluma entegre etme isteği ve nükleer silah ve tesislerin sökülmesinde Batı'nın yardım sağlama desteğini gösterebiliriz. Başka bir deyişle, Sovyet nükleer mirasının korunması yaptırımlara ve tecride neden olabilirdi, onlardan vazgeçmek ise uluslararası tanınma, saygınlık, yatırım ve güvenlik demektir. Kazakistan'ın silahsızlanma yolunda ilerlemesi, ülke halkının nükleer silahlara karşı negatif görüşüne bağlı olarak Kazakistan halkına büyük zarar veren Semipalatinsk Nükleer Test Alanının olumsuz algısına da dayanmaktadır. SSCB, nükleer denemeler için birincil mekân olarak 18,000 kilometrekarelik bir alan kullanmıştır. 1949 yılı ile, atomik denemelerin sona erdiği 1989 yılı arasında söz konusu test sahasında toplam 456 nükleer deneme yapılmıştır. Yaklaşık 1,6 milyon insanın hayatı ve sağlığı Sovyet nükleer programına kurban gitmiştir.

Kazakistan'ın nükleer silahların yayılmasını önleme rejimini güçlendirmeye katkısı, mevcut uluslararası antlaşmalara ve mutabakatlara katıldığı 1990'ların başında ve ortalarında sona ermemiştir. Nitekim Kazakistan, 2000'li yıllar da nükleer silahların yayılmasını önlemeyi ve silahsızlanmayı dış politikanın temeli olarak görmeye devam etmiştir. Bu bağlamda, Kazakistan, çeşitli girişimler önermiş ve kimi girişimleri teşvik etmiştir. En önemli çabalardan biri, 2006 yılında diğer bölgesel devletler ile Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan ile Orta Asya Nükleer Silahlardan Arındırılmış Bölge'nin (CANWFZ) kurulması olmuş-

prohibit the production, testing or possession of any nuclear explosive devices, as well as receiving or providing any assistance in nuclear weaponization. Among other things, the CANWFZ serves as a powerful counterexample to the Iranian and North Korean nuclear brinkmanship. Another important initiative put forward by Kazakhstan was an offer to host the first IAEA Low Enriched Uranium Bank on its territory. Kazakhstani President Nazarbayev announced this idea during a joint press conference in Astana with Iranian President Mahmoud Ahmadinejad in 2009. The IAEA Board of Governors approved this initiative, and on August 28, 2017, the fuel bank was opened at the Ulba Metallurgical Plant. The thinking behind this proposal is that countries could buy nuclear fuel from the IAEA bank if they cannot procure it at the international market, and therefore it would create incentives to refrain from building facilities capable of producing nuclear fuel, thereby minimizing the spread of sensitive nuclear technologies. In addition to the fuel bank, Kazakhstan has focused its efforts on implementing one of the main CTBT's goals, i.e. to ensure no nuclear explosion goes undetected. Of particular importance is the presence of five monitoring stations in Kazakhstan certified and integrated into the CTBT International Monitoring System (IMS). The IMS correctly detected and assessed all nuclear tests carried out by North Korea in 2006, 2009, 2013, 2016 and 2017. These initiatives put forward by Kazakhstan illustrate that the country has played, and continues to play, a largely positive role in the nuclear non-proliferation regime.

In addition to those factors that has already been mentioned, there is at least one more explanation why Kazakhstan is still active in global nuclear non-proliferation and has made pursuing it as a major foreign policy objective. In 2009, Kazakhstan became the world's largest producer and exporter of natural uranium and hence strived to build a niche for itself in the growing nuclear energy market. At present, the government of Kazakhstan not only plans to further increase uranium production and exports but also aims to produce value added nuclear fuel

tur. Bu bölge, tamamen kuzey yarımkürede bulunan ilk NWFZ'dir. CANWFZ şartları altında, herhangi bir nükleer patlayıcı cihazın üretimi, test edilmesi veya bulundurulmasının yanı sıra nükleer silahlandırma konusunda herhangi bir yardım almak veya vermek yasaktır. Öte yandan, CANWFZ, İran'ın ve Kuzey Kore'nin gerilim tırmandırma politikalarına güçlü bir karşı örnek olarak hizmet etmektedir. Kazakistan tarafından öne çıkarılan bir başka önemli girişim, ülke topraklarında ilk IAEA'nın Düşük Düzeyde Zenginleştirilmiş Uranyum Bankası'nı kurma teklifidir. Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev, 2009 yılında Astana'da İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad ile düzenlenen ortak bir basın toplantısında bu fikri açıklamıştır. IAEA Yönetim Kurulu bu girişimi onaylamış olup, 28 Ağustos 2017'de Ulba Metalürji Fabrikasında uranyum bankası açılmıştır. Bu öneriye göre, ülkelerin uluslararası piyasadan nükleer yakıt alma imkânı yoksa ihtiyaç olması durumunda IAEA bankasından alabileceklerdir. Dolayısıyla, bu durum, nükleer yakıt üretecek tesislerin kurulmasını önlemek ve böylece hassas nükleer teknolojilerin yayılmasını en aza indirmek için teşvikler yaratacaktır. Kazakistan, nükleer yakıt bankasına ek olarak, CTBT'nin ana hedeflerinden birinin uygulanmasına, yani tüm nükleer patlamaların tespit edilmesine yönelik çabalarını yoğunlaştırmıştır. Kazakistan'da CTBT Uluslararası İzleme Sistemine (IMS) sertifikalı ve entegre edilmiş beş izleme istasyonunun bulunması özellikle önemlidir. IMS, 2006, 2009, 2013, 2016 ve 2017 yıllarında Kuzey Kore tarafından gerçekleştirilen tüm nükleer testleri doğru bir şekilde tespit etmiş ve değerlendirmiştir. Kazakistan tarafından öne çıkarılan bu girişimler, ülkenin nükleer silahların yayılmasını önleme rejiminde büyük ölçüde olumlu bir rol oynadığını ve oynamaya devam ettiğini göstermektedir.

Daha önce bahsedilen faktörlere ek olarak, Kazakistan'ın neden küresel nükleer silahların yayılmasını önleme konusunda hala aktif olduğu ve bunu dış politikasının büyük bir hedefi olarak belirlediğine dair bir neden daha bulunmaktadır. 2009 yılında Kazakistan, dünyanın en büyük doğal uranyum üreticisi ve ihracatçısı ol-

rather than just uranium. A recent report by the IAEA shows that despite the Fukushima disaster in Japan in 2011 and safety concerns about nuclear energy use, there are 60 nuclear power reactors being built in 15 countries, while 30-35 new reactors are expected to be connected to the grid every year by 2025. This high rate was last seen in 1984 when 33 new reactors were connected to the grid. Moreover, within the next five years, a deficit of uranium ore is expected due to the increasing demand from such countries as China, India, South Korea and Russia. Hence, Kazakhstan has a vested interest in the further growth of worldwide demand for nuclear materials.

To sum up, the factors that drove Kazakhstan's approaches to nuclear non-proliferation and disarmament are linked to historical, economic and political considerations. The country seeks to position itself as a responsible and reliable supplier of nuclear products. Kazakhstan has an ambitious foreign policy and aims to become a key player in the global nuclear order. The country's non-proliferation record to date suggests that in the future, Kazakhstan is likely to continue its policy in support of nuclear non-proliferation.

muş, ve büyüyen nükleer enerji pazarında kendisi için bir alan yaratmaya çalışmıştır. Şu anda Kazakistan hükümeti, uranyum üretimini ve ihracatını daha da artırmayı planlamakla kalmayıp, sadece uranyum değil aynı zamanda katma değerli nükleer yakıt üretmeyi de hedeflemektedir. IAEA tarafından yayımlanan son rapora göre, 2011'de Japonya'daki Fukuşima felaketi ve nükleer enerji kullanımı ile ilgili güvenlik endişelerine rağmen, 15 ülkede 60 nükleer güç reaktörü inşa edilmekte ve 2025 yılına kadar yılda 30-35 yeni reaktörün şebekeye bağlanması beklenmektedir. Bu yüksek oran, son olarak, şebekeye 33 yeni reaktörün bağlandığı 1984 yılında görülmüştür. Ayrıca önümüzdeki beş yıl içerisinde, Çin, Hindistan, Güney Kore ve Rusya gibi ülkelerden gelen artan talebe bağlı olarak uranyum madeni açığı beklenmektedir. Bu nedenle, Dünya çapında nükleer malzemelere olan talebin daha da artması Kazakistan için yararlı olacaktır.

Sonuç olarak, Kazakistan'ın nükleer silahların yayılmasını önleme ve silahsızlanma yaklaşımlarını yönlendiren faktörler, tarihi, ekonomik ve politik hususlarla bağlantılıdır. Ülke, kendisini nükleer ürünlerin sorumlu ve güvenilir bir tedarikçisi konumuna getirmeye çalışmaktadır. Kazakistan, iddialı bir dış politika stratejisine sahiptir ve küresel nükleer düzende önemli bir aktör olmayı hedeflemektedir. Kazakistan'ın bugüne kadar silahsızlanma konusunda elde ettiği başarılar, ülkenin gelecekte nükleer silahların yayılmasını önleme politikasını sürdürebileceğini göstermektedir.

KAZAKHSTAN AND NATO'S PARTNERSHIP FOR PEACE PROGRAM KAZAKİSTAN VE NATO'NUN BARIŞ İÇİN ORTAKLIK PROGRAMI

*Dauren Aben**

Kazakhstan has been engaged in bilateral relations with the North Atlantic Treaty Organization (NATO) since 1992, when the country joined the North Atlantic Cooperation Council (NACC) established by the alliance in December 1991 as a forum to discuss and coordinate security issues with its new partners. Kazakhstan's practical security cooperation with NATO officially started in May 1994, when it signed a framework document of the Partnership for Peace (PfP) program launched in January 1994 to allow developing interaction between NATO and non-member states in the Euro-Atlantic area. The Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC), which replaced the NACC in 1997, is a main platform for the NATO-Kazakhstan security dialogue providing the overall political framework for cooperation within the PfP program, while at the national level cooperation is maintained via one of the embassies of the NATO member states serving as a contact point.

According to James Appathurai, NATO Secretary General's Special Representative for the Caucasus and Central Asia, Kazakhstan is the alliance's most active partner in the region. A major mechanism for implementing mutual cooperation is the individual partnership action plan (IPAP), which has been jointly developed and agreed on a two-year basis starting in 2006. Through the IPAP, the alliance is able to tailor its assistance to Kazakhstan's specific interests and priority needs focusing on activities that contribute best to the improvement and strengthening of the country's defense and security sector. Since 1995, as part of the PfP, Kazakhstan has participated in a number of the program activities, including defense reform, military-to-military cooperation, civil-military relations, civil emergency planning

Kazakistan ve NATO arasındaki ikili ilişkiler NATO'nun 1991 yılının Aralık ayında yeni ortaklarla güvenlik konularını görüşmek ve koordine etmek için kurduğu Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne (NACC) Kazakistan'ın 1992 yılında katılması ile başlamıştır. Kazakistan'ın NATO ile pratik düzlemde güvenlik işbirliği 1994 yılı Mayıs ayında Avrupa-Atlantik bölgesinde NATO üyesi ve NATO'ya üye olmayan devletler arasında etkileşimin gelişmesini sağlamak için Ocak 1994'te başlatılan Barış İçin Ortaklık (BİO) programının çerçeve belgesinin imzalanması ile resmen başlamıştır. Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (EAPC), NATO-Kazakistan arasındaki güvenlik diyalogu ve BİO programı kapsamında politik işbirliği çerçevesinin ana platformu olup 1997 yılında NACC'in yerini almıştır. Bölgesel ve ulusal seviyelerde ise işbirliği sırasıyla Taşkent'te bulunan Orta Asya'daki NATO İrtibat Bürosu aracılığıyla ve iletişimin aracıları olarak hizmet veren NATO üye devletleri büyükelçilerinden birisiyle sağlanmaktadır.

NATO Genel Sekreteri'nin Kafkasya ve Orta Asya Özel Temsilcisi James Appathurai'ye göre, Kazakistan, bölgedeki ittifakın en aktif ortağıdır. Karşılıklı işbirliğinin uygulanması için önemli bir mekanizmalardan biri 2006'da ortaklaşa geliştirilen iki yıllık Bireysel Ortaklık Eylem Planı'dır (IPAP). IPAP aracılığıyla ittifak, Kazakistan'a sağladığı yardımlarda ülkenin spesifik ihtiyaçlarına ve önceliklerine göre destek vermektedir. Bu sayede ülkenin savunma ve güvenlik sektörlerine de katkıda bulunmaktadır. 1995 yılından bu yana Kazakistan, BİO kapsamında savunma reformu, askeri kurumlar arasındaki işbirliği, sivil-asker ilişkileri, sivil acil durum planlaması ve afet-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakistan. dauraben@gmail.com

and disaster response, education, training, and scientific cooperation.

Under the defense and security sector reform, NATO provided considerable expertise that Kazakhstan has used to lay the conceptual framework for the institutional reform process within its Ministry of Defense and Armed Forces, including through the participation in the Partnership Action Plan on Defense Institution Building initiative that aids in setting effective judicial oversight and appropriate command arrangements for relevant institutions. Since 2002, Kazakhstan has participated in the PfP Planning and Review Process (PARP) to attain and improve interoperability between its armed forces and military units of the NATO member states, with a current emphasis on the Air-Mobile Forces. In this regard, the important and advanced direction of cooperation is ongoing joint work with NATO on further developing Kazakhstan's peacekeeping potential, as Astana regards conducting basic peacekeeping and humanitarian operations within a multinational framework as a tool that would help the country's military and security forces to gain practical experience of contemporary warfare under real-life conditions.

The early example of this interaction was the participation of Kazakhstan's national peacekeepers as part of the Central Asian Battalion in a series of U.S. and NATO sponsored annual military exercises conducted under the PfP program from 1997 to 2000. In January 2000, President Nursultan Nazarbayev issued an edict creating a separate Kazakh Peacekeeping Battalion (Kazbat) composed of contracted military servicemen. The Ministry of Defense considered a possibility of deploying the Kazakh peacekeepers in Afghanistan in 2002, but no political decision was eventually made, mainly due to strong domestic opposition. It is worth noting that Kazakhstan still assisted NATO with its operation in Afghanistan by providing over-flight rights and allowing the use of its territory for the transit of troops and supplies. The Kazbat's first peacekeeping experience was the deployment in Iraq as part of the U.S.-led multinational stabilization force from 2003 to 2008. Nine peacekeeping contingents total-

ere müdahale, eğitim, öğretim ve bilimsel işbirliği gibi bir dizi program etkinliğine katılmıştır.

Savunma ve güvenlik sektörü reformu kapsamında NATO, Kazakistan'a, Savunma ve Silahlı Kuvvetler Bakanlığı'nın kurumsal reform sürecinde önemli düzeyde tecrübe aktarımında bulunmuştur. Bunların arasında, ilgili kurumlar için etkili adli gözetimin ve uygun komuta düzenlemelerinin oluşturulmasına yardımcı olan Savunma Kurumlarını Güçlendirme İnisiyatifi Ortaklık Eylem Planı'na katılımı da yer almaktadır. Kazakistan, 2002 yılından bu yana, silahlı kuvvetleri ile NATO üye devletlerinin askeri birimleri arasında karşılıklı çalışabilirliği sağlamak ve geliştirmek için Hava İndirme Kuvvetleri'nin güncelliğine vurgu yapılarak BİO Planlama ve Değerlendirme Sürecine (PARP) katılmıştır. Bu bağlamda, Kazakistan'ın barışı koruma potansiyelinin daha da geliştirilmesine yönelik NATO ile ortak çalışmalar, işbirliğinin önemli ve ilerlemiş alanlarından birisidir. Çünkü Astana, barış gücü ve insani yardım faaliyetlerinin çok uluslu bir çerçevede gerçekleştirilmesini, ülkenin askeri ve güvenlik güçlerinin gerçek yaşam koşullarında çağdaş savaş konusunda pratik deneyim kazanmalarını sağlayacak bir araç olarak görmektedir.

1997-2000 yılları arasında BİO programı kapsamında ABD ve NATO sponsorluğunda yürütülen bir dizi yıllık askeri tatbikatlarda Kazakistan ulusal barış güçlerinin Orta Asya Taburu'nun bir parçası olarak katılımı bu etkileşimin ilk örneği sayılabilir. Ocak 2000'de, Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, sözleşmeli askeri görevlilerden oluşan ayrı bir Kazakistan Barış Taburu'nun (Kazbat) oluşturulmasına ilişkin bir karar yayınlamıştır. Savunma Bakanlığı, 2002 yılında Kazakistan barış güçlerini Afganistan'da konuşlandırmayı düşünmüştür, ancak güçlü iç muhalefet nedeniyle herhangi bir siyasi karar alınmamıştır. Kazakistan'ın, üst geçiş uçuş haklarını sağlayarak ve ülke topraklarının askeri birliklerin ve malzemelerin transit geçmesi için kullanılmasına izin vererek Afganistan'daki operasyon konusunda NATO'ya halen yardım ettiğini belirtmek gerekmektedir. Kazbat'ın ilk ba-

ing 290 military engineers and medical personnel were rotated over five years, contributing to the post-war reconstruction of Iraq.

In the following years, Kazakhstan continued to develop its national peacekeeping potential, mainly in the framework of PARP, through participation in military exercises and experience sharing in the planning, implementation and maintenance of peacekeeping operations. Starting in 2003, Kazakhstan partnered with the United Kingdom, the United States and other interested countries in conducting Steppe Eagle, an annual joint training exercise aimed to strengthen peacekeeping and peace support capabilities. In October 2007, the 38th Separate Air Assault Brigade was renamed the Kazakh Peacekeeping Brigade (Kazbrig), and the Kazbat became part of the Kazbrig. Currently, the Kazbrig is part of Kazakhstan's Airmobile Forces and consists of three battalions. The Kazbat-1 is designated to participate in UN peacekeeping missions, while the Kazbat-2 is intended to be used in peacekeeping operations under the aegis of the Collective Security Treaty Organization, and the Kazbat-3 is considered the Kazbrig's backup unit. The Kazbat-1, which has 550 servicemen, passed the NATO certification that confirmed the battalion's ability to operate in a multinational peacekeeping environment under a UN Security Council mandate, including in NATO-led peace support operations.

In July 2008, under the Kazakhstan-NATO cooperation plan, the first PFP training center in Central Asia called KAZCENT was opened at the Military Institute of Ground Forces in Almaty, and was accredited by NATO as a Partnership Training and Education Center in December 2010. The center's main objective is to train the relevant military personnel, including from the NATO member and partner states, designated to participate in peacekeeping operations. Its curriculum includes courses on English military terminology in multinational operations, NATO administrative and staff procedures, military-civilian interaction, as well as a course on the history, economy, and culture of Central Asia and Afghanistan.

rışı koruma deneyimi, 2003 yılından 2008 yılına kadar ABD liderliğindeki çok uluslu istikrar gücünün bir parçası olarak Irak'ta konuşlanması olmuştur. Toplam 290 askeri mühendis ve sağlık personeli olmak üzere 9 barışı koruma birliği, beş yıl boyunca savaş sonrası Irak'ın yeniden yapılanmasına katkıda bulunmuştur.

Sonraki yıllarda Kazakistan, özellikle PARP çerçevesinde barış gücü operasyonlarının planlanması, uygulanması ve sürdürülmesinde deneyim paylaşımı ve askeri tatbikatlara katılım yoluyla ulusal barışı koruma potansiyelini geliştirmeye devam etmiştir. 2003'ten bu yana barışı koruma ve destekleme amacıyla her yıl düzenli olarak yapılan Bozkır Kartalı tatbikatını yürütme konusunda Kazakistan, İngiltere, ABD ve diğer ilgili ülkelerle ortaklık kurmuştur. Ekim 2007'de 38. Ayı Hava Saldırı Tugayı, Kazak Barış Gücü Tugayı (Kazbrig) olarak değiştirilmiş ve Kazbat, Kazbrig'in bir parçası haline gelmiştir. Şu anda Kazbrig, Kazakistan'ın Hava İndirme Kuvvetleri'nin bir parçası olup, üç taburdan oluşmaktadır. Kazbat-1, BM barış misyonlarına katılmak üzere belirlenirken, Kazbat-2, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü himayesinde barışı koruma operasyonlarında kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Kazbat-3 ise, Kazbrig'in yedek birimi olarak değerlendirilmektedir. 550 askere sahip Kazbat-1, taburun NATO liderliğindeki barış destek operasyonları dâhil olmak üzere BM Güvenlik Konseyi yetkisi altında çok uluslu barışı koruma ortamında faaliyet gösterebileceğini doğrulayan NATO sertifikasını almıştır.

Temmuz 2008'de Kazakistan-NATO işbirliği planı kapsamında Orta Asya bölgesinde Kazakistan Merkezi (KAZCENT) adlı ilk BİO eğitim merkezi Almatı'daki Kara Kuvvetleri Askeri Enstitüsü'nde açılmış ve Aralık 2010'da NATO tarafından Ortaklık Eğitim ve Öğretim Merkezi olarak akredite edilmiştir. Merkezin asıl amacı, NATO'ya üye ve ortak devletlerden askeri birimler dâhil olmak üzere barış gücü operasyonlarına katılmak için uygun askeri personeli eğitmektir. Müfredatı, çok uluslu operasyonlarda İngiliz askeri terminolojisi, NATO idari ve personel işlemleri, askeri-sivil etki-

One of the cooperative areas of the NATO-Kazakhstan relations is the fight against international terrorism. As part of the Partnership Action Plan on Terrorism, Kazakhstan shares relevant information and analysis with NATO, enhances its national counter-terrorist capabilities, improves interagency cooperation and strengthens border security. Civil emergency planning is another key area of PFP cooperation between Kazakhstan and NATO, and the national emergency response and disaster management system has benefited from participation in advanced training activities organized by the alliance's Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Center. In September 2009, the center partnered with Kazakhstan's Ministry for Emergency Situations to conduct the disaster response field exercise codenamed Zhetysu-2009 in the Almaty region. The civilian and military teams from more than 20 countries took part in the exercise designed to enhance cooperation in emergency situations by practicing disaster response mechanisms and capabilities.

The parties are also involved in scientific collaboration through the NATO's Science for Peace and Security program, under which Kazakhstan has received grant awards for over 20 cooperative research projects. Study topics include radiological risks in Central Asia, integrated water resources management, security of cyber networks, and new technologies for seismic resistant construction. NATO also pays close attention to increasing public awareness of the alliance and benefits of its partnership with Kazakhstan. In particular, in 2007, NATO assisted the Al-Farabi Kazakh National University in Almaty in establishing the Resource and Information Center on NATO, which organizes regular NATO-themed events. In addition, the NATO Depository Library was opened at the Kazakh National Academic Library in Astana in 2008, where NATO sends multimedia materials and publications for use by students, researchers and practitioners. It is noteworthy that in June 2009 the third EAPC Security Forum took place in Astana focusing on the situation in Afghanistan, regional security perspectives in Central Asia and the Caucasus, as well as energy issues.

leşim üzerine kurslar ile Orta Asya ve Afganistan'ın tarihi, ekonomisi ve kültürü üzerine bir kursu içermektedir.

NATO-Kazakistan işbirliği alanlarından birisi de uluslararası terörle mücadeledir. Kazakistan, Terörle Mücadele Ortaklığı Eylem Planı'nın bir parçası olarak, NATO ile, ilgili bilgileri ve analizleri paylaşmak, ulusal terörle mücadele yeteneklerini geliştirmek, kurumlar arası işbirliğini geliştirmekte ve sınır güvenliğini güçlendirmektedir. Sivil acil durum planlaması, konusu Kazakistan ve NATO arasında BİO işbirliğinin diğer önemli alanıdır. Ulusal acil müdahale ve afet yönetim sistemi, ittifakın Avrupa-Atlantik Afet Müdahale Koordinasyon Merkezi tarafından organize edilen gelişmiş eğitim faaliyetlerine katılmadan yararlanmıştır. Eylül 2009'da bu merkez, Almatı bölgesinde Jetisu-2009 adlı afetlere müdahale saha tatbikatını yürütmek için Kazakistan Acil Durumlar Bakanlığı ile ortaklık yapmıştır. 20'den fazla ülkeden gelen sivil ve askeri ekipler, afetlere müdahale mekanizmaları ile yeteneklerini uygulayarak acil durumlarda işbirliğini artırmak üzere düzenlenen tatbikata katılmışlardır.

Ayrıca, taraflar, NATO'nun Barış ve Güvenlik için Bilim Programı aracılığıyla bilimsel işbirliğine de katılmışlardır. Bu program kapsamında Kazakistan, 20'den fazla ortak araştırma projesi için hibe ödülü almıştır. Araştırma konuları arasında Orta Asya'da radyolojik riskler, entegre su kaynakları yönetimi, siber ağların güvenliğinin yanı sıra depreme dayanıklı inşaat için yeni teknolojiler yer almaktadır. Ayrıca, NATO, ittifak ve Kazakistan ile olan ortaklığının faydaları konusunda halkın farkındalığını arttırmaya da dikkat çekmektedir. Özellikle, 2007 yılında NATO, Almatı'da bulunan Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde düzenli olarak NATO temalı etkinlikler organize eden NATO Kaynak ve Bilgi Merkezi'nin kurulmasında yardımcı olmuştur. Bunun yanı sıra, 2008 yılında Astana'da Kazakistan Milli Akademik Kütüphanesi'nde NATO Depo Kütüphanesi açılmıştır. NATO, bu kütüphaneye öğrencilerin, araştırmacıların ve uygulayıcıların kullanabileceği multimedya materyalleri ve yayınları göndermektedir. Kayda değer bir

In conclusion, it is important to note that cooperation under NATO's PfP program helps Kazakhstan to address security threats posed by terrorism, religious extremism, ethnic conflicts, organized crime, drug trafficking, proliferation of weapons of mass destruction, and other challenges. Kazakhstan does not pursue full membership in the alliance, but the institutionalized interaction with NATO is essential for Kazakhstan as it not only contributes to the strengthening of its military forces but also increases regional stability, enhances security cooperation in Central Asia, and mitigates external pressure from the neighboring major powers.

gelişme olarak belirtilmelidir ki, Haziran 2009 yılında Afganistan'daki duruma, Orta Asya ve Kafkasya'da bölgesel güvenlik perspektiflerine ve enerji konularına odaklanan 3. EAPC Güvenlik Forumu Astana'da gerçekleşmiştir.

Sonuç olarak, NATO'nun BİO programı kapsamında yürütülen işbirliğinin, Kazakistan'a terörizm, dini aşırılık, etnik çatışmalar, organize suç, uyuşturucu kaçakçılığı, kitle imha silahlarının yayılması ve diğer zorluklarla mücadele etmesine yardımcı olduğunu belirtmek önemlidir. Kazakistan, ittifakta tam üyelik arayışında değildir, fakat ülke için NATO ile kurumsallaşmış etkileşim büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu etkileşim, askeri güçlerin güçlenmesine katkıda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda bölgesel istikrarı artırmakta, Orta Asya'da güvenlik işbirliğini güçlendirmekte ve büyük komşu güçlerin dış baskılarını hafifletmektedir.

**CHAPTER 3.
ENERGY TRANSPORTATION AND
LOGISTICS IN THE EURASIAN REGION**

**BÖLÜM 3.
AVRASYA BÖLGESİNDE ENERJİ
TAŞIMACILIĞI VE LOJİSTİK**

**DEVELOPMENTS IN ENERGY AND CARGO
TRANSPORTATION**

**ENERJİ ALANINDA VE KARGO TAŞIMACILIĞINDA
GELİŞMELER**

TRANS-CASPIAN PIPELINES ROUTES: PROBLEMS AND PROSPECTS TRANS-HAZAR BORU HATLARI GÜZERGAHLARI: SORUNLAR VE BEKLENTİLER

*Lidiya Parchomchik**

In the face of deepening contradictions in energy relations between Russia and the European Union (EU), the Caspian region came into the focus of the international community's attention. The hydrocarbon-rich countries of the region, in particular, Azerbaijan, Kazakhstan and Turkmenistan, are considered by the EU as vital energy partners, which could secure the European energy supplies in the future. Therefore, Baku, Astana and Ashgabat occupied special place in the EU's strategy of oil and natural gas supply diversification.

Recent geopolitical confrontation between Russia and the Western countries have renewed interest in the cross-Caspian pipelines, especially, in the Trans-Caspian Gas Pipeline (TCGP), aimed to transport the Turkmen gas from the eastern shore of the Caspian Sea via a subsea pipeline to the Caspian coast of Azerbaijan and on through Turkey to Europe. It should be highlighted that the first attempt for the implementation of the TCGP project originated in 1996 when the project was firstly introduced and was actively lobbied by the United States. The project worth over \$2.4-3 billion was to be 300 kilometers in length and was initially designed to provide 16 billion cubic meters (bcm) of gas annually for the Turkish market and 14 bcm for European consumers.

In 1999, the Turkmen Government approved the preliminary feasibility studies, which were conducted by the American-based energy companies, Enron and Unocal, and financed by the U.S. Government. Moreover, after reaching an agreement over the pipeline construction between Turkmenistan, Georgia, Turkey and Azerbaijan, the PSG Consortium,

Rusya ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki enerji ilişkilerinde son dönemlerde giderek artan problemler, Hazar bölgesinin uluslararası toplumun ilgi odağı olmasına neden olmuştur. Bölgenin hidrokarbon kaynakları açısından zengin ülkeleri, özellikle Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan, AB tarafından gelecekte Avrupa'ya yönelik enerji arzını güvence altına alabilecek başlıca enerji ortakları olarak görülmektedir. Bu nedenle Bakü, Astana ve Aşgabat'a, AB'nin petrol ve doğal gaz arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi stratejisinde özel bir atfedilmektedir.

Rusya ile Batı ülkeleri arasında son dönemlerde yaşanan jeopolitik problem, Hazar boyunca boru hatlarına, özellikle Türkmen doğal gazını Hazar Denizi'nin doğu kıyısından denizaltı boru hattı aracılığıyla Azerbaycan'ın Hazar sahillerine ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaştırmayı hedefleyen Trans-Hazar Doğal Gaz Boru Hattı'na (TCGP) olan ilgiyi canlandırmıştır. TCGP projesinin uygulanmasına yönelik ilk girişimin, ilk kez 1996 yılında başlatıldığını ve proje ile ilgili Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından aktif bir şekilde lobi yapıldığı belirtilmelidir. 2.4-3 milyar doların üzerinde maliyete sahip olan proje, 300 kilometre uzunluğunda olacaktır. Proje, başlangıçta Türkiye pazarı için yılda 16 milyar metreküp doğal gaz, Avrupalı tüketiciler için ise 14 milyar metreküp doğal gaz temin edecek şekilde tasarlanmıştır.

1999 yılında Türkmenistan Hükümeti, Amerikan enerji şirketleri Enron ve Unocal tarafından yürütülen ve ABD Hükümeti tarafından finanse edilen ilk fizibilite çalışmalarını onaylamıştır. Ayrıca, Türkmenistan, Gürcistan, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki

* Eurasian Research Institute, Kazakistan. timofko@gmail.com

which was led by Bechtel, General Electric and Shell and aimed at building the TCGP, was formed in the same year. However, despite all the efforts, the project was at first delayed and then abandoned, mainly because of the conflict between Ashgabat and Baku over the disputed offshore oil fields. Furthermore, the discovery of the Shah Deniz gas field located in the Azerbaijan sector of the Caspian Sea in 1999 also significantly weakened the prospects of the TCGP. Development of the Shah Deniz gas field provided an opportunity for the Western partners to forward significant amount of natural gas to Europe via so-called Southern Gas Corridor without being involved in the process of the Caspian Sea delimitation. Actually, the first amounts of the Caspian natural gas from Azerbaijan were pumped to the Baku-Tbilisi-Erzurum pipeline in 2006 and the amounts of transported natural gas reached 1.8 bcm in 2007.

It should be admitted that Kazakhstan was also viewed as the potential resource-rich country for the trans-Caspian export pipelines options. For instance, in December 1998, Royal Dutch Shell, Chevron and Exxon Mobil signed an agreement with Kazakhstan on conducting a feasibility study for twin oil and gas cross-Caspian pipelines on the Aktau-Baku route. However, in May 1999, the members of the Caspian Pipeline Consortium (CPC) managed to overcome the difficulties relating to the project implementation and officially launched the construction of the pipeline. This step removed the need for further negotiations over Kazakhstan's participation in the trans-Caspian project. Actually, Kazakhstan started to transport its Tengiz oil via the CPC pipeline in 2001 and the project reached its design capacity of 28.2 million tons of oil per year in 2004. Nowadays, the parties are working on expanding the capacity of the pipeline up to 67 million tons of oil per year.

As a part of the Southern Gas Corridor, the Baku-Tbilisi-Erzurum pipeline with the initial capacity of 8 bcm provided on average over 4 bcm of the Azeri natural gas annually. Since such relatively small amounts of exported

boru hattının inşası konusunda anlaşmaya varıldıktan sonra, aynı yıl Bechtel, General Electric ve Shell tarafından TCGP'yi inşaat etmeyi hedefleyen PSG Konsorsiyumu kurulmuştur. Bununla birlikte, tüm çabalara rağmen, özellikle Aşgabat ve Bakü arasındaki tartışmalı açık deniz petrol sahalarıyla ilgili anlaşmazlık nedeniyle proje ilk önce ertelenmiş ve daha sonra uygulanmaktan vazgeçilmiştir. Ayrıca, 1999 yılında Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölümünde Şah Deniz doğal gaz sahasının keşfi de TCGP'ye yönelik beklentileri önemli ölçüde zayıflatmıştır. Şah Deniz doğal gaz sahasının geliştirilmesi, Batılı ortaklara Hazar Denizi'ne sınırı olan ülkelerin denizle ilgili sınırlarını belirleme sürecine girmeden Güney Doğal Gaz Koridoru olarak adlandırılan boruhattı aracılığıyla Avrupa'ya önemli miktarda doğal gaz iletim fırsatı sağlamıştır. Aslında, belirtmek gerekir ki Azerbaycan'da üretilen Hazar doğal gazı ilk kez 2006 yılında Bakü-Tiflis-Erzurum boru hattına pompalanmış ve taşınan doğal gaz miktarı 2007 yılında 1.8 milyar metreküpe ulaşmıştır.

Diğer yandan, Kazakistan'ın da ihracat seçeneği sağlayan Trans-Hazar boru hatları için potansiyel olarak kaynak zengini bir ülke olarak görüldüğü belirtilmelidir. Örneğin, Aralık 1998'de Royal Dutch Shell, Chevron ve Exxon Mobil şirketleri, Aktau-Bakü hattında Hazar geçişli ikiz petrol ve doğal gazı boru hatları için fizibilite çalışmasının yapılması konusunda Kazakistan ile bir anlaşma imzalamışlardır. Bununla birlikte, Mayıs 1999'da Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (CPC) üyeleri, projenin uygulanmasıyla ilgili zorlukları aşmayı başarak boru hattının inşasını resmi olarak başlatmışlardır. Bu adım, Kazakistan'ın Trans-Hazar projesine katılımı konusunda daha fazla müzakereler yapılması ihtiyacını da ortadan kaldırmıştır. Aslında Kazakistan, Tengiz petrolünü CPC boru hattı aracılığıyla 2001 yılında nakletmeye başlamış ve 2004 yılında projenin yıllık dizayn kapasitesi 28.2 milyon ton petrol olmuştur. Günümüzde taraflar, boru hattının kapasitesini yıllık 67 milyon ton petrole kadar artırmaya gayret etmektedirler.

gas were not sufficient to meet the growing needs of the European market, in 2002 under Trans-European Energy Networks Initiative, the EU initiated the Nabucco gas pipeline, which was projected to carry initially 8-13 bcm of gas per year with further yearly increase to 31 bcm. However, even after the discovery of Shah Deniz II gas field, Azerbaijan could increase the natural gas export to Europe only by 16 bcm per year. Therefore, the commercial viability of the Nabucco could be justified only in combination with the trans-Caspian project.

Actually, in the early 2000s Kazakhstan was offered to join the updated TCGP project by constructing onshore pipeline from the Tengiz oil field to Turkmenbashi seaport, which is to be 600 kilometers long. However, constant delays in the oil and natural gas commercial production at the Caspian giant Kashagan oil field made it impossible for Kazakhstan to consider the possibility of accession to the TCGP.

Consequently, the TCGP was renewed in September 2011 after the EU adopted a mandate for the European Commission to negotiate the Trans-Caspian pipeline construction with Azerbaijan and Turkmenistan. In fact, it was the first operational decision of the EU members as part of united external energy strategy. Furthermore, in October 2013, the TCGP appeared in the European Commission's list of key selected energy infrastructure projects designated as Project of Common Interest (PCI), that gives the TCGP exclusive rights to get financial support from the EU budget. Therefore, it can easily be seen that the role of the Trans-Caspian project in the realization of the Southern Gas Corridor was significantly enhanced. However, despite the large number of multilateral consultations held by the parties in the early 2010s, Turkmenistan, Azerbaijan and the European Commission could not manage to sign the Trans-Caspian Pipeline agreement that should set out the legal commitments between the parties.

The lack of success in signing the agreement affected the Nabucco project. The un-

Güney Doğal Gaz Koridoru'nun bir parçası olarak başlangıç kapasitesi 8 milyar metreküp olarak inşa edilen Bakü-Tiflis-Erzurum boru hattı, yılda ortalama 4 milyar metreküp Azeri doğal gazının naklini sağlamaktadır. Nispeten düşük olan bu doğal gaz ihracat miktarı Avrupa pazarının artan ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmadığından, 2002 yılında AB, TransAvrupa Enerji Ağları Girişimi kapsamında Nabucco doğal gaz boru hattının inşasını başlatmıştır. Bu boru hattı, önce yıllık 8-13 milyar metreküp daha sonraki yıllarda ise yıllık 31 milyar metreküp doğal gaz iletecek şekilde planlanmıştır. Bununla birlikte, Şah Deniz 2 doğal gaz sahasının keşfinden sonra dahi, Azerbaycan doğal gaz ihracatını yıllık yalnızca 16 milyar metreküpe arttırabilmiştir. Bu nedenle, Nabucco ancak Trans-Hazar projesi ile birlikte ticari olarak uygulanabilir hale gelecektir. Aslında, 2000'lerin başında Kazakistan'a, Tengiz petrol sahasından Türkmenbaşı limanına kadar 600 km uzunluğunda bir kara boru hattı inşa etme yoluyla TCGP projesine katılma teklifi yapılmıştır. Ancak, Kazakistan'ın Hazar'daki Kaşagan petrol sahasında petrol ve doğal gaz üretimi konusunda yaşanan gecikmeler, Kazakistan'ın TCGP'ye katılma ihtimalini dikkate almasını imkansız hale getirmiştir.

Sonuçta, AB, Avrupa Komisyonu'na TransHazar boru hattı inşası konusunda Azerbaycan ve Türkmenistan ile müzakere etme görevini vermeyi kabul ettikten sonra TCGP projesi Eylül 2011'de yeniden canlandırılmıştır. Aslında bu karar, AB üyelerinin birleştirilmiş dış enerji stratejisi kapsamında aldıkları ilk faaliyet kararı olmuştur. Ayrıca, TCGP, Ekim 2013'te Avrupa Komisyonu'nun seçilmiş enerji altyapı projeleri listesi olan Ortak İlgi Projeleri'nde (PCI) yer almış ve bu kapsamda TCGP'ye AB bütçesinden mali destek alma hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla, Trans-Hazar projesinin Güney Doğal Gaz Koridorunun gerçekleştirilmesindeki rolünün önemli ölçüde artırıldığı kolaylıkla görülebilmektedir. Bununla birlikte, 2010'ların başlarında taraflar arasında yürütülen çok taraflı istişarelere rağmen, Türkmenistan, Azerbaycan ve Avrupa Komisyonu, taraflar arasında yasal taahhütler ortaya koyacak

certainty over the available natural gas, which was ready to be transported from Turkmenistan together with excessive costs caused the Nabucco pipeline's carrying capacity and total length to be cut by half with its further modification to the Nabucco-West project in 2012. In 2013, the Nabucco-West pipeline project was officially abandoned. The last choice for the South Gas Corridor were a more cost-effective routes with less carrying capacity: the Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline (TANAP) and the Trans-Adriatic Pipeline (TAP). Therefore, by 2019, with the expansion of the Baku-Tbilisi-Erzurum pipeline and the construction of TANAP and TAP, the Caspian-European energy route will become available. Considering that in 2015 Turkmenistan commissioned the East-West Pipeline, which provides Ashgabat the opportunity to transport the natural gas produced at the largest gas fields to the Turkmen coast of the Caspian Sea, it is quite expectable that the EU will continue to develop its Caspian gas supply route that origins from Turkmenistan.

However, the uncertainty over the legal regime of the Caspian Sea along with the rejections of Russia and Iran, who clearly realize that the Trans-Caspian project could threaten to weaken their positions in the European energy market, are still one of the main obstacles to the implementation of the TCGP. Furthermore, in addition to the unsettled legal dispute over Caspian maritime boundaries, there is still lack of available natural gas that could be carried via the TCGP. Due to the growing confrontation between Russia and Turkmenistan over the energy supply, which resulted in termination of the gas purchase and sale contract since January 1, 2016, Ashgabat was obliged to strengthen the cooperation with China by signing a gas purchase agreement that envisages annual delivery of 65 bcm of gas until 2021 through the Central Asia-China Gas Pipeline. For instance, in 2015, Turkmenistan exported over 28 bcm of natural gas to China and it is planned to increase to 30 bcm in 2016. Therefore, all additional amounts of natural gas produced in Turkmenistan would be sent to China. Taking

olan Trans-Hazar Boru Hattı anlaşmasını imzalamamışlardır.

Anlaşmanın imzalanamaması, Nabucco projesini de etkilemiştir. Türkmenistan'ın ihraç edebileceği doğal gaz miktarındaki belirsizlik ve projenin aşırı maliyeti, 2012 yılında Nabucco boru hattının taşıma kapasitesinin ve toplam uzunluğunun yarı yarıya azalmasına ve Nabucco-Batı projesine dönüşmesine neden olmuştur. 2013 yılında da Nabucco-Batı boru hattı projesinden resmi olarak vazgeçilmiştir. Güney Doğal Gaz Koridoru için son seçenek, Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) ve Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) gibi daha az taşıma kapasitesine sahip olan ama daha uygun maliyetli projelerdir. Bu nedenle, 2019 yılına kadar Bakü-Tiflis-Erzurum boru hattının genişletilmesi ve TANAP ve TAP boru hatlarının inşası ile Hazar Avrupa enerji güzergahının kullanıma hazır hale gelmesi planlanmaktadır. 2015 yılında Türkmenistan'ın ülkenin doğusundaki en büyük doğal gaz alanlarında üretilen doğal gazının Hazar'ın Türkmen kıyılarını taşınmasını sağlayan DoğuBatı Boru Hattı'nı devreye soktuğu dikkate alındığında, AB'nin Türkmenistan'ı temel alan Hazar doğal gaz güzergahını geliştirmeye devam etmesi büyük ölçüde beklenen bir gelişme olacaktır.

Bununla birlikte, Hazar Denizi'ndeki yasal rejimin belirsizliği ve Rusya ve İran'ın TransHazar projesinin Avrupa enerji piyasasında kendi konumlarını zayıflatabileceği düşüncesiyle bu girişimi reddetmeleri, TCGP'nin uygulanmasına ilişkin başlıca engellerden biri olmaya halen devam etmektedir. Ayrıca, Hazar deniz sınırlarında yaşanan anlaşmazlığa ilişkin hukuki ihtilafın yanı sıra, TCGP aracılığıyla taşınabilecek doğal gaz miktarı da halen yetersizdir. Rusya ile Türkmenistan arasında 1 Ocak 2016'dan itibaren doğal gaz alımsatım sözleşmesinin feshine yol açan anlaşmazlık nedeniyle Aşgabat, Çin ile işbirliğini güçlendirmek zorunda kalmıştır. Bu çerçevede, Türkmenistan Çin ile bir doğal gaz alım anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma, Orta Asya-Çin Doğal Gaz Boru Hattı aracılığıyla 2021 yılına kadar Çin'e yıllık 65 milyar metreküp doğal gaz

into account the fact that in 2016 the natural gas production in the country will increase only to 83.8 bcm compared to 76.2 bcm in 2015, there are major concerns over Ashgabat's ability to rapidly increase the natural gas production providing additional volumes necessary for filling the TCGP.

In conclusion, it should be admitted that there is strong political momentum to launch the Trans-Caspian Gas Pipeline. Thus, the EU will not give up the idea to connect energy-rich Turkmenistan and possibly Kazakhstan with Europe via sub-sea and onshore pipelines. Turkmenistan is also interested in diversifying its exports routes in order to avoid dependence only on China. However, there are still some obstacles for the implementation of the TCGP. Therefore, the prospects for construction of the Trans-Caspian project will be rather discussed in detail in future.

gönderilmesini öngörmektedir. Örneğin, 2015 yılında Türkmenistan, Çin'e 28 milyar metreküpten fazla doğal gaz ihraç etmiştir ve bu rakamın 2016 yılında 30 milyar metreküpe çıkması planlanmaktadır. Dolayısıyla, Türkmenistan'da üretilen her ilave doğal gaz miktarı Çin'e gönderilecektir. 2016 yılında ülkedeki doğal gaz üretiminin bir önceki yılda üretilen 76.2 milyar metreküpe kıyasla sadece 83.8 milyar metreküpe yükseleceği dikkate alındığında, Aşgabat'ın TCGP için gerekli olan doğal gaz miktarını karşılayacak ek doğal gaz üretim kapasitesini hızla arttırabilme konusunda endişeler söz konusudur.

Sonuç olarak, Trans-Hazar Doğal Gaz Boru Hattı'nın başlatılması için güçlü bir politik hareketlenmenin söz konusu olduğu kabul edilmelidir. Nitekim, AB, enerji açısından zengin bir ülke olan Türkmenistan'ı ve muhtemelen Kazakistan'ı deniz ve kara boru hatları aracılığıyla Avrupa'ya bağlama düşüncesinden vazgeçmeyecek görünmektedir. Türkmenistan da ihracatta sadece Çin'e bağımlı kalmamak için ihracat rotalarını çeşitlendirme konusuyla yakından ilgilenmektedir. Bununla birlikte, TCGP'nin uygulanmasıyla ilgili halen bazı engeller bulunmaktadır. Bu nedenle, Trans-Hazar projesi gelecekte de oldukça detaylı bir şekilde tartışılacaktır.

THE RUSSIAN CASPIAN TRANSPORT AND LOGISTICS COMPLEX PROJECT: PROBLEMS AND PROSPECTS RUSYA'NIN HAZAR ULAŞTIRMA VE LOJİSTİK KOMPLEKSİ PROJESİ: SORUNLAR VE BEKLENTİLER

*Lidiya Parkhomchik**

In the beginning of 2000s, Russia declared the development of the country's seaports as one of its national priorities. In 2002, by launching the International North-South Transport Corridor (INSTC) aimed at managing an increase in trade between India and North Europe and connecting the Indian Ocean, Persian Gulf and Caspian Sea, Moscow expects to arrange 30 million tons worth of cargo transshipment annually to the Caspian region. After years of delays in the implementation of the INSTC, Russia, Iran and India as the co-founders and other members of the Ashgabat agreement conducted two dry runs on the Mumbai-Baku and Mumbai-Astrakhan routes in 2014. Furthermore, since the launch of the Chabahar port in 2016, the INSTC member states have begun actively discussing future prospects of the multimodal transportation along the route. Therefore, the Russian authorities, who believe that the Caspian region can benefit as a logistics hub between India and Europe, introduced a new infrastructure project associated with the development of the regional seaports.

On March 3, 2017, the Ministry of North Caucasus Affairs jointly with the Ministry of Transport, executive authorities of the North Caucasus Federal District, the governments of the Astrakhan region and Dagestan presented the Strategy for the Development of the Russian Seaports in the Caspian Basin and Related Access Railways and Automobile Roads until 2030. The main objective of this strategy is to improve the cooperation between administrations of all Russian ports on the Caspian Sea so that they become capable of handling expected volumes of transit goods from India and Iran. It is planned that the new Caspian Transport and Logistics

2000'li yılların başında Rusya, ülkenin limanlarının geliştirilmesini ulusal önceliklerinden biri olarak ilan etmiştir. 2002 yılında Hindistan ile Kuzey Avrupa arasındaki ticareti artırmayı ve Hint Okyanusu, Basra Körfezi ve Hazar Denizini birbirine bağlamayı amaçlayan Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru'nu (INSTC) başlatma yoluyla Moskova, Hazar bölgesine her yıl 30 milyon ton yük taşınmasını beklemektedir. INSTC'nin uygulanmasında yaşanan gecikmelerin ardından bu projenin kurucuları olan Rusya, İran, Hindistan ve Aşgabat anlaşmasının diğer üyeleri, 2014 yılında Mumbai-Bakü ve Mumbai-Astrahan hatlarında iki deneme gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca, 2016 yılında Çabahar limanının açılmasından bu yana INSTC üyesi ülkeler, güzergâh boyunca geleceğe yönelik çoklu taşımacılık beklentisini aktif olarak tartışmaya başlamışlardır. Bu nedenle, Hazar bölgesinden Hindistan ile Avrupa arasında bir lojistik merkez olarak yararlanılabileceğine inanan Rus makamları, bölgesel limanların geliştirilmesi ile bağlantılı olarak yeni bir altyapı projesini başlatmışlardır.

3 Mart 2017 tarihinde Kuzey Kafkasya İşleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi'nin yürütme organları ve Astrahan bölgesi ve Dağıstan hükümetleri ile birlikte 2030 yılına kadar Hazar Havzasında Rus Limanlarının ve İlgili Demiryolları ile Otomobil Yollarının Geliştirilmesine İlişkin Stratejiyi sunmuşlardır. Bu stratejinin temel amacı, Hazar Denizi'ndeki tüm Rus limanlarının idareleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve böylece Hindistan'dan ve İran'dan gelmesi beklenen transit mal hacimlerini karşılanabilecek hale getirilmesidir. Yeni oluş-

* Eurasian Research Institute, Kazakistan. timofko@gmail.com

Complex (CTLC) will unite all existing port facilities of Russia on the Caspian Sea shore forming a single transport cluster enabling year-round transit of cargo within the INSTC. According to the preliminary estimates, the redirection of cargo flows via the proposed Caspian hub will decrease transportation costs by 10-15%, while the transportation time can be reduced by 1.5 times to 14 days.

According to the approved roadmap, the provisions of the Strategy will be implemented in the following three phases: 1) Preparatory Actions (2017-2019), which include the shaping of the administrative and legal frameworks for the establishment of a unified transport logistics architecture, as well as tourism and agro-industrial clusters; 2) Main Phase (2020-2025), which includes the construction of new deep-water seaport facilities in Kaspiysk, the development of new investment projects on the territories with a special regime, as well as the development of the trans-Caspian Sea cruise tourism and international trade, mostly with Iran; 3) Perspective Phase (2026-2030), which includes designing the development strategy for the Caspian seaports for the next 15-20 years, launching the second stage of the Kaspiysk seaport's construction, and creating merchant and fishing fleets.

Since Russia announced its plans to open an additional unfreezing deep port in the city of Kaspiysk, it appears that Dagestan will be given a crucial role in improving the Caspian cargo throughput. Currently, there are three international maritime transport ports in the Russian sector of the Caspian Sea, namely, the Olya and Astrakhan seaports in the Astrakhan region and the Makhachkala seaport in Dagestan, which accounts for 53.8% of total cargo flows via the Russian ports in the region in 2016. The total annual capacity of the Russian Caspian seaports has reached 25.6 million tons. The Makhachkala and Astrakhan seaports have roughly equal annual cargo capacities, or 10.9 and 10.7 million tons, respectively, while the throughput capacity of the Olya port has totaled only 4 million tons. It is worth noting that Russia's Caspian seaports could be divided according to their specialization. For instance, the Astrakhan

turulması düşünülen Hazar Ulaştırma ve Lojistik Kompleksi'nin (CTLC) Hazar Denizi kıyısında bulunan Rusya'nın tüm liman tesislerini birleştirmesi ve INSTC kapsamında yıl boyunca yük nakliyatını sağlayacak tek bir nakliye kümesi kurması beklenmektedir. İlk tahminlere göre, kargo akımlarının bu Hazar merkezi aracılığıyla yeniden yönlendirilmesi nakliye masraflarını %10-%15 oranında azaltırken nakliye süresini de 1.5 kat azaltarak 14 güne düşürecektir.

Onaylanmış yol haritasına göre, Strateji'nin hükümleri aşağıdaki üç aşamada uygulanacaktır: 1) Hazırlık Aşaması (2017-2019): Bu aşama birleşik ulaşım lojistik mimarisinin yanı sıra turizm ve tarımsal sanayi kümelenmelerinin kurulması için idari ve yasal çerçevenin oluşturulmasını içermektedir; 2) Ana Aşama (2020-2025): Bu aşama Kaspiysk'te yeni derin su liman tesislerinin inşasını, özel bir rejime sahip topraklarda yeni yatırım projelerinin geliştirilmesinin yanı sıra Trans-Hazar Denizi kruvaziyer turizminin ve çoğunlukla İran ile uluslararası ticaretin geliştirilmesini içermektedir; 3) Perspektif Aşaması (2026-2030): Hazar limanlarında önümüzdeki 15-20 yıl için kalkınma stratejisinin tasarlanmasını, Kaspiysk limanının ikinci aşamasının başlatılmasının yanı sıra ticaret ve balıkçılık filolarının oluşturulmasını içermektedir.

Rusya, Kaspiysk kentinde bir derin su limanı daha açma planını açıkladığı için, Dağıstan'ın Hazar kargo kapasitesini iyileştirmede çok önemli bir rol üstleneceği düşünülmektedir. Şu anda Hazar Denizi'nin Rusya'ya ait bölümünde Astrahan bölgesindeki Olya ve Astrahan limanları ile Dağıstan'daki Mahaçkala limanı olmak üzere üç uluslararası deniz taşımacılığı limanı bulunmaktadır. Bu limanlar, 2016 yılında bölgedeki Rus limanları üzerinden toplam yük akışının %53.8'ini oluşturmuştur. Rus Hazar Denizi limanlarının toplam yıllık kapasitesi 25.6 milyon tona ulaşmıştır. Mahaçkala ve Astrahan limanları yıllık olarak sırasıyla 10.9 milyon ton ve 10.7 milyon ton kargo taşıma kapasitesine sahip iken Olya limanının verimlilik kapasitesi sadece 4 milyon tondur. Rus Hazar Denizi limanlarının uzmanlaşma seviyelerine göre ayrılabilceğini belirtmek

and Olya seaports specialize in dry bulk cargo (grain and ferrous metals) transshipment, which accounts for over 98%, or 2.56 million tons, and 99%, or 0.19 million tons, of their total cargo throughput in 2016, respectively. On the other hand, the Makhachkala seaport focuses on liquid bulk cargo transportation, which accounts for 88%, or 2.87 million tons, of total volume of transported cargo in 2016.

The urgency of developing the CTLC project is also closely linked to the need to prevent further reduction in cargo turnover of Russia's Caspian seaports. Indeed, the total cargo traffic of the regional seaports amounted to only 6.04 million tons in 2016, which is four times less than their installed capacity and represents a 9.6% decrease compared to their total cargo turnover in 2015. In fact, the share of the Caspian Basin in total throughput of the Russian ports has plunged to a negligible level of 0.8% in 2016. Moreover, according to the Association of Russian Commercial Seaports, in January-April 2017 the cargo traffic via the Caspian ports has dropped even further, decreasing by 48.4% to 1.1 million tons as compared with the same period of 2016. It should be admitted that Russia's Caspian seaports have been showing a steady decrease in throughput starting from 2012. For the period from 2005 to 2016, the cargo traffic via the Caspian basin has fallen by 42.3%, while all other basins, Arctic (increase of 29.4%), Baltic (67.2%), Azov-Black Sea (64.2%) and Far East (270%) basins, experienced a significant increase in cargo transshipment.

The dramatic negative changes in the economy of Iran triggered by the Western sanctions imposed on Tehran, as well as the redirection of oil flows from Makhachkala to Baku, are among the key reasons for a downward cargo transshipment trend in the Caspian basin. In addition, the poorly developed transport and logistic infrastructure coupled with unnecessary bureaucratic customs procedures diminish the economic attractiveness of the region for foreign partners, investors and manufacturers.

As a result, in order to overcome the existing problems hindering the development of the CTLC, significant government support measures and budgetary financing are re-

quired. Örneğin, Astrahan ve Olya limanları 2016 yılında toplam kargo miktarının sırasıyla %98'ini (veya 2.56 milyon tonunu) ve %99'unu (veya 0.19 milyon tonunu) oluşturan kuru yük taşımacılığı (tahıl ve demir metalleri) konusunda uzmanlaşmıştır. Mahaçkala limanı ise 2016 yılında toplamda taşınan yükün %88'ini (veya 2.87 milyon tonunu) oluşturan sıvı yük taşımacılığına odaklanmaktadır.

CTLC projesinin geliştirilmesinin aciliyeti, Rus Hazar limanlarındaki kargo miktarının daha fazla azalmasını engelleme ihtiyacı ile de yakından ilişkilidir. Bölgesel limanların toplam kargo trafiği 2016 yılında sadece 6.04 milyon tona ulaşmıştır. Bu rakam, limanların kurulu kapasitelerinin dört katı daha azdır. Ayrıca bu miktar 2015 yılında toplam kargo hacmine kıyasla %9.6'lık bir düşüşü de göstermektedir. Aslında, Hazar Havzasının, Rus limanlarının toplam kapasitesi içindeki payı 2016 yılında %0.8 gibi ihmal edilebilir bir seviyeye düşmüştür. Ayrıca, Rusya Ticari Limanlar Birliği'nden yapılan açıklamaya göre, 2017 yılının Ocak-Nisan döneminde Hazar Denizi limanları üzerinden kargo trafiği 2016 yılının aynı dönemine kıyasla %48.4 oranında azalarak 1.1 milyon ton seviyesine gerilemiştir. Rus Hazar limanlarının 2012 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde düşüş gösterdiği kabul edilmelidir. 2005-2016 yılları arasında Hazar Havzası'ndaki kargo trafiği %42.3 oranında azalırken diğer tüm havzalar, yani Arktik (%29.4), Baltik (%67.2), Azov-Karadeniz (%64.2) ve Uzak Doğu (%270) havzaları yük nakliyatında belirgin bir artış yaşamışlardır.

Batı ülkeleri tarafından Tahran'a uygulanan yaptırımlar nedeniyle İran ekonomisinde yaşanan olumsuzluklar ve Mahaçkala'dan Bakü'ye petrol akışlarının yönlendirilmesi, Hazar havzasında yük nakliyesindeki düşüş eğiliminin ana nedenleri arasında yer almaktadır. Buna ek olarak, gelişmemiş ulaşım ve lojistik altyapısı ile gereksiz bürokratik engeller (gümrük prosedürleri) yabancı ortaklar, yatırımcılar ve üreticiler için bölgenin ekonomik çekiciliğini azaltmaktadır.

quired. At present, the Caspian Sea basin is not attractive enough for investors and ship-pers from the economic perspective. However, from the geopolitical point of view the Caspian seaport facilities are strategically important for the diversification of Russia's routes to the promising markets of Iran and India bypassing the Black Sea straits, Mediterranean Sea and Suez Canal. Therefore, there is no doubt that Moscow will maintain the political will to transform the Caspian seaports and related infrastructure into the major transshipment hub between India and Europe.

Sonuç olarak, CTLC'nin gelişmesini engelleyen mevcut sorunların üstesinden gelmek için hükümet tarafından destek önlemlerinin alınması ve bütçe finansmanının sağlanması gerekmektedir. Günümüzde Hazar Denizi havzası, yatırımcılar ve nakliyeciler için ekonomik açıdan çekici değildir. Bununla birlikte, jeopolitik açıdan Hazar liman tesisleri, Karadeniz boğazlarını, Akdeniz'i ve Süveyş Kanalı'nı bypas ederek İran ve Hindistan'ın gelecek vadede pazarlarına giden Rusya'nın yollarının çeşitlendirilmesi için stratejik önem taşımaktadır. Bu nedenle, Moskova'nın Hazar Denizi limanlarını ve bununla ilgili altyapıyı Hindistan ile Avrupa arasındaki ana aktarma merkezi haline getirme yönünde gösterdiği siyasi iradeyi sürdüreceği açıktır.

PROSPECTS FOR THE CASPIAN PORTS INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN IRAN İRAN'DA HAZAR LİMANLARI ALTYAPISININ GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK PERSPEKTİFLER

*Lidiya Parkhomchik**

Maritime transport plays a crucial role in facilitating international trade and boosting economic development. Being placed in an advantageous geographical position, namely, between the Caspian Sea, Persian Gulf and Gulf of Oman, Iran is strongly interested in the expansion of its maritime transportation network benefiting from the transit advantages. In fact, Iran considers itself as a key element in the transport chains under the International North-South Transport Corridor (INSTC), East West Transport Corridor, which is also called modern Silk Road, South Asia Corridor and Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia (TRACECA). However, the maritime transportation industry like many other sectors of Iran's economy has experienced challenging sanctions, which drove major foreign shipping lines away from the Iranian seaports forcing the Ports and Maritime Organization (PMO), which is the sole maritime administration affiliated to the Ministry of Roads and Urban Development of Iran, to be concerned about its possible bankruptcy. Nevertheless, the signing of the 2015 Iranian Nuclear Agreement made it possible to lift the sanctions on the shipping and maritime sector. As a result, according to the Managing Director of PMO, Mohammad Saeednejad, the cargo throughput of the Iranian ports grew by 4.2% from 135.4 million tons in 2015 to 141 million tons in 2016. Moreover, in January-August 2017 the total cargo turnover of the Iranian ports increased by 6% to 100.6 million tons compared to 94.5 million tons during the same period of last year.

Due to the natural and geographical conditions Iran's largest port facilities are located in the south of the country. The share of

Deniz taşımacılığı, uluslararası ticaretin kolaylaştırılmasında ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Hazar Denizi ile Basra ve Umman Körfezleri arasında yer alarak avantajlı bir coğrafi konuma sahip olan İran, transit avantajlarından yararlanma adına deniz taşımacılığı ağının genişletilmesine büyük önem vermektedir. Aslında İran, kendini, Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru (INSTC), modern İpek Yolu olarak da adlandırılan Doğu Batı Ulaştırma Koridoru, Güney Asya Koridoru ve Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru (TRACECA) kapsamındaki taşıma zincirlerinde önemli bir unsur olarak görmektedir. Bununla birlikte, İran ekonomisinin diğer birçok sektörü gibi deniz taşımacılığı endüstrisi, büyük dış nakliye hatlarını İran limanlarından uzaklaştıran zorlu yaptırımlarla karşılaşmıştır. Bu durum, İran'ın Karayolları ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı'na bağlı tek denizcilik idaresi olan Limanlar ve Denizcilik Örgütü'nün (PMO) olası iflasından endişe duymasına neden olmuştur. Lakin 2015 yılında İran'ın imzalamış olduğu Nükleer Anlaşma ile nakliye ve denizcilik sektöründeki yaptırımlar kaldırılmıştır. Sonuç olarak, PMO Genel Müdürü Mohammad Saeednejad'e göre, İran limanlarının kargo kapasitesi, 2015 yılında 135.4 milyon ton iken 2016'da 4.2% oranında artarak 141 milyon tona ulaşmıştır. Ayrıca, Ocak-Ağustos 2017'de İran limanlarının toplam kargo hacmi geçen yılın aynı döneminde göre %6 oranında artarak 94.5 milyon tondan 100.6 milyon tona çıkmıştır.

Ülkenin doğal ve coğrafi koşullarından dolayı İran'ın en büyük liman tesisleri ülkenin güneyinde bulunmaktadır. Basra Körfezi ve Umman Körfezi'nin İran limanlarının

* Eurasian Research Institute, Kazakistan. timofko@gmail.com

the Persian Gulf and Gulf of Oman in total throughput of the Iranian ports reached 95%, or 134.5 million tons, in 2016, while the Caspian basin's share accounted for the remaining 5%, or 6.4 million tons. Despite the fact that this number represents a 2% increase compared to the Caspian ports' total cargo turnover in 2015, it is 15% less than their throughput in 2014, which amounted to 7.6 million tons.

In fact, Iran is a leader among other littoral states in the number of port facilities on the Caspian shore. There are three coastal provinces in northern Iran, namely, Gilan, Mazandaran and Golestan, which have a large number of state and private seaports along the 400 km long Caspian coastline. The northern seaports include ports of Amirabad, Anzali, Astara, Chamkhaleh, Gyaz, Fereidounkenar, Khajeh Nafas, Neka, Noshahr and Torkaman. Of these, the major ports serving the Caspian Sea are Anzali, Amirabad and Noshahr, which account for 96.8% of total cargo flows via the Iranian ports in the region in 2016. The activities of the Caspian ports are mostly focused on trade with Russia, the key trading partner of Iran in the region, and, to a lesser extent, with other littoral states, as well as on the handling of transit shipments. In contrast to the southern ports, which focus on liquid bulk cargo transportation, the northern ports specialize in dry bulk cargo (essential goods, grain and ferrous metals) transshipment, which accounts for 86%, or 2.6 million tons for Anzali, 98%, or 2.3 million tons for Amirabad, and 99.9%, or 0.7 million tons for Noshahr, of their total cargo throughput in 2016. It should be noted that in 2016 a 45% increase of dry bulk cargo transportation was recorded at Anzali, while Amirabad and Noshahr experienced a 17% and 4% decrease, respectively.

As for the liquid bulk cargo traffic (oil and oil products), its share in the total cargo throughput of the Iranian Caspian ports decreased from 8%, or 0.5 million tons, in 2015 to 2.6%, or 0.1 million tons, in 2016. However, there is a chance that the volume of liquid bulk cargo transshipments via the Caspian ports will increase in the near future. For in-

totalam kapasitesi içindeki payı 2016 yılında %95'e veya 134.5 milyon tona ulaşırken, Hazar havzasının payı kalan %5 veya 6.4 milyon tona tekabül etmektedir. Bu rakam, Hazar limanlarının 2015'teki toplam kargo hacmiyle kıyaslandığında %2'lik bir artışa karşılık gelmesine rağmen, 2014'teki 7.6 milyon tona ulaşan kapasiteden %15 daha düşüktür.

Aslında İran, Hazar Denizi kıyısındaki liman tesislerinin sayısı açısından diğer kıyı ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Kuzey İran'da 400 km uzunluğundaki Hazar kıyı şeridi boyunca çok sayıda devlete ait ve özel liman barındıran Gilan, Mazandaran ve Gölüstan gibi üç kıyı eyaleti bulunmaktadır. Kuzey limanları, Amirabad, Anzali, Astara, Çamkale, Giyaz, Firidunkenar, Hacı Nafas, Neka, Noşahr ve Torkaman limanlarını içermektedir. Bunlar arasında Hazar Denizi'ne hizmet veren büyük limanlar, 2016 yılında bölgedeki İran limanları aracılığıyla toplam yük akışının %96.8'ini oluşturan Anzali, Amirabad ve Noşahr limanlarıdır. Hazar limanlarının faaliyetleri çoğunlukla İran'ın bölgedeki ana ticaret ortağı olan Rusya ile ticarete ve daha az ölçüde diğer kıyıdaş devletlerle ve aynı zamanda transit sevkiyatlarının idaresine odaklanmaktadır. Sıvı dökme yük taşımacılığına odaklanan güney limanlarından farklı olarak kuzey limanları, kuru dökme yük (temel ürünler, tahıl ve demir metalleri) taşımacılığı konusunda uzmanlaşmaktadır. Bu, 2016 yılında Anzali için toplam kargo kapasitelerinin %86'sını veya 2.6 milyon tonu, Amirabad için %98'ini veya 2.3 milyon tonu ve Noşahr için %99.9'unu veya 0.7 milyon tonu oluşturmuştur. 2016 yılında Anzali'de kuru dökme yük taşımacılığında %45'lik bir artış kaydedilirken, Amirabad ve Noşahr'da sırasıyla %17'lik ve %4'lük düşüşler yaşanmıştır.

Sıvı dökme yük trafiğinin (petrol ve petrol ürünleri) İran'ın Hazar Denizi'ndeki limanlarının toplam kargo hacmindeki payı, 2015 yılında %8 (0.5 milyon ton) iken 2016'da %2.6'ya veya 0.1 milyon tona düşmüştür. Bununla birlikte, yakın gelecekte Hazar limanları aracılığıyla sıvı dökme yük transit taşımacılığı hacminin artması ihtimali bulunmaktadır. Örneğin, Ağustos

stance, in August 2017, oil and gas explorer Dragon Oil shipped a cargo of oil produced from an offshore development in Turkmenistan to Iran. The Russian-flagged oil tanker discharged around 6,000 tons of crude oil at the terminal in the Caspian port of Neka, which specializes exclusively in oil transshipment and was built in 2003 in order to handle oil imports under swap agreements with the Caspian states. The Iranian side did not issue any official statement confirming the resumption of crude oil swaps via Neka, which were halted in 2010. However, following the completion of the port's capacity expansion in June 2016, which allowed the Neka terminal to berth large oil tankers of up to 14,000-ton capacity and transship 500,000 barrels of oil per day (bpd) compared to 120,000 bpd in 2015, it became clear that the Iranian authorities are serious in their intention to resume the swap scheme with Russia, Kazakhstan, Turkmenistan and Azerbaijan.

The recent discovery of proven oil and gas fields in the Iranian sector of the Caspian Sea has increased the need to enhance the coastal infrastructure in order to support the oil operations on the Sardar Jangal and Sardar Milli fields. Since Anzali is in close proximity to the Caspian hydrocarbon deposits, it makes the port a vital terminal for Iran's offshore oil exploration activities in the region. To date, Anzali with a nominal cargo capacity of 11 million tons per year is Iran's largest port on the Caspian coast and third largest in general after the Imam Khomeini and Shahid Rajaee ports in terms of loading and unloading tonnage. In 2016, the Anzali port's total cargo traffic amounted to only 3 million tons, which is a 43% increase compared to 2015. According to the port development project, it is planned to increase the number of berths from 10 to 24, a total annual throughput capacity of which is planned to reach 17 million tons. After the implementation of development project, the Caspian Port Complex of the Anzali port could significantly increase the containerized cargo traffic, which is an important component of the INSTC development. In fact, the share of the containerized cargo turnover in total throughput of the

2017'de, petrol ve doğalgaz araması yapan Dragon Oil şirketi, Türkmenistan'da kıyı ötesi sahalarda üretilen petrolü İran'a göndermiştir. Rus bayraklı petrol tankerleri, Hazar Denizi kıyısındaki Neka limanında petrol nakliyesi konusunda uzmanlaşan ve Hazar ülkeleri ile yapılan takas anlaşmaları uyarınca petrol ithalatını ele almak için 2003 yılında kurulan terminalde yaklaşık 6,000 ton ham petrol boşaltmıştır. İran tarafı, 2010 yılında durdurulan Neka aracılığıyla ham petrol takasının yeniden başlatılmasını doğrulayan herhangi bir resmi bildiri yayınlamamıştır. Ancak, Haziran 2016'da Neka terminalinin 14,000 ton kapasiteye kadar büyük petrol tankerlerinin rıhtıma yanaşması konusunda ve 2015 yılında günde 120,000 varil petrole kıyasla günde 500,000 varil petrole kadar nakliye yapılmasına imkân sağlayan limanın kapasite artırımının tamamlanmasının ardından, İran makamlarının Rusya, Kazakistan, Türkmenistan ve Azerbaycan ile takas planını yeniden başlatma niyeti konusunda ciddi oldukları ortaya çıkmıştır.

Hazar Denizi'nin İran'a ait bölümünde kanıtlanmış petrol ve doğalgaz sahalarının keşfedilmesi, Sardar Jangal ve Sardar Milli sahalarındaki petrol operasyonlarını desteklemek için kıyı altyapısını geliştirme ihtiyacını artırmıştır. Anzali'nin Hazar hidrokarbon yataklarına çok yakın olması, bu limanı İran'ın bölgedeki petrol arama faaliyetleri için başlıca terminal haline getirmektedir. Yıllık 11 milyon ton nominal kargo kapasitesine sahip olan Anzali, İran'ın Hazar Denizi kıyısındaki en büyük limandır ve genel olarak, tonaj yükleme ve boşaltma bakımından İmam Humeyni ve Şahid Rajaee limanlarından sonra üçüncü sırada yer almaktadır. 2016 yılında Anzali limanının toplam kargo trafiği 2015'e kıyasla %43'lük bir artış göstererek 3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Liman geliştirme projesine göre, rıhtım sayısının 10'dan 24'e çıkarılması ve bunun toplam yıllık üretim kapasitesini 17 milyon tona çıkarması planlanmaktadır. Geliştirme projesinin uygulanmasından sonra, Anzali limanının Hazar Limanı Kompleksi, INSTC gelişiminin önemli bir bileşeni olan konteynerli kargo trafiğini önemli ölçüde artırabilir. Aslında, konteynerli kargo

Caspian ports amounted to a negligible level of 0.9%, or 0.05 million tons, in 2016. In contrast to Amirabad and Noshahr, which experienced a reduction of the twenty-foot equivalent units (TEU) transshipment, there is an upward trend in the TEU traffic via Anzali. For instance, the volume of TEU handled through Anzali increased from 3,990 in 2015 to 4,046 in 2016, while in Amirabad and Noshahr the numbers decreased from 632 and 701 in 2015 to 385 and 401 in 2016, respectively.

It is worth noting that the aforementioned decrease in the container throughput caused the cargo traffic decline via Amirabad by 20% from 2.9 million tons in 2015 to 2.35 million tons in 2016. However, the Iranian officials clearly showed their intention to improve the port infrastructure transforming the port into the largest port in the Caspian region. According to the announced plan of the port development, it is projected to modernize the rail ferry terminal, Ro-Ro facilities, as well as to increase grain handling facilities. For instance, it is planned to boost the capacity of grain shipments from 7.5 million tons to 18 million tons by 2030, while the grain and oil storage capacities will also be expanded from 170,000 tons to 500,000 tons and from 16,000 cubic meters to 70,000 cubic meters, respectively.

It could be concluded that it is in the interest of Tehran to continue the implementation of the strategy aimed at the development of the Caspian ports' facilities. The nuclear deal with the P5+1 Group and the gradual lifting of economic sanctions against Iran have prepared the ground for the intensification of the port infrastructure development activity. However, it is highly unlikely that Tehran will prioritize the northern ports' capacity enlargement over the southern ports' development since Iran still has a developing oil export based economy, which is demanding for direct access to international sea communication originating from the Persian Gulf and Gulf of Oman.

hacminin Hazar limanlarının toplam kapasitesi içindeki payı, 2016'da %0.9 veya 0.05 milyon ton gibi oldukça düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. Altı metreye eşdeğer birimlerin (TEU) aktarma işleminde azalma yaşayan Amirabad ve Noşahr'ın aksine, Anzali limanı aracılığıyla TEU trafiğinde artış eğilimi görülmektedir. Örneğin, Anzali'den geçen TEU hacmi 2015'te 3,990 iken 2016'da 4,046'ya yükselmiştir. Amirabad ve Noşahr'da ise rakamlar 2015 yılında 632 ve 701 iken 2016 yılında sırasıyla 385 ve 401'e düşmüştür.

Yukarıda bahsedilen konteyner kapasitesindeki azalmanın, Amirabad aracılığıyla kargo trafiğinin 2015 yılında 2.9 milyon ton iken 2016 yılında %20 oranında azalarak 2.35 milyon tona düşmesine neden olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ancak, İranlı yetkililer, limanı Hazar bölgesindeki en büyük limana dönüştürerek liman altyapısını iyileştirme niyetlerini açıkça göstermişlerdir. Açıklanan liman geliştirme planına göre, demir yolu feribot terminalinin ve Ro-Ro tesislerinin modernize edilmesi ile tahıl işleme tesislerinin artırılması öngörülmektedir. Örneğin, tahıl sevkiyatları kapasitesinin 2030 yılına kadar 7.5 milyon tondan 18 milyon tona çıkarılmasının yanı sıra tahıl ve petrol depolama kapasitelerinin sırasıyla 170,000 tondan 500,000 tona, ve 16,000 metreküpten 70,000 metreküpe genişletilmesi planlanmaktadır.

Sonuç olarak, Hazar limanları tesislerinin gelişmesine yönelik stratejinin devam ettirilmesinin Tahran'ın çıkarına olduğu söylenebilir. P5+1 Grubu ile yapılan nükleer anlaşması ve İran'a uygulanan ekonomik yaptırımların kademeli olarak kaldırılması, liman altyapı geliştirme faaliyetinin yoğunlaştırılmasına zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte, Tahran'ın güney limanlarından daha çok kuzey limanlarının kapasitesinin genişlemesine öncelik vermesi pek olası değildir. Çünkü İran, halen, Basra Körfezi'nden ve Umman Körfezi'nden kaynaklanan uluslararası deniz iletişimine doğrudan erişimi talep eden, gelişmekte olan, ve petrol ihracatına dayalı bir ekonomiye sahiptir.

DEVELOPMENTS IN RAILWAY INFRASTRUCTURE

DEMİRYOLU ALTYAPISINDA GELİŞMELER

EVALUATION OF RECENT DEVELOPMENTS IN THE CHINA-EUROPE RAILWAY EXPRESS ÇİN-AVRUPA DEMİRYOLU HATTINDAKİ SON GELİŞMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Omirbek Hanayi**

The China-Europe Railway Express (CR Express), which includes rail links connecting Chinese cities and European countries, is an international railway transportation service organized by China Railway. The CR Express, which provides great opportunities for rapid, high quality and convenient transportation of goods, is an alternative trade route to Europe for China, which makes a significant contribution to the Belt and Road Initiative (BRI).

The CR Express, based on the New Eurasian Continental Bridge and the Siberian Continental Bridge, now operates on three major railway corridors such as Western, Central and Eastern Corridors: 1) The Western Corridor consists of two routes. The first route runs through Kazakhstan via the Alashankou border crossing in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region (XUAR) passing through Russia's Siberia railway to Belarus, Poland, Germany and other European countries. The second route crosses the Khorgos border crossing in XUAR passing through the territories of Kazakhstan, Turkmenistan, Iran and Turkey or passing through Kazakhstan to Azerbaijan via the Caspian Sea, and then running through Georgia to Bulgaria and other European countries. 2) The Central Corridor runs through Mongolia via the Erenhot border crossing in the Inner Mongolia Autonomous Region (IMOB) passing through Russia's Trans-Siberian railway and then reaching the European countries. 3) The Eastern Corridor crosses the Manzhouli border crossing or the Suifenhe border crossing in the Heilongjiang province, running through Russia's Trans-Siberian railway to Europe.

The CR Express, launched in March 2011 with the first cargo train (YuXinOu Railway)

Çin ile Avrupa ülkelerini demiryolu ağı ile birbirine bağlayan Çin-Avrupa demiryolu hattı (China-Europe Railway Express), Çin Demiryolları (CR) tarafından düzenlenen uluslararası demiryolu taşımacılığıdır. Çin ve Avrupa ülkeleri arasında giderek artan mal akışının hızlı, kaliteli ve uygun bir şekilde ulaşımı için büyük olanaklar sağlayan Çin-Avrupa demiryolu hattı, Çin bakımından Avrupa'ya alternatif bir ticaret güzergâhı konumunda bulunmaktadır. Dolayısıyla, bu güzergâh, Çin-Avrupa arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri ilerletmenin yanı sıra, daha fazla ülkenin dâhil olduğu "Tek Kuşak-Tek Yol" girişimine de önemli katkı sağlamaktadır.

Yeni Avrasya Kıta Köprüsü ve Sibirya Kıta Köprüsü'ne dayanan Çin-Avrupa demiryolu hattı, günümüzde Batı, Orta, Doğu gibi üç büyük demiryolu taşıma koridoru üzerinden faaliyet göstermektedir: 1) Batı Koridoru: İki güzergâhtan oluşmaktadır. Birincisi, Sincan Uyghur Özerk Bölgesi'nin (SUÖB) Alataş (ve Horgos) sınır kapısından geçerek Kazakistan üzerinden Rusya'nın Sibirya demiryoluna ve oradan da Beyaz Rusya, Polonya, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine bağlanmaktadır. İkincisi ise, SUÖB'nin Horgos (ve Alataş) sınır kapısından geçerek Kazakistan, Türkmenistan, İran ve Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine (ya da Kazakistan ve Hazar Denizi üzerinden Azerbaycan, Gürcistan, Bulgaristan ve Avrupa ülkelerine) bağlanmaktadır. 2) Orta Koridor: İç Moğolistan Özerk Bölgesi'nin (İMÖB) Erenhot sınır kapısından geçerek Moğolistan üzerinden Rusya'nın Sibirya demiryoluna ve oradan Avrupa ülkelerine ulaşmaktadır. 3) Doğu Koridoru: İMÖB'nin Manzhouli sınırı veya Suifenhe sınırından Heilongjiang bölgesinden Moğolistan üze-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakistan. kaztegin@hotmail.com

from China's Chongqing to Germany's Duisburg, now operates in 28 Chinese cities and 27 cities in 11 European countries. In 2011, the CR Express launched 17 train services from China to Europe, while in 2012 and 2013, this number reached 42 and 80, respectively. In 2014, the number of train services increased to 308 rising by 285% compared to 2013, which represents a very important milestone for the CR Express development. In 2015, the number of China-Europe cargo train services reached 815, increasing by 165% from that of 2014.

It can be mentioned that the significant progress in the CR Express, which has been made since 2014 is directly related to China's strategic decisions. With the gradual development of the BRI, which Beijing put on the agenda in 2013, and China's rapidly growing trade and economic relations with the countries along the route have also increased the need for more efficient and uninterrupted transportation services. In this regard, Beijing has given great importance to the development of the CR Express. For example, in March 2014, during the first visit of the Chinese President, Xi Jinping, to the European Union (EU), he announced about Beijing's plans to increase the bilateral trade turnover to \$1 trillion. During this visit, Xi and the senior German officials attended the welcome ceremony of the YuXinOu cargo train, which arrived at Duisburg. Moreover, in September 2014, Xi Jinping met with the Spanish Prime Minister, Mariano Rajoy, calling on Spain to improve rail freight flow linking China's Yiwu and Spain's Madrid. In addition, in 2014 the CR Express had taken measures aimed at institutionalization development. For example, during the 1st CR Express Coordination Meeting, held in Chongqing on August 14, 2014, it was decided to form a China-Europe Railway Express Coordination Board. On December 16, 2014, the 1st China-Europe Railway Express Coordination Meeting was held in Zhengzhou.

On the other hand, the cooperation between Kazakhstan and China on logistics, has also made an important contribution to the rapid development of the CR Express. In

rinden Rusya'nın Sibirya demiryoluna ve oradan Avrupa ülkelerine bağlanmaktadır.

Mart 2011'de Çin'in Chongqing şehrin-den Almanya'nın Duisburg şehrine ulaşan ilk kargo treni seferiyle (YuXinOu Railway) başlayan Çin-Avrupa demiryolu hattı, günümüzde Çin'in 28 şehri ve Avrupa'daki 11 ülkenin 27 şehri arasında faaliyet göstermektedir. Çin-Avrupa demiryolu hattının başladığı 2011 yılında Çin'den Avrupa'ya 17 tren seferi düzenlenmişken, 2012 yılında 42 ve 2013 yılında 80 tren seferi gerçekleşmiştir. 2014 yılı ise, Çin-Avrupa demiryolu hattı açısından önemli bir dönüm noktası sayılabilir. Örneğin, 2014 yılında Çin-Avrupa demiryolu hattı üzerinden gerçekleşen tren seferi sayısı 308 olmuştur. Bu rakam, 2013 yılına göre %285 oranında artışı ifade etmektedir. 2015 yılında ise söz konusu tren seferi sayısı 815'e ulaşarak 2014 yılına göre %165 artış göstermiştir.

Çin-Avrupa demiryolu hattında 2014 yılından itibaren önemli gelişmeler kaydedilmesinin, Çin'in ortaya koyduğu stratejik kararlarla doğrudan bağlı olduğu söylenebilir. Çünkü Pekin yönetiminin 2013 yılında gündeme getirdiği "Tek Kuşak-Tek Yol" girişiminin giderek gelişmesiyle beraber, Çin'in "Tek Kuşak-Tek Yol" güzergâhı üzerindeki ülkelerle olan ticari ve ekonomik ilişkilerinin hızla artması, aynı zamanda taşımacılık hizmetlerinin daha etkin ve kesintisiz gerçekleşmesine duyulan ihtiyacı da artırmıştır. Bu açıdan, Pekin yönetimi Çin-Avrupa demiryolu hattının gelişmesine büyük önem vermiştir. Örneğin, Mart 2014'de Çin Devlet Başkanı Xi Jinping AB'ye yaptığı ilk ziyaretinde Çin-AB arasındaki ticari ilişkileri güçlendirerek ikili ticaret hacmini 1 trilyon dolara yükseltme hedefini açıklamıştır. 2013 yılında, bu rakam 559.1 milyar dolar olmuştur. Söz konusu ziyaret sırasında Xi, Almanya üst düzey yetkilileriyle beraber Duisburg şehrine ulaşan YuXinOu kargo trenini karşılama törenine katılmıştır. Dahası Eylül 2014'de Çin Devlet Başkanı Xi, İspanya Başbakanı Mariano Rajoy ile görüştüğünde Çin'in Yiwu şehri ve İspanya'nın başkenti Madrid arasında kargo treni seferleri gerçekleştirme talebinde bulunmuştur. Ayrıca Çin-Avrupa demiryolu hattına yönelik önlemler de 2014 yılında alınmıştır.

this regard, launching the railway connection between China and Kazakhstan through the Khorgos Free Economic Zone on December 2, 2011, and creating Khorgos-Eastern Gateway logistics hub on the Kazakh side of Khorgos Free Economic Zone in 2012 can be considered as important developments. In February 2014, the Agreement on Kazakhstan-China Lianyungang Logistics Cooperation Center was signed between the partners. Indeed, in 2014, the state-owned railway company Kazakhstan Temir Zholy (KTZ) carried out the Zhetigen-Khorgos and the Jezkazgan-Beineu railway projects, providing a direct linkage from the Khorgos to the Aktau seaport on the Caspian Sea. Considering that the majority of cargo trains between China and Europe will pass through the territory of Kazakhstan, it can be stated that increasing cooperation with Kazakhstan on logistics is of great importance for development of the CR Express. For example, today more than 70% of total cargo volume of the CR Express is carried out by the YuXinOu cargo train, which passes through the Alashankou border crossing, enters Kazakhstan and then reaches Germany.

In October 2016, the National Development and Reform Commission of China announced the CR Express Development Plan for 2016-2020. According to the Plan, in 2020, the number of train services on the CR Express is targeted to reach 5,000. A total of 4000 train services have operated since the launch of the CR Express in 2011. In 2016, the number of train services was 1702, rising by 109% compared to 2015. In this context, the number of cargo train services from Europe to China amounted to 572, increasing by 116% compared to 2015. In the first quarter of 2017, the number of cargo train services from China to Europe amounted to 593 showing an increase of 175% compared to the same period last year. During the reported period, the number of train services from Europe to China reached 198 increasing by 187%. In 2016, the number of containers transported by the CR Express via Kazakhstan was 104,500, but KTZ aims to increase this amount to 800,000 by 2020. In addition, it is expected that in 2017, the volume of cargo

Örneğin, 14 Ağustos 2014 tarihinde Chongqing'de düzenlenen "1. Çin-Avrupa Demiryolu Hattı Koordinasyon Toplantısında" Çin-Avrupa demiryolu hattı koordinasyon kurulunu oluşturma kararı alınmıştır. 16 Aralık 2014 tarihinde ise Zhengzhou'da "1. Çin-Avrupa Demiryolu Hattı Koordinasyon Toplantısı" düzenlenmiştir.

Öte yandan, Çin-Avrupa demiryolu hattı açısından önemli transit rolü olan Kazakistan ile Çin arasındaki lojistik işbirliği de, Çin-Avrupa demiryolu hattının hızla gelişmesine önemli bir katkı sağlamıştır. Bu doğrultuda, özellikle 2 Aralık 2011 tarihinde Çin ve Kazakistan demiryolunun Horgos Serbest Ekonomik Bölgesi üzerinden faaliyete geçmesi ve 2012 yılında Horgos Serbest Ekonomik Bölgesinin Kazakistan tarafında Horgos-Doğu Kapısı lojistik merkezini oluşturulmaya başlaması önemli gelişmelerden bazıları olarak değerlendirilebilir. Şubat 2014'de Kazakistan ve Çin arasında "Kazakistan-Çin Lianyungang Lojistik İşbirliği Merkezi" anlaşması imzalanmıştır. Nitekim 2014 yılında Kazakistan Demiryolu'nun (KTZ) Cetigen-Khorgos ve Cezkazgan-Beynev demiryolu projelerini gerçekleştirmesi, Horgos'tan Hazar kıyısındaki Aktau limanına kadar ulaşan taşıma güzergâhlarının bağlantısını sağlamıştır. Çin ve Avrupa arasındaki kargo trenlerinin çoğunluğunun Kazakistan toprakları üzerinden geçeceği dikkate alındığında, Kazakistan-Çin lojistik işbirliğinin artmasının, Çin-Avrupa demiryolu hattının gelişmesi açısından büyük önem teşkil ettiği belirtilebilir. Örneğin, günümüzde Çin-Avrupa demiryolu hattı üzerinden yapılan toplam kargo miktarının %70'ten fazlası, Alatau sınır kapısından geçerek Kazakistan üzerinden Almanya'ya ulaşan YuXinOu kargo treni aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Ekim 2016'da Çin Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu 2016-2020 yıllarına yönelik "Çin-Avrupa Demiryolu Hattı Geliştirme Planı"nı açıklamıştır. Plana göre, 2020 yılında Çin-Avrupa demiryolu hattı üzerinden gerçekleşen tren seferlerinin sayısının 5000'e ulaşması hedeflenmektedir. Çin-Avrupa demiryolu hattı çerçevesinde, 2011 yılında hattın açılmasından bu yana toplam 4000 tren seferi yapılmıştır. 2016

transportation via the CR Express will be doubled compared to 2016.

On April 20, 2017, an Agreement on Deepening the Cooperation on the China-Europe Railway Express was signed between China, Belarus, Germany, Kazakhstan, Mongolia, Poland and Russia. The agreement aims to increase the number of cargo trains and train speed, as well as achieving information sharing to ensure transport safety and facilitating customs clearance for cargo trains. From this point of view, the agreement could contribute to the economy of countries on the railway route while increasing train services on the CR Express. The progress made by the CR Express over the last few years has become one of the major cooperation projects within the BRI with over 70% of total cargo volume and it seems to achieve greater developments in the coming years.

yılında ise söz konusu tren seferlerinin sayısı 1702 olarak gerçekleşmiş ve 2015 yılına göre %109 artış göstermiştir. Bu çerçevede, Avrupa'dan Çin'e gelen kargo tren seferlerinin sayısı 572 olmuş ve 2015 yılına göre %116 oranında yükselmiştir. 2017 yılının ilk çeyreğinde ise söz konusu tren seferlerinin sayısı 593 olmuş ve geçen yılın aynı dönemine kıyasla %175 artış kaydetmiştir. Aynı dönemde Avrupa'dan Çin'e gelen tren seferlerinin sayısı 198'e ulaşarak, geçen yılın aynı dönemine göre %187 artmıştır. 2016 yılında Çin-Avrupa demiryolu hattını kullanan konteynerlerin sayısı 104.5 bin olurken, KTZ 2020 yılında bu miktarın 800 bine çıkarılmasını hedeflemektedir. Ayrıca, 2017 yılında Çin-Avrupa demiryolu hattı üzerinden yük taşımacılığı hacminin 2016'ya göre iki katına çıkarılmasını hedeflenmektedir.

20 Nisan 2017 tarihinde Çin, Beyaz Rusya, Almanya, Kazakistan, Moğolistan, Polonya ve Rusya arasında "Çin-Avrupa Demiryolu Hattına Yönelik İşbirliğini Derinleştirme Anlaşması" imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, söz konusu kargo trenlerinin sayısını ve tren hızlarını artırmanın yanı sıra, nakliye güvenliğini sağlamak için bilgi paylaşımını gerçekleştirme ve kargo trenleri için gümrük geçişini kolaylaştırma hedeflenmiştir. Bu açıdan bakıldığında söz konusu anlaşma, Çin-Avrupa demiryolu hattı üzerindeki tren seferlerini artırarak demiryolu güzergâhındaki ülkelerin ekonomisine katkı sağlayabilir. Son birkaç yıl içinde gösterdiği gelişme günümüzde Çin-Avrupa demiryolu hattı üzerinden yapılan toplam kargo miktarının %70'ten fazlası ile "Tek Kuşak-Tek Yol" girişiminin önemli işbirliği projelerinden biri haline gelen Çin-Avrupa demiryolu hattı, önümüzdeki yıllarda daha da büyük gelişmeler kaydedecek gibi görünmektedir.

THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY PROJECT: PROBLEMS AND PROSPECTS ÇİN-KIRGIZİSTAN-ÖZBEKİSTAN DEMİRYOLU PROJESİ: SORUNLAR VE BEKLENTİLER

*Omirbek Hanayi**

The China-Kyrgyzstan-Uzbekistan (CKU) railway project aimed to link Beijing with Central Asia is among China's main transportation policy priorities in the region. The CKU project, which has been on the agenda since the mid-1990s, is also of great importance for China's Belt and Road Initiative. Under the project, the railway would start in Kashghar in China's western Xinjiang Uyghur Autonomous Region (XUAR) and run through the China-Kyrgyzstan border via the Irkeshtam pass and Kyrgyzstan's Kara-Suu to Uzbekistan's Andijan in the Ferghana Valley. Moreover, there is a possibility that the railway could be extended further to reach Iran's territory. The project will create conditions for reliable cargo traffic via Central Asia and Western China, especially the XUAR, becoming an important element of goods transportation from China to Central Asia, West Asia, North Africa, and even Southern Europe.

The CKU railway project was first officially proposed in 1997 during the Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia conference in Paris. The idea was to interconnect the railway networks of China, Kyrgyzstan and Uzbekistan and receive access to commercial maritime routes through the railway networks of Afghanistan, Iran, Turkey and Europe. Considering the importance of the railway connectivity improvement, the authorities of China, Kyrgyzstan and Uzbekistan held a trilateral meeting in Bishkek on November 5, 1997, during which the parties agreed to establish a joint working committee and expert group on the CKU railway project. As a result of the meeting, a memorandum of understanding on the joint project implementation was

Çin ve Orta Asya'yı bir birine bağlayacak olan Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesi, Çin'in Orta Asya ile ilgili ulaşım politikasının önemli parçalarından birisidir. Uzun süredir gündemde olan bu proje, Çin'in Tek Kuşak Tek Yol stratejisi açısından da büyük önem taşımaktadır. Çin'in batısında bulunan Sincan Uygur Özerk Bölgesi (SUÖB) Kaşgar kentinden başlayan bu demiryolu ağının, Çin ve Kırgızistan sınırındaki İrkeştam dağ geçidinden geçerek Kırgızistan'ın Karasu ilçesi üzerinden Özbekistan'ın Andican kentine kadar ulaşması planlanmaktadır. Projenin devamında da söz konusu demiryolu ağının İran'a kadar uzatılması hedeflenmektedir. Projenin tamamlanması, SUÖB başta olmak üzere tüm Batı Çin'in ve Orta Asya bölgesinin trafik koşullarını iyileştirecek, Çin'den başlayarak, Orta Asya, Batı Asya ve Kuzey Afrika'ya, hatta Güney Avrupa'ya kadar açılan bölgede önemli bir taşıma güzergâhı haline gelebilir.

Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryoluna yönelik ilk öneri, 1997 yılında Paris'te düzenlenen Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaşım Koridoru (TRACECA) toplantısında ortaya koyulmuştur. Öneride bu demiryoluyla üç ülkenin (Çin, Kırgızistan ve Özbekistan) demiryolu ağlarının birbirine bağlanması; sonra Afganistan, İran, Türkiye ve Avrupa demiryolu ağlarıyla birlikte denize ulaşım mesafesinin kısaltılması hedeflenmiştir. Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolunu yapma konusunda fikir birliğine varan Çin, Kırgızistan ve Özbekistan yetkilileri, 5 Kasım 1997 tarihinde Bışkek'te üçlü toplantı gerçekleştirmiş olup projeye yönelik ortak bir çalışma komitesi ve uzman grubu oluşturma kararı almışlardır. Toplantı kap-

* MA, Eurasian Research Institute, Kazakistan. kaztegin@hotmail.com

signed between the Ministry of Railways of China, Ministry of Transport and Communications of Kyrgyzstan and Ministry of Transport of Uzbekistan providing an opportunity for further interstate consultations. After the launch of the China-Kyrgyzstan talks on the project in 2000, the Chinese side allocated 20 million yuan (about \$3.012 million) for a feasibility study of Kyrgyzstan's section of the railway. On February 5, 2001, the Kyrgyz government proposed building the Balykchy-Jalalabad-Torugart-Kashghar railway route as part of the CKU railway project.

However, both the Tulip Revolution, which led to President Askar Akayev's ouster in April 2005, and the Andijan incident of May 2005 in Uzbekistan had a negative impact on the CKU railway project development. Despite these adverse circumstances, in 2006, the Chinese government reaffirmed its intention to complete China's section of the railway within the framework of the 11th Five-Year Development Plan. However, the April 2010 ouster of President Kurmanbek Bakiyev and the subsequent clashes between ethnic Kyrgyz and Uzbeks in southern Kyrgyzstan have resulted in further delays in the implementation of the CKU railway project.

In 2010-2011, the Kyrgyz side tried to resume talks on the CKU project with China. In fact, the issue was discussed during the visits of the Kyrgyz high-ranking officials such as acting Foreign Minister of Kyrgyzstan Ruslan Kazakbayev, First Deputy Prime Minister of Kyrgyzstan Omurbek Babanov and Prime Minister of Kyrgyzstan Almazbek Atambayev, who visited Beijing on August 25-29, 2010, April 6-9, 2011 and September 14-16, 2011, respectively. As a result, on April 17, 2012, an agreement on the CKU railway project was signed between the Ministry of Transport and Communications of Kyrgyzstan and the China Road and Bridge Company (CRBC). According to the agreement, the Chinese company was required to prepare a feasibility study report within the one-year period and submit its proposals to the Kyrgyz government in the first quarter of 2013. In this context, on May

samında Çin Demiryolları Bakanlığı, Kırgızistan Demiryolu Taşımacılık Bakanlığı ve Özbekistan Demiryolu Taşımacılık Bakanlığı arasında ortak demiryolu projesini geliştirmek üzere bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Söz konusu mutabakat zaptının imzalanmasıyla Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesine yönelik müzakereler resmen başlamıştır. Proje çerçevesinde Çin ve Kırgızistan arasındaki müzakereler 2000 yılında başlamış olup Çin tarafı projenin Kırgızistan'daki hazırlık çalışmaları için 20 milyon yuan (yaklaşık 3.012 milyon dolar) ayırmıştır. 5 Şubat 2001 tarihinde Kırgızistan hükümeti Balıkçı-Celalabad-Torugart-Çin demiryolu (Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolunun Kırgızistan'daki kısmı) yapımına öncelik verme kararı almıştır.

Fakat, Mart-Nisan 2005 tarihinde Kırgızistan'da Devlet Başkanı Askar Akayev'in başkanlık görevinden ayrılmasına neden olan Lale Devrimi ve Mayıs 2005 tarihinde Özbekistan'da yaşanan Andican Olayı, Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesinin ilerlemesine engel olmuştur. Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesine büyük önem veren Çin hükümeti, 2006 yılında söz konusu demiryolunun Çin'deki kısmının Çin'in 11'inci Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde yapılmasını onaylamıştır. Fakat Nisan 2010 tarihinde Kırgızistan Devlet Başkanı Kurmanbek Bakiyev'in protestolar sonucu görevden uzaklaştırılması ve Haziran 2010 tarihinde Güney Kırgızistan'da Kırgız ve Özbekler arasından meydana gelen etnik çatışmalar, Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesini tekrar durdurmuştur.

25-29 Ağustos 2010 tarihlerinde Kırgızistan geçici hükümetinin Dışişleri Bakanı Ruslan Kazakbayev'in, 6-9 Nisan 2011 tarihlerinde Kırgızistan Başbakan Birinci Yardımcısı Ömürbek Babanov'un, ve 14-16 Eylül 2011 tarihlerinde Kırgızistan Başbakanı Almazbek Atambayev'in Çin'e yapmış oldukları ziyaretler sırasında Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesi üzerinde görüşmeler yapılmıştır. 17 Nisan 2012 tarihinde Kırgızistan Ulaştırma ve İletişim Bakanlığı ve Çin Yol ve Köprü Şirketi (CRBC) arasında Çin-Kırgızistan-Özbekistan de-

4, 2012, the working committee and the China-Kyrgyzstan expert group on the project held a joint meeting in Beijing. The representatives of the Ministry of Commerce, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Railways, Export-Import Bank, State Development Bank and other institutions attended this event from the Chinese side, while the Kyrgyz side was represented by the Ministry of Transport and Communications, Ministry of Finance and other governmental bodies. On June 5, 2012, Chinese President Hu Jintao and his Kyrgyz counterpart Almazbek Atambayev, who had arrived to Beijing to participate in the Shanghai Cooperation Organization Summit, also discussed, among other issues, the CKU railway project development.

However, despite those promising developments, on April 19, 2013, Prime Minister of Kyrgyzstan Zhantoro Satybaldiyev announced that the Kyrgyz government would not accept the feasibility study report prepared by the CRBC and submitted on March 14, 2013. Moreover, during his speech at a press conference after the Collective Security Treaty Organization (CSTO) Summit held in Bishkek in May 2013, President of Kyrgyzstan Almazbek Atambayev stated that the railroad would not be beneficial for Kyrgyzstan and Bishkek should refrain from participating in it.

There is a number of economic and political reasons for Kyrgyzstan to postpone consultations on the launch of the China-led CKU railway project. From the economic perspective, due to the difficulties experienced by the Kyrgyz economy over the past years, Kyrgyzstan could not meet its financial liabilities to cover the construction of the Kyrgyz section, most of which should pass through the Tian Shan Mountains. This will significantly increase the estimated cost of the project, which already increased from \$900 million in 1997 to \$1.34 billion in 2001 with a further growth to \$2 billion in 2006, \$4.5 billion in 2012, and \$6.5 billion in 2013. Since Kyrgyzstan was not able to cover the construction costs, the government was considering permitting China to lease the new railway line, as

miryolu projesine yönelik bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, Çinli şirketin bir yıl içerisinde projenin fizibilite raporunu hazırlaması ve 2013 yılının ilk çeyreğinde Kırgızistan hükümetinin değerlendirmesine sunması belirtilmiştir. Bu kapsamda, 4 Mayıs 2012 tarihinde Çin ve Kırgızistan'ın projeye yönelik çalışma komitesini ve uzman grubunun toplantısı Pekin'de gerçekleştirilmiştir. Toplantıya, Çin'in Ticaret Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Demiryolları Bakanlığı, İhracat-İthalat Bankası, Devlet Kalkınma Bankası ve bu ülkenin diğer kurumlarının temsilcileri; Kırgızistan Ulaşım ve İletişim Bakanı Kalıkbek Sultanov başta olmak üzere Kırgızistan Maliye Bakanlığı, Asya Kalkınma Bankası ve diğer kurumların temsilcileri katılmıştır. 5 Haziran 2012 tarihinde Çin Devlet Başkanı Hu Jintao, Çin'i resmi ziyaret etmek ve Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) zirvesine katılmak üzere Pekin'e gelen Kırgızistan Devlet Başkanı Almazbek Atambayev ile bir araya geldiğinde konuşulan önemli konuların biri de Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesi olmuştur. 14 Mart 2013 tarihinde Çin Yol ve Köprü Şirketi (CRBC) Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesinin fizibilite raporunu Kırgızistan Ulaşım ve İletişim Bakanlığına göndermiştir. Bu gelişmelere rağmen, 19 Nisan 2013 tarihinde Kırgızistan Başbakanı Jantoro Satıbaldiyev, Kırgız hükümetinin Çin Yol ve Köprü Şirketi tarafından hazırlanan fizibilite raporunu kabul etmeyeceğini açıklamıştır. Bu açıklamanın ardından, Mayıs 2013 tarihinde Bişkek'te düzenlenen Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) Liderleri Zirvesi sonrası basın toplantısında konuşan Kırgızistan Devlet Başkanı Atambayev, geline nokta da Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolunun Kırgızistan'ın hiçbir sorununu çözmeyeceğini açıklayarak söz konusu projeye katılmaktan vazgeçtiklerini belirtmiştir.

Çin'in inisiyatifinde yürütülmekte olan Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesinin adım adım Kırgızistan tarafından durdurulmasının ekonomik ve siyasi nedenleri vardır. Ekonomik açıdan bakıldığında, öncelikle olarak ekonomik sorunlar yaşayan Kırgızistan'ın söz konusu projenin

well as the gold ore, aluminum and iron deposits for 47 years in return for fully funding the construction of the CKU railway's Kyrgyz section. However, the related debates caused a negative public reaction in the country. From the political perspective, it is worth noting that other regional actors hampered the CKU railway project construction. For example, during the CSTO Summit in Bishkek held in May 2013, Russia proposed the construction of the Russia-Kazakhstan-Kyrgyzstan-Tajikistan (RKKT) railway project, which could be considered as an alternative to the CKU railway project. In fact, at that time President Atambayev recognized that the RKKT railway project was more suitable for Kyrgyzstan than the CKU project.

However, the further development of China's Belt and Road Initiative, which has been on the agenda since 2013, along with the negative effects of the financial crisis in Russia on the Kyrgyz economy that still suffers from structural weaknesses, compels Kyrgyzstan to increase the level of China's investment. Under these circumstances, the China-Kyrgyzstan talks on the issue of the CKU railway project have been put back on the agenda. For instance, in May-June 2016, the trilateral consultations between China, Kyrgyzstan and Uzbekistan on the project were held in Beijing. Moreover, the September 2016 change of leadership in Uzbekistan and Tashkent's efforts to improve relations with China and the Central Asian countries have had a positive impact on the prospect of the CKU railway project's implementation. As a result, on December 19-20, 2016, China, Kyrgyzstan and Uzbekistan continued the trilateral talks on the project in Bishkek. Finally, Kyrgyz President Almazbek Atambayev and his Uzbek counterpart Shavkat Mirziyoyev discussed the issue in Bishkek on September 5, 2017.

To conclude, the CKU railway that could give the landlocked countries access to international land and maritime transport lines has the potential to carry 15-20 million tons of cargo per year via Kyrgyzstan. Cargo transit

kendisine düşen maliyeti karşılaması mümkün olmamıştır. Projenin Kırgızistan'daki kısmının çoğunluğu Tanrı dağlarından geçecek olması, projenin maliyetini yükseltmektedir. İlk olarak 900 milyon dolar olarak hesaplanan projenin maliyeti, 2001 yılında 1.34 milyar dolar, 2006 yılında 2 milyar dolar, 2012 yılında 4.5 milyar dolar ve 2013 yılında ise 6.5 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. Çin'in, daha önce bu maliyetin karşılanması şartıyla, Kırgızistan'dan önemli demir yataklarını ve 47 yıllığına yolun işletmeciliğini talep etmesi Kırgızistan tarafının tepkisine neden olmuştur. Siyasi açıdan bakıldığında, Çin'in Orta Asya politikasının bir parçası olan Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesine bölgedeki diğer aktörler de engel olmaya çalışmaktadır. Örneğin, Rusya, Mayıs 2013 tarihinde Bishkek'te düzenlenen Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) Liderleri Zirvesi'nde Rusya-Kazakistan-Kırgızistan-Tacikistan demiryolu projesini önermiştir. Kırgızistan Devlet Başkanı Atambayev ise, Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesine alternatif olarak Rusya-Kazakistan-Kırgızistan-Tacikistan demiryolu projesinin Kırgızistan için daha uygun olduğunu açıklamıştır.

Ancak, 2013 yılından itibaren gündeme gelen Çin'in Tek Kuşak Tek Yol girişiminin derinleşmesiyle beraber, Avrasya Ekonomik Birliği'nin ve Rusya'da yaşanan finansal krizin olumsuz etkilerinin yanı sıra, ülke ekonomisindeki yapısal sıkıntılar sonucunda Kırgızistan ekonomisinin küçülmesi, ülkenin Çin'in ekonomik gücü ile yatırımlarına ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Bu nedenler, Kırgızistan-Çin arasındaki Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesine yönelik görüşmeleri tekrar gündeme getirmiştir. Örneğin, Mayıs-Haziran 2016 tarihinde, projeye yönelik olarak Çin, Kırgızistan ve Özbekistan arasındaki üçlü görüşmeler Pekin'de düzenlenmiştir. Diğer bir taraftan, Eylül 2016'da Özbekistan'daki iktidar değişimi ve Özbekistan'ın Çin ve Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerini iyileştirmeye çalışması, söz konusu demiryolu projesini ilerletmiştir. 19-20 Aralık 2016 tarihinde projeye yönelik Çin, Kırgızistan ve Özbek-

fees would definitely contribute to the economic development of the country. The CKU railway project could not only bring benefits for the countries along the route but could also promote the development of the regional and global markets. From this point of view, it is highly probable that the China-Kyrgyzstan-Uzbekistan railway project will be built in the near future.

kistan üçlü görüşmeleri Bişkek'te devam etmiştir. Son olarak, 5 Eylül 2017 tarihinde resmi ziyaret ile Kırgızistan'da bulunan Özbekistan Devlet Başkanı Şevket Mirziyoyev, Kırgızistan Devlet Başkanı Atambayev ile Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu ile inşa etme konusunu ele almıştır.

Özet olarak, tamamlanması durumunda Kırgızistan'ın denize erişimine olanak sağlayacak olan Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu, Kırgızistan üzerinden yılda 15-20 milyon ton yük taşıma potansiyeline sahiptir. Kırgızistan'ın söz konusu demiryolunun olası kargo transit harçlarından yararlanacak olması, ülkenin ekonomik gelişmesine de katkı sağlayabilir. Çin, Kırgızistan ve Özbekistan'ı birbirine bağlayan bu demiryolu projesi, sadece bu üç ülke için yararlar getirmenin ötesinde, bölgesel ve küresel pazarın genişlemesine de katkıda bulunabilir. Bu açıdan bakıldığında, Çin-Kırgızistan-Özbekistan demiryolu projesinin yakın gelecekte inşa edilmesi yüksek bir olasılıktır.

**CHAPTER 4.
SOCIO-POLITICAL DIMENSIONS OF
THE EURASIAN COUNTRIES**

**BÖLÜM 4.
AVRASYA ÜLKELERİNİN
SOSYO-POLİTİK ÖZELLİKLERİ**

POLITICAL SYSTEMS AND ELECTIONS

SİYASİ SİSTEMLER VE SEÇİMLER

THE RESULTS OF THE PRESIDENTIAL ELECTION IN TURKMENISTAN AND STRATEGIC PRIORITIES TÜRKMENİSTAN'DA CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİNİN SONUÇLARI VE STRATEJİK ÖNCELİKLERİ

*Aidarbek Amirbek**

On February 12, 2017, the fifth presidential election was held in Turkmenistan. According to the Central Election Commission of Turkmenistan, the turnout in the election was 97.27% or 3,140,865 of registered voters. Gurbanguly Berdimuhamedov was reelected as the President for the third time with 97.69% (3,068,311) of votes. The presidential election in Turkmenistan was monitored by a total of 3,374 observers from the international and local organizations. Representatives of international organizations such as the Islamic Cooperation Organization, the Commonwealth of Independent States, the Shanghai Cooperation Organization, as well as local observers who monitored the election recognized the presidential election as open, free and democratic.

According to Turkmenistan's law on the elections, candidates for the presidency may be nominated by the political parties and the initiative groups of citizens who registered before the election date (Article 44). Candidates from groups of citizens must be supported by the signatures of at least 10,000 voters, with at least 300 signatures collected in each of at least a third of the country's districts (Article 46). A total of nine candidates running for the presidency were officially registered. There are only three parties that are permitted to operate legally in the country. Therefore, Gurbanguly Berdimuhamedov, Bekmyrat Atalyev and Durdygylych Orazov were nominated as candidates from the Democratic Party of Turkmenistan, the Party of Industrialists and Entrepreneurs of Turkmenistan and the Agrarian Party of Turkmenistan, respectively. The other six candidates were nominated by the initiative groups of citizens: 1) Deputy Head of Mary province,

12 Şubat 2017 tarihinde Türkmenistan'da beşinci Cumhurbaşkanlığı seçimi yapıldı. Türkmenistan Merkez Seçim Komisyonu'nun sonuçlarına göre 3,140,865 kayıtlı seçmen oy kullanmış, seçime katılım oranı yüzde 97,27 olmuş ve Gurbanguly Berdimuhamedov seçmenlerin yüzde 97,69 (3,068,311) oyu ile üçüncü kez Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Türkmenistan'da Cumhurbaşkanlığı seçimini uluslararası örgütlerden ve yerel müşahitlerden oluşan toplam 3,374 gözlemci izlemiştir. Seçimi gözlemleyen İslam İşbirliği Teşkilatı, Bağımsız Devletler Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü gibi uluslararası örgütler ile yerel müşahitler Cumhurbaşkanlığı seçiminin yasalara uygun, özgür ve demokratik bir ortamda gerçekleştiğini bildirmişlerdir.

Türkmenistan seçim yasasına göre, Cumhurbaşkanı adaylarını siyasi partiler ve vatandaş grupları önerebilirler (mad. 44). Vatandaş gruplarının önerebilmesi için en azından 10 bin seçmenin imzasının toplanması ve bu sayının ülkedeki toplam ilçe sayısının en az üçte birine karşılık gelen ilçelerin her birinden 300 seçmenin imzalı desteğini barındırması gerekir (mad. 46). Gerçekleştirilen son seçime toplam 9 kişi aday gösterilmiştir. Ülkede yasal olarak kaydı bulunan sadece üç parti vardır. Türkmenistan Demokratik Partisi Gurbanguly Berdimuhamedov'u, Türkmenistan Sanayiciler ve Girişimciler Partisi Bekmyrat Atalyev'i ve Türkmenistan Tarım Partisi Durdıgılıç Orazov'u aday göstermişlerdir. Diğer 6 aday ise vatandaş gruplarının önerilmiştir: 1) Mary şehri vali yardımcısı Djumanazar Annayev; 2) Seidinski petrol rafinerisi yöneticisi Ramazan Durdiyev; 3) Daşoguz şehri vali yardımcısı Meretdurdy

* PhD, Akhmet Yassawi International Turkish-Kazakh University, Kazakhstan. a.amirbek80@gmail.com

Jumanazar Annayev; 2) Director of Seydi Oil Refinery, Ramazan Durdiyev; 3) Deputy Head of Dashoguz district, Meretdurdy Gurbanov; 4) Head of the Economic and Development Department of the Akhal province, Serdar Jelilov; 5) Chief Executive of the "Garabogazsulfat" Association of the "Turkmenhimiya" State Concern, Suleimannepes Nurnepesov; 6) Deputy Chairman of the State Association of Food Industry of Turkmenistan, Maksat Annanepesov. All the alternative candidates were able to receive only 2.31% (72,554) of votes in total. Maksat Annanepesov received the most votes among independent candidates, namely, 1.02%.

In recent years, as a result of the negative effects of the global crisis and low oil prices on most of the world countries, also on Turkmenistan, the economic slowdown started to affect the economy of Turkmenistan. Since no additional income was provided to the public budget, the government had to cut some of the social privileges (free use of electricity, natural gas, water, etc.). Moreover, according to the World Bank, Turkmenistan's GDP growth rate reduced to 6.5% in 2015 compared to 10.30% in 2014. However, existing socio-economic problems in the country were not negatively reflected in the results of the presidential election. The main reason for maintaining the stable political regime in the country is the presence of strong state institutions. Taking into account the Turkmen people's loyalty to the national traditions, it becomes obvious that the Council of Elders is among the key institutions that play an important role in ensuring the political stability of the state. Therefore, it is not surprising that a new Constitution of the country was adopted at the meeting of the Council of Elders on September 14, 2016.

According to the updated Constitution, the upper age limit (seventy years) to be elected President of Turkmenistan was removed and the presidential term was extended from 5 to 7 years. Thus, according to the new Constitution, the President shall be elected directly by the people of Turkmenistan for a period of 7 years (Article 70). Moreover, every citizen of Turkmenistan, born in Turkmenistan, not younger than 40 years, who speaks the

Gurbanov; 4) Ahal şehri Ekonomi ve Gelişim Genel İdaresi başkanı Serdar Djelilov; 5) "Garabogazsulfat" ve devlet şirketi olan "Türkmen Kimya"nın başkanı Süleyman-nepes Nurnepesov; 6) Birleşik Devlet Gıda Sanayi başkan yardımcısı Maksat Annanepesov. Vatandaş gruplarının önerilen adaylar toplamı seçmenlerin sadece yüzde 2,31 (72,554) oyunu alabilmişlerdir. Bunlar içinde en fazla oyu da Maksat Annanepesov (yüzde 1,02) almıştır.

Son yıllarda dünya ekonomisi ile paralel bir şekilde Türkmenistan'da da ekonomik yavaşlama görülmeye başlanmıştır. Dünya Bankası'nın verilerine göre 2015 yılında Türkmenistan'ın GSYİH büyüme hızı yüzde 6,5 olmuştur. Karşılaştırmalı olarak ele alırsak, 2014 yılında ülkenin GSYİH büyüme hızı ise yüzde 10,30 olarak gerçekleşmişti. Diğer taraftan, 2016 yılının sonuna doğru bazı devlet kurumlarında çalışan memurların sayısı azaltılmıştır. Bütçeye ek gelir sağlanamadığından halka verilen bazı devlet kolaylıklarında (bedava elektrik, doğalgaz, su vs.) kesintiler söz konusu oldu. Fakat ülkedeki bunun gibi sosyoekonomik sorunlar Cumhurbaşkanlığı seçimine olumsuz yansımamıştır. Bunun temel sebebi olarak ülkede siyasi rejimin istikrarlı yapısını koruyan sağlam devlet kurumlarının mevcudiyeti gösterilebilir. Aynı zamanda ülkede siyasi rejimin istikrarını sağlayan önemli kurumlardan bir diğeri, Aksakallar Konseyi'dir. Türkmen halkının yerel geleceğe bağlılığını dikkate alırsak, Aksakallar Konseyi'nin devletin bekasını ve istikrarını sağlamadaki rolü kendiliğinden anlaşılabilir. Bu doğrultuda Aksakallar Konseyi'nin 14 Eylül 2016 tarihli toplantısında ülkenin yeni anayasası kabul edilmiştir. Buna göre anayasada Türkmenistan Cumhurbaşkanlığına seçilebilmek için üst yaş sınırı (yetmiş yaş) kaldırılmış ve seçilme süresi 5 yıldan 7 yıla çıkartılmıştır. Böylece yeni anayasaya göre Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından 7 yıllık süre için seçilir (mad. 70) ve Türkmenistan'da doğan, yaşı kırktan aşağı olmayan, devlet dilini bilen, son 15 yıldır sürekli olarak Türkmenistan'da yaşayan ve çalışan her Türkmen vatandaşı Cumhurbaşkanı seçilebilir (mad. 69).

national language, has been living and working constantly in Turkmenistan for the past 15 years, can be elected as President of Turkmenistan (Article 69).

Gurbanguly Berdimuhamedov outlined his strategic priorities for the new term in both his electoral statements and official inauguration speech. Accordingly, Berdimuhamedov emphasized that he would give priority to politics based on the creation of "Advanced Industrial Society", thereby would aim to increase the people's welfare and the economic potential of the country. In this direction, Turkmenistan aims to develop industry, tourism and agriculture sectors and new technologies, as well as to increase investments in the fields of education, science, health and social services, and to strengthen local authorities.

Indeed, the key points outlined by Berdimuhamedov in his election statements and official speeches in terms of the state development can be summarized as follows: 1) Industry Sector: a) to give support to the industry sector by providing extra incentives, b) to prioritize the exploitation of hydrocarbon resources in the country; 2) Agriculture Sector: a) to increase the competitiveness of the agricultural commodities giving priority to their exports to the world markets, b) to continue the implementation of the National Rural Development Program and to establish a hydraulic irrigation system that will allow to increase the efficient use of water in the villages, c) to increase the number of areas in which halophyte is cultivated by creating new settlements around the Turkmen lake, 3) Science and Education: a) to provide young people with better quality of education, b) to attach importance to space studies by establishing research centers and providing these centers with the necessary technical equipment; 4) Health and Social Service Activities: a) to boost the social security benefits with necessary legal arrangements, b) to increase the number of health centers, health promotion centers and hospitals within the scope of the Health State Program, c) to give importance to lighting in provinces and districts and improving infrastructure facilities, especially roads, d) to make restructural arrange-

Berdimuhamedov'un yeni döneminde izleyeceği stratejik öncelikler seçim beyanamesinde ve Cumhurbaşkanı olarak seçildikten sonra yaptığı resmi konuşmalarında ortaya konulmuştur. Buna göre Berdimuhamedov, "Gelişmiş Endüstri Toplumu" yaratmaya dayalı siyasete öncelik vereceğinin, böylece halkın geliri ile refahını ve ülkenin ekonomik potansiyelini artırma hedefiyle hareket edeceğinin altını çizmiştir. Bu doğrultuda önümüzdeki süreçte Türkmenistan, sanayi, turizm ve tarım sektörleri ile yeni teknolojilerin geliştirilmesi yanı sıra eğitim, bilim, sağlık ve sosyal hizmetler alanlarına yatırımları arttırmayı hedeflemekte, yerel yönetimleri güçlendirmeye dayalı adımlar atmayı planlamaktadır.

Nitekim seçim beyanamesi ile resmi konuşmalarında Berdimuhamedov'un devletin gelişimi açısından dikkat çektiği hususlar şöyle özetlenebilir: 1) Sanayi Sektörü: a) sanayi sektöründe çalışan işadamlarını desteklemek ve teşvikleri arttırmak, b) hidrokarbon kaynaklarının ülke içinde işletilmesine öncelik vermek; 2) Tarım Sektörü: a) tarımsal malların rekabet gücünü arttırmak ve bunların dünya pazarlarına daha çok ihraç edilmesine öncelik vermek, b) "Köyleri Geliştirme Ulusal Programı" uygulamasına devam etmek ve köylerde suyun verimli kullanılmasına dikkat edilmesi için hidrolik sulama sistemini oluşturmak, c) Türkmen gölü etrafında yeni yerleşkeler oluşturarak halophyte ekim alanlarını çoğaltmak, ç) tarım alanında çalışan işadamlarını desteklemek; 3) Bilim ve Eğitim: a) gençlerin daha kaliteli eğitim almasını sağlamak, b) uzay araştırmalarına önem vermek ve bu doğrultuda araştırma merkezleri kurmak ve bu merkezleri gerekli teknik teçhizatlarla donatmak; 4) Sağlık ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri: a) halkın sosyal güvencesini arttırmak ve bu doğrultuda yasal değişimler yapmak, b) "Sağlık Devlet Programı" kapsamında sağlık ocakları, sağlığı güçlendirme merkezleri ile hastane sayısını arttırmak, c) İl ve ilçelerde ışıklandırmaya önem vermek ve yol vb altyapı sorunlarını çözmek, d) ülke genelindeki tüm yerleşim yerlerini, halkın temel ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden yapılandır-

ments in the settlements in the country in order to meet the basic needs of the people living in these settlements, e) to increase the incomes of the people and to provide new job opportunities, f) to increase pensions, employee salaries, scholarships and other social benefits offered to the public, g) to increase the quality of family services, h) to establish recreation zones that will meet the needs of a population every 40-50 km along the main roads between the provincial centers; 5) Tourism Sector: a) to accelerate the steps to reach the world standards of tourism and to restructure the health-sanatorium system, b) to accelerate the studies on the development of Awaza national tourist zone at the Caspian coast, c) to set up green recreation zones 40-50 km away from the riverside, d) to build well-developed holiday centers in the Kopetdag, Koitengaz and Sumbara valleys and in the Amuderya, Karakum and Murgab coasts; 6) Strengthening Internal Politics and Local Governments: a) to improve the political system of the country and to strengthen the local governments in order to achieve a further democratization process, b) to increase the influence and roles of the representative bodies of local self-government (Genesh) in the provinces and districts, villages and towns, c) to provide the necessary facilities for newly established political parties in order to make these parties to work more efficiently; 7) Developing and Using New Technologies: a) to train qualified personnel in the field of modern communication and multimedia technology, b) to ensure the use of new technologies to make hydrocarbon resources more efficient in the country; 8) Investment in Renewable Energy Resources: to invest in the development of solar and wind power, especially in the context of development of green energy in the country.

The aforementioned policies, which the President of Turkmenistan, Gurbanguly Berdimuhamedov aims to achieve in the next seven years, mostly focus on the ways to overcome the current problems of the country in both economic (providing additional revenue to the public budget) and security issues. It is well known that due to changing conditions in international gas market and

mak, e) halkın gelirlerini arttırmak ve yeni iş imkânları sağlamak, f) emekli maaşları, çalışan aylıklarını, bursları ve halka sunulan diğer sosyal yardımları çoğaltmak, g) aile hizmetlerinin kalitesini arttırmak, h) Vilayet merkezlerine ulaşan ana yollar boyunca her 40-50 km'de bir halkın ihtiyaçlarına cevap verecek dinlenme merkezlerini kurmak; 5) Turizm Sektörü: a) turizmi dünya standartlarına ulaştırmaya dayalı adımlara hız vermek ve sağlık-sanatoryum sistemini yeniden yapılandırmak, b) Hazar kıyısındaki "Avaza" isimli ulusal turizm mekânı geliştirme çalışmalarına hız vermek, c) nehirlerin kenarına 40-50 km'de bir yeşillendirilmiş dinlenme merkezlerini kurmak, ç) sağlığa faydalı Kopetdag, Koitengaz ve Sumbara vadilerinde ve Amuderya, Karakum ve Murgab sahillerinde gelişmiş tatil merkezlerini inşa etmek; 6) İç Siyaset ve Yerel Yönetimleri Güçlendirme: a) toplumun siyasi sistemini iyileştirmek ve demokratikleşmenin arttırılması için yerel yönetimleri güçlendirme adımlarına başvurmak, b) vilayet, il ve ilçelerin, özellikle köy ve kasabalardaki meclislerin (Geneshlerin) etkilerini ve rollerini arttırmak, c) yeni kurulan siyasi partilerin daha etkili çalışabilmeleri için gerekli imkânları sağlamak; 7) Yeni Teknolojileri Geliştirmek ve Kullanmak: a) modern iletişim ve multimedia teknolojisi alanlarında nitelikli eleman yetiştirmek, b) ülkede hidrokarbon kaynaklarının daha etkin işletilebilmesi için yeni teknolojilerin kullanımını sağlamak; 8) Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yatırım: ülkede temiz enerji bağlamında özellikle güneş ve rüzgâr enerjilerinin gelişimi için yatırım yapmak. Türkmenistan Cumhurbaşkanı sayın Berdimuhamedov'un önümüzdeki 7 yıllık iktidar döneminde gerçekleştirmeyi hedeflediği bu politikalar, hem ekonomik (bütçeye ek gelir sağlama), hem de güvenlik alanlarında ülkenin karşılaştığı sorunların üstesinden gelinebilmesine bağlı olacaktır. Bilindiği gibi, Ocak 2016 tarihinden itibaren Rusya uluslararası doğalgaz pazarındaki konjonktür değişimi yanı sıra bir takım ekonomik ile finansal sorunlar ileri sürerek Türkmen doğalgazını satın almayı durdurmuştu. Ayrıca Ocak 2017 tarihinde başla-

other economic and financial problems, Russia has stopped buying Turkmen natural gas since January 2016. Moreover, Turkmenistan has limited natural gas supplies to Iran since January 2017 due to unpaid debts. Such a situation causes China to become the primary importer of the Turkmen natural gas. It has also led to further reduction in gas revenues. Turkmenistan is willing to increase the energy security by actively supporting the projects such as TAPI and Trans-Caspian Natural Gas Pipeline, which envisage natural gas exports to India and the EU, respectively. In this regard, taking into account the struggle between the regional powers, Turkmenistan will try to use different policy options in order to launch these two projects in the long term. In these circumstances, it is strategically important to ensure energy security in these routes. Therefore, Turkmenistan has identified the security and stability in the country and its immediate surroundings as fundamental strategic priority. Indeed, the President of Turkmenistan, in election statements, emphasized that by increasing cooperation with international organizations and modernization of the Armed Forces through the purchase of new weapons from foreign countries, Ashgabat would strengthen the fight against challenges such as terrorism, radicalism, cross-border organized criminal groups, illegal drug trafficking and corruption which are important threats both for Turkmenistan and the whole region.

arak Turkmenistan ödenmeyen borçlar sebebiyle İran'a da doğalgaz satışını kısıtladı. Böyle bir durum, Çin'in Türkmen doğalgazının birincil ithalatçısı konumuna yükselmesine neden olmakta ve bütçeye ek gelirleri azaltmaktadır. Türkmenistan, Hindistan ve AB'ye doğalgaz ihracatını öngören TAPI ve Trans Hazar Doğalgaz Boru Hattı projelerini aktif destekleyerek söz konusu enerji talep güvensizliği sorununun üstesinden gelmek istemektedir. Bu doğrultuda ülke bölgedeki güç mücadelesini dikkate alarak, her iki projeyi uzun vadede hayata geçirmek için politika opsiyonları deneyecektir. Fakat bu güzergâhlar için güvenliğin sağlanması stratejik önemdedir. Bundan dolayı, Türkmenistan kendi ve yakın çevresindeki güvenlik ile istikrarın arttırılmasını en temel stratejik öncelik olarak belirlemiştir. Nitekim Berdumuhamedov seçim beyannamesinde uluslararası örgütlerle işbirliğini arttırarak ülkeyi ve bölgeyi tehdit eden tehlikelerle (terörizm, radikalizm, sınır ötesi organize suç örgütleri, yasal olmayan uyuşturucu kaçakçılığı ve rüşvetçilik vs.) mücadeleyi güçlendireceğine, Silahlı Kuvvetleri günümüz dünya şartlarına uygun olarak modernize edeceğine ve dış ülkelerden yeni silah alımlarını arttıracağına vurgu yapmıştır.

EVALUATION OF THE APRIL 2, 2017 PARLIAMENTARY ELECTIONS IN ARMENIA ERMENİSTAN'DA 2 NİSAN 2017 MİLLETVEKİLLİĞİ SEÇİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Aidarbek Amirbek**

The 6th parliamentary elections were held in Armenia on April 2, 2017. According to the unofficial results announced by the Armenian Central Election Commission, 60.86% (namely 1,575,382) of the 2,588,590 registered voters participated in the elections and the Republican Party of Armenia won with 49.17% (771,247) of total votes.

According to the Article 89 of the Constitution of the Republic of Armenia with the amendments, which were introduced by the referendum on December 6, 2015, Armenia has a single legislative body composed of at least 101 deputies. According to the Electoral Code of the Republic of Armenia, parliamentary candidates may be nominated by the political parties and the alliances of the political parties. Alliances of the political parties may be formed by at least two political parties and each political party can only be involved in one alliance. The political party included in an alliance cannot participate in the elections alone (Article 81). In order to be elected to the National Assembly as a deputy in the name of a party or alliance of parties, a candidate needs to win at least 5% of total votes of the voters of his party and at least 7% of total votes of his alliances (Article 95). Armenian citizens who are over the age of 25 years and who are legally eligible may be elected as a deputy of the National Assembly (Article 80). The deputies of the National Assembly are elected for 5 years (Article 90).

Within the framework of the election laws, five political parties and one alliance of political parties were able to pass the 5% and 7% vote thresholds in the 5th parliamentary elections, which were held on May 6, 2012 with the participation of 8 political parties and 1 alliance of political parties. As a result, the Armenian Republican Party took 40 seats,

Ermenistan'da 2 Nisan 2017 tarihinde 6. dönem Milli Meclis milletvekillerini belirlemek için seçimler yapılmıştır. Ermenistan Merkezi Seçim Komisyonu'nun resmi olmayan kesin sonuçlarına göre 2,588,590 kayıtlı seçmenin yüzde 60,86'ı, yani 1,575,382 seçmen oyunu kullanmış ve Ermenistan Cumhuriyet Partisi seçmenlerin yüzde 49,17 oyu (771,247) ile seçimde birinci parti olmuştur.

6 Aralık 2015 tarihinde referandumla değişen ülke anayasasının 89. maddesine göre Ermenistan'ın en az 101 milletvekili- linden oluşan tek meclisli yasama organı vardır. Ermenistan Seçim Kanunu'na göre, milletvekili adaylarını siyasi partiler ve parti blokları önerebilirler. Parti bloğu en az iki partiyle oluşturulabilir ve her parti sadece tek bir parti bloğunun üyesi olabilir. Parti bloğuna dâhil olan siyasi parti yalnız başına bağımsız olarak milletvekilliği seçimine katılamaz (madde 81). Bir kişinin Milli Meclis'e parti ya da parti bloğu adından milletvekili olarak seçilebilmesi için, yapılan seçimlerde aday olduğu partinin seçmenlerin en az yüzde 5, parti bloğunun ise yüzde 7 oyunu alması gerekir (95. madde). Seçilmesinde yasal olarak hiçbir sakıncası bulunmayan ve 25 yaşını doldurmuş Ermenistan vatandaşları milletvekili adayı olabilir (80. madde). Milli Meclis milletvekillerinin görev süresi 5 yıldır (90. madde).

Dönemin seçim kanunları çerçevesinde 6 Mayıs 2012 tarihinde 8 parti ve 1 parti bloğunun katılımıyla gerçekleştirilen 5. dönem milletvekilliği seçimlerinde yüzde 5 ve 7 barajını beş parti ile bir parti bloğu geçebilmiştir. Bunun sonucunda Milli Meclis'te sandalye sayılarının 40'ını Ermenistan Cumhuriyet Partisi, 28'ini Çiçeklenen Ermenistan Partisi, 7'sini Ermeni Ulusal Kongre-

* PhD, Akhmet Yassawi International Turkish-Kazakh University, Kazakhstan. a.amirbek80@gmail.com

the Prosperous Armenia Party took 28 seats, the Armenian National Congress (Opposition Alliance) took 7 seats, the Heritage Party, the Armenian Revolutionary Federation "Dashnaksutyun" and the Rule of Law Party each took 5 seats in the National Assembly. The other 41 seats were won by the Republican Party of Armenia (29 seats) and the Prosperous Armenia Party (9 seats) in accordance with the majority election system. The Heritage Party, the Armenian Revolutionary Federation "Dashnaksutyun" parties and the independent candidates each gained 1 seat. The fact that the Armenian Republican Party constitutes the vast majority of the National Parliament means that the government did not face a serious opposition from the Parliament in the law-making process.

The parliamentary elections corresponded to the period, in which a Constitution reform was being made, protests of some opposition groups were being held in the country, high tensions between Armenia and Azerbaijan have become intensive due to the Nagorno-Karabakh conflict, and in this context, the period of socio-economic tension in the country, where alliance ties with Russia (especially military field) have been strengthened. As known, it is expected that the Constitutional reform, with its first four chapters entered into force on December 22, 2015, will be completed by April 2018. The Constitutional Reform, which was launched by the initiative of the President Serzh Sargsyan, was supported by the Armenian Republican Party, the Prosperous Armenia Party and the Armenian Revolutionary Federation "Dashnaksutyun" Party. The Heritage, the Rule of Law and the Armenian National Congress parties strongly opposed the amendment to the Constitution. Basically, the reform aims to strengthen the role of the parties in the political system and to increase their influence on the formation of the Cabinet (Government) by collecting political power in the hands of the National Assembly. Thus, it is aimed to facilitate the transition from the presidential system to the parliamentary system and to expand the powers of the Prime Minister. For instance, according to the new Constitution, the term of office of the President was increased from 5 years to 7 years,

si (Muhallif Blok), 5'er tanesini de Miras ve Ermeni Devrimci Federasyonu "Daşnaksutyun" ile Kanunlar Ülkesi Partisi almışlardır. Diğer 41 sandalyeyi ise çoğunluk seçim sistemine uygun olarak, 29'unu Ermenistan Cumhuriyet Partisi ve 9'unu Çiçeklenen Ermenistan Partisi kazanmışlardır. Miras ve Ermeni Devrimci Federasyonu "Daşnaksutyun" Partileri ile bağımsızlardan da 1'er milletvekili daha seçilmiştir. Milli Meclis'te Ermenistan Cumhuriyet Partisi'nin büyük çoğunluğu oluşturmaları, hükümetin kanun yapma sürecinde parlamentodan ciddi bir muhalefetle karşılaşmaması sonucunu getirmiştir.

Söz konusu milletvekilleri seçimleri, Anayasa reformunun devam ettiği ve ülkede bazı muhalif grupların protesto gösterilerini arttırdığı, işgal altındaki Dağlık Karabağ sorunu yüzünden Ermenistan-Azerbaycan gerginliğinin yükseldiği ve bu bağlamda Rusya ile müttefiklik (özellikle askeri alanda) bağlarının güçlendirildiği, ülkede sosyo-ekonomik gerginliğin yaşandığı döneme denk gelmiştir. Bilindiği gibi, 22 Aralık 2015 tarihinde ilk dört bölümü yürürlüğe giren Anayasa reformunun 2018 yılının Nisan ayına kadar tamamlanması beklenilmektedir. Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan'ın inisiyatifiyle başlatılan Anayasa reformunu, Ermenistan Cumhuriyet Partisi ve Çiçeklenen Ermenistan Partisi ile Ermeni Devrimci Federasyonu "Daşnaksutyun" Partisi desteklemişlerdi. Miras, Kanunlar Ülkesi ve Ermeni Ulusal Kongresi Partileri ise Anayasa değişikliği teklifine şiddetle karşı çıkmışlardı. Söz konusu reform temelinde siyasi gücü Milli Meclis'in elinde toplayarak partilerin siyasal sistemdeki rolünü güçlendirmeyi ve kabinenin (hükümetin) oluşmasında etkilerini arttırmayı amaçlamaktadır. Böylece Başkanlık sisteminden Parlamenter sisteme geçişin kolaylaşması ve Başbakanın yetkilerinin çoğaltılması hedeflenmektedir. Örneğin, yeni Anayasada Cumhurbaşkanının görev süresi 5 yıldan 7 yıla yükseltilmiş, buna karşılık Cumhurbaşkanının 2 kere seçilme hakkı kaldırılarak 1 kere seçilmesi yasallaştırılmıştır (124. maddede). Ayrıca doğrudan halk tarafından seçilmesine dair hüküm yürürlükten kaldırılmış

while the President's right to be elected twice has been removed. The same person may be elected as the President of the Republic only once (Article 124). Moreover, the provision for the President to be elected directly by citizens was abolished, and, instead, electing by the vote of three fourths of the National Assembly members was introduced. On the other hand, according to other amendments, upon recommendation of the Prime Minister, the President of the Republic appoints the Ambassadors (Article 132) and the Chief of General Staff, but at the time of war the Prime Minister acts as the Commander-in-Chief of the Armed Forces (Article 155).

The "Four-Day War", which took place in Nagorno-Karabakh on April 2-5, 2016, prompted the Armenian authorities to strengthen their military alliance with Russia. In this direction, during his official visit to Moscow, the Defense Minister of Armenia, Vigen Sargsyan, on November 30, 2016, signed an agreement on the United Group of Troops, which united the two countries' armies. The official sources state that the United Group of Troops will include the Russian 102nd Military Base in Armenia and some military units affiliated to the Armed Forces. It is also worth noting that the group is not against third countries. According to the press reports in Armenia, the main task of the United Group of Troops is to forewarn Russia and Armenia of possible military attacks and to protect the items and borders that are considered important for the existence and continuation of the state. In short, it can be predicted that the military alliance between Armenia and Russia will be strengthened in the near future.

Under these conditions, 1,500 deputy candidates participated in the recent elections. According to the results of 2009 polling stations that operated in 13 electoral districts nationwide, the distribution of votes is as follows: the Republican Party of Armenia 49.17% (771,247); the Tsarukyan Alliance 27.35% (428,965); the Way Out Alliance 7.78% (122,049); the Armenian Revolutionary Federation "Dashnak-sutyun" Party 6.58% (103,173); the Armenian Renaissance Party 3.72% (58,277); the Ohanyan-Raffi-Oskanian Alliance 2.07% (32,504); the Armenian National Congress and the People's Party of Armenia Alliance 1.66% (25,975);

ve Milli Meclis milletvekillerinin dörtte üçünün oyuyla seçilmesi hükme bağlanmıştır. Diğer taraftan, yapılan diğer değişikliklere göre Cumhurbaşkanının ancak Başbakanın önerisiyle Büyükelçileri (132. madde) ve Silahlı Kuvvetlerin komutanlarını atamakta, savaş durumunda Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanlık görevini Başbakan yerine getirmektedir (155. madde). 2-5 Nisan 2016 tarihlerinde Dağlık Karabağ'da yaşanan "Dört Günlük Savaş", Ermenistan yetkililerini Rusya ile askeri müttefiklik bağlarını kuvvetlendirmeye itmiştir. Bu doğrultuda 30 Kasım 2016 tarihinde Ermenistan Savunma Bakanı Vigen Sarkisyan Moskova'ya yaptığı resmi ziyaret kapsamında iki ülke ordularını birleştiren "Birleşik Ordu Grubu" anlaşmasını imzalamıştır. Resmi kaynaklarda Birleşik Ordu Grubuna Ermenistan'daki 102'nci Rus askeri üssü ile Silahlı Kuvvetlere bağlı bazı askeri birliklerin dâhil edileceği, bu grubun üçüncü ülkelere karşı olmadığı da belirtilmektedir. Ermenistan basın kaynaklarında Birleşik Ordu Grubu'nun asıl hedefi, Rusya ve Ermenistan'a olası askeri saldırılara karşı iki ülkeyi evvelden uyarmak, devletin varlığı ile bekası için önemli görülen öğeleri ve sınırları korumaktır. Kısacası, önümüzdeki süreçte Ermenistan ile Rusya arasındaki askeri müttefiklik bağlarının daha fazla güçlenebileceği öngörülebilir.

Bu koşullar altında girilen seçimlere 1500 milletvekili adayı katılmıştır. 2009 sandığın konulduğu 13 seçim bölgesinden alınan sonuçlarına göre seçmenlerin kullandıkları oyların dağılımı şöyle olmuştur: Ermenistan Cumhuriyet Partisi %49.17 (771,247); Tsarukyan bloğu %27.35 (428,965); Çıkış Yolu bloğu %7.78 (122,049); Ermeni Devrimci Federasyonu "Daşnak-sutyun" Partisi %6.58 (103,173); Ermenistan Rönesans Partisi %3.72 (58,277); Ohanyan-Raffi-Oskanian bloğu %2.07 (32,504); Ermeni Ulusal Kongresi ve Ermenistan Halk Partisi bloğu %1.66 (25,975); Hür Demokratlar Partisi %0.94 (14,746); Ermenistan Komünist Partisi %0.75 (11,745). Buna göre yüzde 5 ile 7 barajını iki siyasi parti ile iki parti bloğu geçebilmiş olup parti ile blok listelerine göre Milli Meclis içindeki toplam 105 sandalyenin 58'ini Ermenistan Cumhuriyet Partisi,

the Free Democrats Party 0.94% (14,746) and the Armenian Communist Party 0.75% (11,745). Accordingly, two political parties and two alliances of political parties were able to pass the 5% and 7% thresholds. According to the lists of political parties and alliance of political parties, the Republican Party of Armenia took 58 seats, the Tsarukyan Alliance took 31 seats, the Way Out Alliance took 9 seats and the Armenian Revolutionary Federation "Dashnaksutyun" Party took 7 seats of the total 105 seats in the National Assembly.

Total of 650 representatives from international organizations such as the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) Office for Democratic Institutions and Human Rights, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, the Commonwealth of Independent States (CIS), the OSCE Parliamentary Assembly, the CIS Parliamentary Assembly and European Parliament, and 28 thousand local observers monitored the National Assembly elections in Armenia. The CIS representatives reported that the elections were open, transparent, and legitimate and adhered to fundamental ethical principles. According to the OSCE representatives, the election process was generally calm and peaceful and the principles of freedom were respected in the elections, although some organizational problems and undue interference in the process, mostly by party representatives, were observed.

To conclude, according to the current Constitution, Serj Sargsyan's presidential term will end on March 2018 and constitutional reforms will be completed by April 2018. In this context, Sargsyan, who was born in 1954, may continue to rule the country over the Republican Party of Armenia. Indeed, the Constitutional reforms will remove possible obstacles that Sargsyan can face in the process. The election results also provide a majority of support for Sargsyan. It should also be noted that he would like to receive the Armenian Revolutionary Federation "Dashnaksutyun" Party's support and Russia's support in future.

31'ini Tsarukyan bloğu; 9'unu Çıkış Yolu bloğu ve 7'sini Ermeni Devrimci Federasyonu "Dashnaksutyun" Partisi kazanmıştır.

Ermenistan'da Milli Meclis seçimlerini Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Demokrasi ve İnsan Hakları Enstitüsü, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), AGİT Parlamenter Asamblesi, BDT Parlamenter Asamblesi ve Avrupa Parlamentosu gibi toplam 650 uluslararası örgüt temsilcileri ve 28 bin yerel müşahit izlemiştir. BDT temsilcileri seçimlerin açık, şeffaf, yasalara uygun ve etik ilkeler çerçevesinde geçtiğini dile getirmişlerdir. Buna karşın AGİT temsilcileri seçimlerde organizasyon sorunlarının yaşandığını, özellikle bazı parti temsilcilerinin etik ilkelere uygun olmayan müdahalelerde bulunduklarını, fakat genel olarak seçimlerde özgürlük ilkelerine riayet edildiğini ve seçim sürecinin sakin geçtiğini beyan etmişlerdir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, yürürlükteki Anayasaya göre Serj Sarkisyan'ın Cumhurbaşkanlığı süresi Mart 2018 tarihinde bitecek ve Anayasa reformları Nisan 2018 tarihine kadar tamamlanacaktır. Bu bağlamda 1954 doğumlu Sarkisyan, iktidarını Ermenistan Cumhuriyet Partisi üzerinden devam ettirebilir. Nitekim Anayasa reformları da Sarkisyan'ın önündeki olası engelleri ortadan kaldıracaktır. Seçim sonuçları da kendisini destekleyebilecek çoğunluğu sağlamaktadır. Bu maksatla gelecekte, Ermeni Devrimci Federasyonu "Dashnaksutyun" Partisi'nin ve ayrıca Rusya'nın desteğinin alınmaya çalışılacağı da ifade edilmelidir.

THE IRANIAN CENTRAL GOVERNMENTAL BODIES AND THE EVALUATION OF 19TH MAY 2017 PRESIDENTIAL ELECTIONS IN IRAN

İRAN'DA MERKEZİ HÜKÜMET ORGANLARI VE 19 MAYIS 2017 CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Aidarbek Amirbek**

On May 19, 2017, the 12th presidential election was held in Iran. The Interior Minister of Iran, Abdolreza Rahmani Fazli, announced that 41,220,131 registered voters (73,07%) took part in the elections and Hasan Rouhani was elected as the President of the country for the second time with 57,13% (23,549,616) of total votes.

Iran has a unique structure in its political system. According to the Constitution, the powers of government in the country are vested in the Supreme Leader in accordance with the concept of "Velayet-i Fakih" (Article 57). The Supreme Leader has absolute authority over legislative, executive and judicial powers and can dismiss the President if necessary. In addition, the authorities to mobilize and command the armed forces and the security forces and the authorities to determine the domestic and foreign policy priorities are gathered under the supervision of the Supreme Leader (Article 110).

In Iran, the Supreme Leader is elected by the Council of Experts, which consists of 86 clerics, and remains in office until his death. However, the Supreme Leader can be dismissed from his position only in case he is incapable of performing his legal responsibilities, by losing or lack of the necessary ability to deliver fatwa, which requires fairness and piousness, becoming deficient in managerial skills stated in Article 109. This decision can only be made by the Council of Experts.

The President is the head of the executive and is the highest official authority after the Supreme Leader. The President is responsible for implementing the Constitution and chairing the executive body in dealing with all issues except the ones, which are directly relat-

19 Mayıs 2017 tarihinde İran'da on ikinci dönem Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapıldı. İran İçişleri Bakanı Abdolreza Rahmani Fazli "Seçim Bürosu'nun" yazılı açıklamasına istinaden 41,220,131 kayıtlı seçmenin oy kullandığını (yüzde 73,07) ve Hasan Ruhani'nin seçmenlerin yüzde 57,13 (23,549,616) oyu ile ikinci kez Cumhurbaşkanı olarak seçildiğini duyurdu.

İran, kendine özgü bir siyasal sistem yapısına sahiptir. Anayasaya göre, ülkenin yönetim yapısının en başındaki makam "Velayet-i Fakih" anlayışına uygun olarak Rehber'dir, yani Dini Lider'dir (mad. 57). Rehber, yasama, yürütme ve yargı güçleri üzerinde mutlak yetkiye sahip olup Cumhurbaşkanı görevinden azledebilir. Ayrıca silahlı kuvvetlerin ve emniyet güçlerinin sevk ve idaresi yetkileri yanı sıra iç ve dış politika önceliklerinin belirlenmesi yetkisi Rehber'in uhdesinde toplanmıştır (mad. 110). İran'da Rehber, 86 din adamından müteşekkil olan Uzmanlar Konseyi tarafından seçilir ve bir kere seçildikten sonra da vefat edene kadar görevde kalır. Ancak Rehber'in kanuni görevlerini yerine getiremez hale gelmesi, fetva açıklamak için gerekli ilmi yeteneğe sahip adil, takva sahibi, sahil siyasi ve sosyal görüşe ve yöneticilik yeteneğine sahip müçtehitlik sifata sahip olması şeklinde 109. maddede sayılan şartları yitirmesi veya baştan beri bu şartlardan birinden yoksun olduğunun anlaşılması durumunda görevden uzaklaşması söz konusu olur. Bu kararı ancak Uzmanlar Konseyi verebilir.

Cumhurbaşkanı ise yürütmenin başıdır ve Rehberlik makamından sonra en yüksek resmi makamdır. Anayasayı uygula-

* PhD, Akhmet Yassawi International Turkish-Kazakh University, Kazakhstan. a.amirbek80@gmail.com

ed to the the Supreme Leader (Article 113). The President is elected for four-year period by direct votes of citizens and his consecutive election is allowed just for one additional term. (Article 114). According to the Constitution, a person should meet the following qualifications in order to be a candidate for the presidential elections: a) being a citizen of the country; b) Iranian origin; c) having administrative and foresight skills; d) be entrusted, pious and have an exemplary life; e) believing in the fundamentals of the Republic and the official religion of the country (Shia Islam) (Article 115). In Iran, there are no age and education qualifications that should be met by the candidates for the presidency. For this reason, anyone who carries the above-mentioned qualifications could apply to the presidential elections. According to Article 37 of the Presidential Election Law, a person who is a candidate for the presidency must resign before applying for the candidacy. The President is directly responsible for the planning, budgeting, administrative and employment issues together with the implementation of the laws in the country. But he can transfer the management authority of these issue to other people (Article 126). After being elected, the President receives his mandate from the Supreme Leader and submits his resignation to the Supreme Leader and fulfills his duties as long as his resignation is not accepted (Articles 110 and Article 130).

Another powerful constitutional institution in the Iranian political system that influences the presidential elections is the Guardian Council, which consists of 12 members. The tasks and the authorities of the Council are to supervise the Parliamentary, the Presidency, the Council of Experts and the referendum elections and supervise the appropriateness of the candidates to the conditions defined by the Constitution (Article 99). Another main task of the Council is to interpret the Constitution and to supervise the law enacted in the Parliament according to Islam and the Law (Article 72). The Parliament (the Islamic Consultative Assembly) does not hold any legal credibility without the Guardian Council, except in approving six legal scholars to the

mak, doğrudan doğruya Rehberliğe bağlı olan hususlar dışında yürütme organına başkanlık etmekle yükümlüdür (mad. 113). Cumhurbaşkanı dört yıllık bir süre için, halkın doğrudan oyuyla seçilir ve aynı kişi arka arkaya iki defadan fazla Cumhurbaşkanı seçilemez (mad. 114). Anayasa'ya göre bir kişinin Cumhurbaşkanlığı seçimleri için aday olabilmesi için şu nitelikleri taşımalıdır: a) Ülke vatandaşı olmak; b) İran asıllı olmak; c) İdare ve ihtiyat yeteneklerine sahip olmak; d) Emanet ehli, takva sahibi ve örnek bir hayata sahip olmak; e) Cumhuriyetin temel esaslarına ve resmi mezhebe (Şiiliğe) inanmak (mad. 115). İran'da Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaş, eğitim gibi şartlar yer almamaktadır. Bu sebeple İran'da Cumhurbaşkanlığı seçimleri için yukarıdaki nitelikleri taşıyan herkes başvuruda bulunabilmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçim kanunun 37. maddesine göre ise Cumhurbaşkanlığı seçimleri için aday olan kişinin, adaylık başvurusundan önce hâlihazırda yaptığı işten ya da görevden istifa etmesi gerekmektedir. Kanunların uygulanmasının yanısıra ülkenin plan, bütçe, idari ve istihdam işlerinden doğrudan sorumludur. Fakat bunların yönetimini başkasına devredebilir (mad. 126). Seçildikten sonra mazbatasını Rehberlik makamından alan Cumhurbaşkanı istifasını da Rehber'e sunar, istifası kabul edilmediği sürece vazifelerini yerine getirir (mad. 110, 130).

İran'ın siyasi sisteminde Cumhurbaşkanlığı seçimleri üzerinde etkili olan bir diğer güçlü anayasal kurum 12 üyeden oluşan Anayasa Koruyucular Konseyi'dir. Konsey'in görev ve yetkisi Parlamento, Cumhurbaşkanlığı, Uzmanlar Konseyi ve referandum seçimlerini ve bu seçimlere aday olanların anayasanın belirmiş olduğu şartlara uygunluğunu denetlemektir (mad. 99). Konsey'in bir diğer temel görevi anayasayı yorumlamak ve parlamentodan çıkarılan yasaların İslam'a ve hukuka uygunluğunu denetlemektir (mad. 72). Parlamento'nun (İslami Şura Meclisi) Konsey'e seçmiş olduğu 6 hukukçu üye ile milletvekillerinin mazbatalarının verilmesi konusunun haricinde, Anayasa Koruyucular Konseyi'nin olmadığı

Council and provision of the mandates to the members of the Parliament (Article 93).

In total, 1,636 citizens presented themselves as candidates for the Iranian presidential election. However, after assessing the qualifications of registered applicants in the context of the appropriateness to the Constitution, Islam and the regime, on 20 April 2017, the Guardian Council announced through the Interior Ministry that only six candidates for the presidential election could be nominated: Hassan Rouhani (Moderation and Development Party), Eshaq Jahangiri (Executives of Construction Party), Mostafa Hashemitaba (Executives of Construction Party), Mohammed Bagher Ghalibaf (Population for Progress and Justice Party), Ebrahim Raisi (Combatant Clergy Association), Mostafa Mirsalim (Islamic Coalition Party). In order to increase the support for Ebrahim Raisi, Mohammed Bagher Ghalibaf withdrew from the elections, while Eshaq Jahangiri withdrew from elections for Hassan Rouhani. Under these conditions, the distribution of the votes received by the other candidates is as follows: Ebrahim Raisi 38.5% (15,786,449); Mostafa Mirsalim 1.16% (478,215); Mostafa Hashemitaba 0.52% (215,450). Besides, 1,190,401 votes were counted as invalid.

Rouhani's re-election took place in the critical period for the country and during the second term his strategic priorities can be classified under 3 main topics: 1) Economy: As known, after signing the nuclear deal on July 14, 2015, the gradual removal of embargoes positively affected the Iranian economy to a certain extent. As a matter of fact, the country's inflation rate has dropped from 45% to 8.7%. In 2016, GDP grew by 3.9% compared to 2015 reaching \$412.3 billion. In addition to the petroleum exploration activities in the country, oil production has also increased. However, mitigation of international isolation and sanctions did not increase the number of projects, which could improve employment in the country (especially among young people) and the private sector alongside with the amount of foreign investments. For this reason, during his second term Rouhani would put more emphasis on the economic development of Iran by implementing

bir durumda Parlamento'nun kanuni olarak meşruiyeti yok sayılmaktadır (mad. 93).

İran Cumhurbaşkanlığı seçimlerine toplam 1636 kişi kendilerini aday olarak sunmuşlardır. Fakat Anayasa Korumucular Konseyi adayların İran Anayasa'sı ile İslâm'a ve rejime olan bağlılıkları çerçevesinde seçime katılmalarının uygunluğu bağlamında yaptığı tetkik sonucunda, 20 Nisan 2017 tarihinde Cumhurbaşkanlığı seçimlerine 6 kişinin aday olabileceğini İçişleri Bakanlığı aracılığıyla halka duyurmuştur: Hasan Ruhani (İlmlilik ve Kalkınma Partisi), İshak Cihangir (Yapı İdarecileri Partisi), Mustafa Haşemitaba (Yapı İdarecileri Partisi), Muhammed Bakır Galibaf (İlerleme ve Adalet İçin Nüfus), İbrahim Reisi (Savaşçı Din Adamları Partisi), Mustafa Mirsalim (İslam Koalisyonu Partisi). Muhammed Bakır Galibaf, İbrahim Reisi lehine, İshak Cihangir de Ruhani lehine seçimlerden çekildiğini açıklamışlardır. Bu koşullar altında girilen seçimlerde diğer adayların aldığı oyların dağılımı şöyle olmuştur: İbrahim Reisi %38,5 (15,786,449); Mustafa Mirsalim %1,16 (478,215); Mustafa Haşemitaba %0,52 (215,450). 1,190,401 oy pusulası da geçersiz sayılmıştır.

Kritik bir dönemde yeniden seçilen Ruhani'nin yeni dönemde izleyebileceği stratejik öncelikler üç ana başlık altında toplanabilir: 1) Ekonomi: Bilindiği gibi, 14 Temmuz 2015 tarihinde nükleer anlaşmanın imzalanması sonucunda yaptırım ve ambargoların kademeli olarak kaldırılmaya başlanması, bir ölçüde İran'ın ekonomisine olumlu yansımıştır. Nitekim ülke enflasyon oranı %45'den %8,7'ye düşmüştür. 2016 yılında GSYİH 2015 yılına kıyasla %3,9 oranında reel büyüme sağlayarak 412,3 milyar dolar olmuştur. Ülkede petrol arama faaliyetleri yanısıra petrol üretimi artmıştır. Fakat uluslararası izolasyonun hafifletilmesi ve yaptırımların gevşetilmesi ülke içinde istihdamı (özellikle gençler arasında) artırıcı projelerin gelişmesini ve özel sektör ile yabancı yatırımların artmasını beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Ruhani yeni döneminde ekonomi konusuna öncelik vermeyi, ülke ekonomisini daha fazla yatırıma açmaya ve yeni iş alanları sağlamaya yönelik politikalar geliştirmeyi düşün-

new policies to open up the country for more investments and to create new business opportunities. In his pre-election declaration titled "Freedom, Security, Peace and Progress", Rouhani summarizes the priorities in this field as follows: a) Employing 950,000 people annually; b) Implementing the Developing Villages in the Context of Social-Economic Development Program and to open new industrial enterprises throughout the country that will provide employment, especially for young adults; c) Enhancing the fight against corruption; d) Providing necessary conditions for the development of private sector and investments; e) Limiting the activities of various economic institutions inside the state, which are not directly linked to the Government; f) Improving domestic production; g) Increasing the share of exports of non-petroleum products by 25% per year in total exports; h) Trying to rejuvenate the Cabinet. 2) Social and Cultural Field: In this field, Rouhani committed to improve the conditions for human rights and freedoms development guaranteeing the participation of various ethnic and religious minorities in social and political life by removal of certain restrictions in the cultural field and resolving issues about women's rights. 3) Foreign Policy and Security: In his pre-election declaration, it is emphasized that politics based on mutual respect and common interests, especially with the Islamic countries, will be maintained by adhering to moderate and common sense principles. It is emphasized that, while adhering to the Joint Comprehensive Plan of Action, the country will continue to fulfill its own commitments and expects the counterparties to fulfill their obligations. Rouhani with the approval of the Supreme Leader noted that he would work to remove other sanctions that are not linked to the nuclear program. As for the Syrian issue, he affirmed that Iran supports political negotiations for a peaceful settlement of the conflict reaffirming its rejection for using military force and confirming the importance of the North-South Transport Corridor project. According to the Constitution, the task of making fundamental changes in security and foreign policy is rather under the supervision of the Supreme Leader than the

mektedir. Ruhani "Yeniden İran. Özgürlük, Güvenlik, Huzur ve İlerleme" isimli seçim beyannamesinde bu alandaki önceliklerini şöyle özetlemektedir: a) Her yıl 950 bin kişiye istihdam olanağı sağlamak; b) "Köyleri Sosyal-Ekonomik Yönden Geliştirme" programını uygulamak ve ülke genelinde özellikle yetişkin gençlerin istihdamını sağlayacak yeni sanayi kuruluşları açmak; c) Yolsuzlukla mücadeleyi arttırmak; ç) Özel sektörün ve yatırımların gelişimi için gerekli imkânları sağlamak; d) Hükümete doğrudan bağlı olmayan, devlet bünyesindeki çeşitli ekonomik kurumların faaliyetlerini sınırlandırmak; e) Ülke içi üretimi geliştirmek; f) Genel ihracat içinde petrol dışı malların ihracat payını her yıl %25 oranında arttırmak; g) Kabinayı gençleştirmeye çalışmak; 2) Sosyal ve Kültürel Alan: Ruhani bu alanda hak ve özgürlüklerin gelişimini, çeşitli etnik ve dini azınlığın toplumsal ve siyasi hayata geniş oranda katılmalarını, kültürel alandaki bazı kısıtlamaların kaldırılmasını, kadın haklarına dayalı sorunların çözümünü sağlamaya çalışacağını taahhüt etmiştir; 3) Dış Politika ve Güvenlik: Seçim beyannamesinde dış politika alanında ılımlı ve sağduyu prensiplerine bağlı kalarak tüm ülkelerle, özellikle de İslâm dünyasıyla ortak çıkarları temel alan karşılıklı saygıya dayalı siyasetin sürdürüleceğinin altı çizilmiştir. Nükleer programa ilişkin "Kapsamlı Ortak Eylem Planı'na" bağlı kalarak, ülkenin kendi üzerine aldığı taahhütleri yerine getirmeye devam edeceğine, ancak karşı tarafın da üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmeleri gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ruhani, Rehber'in onayının alınması şartıyla nükleer programa bağlı olmayan diğer yaptırımlarının da kaldırılması için çalışacağına dikkat çekmiştir. Ayrıca Suriye sorununun askeri güç kullanarak değil siyasi müzakereler üzerinden çözümünü desteklediğini ve "Kuzey-Güney Ulaşım Koridoru" projesine önem verdiğini teyit etmiştir. Anayasaya göre, ülke güvenliği ile dış politikada köklü değişiklikler yapma görevi Cumhurbaşkanı'dan ziyade Rehber'in tasarrufundadır. Son dönemde dış politika bağlamında Rehber'in otoritesi konusunda bir kısım eleştiriler dillendirilmek-

President. Recently, there are criticisms about the authorities of the Supreme Leader in the context of foreign policy shaping. Thus, the fact that Mahmoud Ahmadinejad applied for the presidency despite the Supreme Leader's warnings not to could be classified as a sign of growing dissatisfaction of some political groups with current political priorities in the country. In this way, the Conservative camp might have given the message that they are looking for a strong leader who can resist the U.S. President Donald Trump's policy towards Iran. In this context, the Supreme Leader could seek to restore the balance between the Reformist and Conservative camps suppressing the criticism of the latter without opposing them. In this direction, Iran could strengthen military cooperation with Russia (possibly with the CSTO in future) as a respond to new bilateral military alliance agreements signed between the U.S. and Saudi Arabia on the sidelines of the President Trump's visit to the country. Aforementioned agreements are seen as opposed to the geopolitical interests of Iran in its near abroad, which generates the need to pursue a more active foreign policy in the "Shiite Crescent" geographic area. Such situation may increase the power struggle between Saudi Arabia and Iran in the context of Syria, Lebanon, Iraq and Yemen.

As a result, Rouhani, in its second term of presidency, will continue to carry out his political agenda that has already been determined and will give priority to the development of the country's economy by implementing new reforms. On the other hand, in foreign policy and security, he will try to apply policies that could disrupt the New Middle East politics of the United States and its allies, adhering to the authority of the Supreme Leader. But these policies will have a chance of success if Rouhani could implement them without overshadowing the achieved successes in his first presidential term, especially the nuclear deal.

tedir. Nitekim Rehber'in uyarısına rağmen Mahmud Ahmedinejad'ın Cumhurbaşkanlığı yarışı için yeniden adaylığını ilân etmesi, ülke siyasi sistemi içinde bir ayrışmanın işareti olarak değerlendirilebilir. Bu şekilde ülkedeki muhafazakâr kesim, ABD Başkanı Donald Trump'a karşı koyabilecek bir lider arayışı içinde olduğu mesajını vermiş olabilir. Bu bağlamda Rehber, Reformcular ile Muhafazakârlar arasındaki dengeyi yeniden sağlamaya ve ikincileri karşlarına almadan tepkilerini bastırmaya, rejimin koruyucu çarklarını işletmeye çalışabilir. Bu doğrultuda İran yakın çevresindeki jeopolitik çıkarlarına karşı yönlendirilen ve Trump'ın Suudi Arabistan ziyaretiyle imzalanan yeni ikili askeri müttefiklik anlaşmalarına karşı Rusya (belki gelecekte KGAÖ) ile daha sıkı askeri bağlara yanaşabilir ve Şii Hilali coğrafyasında daha aktif bir dış politika izleyebilir. Böyle bir durum İran'ın, Suriye, Lübnan, Irak, Yemen bağlamında Suudi Arabistan ile güç mücadelesini arttırabilir.

Sonuç olarak, Ruhani ikinci Cumhurbaşkanlığı döneminde daha önce yürüttüğü siyaseti devam ettireceği ve yeni reformları hayata geçirerek ülke ekonomisini kaldırmayı öncelik vereceği görülmektedir. Buna karşılık dış politika ve güvenlik alanlarında ise Rehber'in otoritesine bağlı olarak, ABD ve müttefiklerinin "Yeni Orta Doğu" siyasetlerini kırmaya yönelik politikalar uygulamaya çalışacaktır. Fakat bu politikalar Ruhani'nin ilk dönemde elde ettiği başarılarla, özellikle de nükleer anlaşmaya gölge düşürmeksizin ince ayarla yürütbilme imkân bulabilirse başarı şansı elde edecektir.

EVALUATION OF THE 2017 PRESIDENTIAL ELECTIONS IN KYRGYZSTAN KIRGIZİSTAN'DA 2017 CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Lidiya Parkhomchik**

On October 15, 2017, Kyrgyzstan held its second peaceful power transfer leading to delegation of authority between the members of the Social Democratic Party, which continues to be the ruling party holding the most parliamentary seats. The competition between the two main candidates running for president resulted in a resounding first-round victory of Sooronbai Jeenbekov, the former prime minister and the chosen candidate of outgoing President of Kyrgyzstan Almazbek Atambayev, while his main opponent Omurbek Babanov, the former prime minister and the leader of the opposition Respublika Party, came second. In fact, despite accusations of foul play from both sides, arrests, pressure on the media and other campaign violations, the recent election in Kyrgyzstan offered a real political struggle and choice, which made it hard to predict the election results. There was no guarantee that the ruling party's candidate would win the elections with an overwhelming majority. Both leading contenders, until the last minute, expected to obtain a majority of votes, which is an unprecedented situation for Central Asia. Indeed, Kyrgyzstan has had a turbulent political history since becoming independent in 1991. First Kyrgyz President Askar Akayev was overthrown in the 2005 Tulip Revolution, while his successor Kurmanbek Bakiyev was ousted in 2010. As a result, until recently, the only example of a peaceful power transit in the country was the post-revolution election won by Almazbek Atambayev in 2011 following the brief interim presidency of Roza Otunbayeva.

According to the new Constitution developed under the interim administration and approved by the referendum in June 2010, any Kyrgyz citizen who is above the age of 35 and under the age of 70, fluent in the

15 Ekim 2017 tarihinde Kırgızistan'da, ikinci barışçıl iktidar devri gerçekleştirilmiş ve seçim, mecliste en fazla koltuğa sahip olan iktidar partisinde Sosyal Demokrat Partisi üyeleri arasında yetki devrine imkân vermiştir. Cumhurbaşkanlığı için iki ana aday arasındaki rekabet, ilk turda eski Başbakan Ömürbek Babanov ve Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in desteklediği aday arasında geçerek Sooronbay Ceenbekov'un büyük zaferi ile sonuçlanmıştır. Muhalefetteki Cumhuriyet Partisi'nin genel başkanı ve eski Başbakan olan ana rakibi Ömürbek Babanov ise ikinci olmuştur. Her iki taraftan da kurallara aykırı hareketlerin yapıldığına dair suçlamalar, tutuklamalar, medyada yapılan baskı iddiaları ve diğer kampanya ihlallerine dair iddialara rağmen, Kırgızistan'daki son seçimlerin sonuçları önceden tahmin edilmesi zor olan gerçek bir siyasi mücadele şeklinde geçmiştir. İktidar partisinin adayının seçimlerde ezici çoğunlukla kazanacağına dair net bir durum söz konusu olmamıştır. Her iki önde gelen adayın da, son dakikaya kadar oyların çoğunluğunu elde etmek için beklemesi, Orta Asya için benzeri görülmemiş bir durumdur. 1991 yılında bağımsızlığını kazandığından beri Kırgızistan'ın siyasi tarihi çalkantılı olaylarla geçmiştir. Kırgızistan'ın birinci Cumhurbaşkanı Askar Akayev, 2005 yılında Lale Devrimi'nde devrilirken, halefi Kurmanbek Bakiyev 2010 yılında iktidardan düşürülmüştür. Bu nedenle, yakın zamana kadar ülkede ilk barışçıl iktidar devri örneği, Roza Otunbayeva'nın geçici kısa dönem başkanlığının ardından 2011 yılında Almazbek Atambayev tarafından kazanılan, devrim sonrası seçimlerde gerçekleşmiştir.

* Eurasian Research Institute, Kazakistan. timofko@gmail.com

state language and has been living in Kyrgyzstan for at least 15 years in aggregate has the right to run for presidency (Article 62). The same person cannot be elected as the president twice to serve a six-year term (Article 61). As a result, incumbent President Almazbek Atambayev was barred from running for a second term. Since the number of candidates for president is not limited (Article 62), and the right to nominate candidates belongs to both citizens through self-nomination and political parties, there were 59 people who had declared their intention to run for presidency. However, after the completion of the necessary registration process, which includes the state language exam and the submission of at least 30,000 signatures in support, the Central Election Commission (CEC) shortened the final list of candidates to 13 people, including three former prime ministers. For comparison, in 2011, 83 candidates submitted applications to run for presidency, but only 16 were approved by the CEC. Two candidates, namely Kamchibek Tashiyev and Bakyt Torobayev, withdrew from the elections by submitting applications of their own volition. Since their withdrawal occurred after the ballots were printed, in accordance with Article 30 of the constitutional law on presidential and parliamentary elections in Kyrgyzstan, their names were crossed out from the ballots. In fact, presidential candidate Azimbek Beknazarov also announced his withdrawal from the 2017 presidential race, leaving 10 candidates to run on the election day. However, his name remained on the ballot since he did not submit an official application.

It was expected that there would be a close runoff between Sooronbai Jeenbekov and Omurbek Babanov. However, according to the preliminary results of the presidential elections published by the CEC, Sooronbai Jeenbekov, a 58-year-old political ally of incumbent President Almazbek Atambaev, gained 54.28%, or 919,654, of votes, while his main opponent Omurbek Babanov, a 47-year-old wealthy entrepreneur, was the second leading candidate with 33.41%, or 566,188, of votes. Nevertheless, the gap between the top two leading candidates appears to narrow in comparison with the 2011

Geçici yönetim altında geliştirilen ve Haziran 2010'da referandumla onaylanan yeni Anayasa uyarınca, 35 ila 70 yaş aralığında bulunan, devlet dilini bilen ve toplamda en az 15 yıl boyunca Kırgızistan'da yaşayan herhangi bir Kırgız vatandaşının Cumhurbaşkanlığı'na aday olma hakkı vardır (62. Madde). Ayrıca aynı kişi, altı yıllık Cumhurbaşkanlığı görevine iki defa seçilemez (61. Madde). Bu nedenle, görevdeki Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in ikinci dönem için aday olma fırsatı yasal engelle takılmıştır. Cumhurbaşkanlığı'na adayların sayısı sınırlı olmadığından (62. Madde) ve aday gösterme hakkı hem şahısların kendi adaylığı ve siyasi partiler aracılığıyla gerçekleştiğinden, Cumhurbaşkanlığı seçimleri için 59 kişi adaylık başvurusu yapmıştır. Lakin Merkez Seçim Komisyonu (MSK), sadece devlet dil sınavı ve en az 30,000 destek imzası koşullarını yerine getiren adayları kabul ederek sayıyı 13'e indirmiştir. Adayların arasında 3 eski Başbakan da bulunmaktadır. Örneğin, 2011 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimleri için 83 kişi adaylık başvurusu yapmış olup, sadece 16'sı MSK tarafından onaylanmıştır. İki aday, Kamçibek Taşiyev ve Bakıt Torobayev, kendi istekleriyle başvurularını göndererek seçimlerden çekilmişlerdir. Bu adayların çekilmeleri oy pusulalarının basılmasından sonra gerçekleştiği için, Kırgızistan'da Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerine ilişkin anayasa hukukunun 30. maddesine göre, onların isimleri oy pusulalarından silinmiştir. Bunun yanı sıra, Cumhurbaşkanı aday Azimbek Beknazarov da, 2017 cumhurbaşkanlığı yarışından çekildiğini açıklamasına rağmen resmi başvuru yapmaması nedeniyle adı oy pusulalarında kalmıştır. Böylece, seçim gününde 10 aday kalmıştır.

Sooronbay Ceenbekov ve Ömürbek Babanov'un oy oranlarının birbirine yakın olacağı tahmin edilmiştir. Fakat MSK tarafından yayınlanan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk sonuçlarına göre, görevdeki Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in 58 yaşındaki siyasi müttefiki Sooronbay Ceenbekov, %54.28 veya 919,654 oy kazanırken 47 yaşındaki zengin girişimci olan

presidential election results with Almazbek Atambaev achieving an almost 50% advantage (62.52% vs. 14.77%) over his nearest rival. Other three leaders among the candidates include Adakhan Madumarov (6.42%, or 110,174, of votes), Temir Sariyev (2.54%, or 43,157, of votes), and Talatbek Masadykov (0.63%, or 10,728, of votes). The “against all” option received nearly 0.72%, or 12,114, of votes.

The turnout during the presidential election reached 55.93%, meaning that 1,692,423 voters out of 3,025,770 million people who were eligible to vote took part in the elections at 2,375 polling stations. It appears that despite the growth of the population from 5.5 million in 2011 to 6.1 million in 2017 the voter turnout, as the percentage of those registered, was lower than at the 2011 presidential elections where 1,858,632 out of 3,032,666 registered voters participated in the voting process. This may be due to the introduction of the technology of biometric verification of voters, which was approved in 2014 and tested during the 2015 parliamentary elections.

According to the current Kyrgyz election legislation, citizens could not be included in voter lists without passing the biometric registration in the Unified State Population Register (Article 14). After a voter's identity is verified by polling officials, he/she gets a special printed cheque, which should be given to another polling official in return for a ballot. If his/her identity is not confirmed, a voter is not allowed to vote (Article 31). Ballots are automatically counted by precinct count optical scan (PCOS) machines. During the recent parliamentary elections, there were cases when voters could not find themselves in the lists or could not vote because of technical failures of identification equipment. According to the Office for Democratic Institutions and Human Rights of the Organization for Security Cooperation in Europe report, in 3% of polling stations ballot scanners had to be replaced due to equipment failures. Moreover, a significant number of Kyrgyz citizens, mainly those residing abroad, did not undergo the biometric registration and was therefore unable to exercise their right to vote.

ana rakibi Ömürbek Babanov %33.41 veya 566,188 oyla ikinci olmuştur. Yine de, önde gelen iki lider aday arasındaki uçurum, Almazbek Atambayev'in katıldığı ve en yakın rakibini neredeyse %50 oy oranı ile geçtiği (%62.52 ve %14.77) 2011 cumhurbaşkanlığı seçimlerinin sonuçlarına kıyasla azalmış görünmektedir. Diğer üç aday arasında Adahan Madumarov (%6.42 veya 110,174 oy), Temir Sariyev (%2.54 veya 43,157 oy) ve Talatbek Masadykov (%0.63 veya 10,728 oy) yer almaktadırlar. “Herkes karşı” seçeneği ise seçimlerde yaklaşık %0.72 veya 12.114 oy almıştır.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde katılım oranı %55.93'e ulaşmış olup, 2,375 sandıkta toplam 3,025,770 milyon seçmenden 1,692,423 milyonu oy verme hakkını kullanmıştır. 2011 yılında 5.5 milyon olan nüfusun 2017 yılında 6.1'e yükselmesine rağmen, kayıtlı seçmen oranının 2011 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine göre daha düşük olduğu görünmektedir. 2011 yılında oylamaya 3,032,666 kayıtlı seçmenden 1,858,632'si katılmıştır. Bu düşüş 2014 yılında onaylanan ve 2015 Parlamento seçimlerinde test edilen seçmenlerin biyometrik doğrulama teknolojisinin kullanıma sunulmasından kaynaklanmakta olabilir.

Mevcut Kırgızistan seçim mevzuatına göre, Vatandaşlar Birleşik Devlet Nüfus Kayıt Sisteminde biyometrik kayıt yaptırmayan vatandaşlar seçmen listelerine dâhil edilmemişlerdir (14. Madde). Seçmenlerin kimlikleri sandık görevlileri tarafından doğrulandıktan sonra, başka bir sandık görevlisine verilmesi ve karşılığında oy pusulası alınması için özel bir çek verilmektedir. Eğer seçmenin kimliği doğrulanmazsa oy kullanmasına izin verilmez (31. Madde). Oy pusulaları optik tarama makineleri (PCOS) ile otomatik olarak sayılır. Son Parlamento seçimlerinde seçmenlerin tanımlama teçhizatının teknik arızaları nedeniyle kendilerini listelerde bulamama, veya oy kullanamama vakaları gerçekleşmiştir. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Dairesi'nin hazırladığı rapora göre, oy kullanma merkezlerinin %3'ünde ekipman arızaları nedeniyle oy pusulası taramacıları değiştirilmek zorunda kalmıştır.

According to Almaz Asanbaev, Deputy Chairperson of the State Migration Service of Kyrgyzstan, in 2017 over 710,000 Kyrgyz citizens work abroad, including 616,000 in Russia, 30,000 in Kazakhstan and Turkey each, and 15,000 in South Korea. However, the Ministry of Foreign Affairs of Kyrgyzstan informed that only 18,580 of voters staying abroad were registered at the consulates. As a result, the vast majority of labor migrants working in Russia and other countries could not vote because they did not submit biometric data and failed to register with a relevant Kyrgyz embassy or consulate in time.

It is worth mentioning that despite intense competition neither of the leading candidates showed intention to change Kyrgyzstan's geopolitical course, with the country firmly in Russia's political and economic orbit combined with the membership in the Eurasian Economic Union. In fact, the recent changes made in the constitution have weakened the office of the president in favor of the Parliament and the prime minister. Therefore, presidential powers in influencing the country's foreign policy and determining priorities in trade and defense will be limited by the Parliament, which makes it difficult for President-elect Jeenbekov to significantly change the geopolitical landmarks shaped under Atambayev's six-year term even if he wanted to.

It should be concluded that the incumbent president invested great efforts in Jeenbekov's victory and even accused Kazakhstan of attempting to influence the elections results, which led to the rise in tensions with Astana. As a result, it could be expected that the incoming president together with recently appointed Prime Minister Sapar Isakov would carry on in Atambayev's footsteps searching for opportunities to improve relations with the closest neighbor. However, there is still a risk that the political tandem of Jeenbekov and Isakov will not work properly being influenced by some third power and creating potential for competition and conflict.

Bunun yanı sıra, önemli sayıda Kırgız vatan-daşı, özellikle de yurtdışında ikamet edenler, biyometrik kayıt işleminden geçmemeleri nedeniyle oylarını kullanamamışlardır.

Kırgızistan Devlet Göç Servisi Başkan Vekili Almaz Asanbayev'e göre 2017'de yurtdışında çalışan Kırgız vatandaşlarının sayısı 710,000'den fazladır. Bunlardan 616,000'i Rusya'da, 30,000'i Kazakistan'da, diğer 30,000'i Türkiye'de ve 15,000'i Güney Kore'de çalışmaktadırlar. Ancak, Kırgızistan Dışişleri Bakanlığı, yurtdışında kalan seçmenlerin sadece 18,580'i konsoloslarda kayıt edildiğini bildirmiştir. Sonuç olarak, Rusya ve diğer ülkelerde çalışan göçmen işçilerin büyük çoğunluğu, biyometrik veriler sunmadığı ve zamanında ilgili Kırgız elçiliğine ya da konsoloslukuna kayıt yaptırmadığı için oy kullanamamışlardır.

Yoğun rekabete rağmen, önde gelen adaylardan hiçbirisinin Avrasya Ekonomik Birliği üyeliği ile birlikte, Rusya'nın siyasi ve ekonomik yörüngesinde olan Kırgızistan'ın jeopolitik yönünü değiştirme niyetinde olmadığı belirtilmelidir. Nitekim anayasa-da yapılan son değişiklikler Cumhurbaşkanının yetkisini Parlamento ve Başbakan lehine zayıflatmıştır. Bu nedenle, ülkenin dış politikasını etkileme ve ticaret ile savunma alanlarında öncelikleri belirleme konularındaki başkanlık yetkileri Parlamento tarafından sınırlandırılacaktır. Bu durum, Cumhurbaşkanı seçilen Ceenbekov'un Atambayev'in altı yıllık döneminde şekillenen jeopolitik yönü önemli ölçüde değiştirmesini zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak, halen görevdeki Cumhurbaşkanı, Ceenbekov'un seçimleri kazanması adına büyük çaba sarf etmiş olup, Kazakistan'ı seçim sonuçlarını etkilemeye çalışmakla bile suçlamıştır. Bu da Astana ile olan gerginliğin artmasına neden olmuştur. Bu nedenle, yeni Cumhurbaşkanı ve yeni atanan Başbakan Sapar Isakov ile birlikte en yakın komşu ile ilişkileri geliştirme fırsatı arayarak Atambayev'in izinden gitmeye devam etmeleri beklenebilir. Bununla birlikte, Ceenbekov ve Isakov politik ikilisinin, bazı üçüncü güçlerden etkilenecek düzgün çalışmama riski, rekabet ve çatışma potansiyeli taşımaktadır.

SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENTS

SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER

ANALYSIS OF THE PRESERVATION OF HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE IN UZBEKISTAN ÖZBEKİSTAN'IN TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRASININ KORUNMASINA İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

*Erkin Baidarov**

Since independence in 1991, Uzbekistan has declared the protection and preservation of the historical and cultural heritage as a fundamental principle of its public policy. In order to secure its rich ancient history, Uzbekistan pursues a policy of protecting its cultural and historical heritage, which is reflected in the Constitution of the country. On this basis, Uzbekistan is striving to use all relevant international and regional instruments recommended by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) and other international organizations.

With Uzbekistan's cultural policy which aims to preserve the tangible and intangible heritage of the country, a number of historical and cultural sites of Samarkand, Shakhrisabz, Bukhara and Khiva are included in the UNESCO World Heritage List. The cultural space of Boysun district, as well as Shashmaqam (Uzbek classical music style) and Katta Ashula (original genre of the art of singing in the Uzbek traditional music) were included in the UNESCO Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity. Based on the proposals of the Government of Uzbekistan, under the auspices and with the participation of the UNESCO, following anniversaries were widely celebrated: the 600th anniversary of Mirzo Ulugbek (1994), the 660th anniversary of Amir Temur (1996), the 2500th anniversary of Bukhara and Khiva (1997), the 1225th anniversary of famous muhaddith Imam Bukhari and the 1200th anniversary of Ahmad Fargoni (1998), the 1000th anniversary of the national epic "Alpomish" (1999), the 800th anniversary of Jaloliddin Manguberdi (1999), the 1300th anniversary of Abu Mansur al-Maturidi and the 910th anniversary of Burhan al-Din al-Marghinani (2000), the 2700th anniversary

1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından bu yana Özbekistan, ülkesinin tarihi ve kültürel mirasının korunmasını kamu politikasının temel ilkesi olarak kabul etmiştir. Özbekistan, zengin tarihi geçmişini güvence altına almak için kültürel ve tarihi mirasın korunmasına yönelik bir politika izlemektedir. Bu politika ülkenin Anayasasında da yer almaktadır. Bu kapsamda Özbekistan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından bir alanda önerilen tüm uluslararası ve bölgesel araçları kullanmaya gayret etmektedir.

Özbekistan'ın ülkenin somut ve somut olmayan kültürel mirasını korumayı amaçlayan kültür politikası sayesinde Semerkant, Şahrisabz, Buhara ve Hiva gibi birçok tarihi ve kültürel bölge UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır. Baysun ilçesindeki kültürel alanın yanı sıra Şaşmakam (Özbek klasik müzik tarzı) ve Katta Aşula (Özbek geleneksel müziğinde orijinal şarkı türü), UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne dahil edilmiştir. Özbekistan Hükümeti'nin önerileri üzerine aşağıdaki yıldönümleri de UNESCO'nun himayesinde kutlanmıştır: Mirzo Uluğbek'in 600. yıldönümü (1994), Emir Timur'un 660. yıldönümü (1996), Buhara ve Hiva şehirlerinin kuruluşunun 2500. yıldönümü (1997), ünlü muhaddis İmam Buhari'nin 1225. yıldönümü ve büyük âlim Fergani'nin 1200. yıldönümü (1998), "Alpomish" Destanı'nın yazılışının 1000. yıldönümü (1999), Celaledin Manguberdi'nin 800. yıldönümü (1999), İmam Maturidi'nin 1300. yıldönümü ve Merginani'nin 910. yıldönümü (2000), "Avesta" kutsal Zerdüş kitabının yazılışının 2700. yıldönümü (2001),

* PhD, R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies, Kazakhstan. erkin_u.68@mail.ru

of the holy Zoroastrian book "Avesta" (2001), the 2500th anniversary of Termez (2002), the 900th anniversary of Abdukholik Gijduvoni (2003), the 600th anniversary of Ubeydullah Ahrar (2004), the 1000th anniversary of Mamun Academy (2006), the 2700th anniversary of Karshi city (2006), the 2750th anniversary of Samarkand and the 2000th anniversary of Marghilan (2007) and 2200th anniversary of Tashkent city (2009).

On the other hand, specific institutions have been established aiming to preserve the historical heritage of the country. For example, the International Institute for Central Asian Studies (IICAS) of the UNESCO was established in August 1995 in Samarkand on the initiative of the first President of Uzbekistan, Islam Karimov. The main objectives of IICAS include developing and supporting the international interdisciplinary scientific cooperation on the history and culture of Central Asia. For more than twenty years, the IICAS has undertaken more than 30 scientific events dedicated to the preservation of the historical and cultural heritage of Central Asia. Currently, in addition to the countries of Central Asia, the Republic of Korea, China, Pakistan, Azerbaijan, Iran and Turkey are the participating members of the Institute.

It is noteworthy that there are over 100,000 ancient manuscripts of great historical and cultural value in Uzbekistan. In this regard, the Center of Oriental Manuscripts named after Abu Rayhan al-Biruni under the Tashkent State Institute of Oriental Studies was established in 2014. The Center owns the largest oriental and Islamic manuscript collection in Central Asia and one of the largest in the world with more than 65,000 manuscripts and lithographic books. The Center's collection is also included in the UNESCO World Heritage List. The manuscripts of the main collection are written in Uzbek, Arabic, Persian, Tatar, Urdu and other languages and devoted to a wide range of topics including astronomy, mathematics, physics, chemistry, geography, medicine, history, philosophy, philology, literature and religious sciences. The experts of the Center are engaged in in-depth studies to work on and protect the priceless monuments of the ancient literacy. Recently, the

Termez şehrinin 2500. Yıldönümü (2002), Abdülhalik Gujduvani'nin 900.yıldönümü (2003), Hoca Übeydullah Ahrar-i Veli'nin 600. yıldönümü (2004), Mamun Akademisi'nin 1000. yıldönümü (2006), Karşı şehrinin 2700. Yıldönümü (2006), Semerkant'ın kuruluşunun 2750. ve Margilan şehrinin 2000. yıldönümü (2007) ve Taşkent'in kuruluşunun 2200. yıldönümü (2009).

Diğer yandan, ülkenin tarihi mirasını korumayı hedefleyen bazı kurumlar kurulmuştur. Örneğin, Özbekistan'ın ilk Cumhurbaşkanı İslam Karimov'un girişi mi üzerine Ağustos 1995'te Semerkant'ta UNESCO'nun Uluslararası Orta Asya Araştırmaları Enstitüsü (IICAS) açılmıştır. IICAS'ın başlıca hedefleri, Orta Asya tarihi ve kültürü ile ilgili uluslararası ve disiplinlerarası bilimsel işbirliğinin geliştirilmesi ve desteklenmesidir. IICAS, yirmi yıldan fazla bir süredir Orta Asya'nın tarihi ve kültürel mirasının korunmasına yönelik 30'dan fazla bilimsel etkinlik gerçekleştirmiştir. Şu anda, Orta Asya ülkelerinin yanı sıra Kore, Çin, Pakistan, Azerbaycan, İran ve Türkiye de Enstitü üyeleri arasında yer almaktadır.

Özbekistan'da büyük tarihi ve kültürel değere sahip 100,000'den fazla eski el yazmalarının bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu bağlamda, 2014 yılında Taşkent Devlet Doğu Araştırmaları Enstitüsü bünyesinde Ebu Rayhan el-Biruni Doğu El Yazmaları Merkezi kurulmuştur. Merkez, 65,000'den fazla el yazması ve litografik kitapla Orta Asya'daki en büyük oryantal ve İslam el yazması koleksiyonuna sahiptir. Dünyanın en geniş koleksiyonlarından biri olan merkezin bu koleksiyonu ayrıca UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde de yer almaktadır. Koleksiyonun el yazmaları, Özbekçe, Arapça, Farsça, Tatarca, Urduca ve diğer dillerde yazılmış olup astronomi, matematik, fizik, kimya, coğrafya, tıp, tarih, felsefe, filoloji, edebiyat ve din bilimleri gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Merkezde görevli olan uzmanlar, antik edebiyatın paha biçilmez eserlerini incelemek ve korumak için detaylı çalışmalar yapmaktadırlar. Yakın geçmişte, Merkez, Gerda Henkel Vakfı (Almanya) ile elektronik bir kart kataloğunun oluşturulmasıyla ilgili ortak bir proje tamamlamıştır.

Center has completed the joint project with the Gerda Henkel Foundation (Germany) on the creation of an electronic card catalog in English, which will enable the experts around the world to receive information about a particular manuscript.

Despite the fact that Uzbekistan is one of the world leaders in terms of the amount of architectural epigraphy, these inscriptions have not been studied and published until recently. Therefore, in order to provide a comprehensive analysis and synthesis of epigraphy of all architectural monuments in the country, the Government of Uzbekistan together with the UNESCO launched the project "The Architectural Epigraphy of Uzbekistan". As a result of years of work within the framework of the project, the inscriptions on the world famous architectural monuments of Samarkand such as Shah-i-Zinda complex, Amir Temur Mausoleum, Bibi Khanum Mosque, and epigraphic inscriptions of the monuments of Khiva (13 architectural complexes, including burial inscriptions of Pahlawan Mahmud complex) have been explored and partially published. For instance, on October 17, 2016, the UNESCO Office in Uzbekistan hosted a presentation of 12 recently published albums dedicated to epigraphic inscriptions on architectural landmarks of Karakalpakstan, Andijan, Bukhara, Kashkadarya, Navoi, Namangan, Surkhandarya, Fergana, Khorezm regions and Tashkent city, as well as two albums on historical architectural complexes of Samarkand, namely, Registan and Shah-i-Zinda. The albums are published in Uzbek, Russian and English by Uzbekistan Today News Agency. The series of books represent the first phase of the project, and works on the project that will cover the remaining unexplored epigraphic inscriptions throughout Uzbekistan will be continued. In total, 25 volumes are planned to be published.

Another ambitious project for the preservation of the historical and cultural heritage of Uzbekistan is "Cultural Heritage of Uzbekistan in the collections of the world", which is carried out on the initiative of Uzbekistan Today News Agency with the support of the President of Uzbekistan, Shavkat Mirziyo-

İngilizce hazırlanan bu katalog, dünyanın dört bir yanındaki uzmanların belli bir el yazması hakkında bilgi edinmesine imkân sağlayacaktır.

Özbekistan, mimari epigrafi açısından dünya liderlerinden biri olmasına rağmen, bu yazıtlar yakın zamana kadar incelenmemiş ve yayınlanmamıştır. Bu nedenle, ülkedeki tüm mimari eserlerin epigrafisinin kapsamlı bir analizinin ve sentezinin yapılabilmesi için Özbekistan Hükümeti, UNESCO ile birlikte "Özbekistan'ın Mimari Epigrafisi" projesini başlatmıştır. Proje çerçevesinde yıllar süren çalışmalar sonucunda, Semerkant'ın dünyaca ünlü mimari eserleri olan Şah-ı-Zinda kompleksi, Emir Timur Türbesi, Bibi Hanım Camii ve Hiva anıtlarının (Pehlivan Mahmud kompleksinin mezar yazıtları dahil olmak üzere 13 mimari kompleks) epigrafik yazıtları araştırılarak kısmen yayınlanmıştır. Örneğin, 17 Ekim 2016'da Özbekistan'daki UNESCO Ofisi, Karakalpakistan, Andican, Buhara, Kaşkadarya, Navoi, Namangan, Surhandarya, Fergana, Harezm bölgelerinde ve Taşkent'te bulunan mimari eserler üzerine yazılmış epigrafik yazılara yönelik yayınlanan 12 albümün yanı sıra Semerkant'ın tarihi mimari kompleksleri olan Registan ve Şah-ı-Zinda üzerine iki albümün sunumuna da ev sahipliği yapmıştır. Albümler Özbekistan Today Haber Ajansı tarafından Özbekçe, Rusça ve İngilizce olarak yayımlanmıştır. Bu kitap serisi, projenin ilk aşaması olup Özbekistan'daki diğer keşfedilmemiş epigrafik yazıtları kapsayan proje çalışmaları devam edecektir. Toplam olarak 25 cildin yayımlanması planlanmaktadır.

Özbekistan'ın tarihi ve kültürel mirasının korunması için yürütülen bir başka büyük proje, Özbekistan Today Haber Ajansı'nın inisiyatifiyle ve Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in desteğiyle gerçekleştirilen "Dünya Koleksiyonlarında Özbekistan'ın Kültürel Mirası" projesidir. Bugüne kadar bu resimli kitap albümünün dört cildi hazırlanmıştır. Bu kitap albümler, Özbekistan'da bulunan ve çeşitli müzelerin ve bireylerin koleksiyonlarında saklanan eşyalara ayrılmıştır. Çağlar, dönemler ve uygarlıklar boyu geleneksel ve modern ustalar

yev. To date, four volumes of richly illustrated book-albums have been prepared. These book-albums are devoted to items which were found in Uzbekistan and stored now in the collections of various museums and individuals' collections. These masterpieces, which were created by ancient and modern masters throughout the ages, epochs and civilizations, reflect the unique heritage of material and artistic culture of Uzbekistan. There is no doubt that this project will significantly contribute to the popularization of the historical and cultural heritage of Uzbekistan.

The intention of the Government of Uzbekistan to preserve the historical and cultural heritage of the country is evident in the current initiatives of President of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev. For instance, during the 43rd Session of the Council of Foreign Ministers of the Organization of Islamic Cooperation (OIC) on October 18, 2016, the head of the country proposed to establish both the Imam Bukhari International Research Center in Samarkand focused on studying on religious and spiritual heritage of the Islamic thinkers and the Department of the Islamic Educational, Scientific and Cultural Organization (ISESCO) under the Tashkent Islamic University.

Thus, analysis of Uzbekistan's public policy in the field of culture shows that the process of preservation of the historical and cultural legacy, cultural traditions and spiritual heritage of the country is under way. The Uzbek experience on the issue of careful preservation, enrichment and promotion of its national cultural heritage that contribute to the advancement of historical science of Uzbekistan should be studied for further application in other countries of the region.

tarafından oluşturulan bu başyapıtlar, Özbekistan'ın maddi ve sanatsal kültürünün benzersiz mirasını yansıtmaktadır. Hiç şüphe yok ki, bu proje Özbekistan'ın tarihi ve kültürel mirasının kitleler tarafından daha fazla tanınmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Özbekistan Hükümeti'nin ülkenin tarihi ve kültürel mirasını koruma amacı, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'in mevcut girişimlerinde de belirgin şekilde kendini göstermektedir. Örneğin, İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Dışişleri Bakanları Konseyi'nin 18 Ekim 2016 tarihli toplantısında, ülkenin cumhurbaşkanı Semerkant'ta İslam düşünürlerinin dini ve manevi mirasını incelemeye odaklanan İmam Buhari Uluslararası Araştırma Merkezini ve Taşkent İslam Üniversitesi'nde İslam Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (ISESCO) Bölümünü kurmayı teklif etmiştir.

Dolayısıyla, Özbekistan'ın kültür alanında izlediği kamu politikasının incelenmesi, ülkenin tarihi ve kültürel mirasının, kültürel geleneklerinin ve manevi mirasının korunma sürecinin devam ettiğini göstermektedir. Ülkedeki tarih biliminin ilerlemesine katkıda bulunan ulusal kültür mirasının dikkatli bir şekilde korunması, zenginleştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda Özbekistan'ın yaşadığı tecrübe, bölgedeki diğer ülkeler için örnek teşkil edecek şekilde daha ayrıntılı olarak incelenmeye devam edilmelidir.

THE PRESERVATION OF THE EASTERN CULTURE HERITAGE IN RUSSIA RUSYA'DA DOĞU KÜLTÜR MİRASININ KORUNMASI

*Gulnar Nadirova**

Since 16-17 centuries, the Russian academic elite formed strong scientific school of the Oriental studies, which focused on the issues of interaction between Russia and Asia. The Russian scientists were convinced that the historical destiny of Russia lies precisely in establishing close links with the Asian region. As a result, Russia had become home to a large number of famous scholars, whose outstanding researches and expertise on culture, languages, philosophy of the peoples of the East have contributed significantly to advancing interregional cooperation. Furthermore, the Eurasianism concept, which first appeared in 1921 and developed an original theory of history unprecedented in the Eurasian thinking, recognized the necessity to renounce Russia's orientation to the West and to assume a revision of Russian international relations with a greater emphasis than before on the role of the East.

Especially three important institutes are forefront while considering Russia as a homeland for the preservation of the eastern culture heritage in the region. One of these institutes is the Institute of Oriental Manuscripts of the Russian Academy of Sciences, the other one is the State Museum of the East and the last one is The East Department at the Hermitage Museum. These three institutes have been significant in the research of cultural studies.

The main goals of the Institute of Oriental Manuscripts (IOM) of the Russian Academy of Sciences are the diversified fundamental research of the ancient and medieval East, the study of its history, philology, religion, philosophy and law by examining unique manuscripts and early printed books in the Oriental languages. The Institute was established on the basis of the Asian Museum in St. Petersburg, the oldest oriental research institution in Russia, founded under the Russian Academy of Sciences (RAS) in 1818. The Museum possesses a large collection of manuscripts in various

16. ve 17. yüzyıllardan bu yana Rus akademisyenler, Rusya ve Asya arasındaki etkiye odaklanmış Doğu bilimlerini inceleyen güçlü bir ekol oluşturmuşlardır. Rus bilim adamları, Rusya'nın tarihsel kaderinin Asya bölgesi ile yakın bir bağ kurulmasıyla ilişkili olduğunu düşünmüşlerdir. Sonuç olarak, Rusya, doğu halklarının kültürü, dili ve felsefe alanlarında çok sayıda ünlü akademisyene ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca, 1921 yılında ilk kez ortaya çıkan Avrasyacılık kavramı, Rusya'nın Batı'ya yönelmek yerine uluslararası ilişkilerini Doğu üzerinde daha önce hiç olmadığı kadar yoğunlaştırması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Rusya'da bölgedeki doğu kültür mirasının korunması için özellikle üç önemli enstitünün ön plana çıktığı görülmektedir. Bu enstitülerden biri, Rusya Bilimler Akademisi'nin Doğu El Yazmaları Enstitüsü, diğerleri ise Doğu Devlet Müzesi ve Ermitaj Müzesi'ndeki Doğu Bölümü'dür. Bu üç kurum, kültürel çalışmalarda önemli bir yere sahiptir.

Rusya Bilimler Akademisi'nin Doğu El Yazmaları Enstitüsü'nün (DEYE) ana hedefleri, çeşitlendirilmiş antik çağ ve orta çağ doğu araştırmalarını, doğu dillerinde yazılan benzersiz el yazmalarını ve basılan ilk kitapları inceleyerek doğu tarihini, filolojisini, dinini, felsefesini ve yasalarını incelemek olarak ifade edilmektedir. Enstitü, 1818 yılında Rus Bilimler Akademisi (RBA) bünyesinde kurulan Rusya'nın en eski doğu araştırma kurumu olan St. Petersburg'daki Asya Müzesi temelinde kurulmuştur. 1714 yılında Büyük Petro tarafından kurulan Müze, Kunstkamera kütüphanesinin el yazmaları, blok baskıları ve litografileri dâhil olmak üzere çeşitli doğu dillerinde yazılan büyük bir el yazması koleksiyonuna, Doğu'nun tarihi ve kültürü ile ilgili kitaplara

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

Eastern languages, books on the history and culture of the East, as well as rarities belonging to different epochs and regions of the East including the manuscripts, block prints and lithographs of the Kunstkamera library (which was established by Peter the Great in 1714). Since 1917, the collections of the Museum have been one of the world's largest specialized collections of manuscripts and early printed books of the countries of the East. The collection of manuscripts and early printed books includes more than 100,000 items in 65 languages. The IOM possesses also the Archives of the Orientalists that contains some extremely valuable documents and a specialized library of books, exceeding 800,000 volumes, on various branches of the Oriental studies.

Another major repository of the Eastern monuments is the State Museum of the East in Moscow, the only specialized museum in Russia, collections of which include artefacts representing more than 100 cultures of Asia and Africa including Far East, Middle East, South-East, South and Central Asia, North Caucasus and Transcaucasia, Siberia and Far North, Northern and Sub-Saharan Africa. The Museum possess 150,000 pieces of art, nearly two-thirds of which are archaeological monuments. The vast majority of exhibits are originals dating from the Neolithic Age to the 21st century. The Museum was founded in 1918 and its name has changed several times (Ars Asiatica, Museum of Oriental Cultures, Museum of Oriental Art) constantly facing the risk of being disbandment. Nowadays, it turned into a unique cultural, educational, research institution in the country, which holds a wide program of activities on an annual basis, including tea ceremonies, master classes and workshops, lectures, conferences for researchers and specialists in the Oriental studies.

The last institute that has a significant importance in preserving the Eastern cultural heritage in Russia is the East Department at the Hermitage Museum. The decision to create the East Department consisting of four sectors (the Ancient East sector, Middle East and Byzantium sector, Far East sector, Central Asia, the Caucasus and the Crimea sector) was made by the Council of the Hermitage Museum in 1920. Nowadays, the Department's funds include more than 150,000 exhibits. In terms of chronological coverage, the East Department's

ve Doğu'nun farklı çağlarına ve bölgelerine ait nadir eserlere sahiptir. 1917 yılından bu yana Müze koleksiyonları, doğu ülkelerine ait el yazmalarının ve basılı ilk kitapların dünyadaki en büyük özel koleksiyonlarından biridir. El yazmaları ve basılı ilk kitap koleksiyonu, 65 dilde 100,000'den fazla eser içermektedir. DEYE, doğu bilimlerinin çeşitli dallarında 800,000 cildi aşan değerli bazı belgeleri ve özel kitapları içeren kütüphaneyi içinde barındıran Doğu Bilimleri Arşivlerine sahiptir.

Doğu anıtlarına ev sahipliği yapan bir diğer büyük müze, Rusya'nın tek uzmanlaşmış müzesi olan Moskova'daki Doğu Devlet Müzesi'dir. Bu müzenin koleksiyonları, Uzakdoğu, Orta Doğu, Güneydoğu, Güney ve Orta Asya, Kuzey Kafkasya ve Transkafkasya, Sibirya ve Uzak Kuzey, Kuzey ve Tropikal Afrika dâhil olmak üzere 100'den fazla Asya ve Afrika kültürünü temsil eden eser içermektedir. Müze, yaklaşık üçte ikisi arkeolojik anıt olan 150,000 adet sanat eserine sahiptir. Sergilenen eserlerin büyük çoğunluğu Neolitik Çağ'dan 21. yüzyıla kadar uzanan eserlerdir. 1918 yılında kurulan Müze, sürekli kapatılma riskiyle karşı karşıya kalmış ve adını birkaç kez değiştirmiştir (Ars Asiatica, Doğu Kültürleri Müzesi, Doğu Sanatı Müzesi). Günümüzde bu Müze doğu bilimi araştırmacıları ve uzmanları için tanışma toplantıları, uzmanlık sınıfları ve çalıştaylar, seminerler ve konferanslar dâhil olmak üzere her yıl geniş bir faaliyet programı düzenlemektedir. Bu anlamda, Müze ülkenin önemli bir kültür, eğitim ve araştırma kurumlarından biri haline gelmiştir.

Rusya'da doğu kültür mirasının korunmasında büyük bir öneme sahip olan bir diğer enstitü, Ermitaj Müzesi'ndeki Doğu Bölümü'dür. Dört bölümden (Antik Doğu Bölümü, Ortadoğu ve Bizans Bölümü, Uzakdoğu Bölümü, Orta Asya, Kafkaslar ve Kırım Bölümü) oluşan Doğu Bölümü'nün kurulmasına Ermitaj Müzesi Konseyi tarafından 1920'de karar verilmiştir. Günümüzde Doğu Bölümü'nde 150,000'den fazla eser sergilenmektedir. Kronolojik kapsam açısından, Doğu Bölümü'nün koleksiyonu Ermitaj Müzesi'nin diğer bölümlerinin koleksiyonlarıyla karşılaştırılamayacak kadar

funds cannot be compared with the collections of other departments of the Hermitage Museum. In fact, since its foundation in 1754 the Hermitage Museum collected a rich collection of the Oriental art keeping together private royal family collections (the most outstanding monuments related to Peter the Great and Catherine the Great collections), purchased artifacts and monuments acquired through archaeological expeditions.

The East Department at the Hermitage launched a large number of permanent exhibitions and expositions, namely, Ancient Egypt (since 1987); Mesopotamia (since 2002); India (since 2004); the Caucasus and the Golden Horde (from 2006-2009); Japan (since 2009); Central Asia in antiquity and the early Middle Ages (since 2010); Central Asia (from 2013). It should be mentioned that the recently opened expositions were based on the archaeological studies that were carried out within the framework of six Hermitage expeditions that conduct excavations in Siberia and the Altai, Crimea, Uzbekistan, Tajikistan, Kyrgyzstan and Kazakhstan.

In conclusion, it is no exaggeration to say that the Eastern cultures directly influenced the social, economic and cultural development of Russia. In the time of imperial Russia, the Russian authorities and academic community have laid a solid foundation for safeguarding and preserving the eastern culture heritage creating institutions that will form the core of the Russian school of the Oriental studies in future. Moreover, during the Soviet period the USSR authorities experienced a considerable need for strengthening the Soviet foreign policy toward the Eastern countries, which contributed to further enhancing the role of museums and research centers in preservation, research and popularization of the Oriental art and culture. Nowadays, Russia is strongly interested in improving its state politics in the field of preservation of the eastern culture heritage by enhancing the legislative regulation of conservation, safeguarding, use and popularization of the cultural heritage monuments. Such an intention fully corresponds with announced in 2010 Russia's "Turn to the East" foreign policy aimed at boosting relations with Asia's growing economies.

geniştir. Aslında, 1754 yılında kurulduğundan bu yana Ermitaj Müzesi, özel kraliyet ailesi koleksiyonlarını (Büyük Petro ile ilgili en önemli anıtlar ve Büyük Katerina koleksiyonları), satın alınan anıtları ve arkeolojik keşifler yoluyla elde edilen eserleri bir araya getirerek Doğu sanatının zengin bir koleksiyonuna sahip olmuştur.

Ermitaj'daki Doğu Bölümü çok sayıda sergi ve fuara ev sahipliği yapmıştır: Antik Mısır (1987'den bu yana); Mezopotamya (2002'den bu yana); Hindistan (2004'ten bu yana); Kafkaslar ve Altın Orda (2006-2009 yılları arasında); Japonya (2009'dan bu yana); Antik Çağ'da ve Orta Çağ'da Orta Asya (2010'dan bu yana); Orta Asya (2013'ten bu yana). Yakın tarihte yapılan keşif gezilerinin, Sibiry ve Altay, Kırım, Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan'da kazı yapan altı Ermitaj keşif gezisi çerçevesinde gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalara dayandığını belirtmek gerekmektedir.

Sonuç olarak, Doğu kültürlerinin Rusya'nın sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimini etkilediği söylenebilir. İmparatorluk döneminde Rus makamları ve Rus akademisyenler, doğu kültür mirasını korumak için gelecekte Rus doğu bilimi okulunun özünü teşkil edecek kurumları oluşturmak için bir temel kurmuşlardır. Bunun yanı sıra, Sovyet döneminde yetkililer, Sovyetler'in doğu ülkelerine yönelik dış politikasını güçlendirme ihtiyacı duymuş ve bu ihtiyaç, doğu kültürünün ve sanatının korunması, araştırılması ve yaygınlaştırılmasında müze ve araştırma merkezlerinin rolünün daha da artırılmasına katkıda bulunmuştur. Günümüzde Rusya, kültürel miras anıtlarının korunması, kullanımı ve yaygınlaştırılması ile ilgili kanuni düzenlemeleri güçlendirme yoluyla doğu kültür mirasının korunması alanındaki devlet politikalarını geliştirmeye önem vermektedir. Rusya'nın bu niyeti, 2010 yılında açıkladığı ve Asya'nın büyümekte olan ekonomileriyle ilişkilerini artırmayı amaçlayan "Doğuya Dönüş" dış politikası ile de örtüşmektedir.

THE INFLUENCE OF JADIDISM ON THE KAZAKH ENLIGHTENMENT CEDİDCİLİK HAREKETİNİN KAZAK HALKININ AYDINLANMASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

*Erkin Baydarov**

The main feature of the historical development of the Russian Empire in the late 19th and early 20th century as a multinational state was that the bulk of Muslims of the Russian Empire were Turkic-speaking people. The idea of the "unity in faith" was closely intertwined with the set of ideas including common features of the Turkic people and their common history. Since Turkic-Muslim people of the Empire did not have equal economic and political rights, it became necessary to protect their national interests via consolidation.

This was embodied in the ideology of Jadidism aimed to raise the cultural-educational level of the Turkic-Muslim people in order to engage them into the civilized world. The socio-economic and socio-political transformations that took place in the Russian society during the 19th century formed the background of the Jadidism ideology. Jadidism as a new ideological trend of the early 20th century triggered the consolidation of the Turkic-Muslim people of the Russian Empire, becoming a cause of their social mobilization, development of communications, as well as the integration of society into a single geopolitical space. In this sense, the Jadidist movement can be regarded as an attempt to make changes in the traditional ways of life both through modernizing languages and reforming education.

The foundations of Jadidism were laid by the Tatar enlighteners as far back as the years between 1800-1840. For instance, in the first half of the 19th century, the outstanding Tatar enlighteners Ghabdennasir Qursawi (1776-1812) and Shihabuddin Marjani (1818-1889) were the reformers of scholastic education in Bukhara and Samarkand madrasas. Ibrahim

19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında çok uluslu bir devlet olan Rus İmparatorluğunun tarihsel gelişiminin ana özelliği, Rus İmparatorluğunda yaşayan Müslümanların büyük çoğunluğunun Türk halklarından oluşmasıdır. "İnançta birlik" düşüncesi, Türk halklarının aynı özelliklere sahip olması ve aynı tarihi geçmişli paylaşması ile yakından ilişkilidir. Rus imparatorluğunda yaşayan Müslüman-Türk halklarının eşit ekonomik ve siyasi haklardan yoksun olmaları nedeniyle bu halklar, birleşme yoluyla ulusal çıkarlarını koruma ihtiyacı duymuşlardır.

Bu yaklaşım, Müslüman-Türk halklarını uygar dünyadaki gelişimlerle bağdaşmak için bu halkların kültür ve eğitim düzeyini yükseltmeyi amaçlayan Cedidcilik ideolojisi ile somutlaştırılmıştır. 19. yüzyılda Rus toplumunda yaşanan sosyo-ekonomik ve sosyo-politik dönüşümler, Cedidcilik ideolojisinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 20. yüzyılın başlarında yeni bir ideolojik eğilim olarak ortaya çıkan Cedidcilik, Rus imparatorluğundaki Türk kökenli Müslüman halkların birleşmesini tetikleyerek bu halklar arasında toplumsal seferberliğin ve iletişimin geliştirilmesini ve toplumun tek bir jeopolitik alana entegre olmasına katkı sağlamıştır. Bu anlamda Cedidcilik hareketi, hem dillerin modernize edilmesi hem de eğitim reformunun yapılması yoluyla geleneksel yaşam biçiminde bazı değişiklikler yapılmasına yönelik bir girişim olarak görülebilir.

Cedidciliğin temelleri, Tatar aydınları tarafından 1800-1840 yıllarında atılmıştır. Örneğin, 19. yüzyılın ilk yarısında Ghabdennasir Kursavi (1776-1812) ve Şihabuddin Marjani (1818-1889) gibi seçkin Tatar aydınları Bu-

* PhD, R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies, Kazakhstan. erkin_u.68@mail.ru

Khalfin (1773-1823), Khussain Fayezkhanov (1821-1866) and Ismail Gasprinski (1851-1914) called for the reforms in the sphere of education among the Muslim people of the Russian Empire. Among the Kazakh intellectuals, we should mention Chokan Valikhanov, Salyk Babadjanov, Musa Chormanov and Ibrai Altynsarin, who considered further development of the Kazakh people only in enlightenment and education.

Early Jadidism became a milestone of understanding and finding ways of further nation development of the Kazakh society. In fact, the education reform had become a core issues. The spread of ideas of Jadidism in Kazakhstan was supported by the Kazakh intellectual elite of the late 19th and early 20th centuries. Active supporters of introduction of a new methodology in education (usul-i-jadid) were Abai Kunanbaev, Alikhan Bukeikhanov, Akhmet Baitursynov, Myrzhakip Dulatov, Shakarim Kudaiberdiev and Gumar Karashev. For example, Gumar Karashev (1876-1921) in his publications wrote that "not a single nation has mastered science and art while carrying the nomad style of life on horses and camels. On the contrary, in historical perspective, knowledge and art were acquired only after settling down, the construction of madrasas and schools and bringing discipline and order to social life."

The Jadidism movement contributed to the fact that the elements of European education have been gradually introduced in the confessional schools. This led to the fact that by 1907 in the Semirechensk region, while 222 students educated from 15 Russiannative schools, 6076 students had education in 243 Muslim mekteps. This situation was of great concern to the tsarist government. The government strongly opposed activities of mekteps, believing that the new methodological schools were harmful for the official authorities because of spreading materials published in Orenburg, Ufa, and Kazan in Kazakh language with content harmful for the colonial power.

Thus, in one of the reports of the archive of the Police Department of the Governorate-General of Turkestan (1914), one can read that the booklet of Myrzhakip Dulatov (1885-

hara ve Semerkand medreselerinde skolaistik eğitimin reformcuları olmuşlardır. İbrahim Halfin (1773-1823), Hüseyin Fayezkhanov (1821-1866) ve İsmail Gaspıralı (1851-1914), Rus İmparatorluğu'nda yaşayan Müslümanlar arasında eğitim alanında reform çağrısında bulunmuşlardır. Kazak entelektüelleri arasında Kazak halkının gelişmesinin yalnızca aydınlanma ve eğitim yoluyla olabileceğini düşünen Şokan Valikhanov, Salık Babadjanov, Musa Şormanov ve İbray Altınсарın' den de bahsedilmelidir.

Cedidcilik, Kazak toplumunda ulusal kalkınma yollarını anlamanın ve bulmanın bir dönüm noktası olmuştur. Aslında, eğitim reformu temel bir konu haline gelmiştir. Kazakistan'da Cedidcilik fikirlerinin yayılması esasında 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarındaki Kazak entelektüel elitleri tarafından desteklenmiştir. Abay Kunanbaev, Alihan Bökeyhan, Ahmet Baytursunov, Mirjakip Dulatov, Şakarim Kudaiberdiev ve Gumar Karaşev gibi aydınlar eğitimde yeni metodun (usul-ü cedid) uygulanmasını aktif olarak desteklemişlerdir. Örneğin, Gumar Karaşev (1876-1921), bu konuda görüşlerini şöyle dile getirmektedir: "Hiçbir ulus atlı-göçebe hayat tarzını yaşayarak bilimi ve sanatı hakim kılamamıştır. Aksine, tarihsel perspektifte bilgi ve sanat, ancak yerleşim, medrese ve okulların inşası sonrasında ve toplumsal yaşama disiplinin ve düzenin getirilmesiyle elde edilmiştir".

Cedidcilik hareketi, dini okullarda Avrupa tarzı eğitimin çeşitli boyutlarının tanıtılmasına katkıda bulunmuştur. Bu süreç, Semireçensk bölgesinde 1907 yılına kadar 15 Rus yerli okulunda 222 öğrenci eğitim görürken 6076 öğrencinin 243 Müslüman mektebinde eğitim görmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum Çarlık hükümeti için büyük bir endişe kaynağı olmuştur. Hükümet, Orenburg, Ufa ve Kazan'da yapılan ve giderek yayılan Kazakça yayınların sömürge düzeni için zararlı bir içeriğe sahip olduklarını düşünmüş, bu nedenle usul-ü cedid mekteplerinin resmi makamlar için zararlı olduğuna inanmış ve bu mekteplerin etkinliklerine şiddetle karşı çıkmıştır.

Bu noktada, Türkistan Valiliği Emniyet Müdürlüğü arşivi raporlarından birinde

1935), "Oyan Qazaq", which was printed by the printing house of the newspaper "Vakt" in Orenburg, "calls on the Kazakh people to expel Russians and form a Kazakh State". However, actually, "Oyan Qazaq" of Dulatov called compatriots to a new life, learning good things from other nations, and standing up for science and education. Another work that we can mention is the collection of fables "Masa" by Akhmet Baitursynov (1873-1937), that was about the strains that people faced and about the level of ignorance in the society. The book was about for knowledge, science and culture. "Tur Qazaq" by Alikhan Bukeikhanov (1866-1937) also called on the people to take an active position by acquiring knowledge and culture.

Covering the activity of the Kazakh enlighteners supporting Jadidism, it should be noted that the Kazakh intellectuals of the early 20th century through their educational activities sought to arouse people's interest in knowledge and to keep them awake for the events that were taking place around them. Leading Kazakh intellectuals understood that for the political enlightenment, it is necessary to awaken desire for knowledge, and to overcome illiteracy. In the national newspapers and magazines such as "Qazaq", "Qazaqstan", and "Aiqaq", they urged people to acquire knowledge and opened the way to the civilization and Kazakh nation-building.

With regard to the intellectuals and educators, who conceptually defined the tasks of enlightenment of the Kazakh people in the context of the Jadidism ideology, it is necessary to name the great enlightener and philosopher Abai Kunanbaev (1845-1904). Abai's acquaintance with the works of Pushkin, Lermontov, Nekrasov, Tolstoy, Turgenev, Saltykov-Shchedrin, Dostoyevsky, Chernyshevsky, Spencer's "Experiences", Lewis's "Positive Philosophy" and Draper's "History of the Intellectual Development of Europe" allowed him both to act as a cultural reformer that provided rapprochement with Russian and European culture, and to preach ideas of enlightenment on the basis of enlightened liberal Islam, which is one of the foundations of the Arab-Muslim philosophy.

(1914) Mirjakıp Dulatov'un (1885-1935) Orenburg'da "Vakt" gazetesinin matbaası tarafından basılan "Oyan Qazaq" adlı kitapçığında "Kazak halkını Rusları ülkeden çıkarmaya ve bir Kazak devleti kurmaya çağırdığı" şeklinde ifadelere rastlanabilir. Aslında, Dulatov'un "Oyan Qazaq" eseri, vatandaşları yeni bir hayata, diğer uluslardan iyi şeyler öğrenmeye ve bilim ve eğitime yönelmeye çağırmıştır. Bu alanda adı geçen bir başka eser, Ahmet Baytursunov'un (1873-1937) "Masa" adlı şiir kitabıdır. İnsanların karşılaştıkları zorlukları ve toplumdaki cehalet seviyesini konu edinen bu eser bilgi, bilim ve kültür hakkında yazılmıştır. Alihan Bökeyhan'ın (1866-1937) yazdığı "Tur Qazaq" eseri de halkı bilgi ve kültür seviyesini artırma yoluyla aktif olarak faaliyet göstermeye çağırmıştır.

Cedidciliği destekleyen Kazak aydınlarının faaliyetleri dikkate alındığında 20. yüzyılın başlarındaki Kazak entelektüellerinin eğitim faaliyetleri aracılığıyla halkın bilgi edinmeye yönelik ilgisini uyandırmaya ve çevrelerinde yaşanan olaylara karşı ilgisini canlı tutmaya çalıştıkları belirtilmelidir. Önde gelen Kazak entelektüeller, siyasi aydınlanma için bilgi edinme arzusunu uyandırmak ve cehaletin üstesinden gelmek gerektiğini anlamışlardır. Kazak entelektüeller, "Qazaq", "Qazaqstan" ve "Aiqaq" gibi ulusal gazete ve dergilerde insanları bilgi edinmeye çağırarak uygarlığa ve Kazak ulusunun temellerinin atılmasına katkı sağlamıştır.

Cedidcilik ideolojisi bağlamında, Kazak halkının aydınlanması için yapılması gerekenleri kavramsal olarak tanımlayan entelektüellerden ve eğitimcilerden bahsedildiğinde büyük aydın ve filozof Abay Kunanbaev'den (1845-1904) de söz etmek gerekmektedir. Abay'ın Puşkin, Lermontov, Nekrasov, Tolstoy, Turgenev, SaltıkovŞchedrin, Dostoyevski, Çernişevski, Spencer'in "Deneyimleri", Lewis'in "Pozitif Felsefesi" ve Draper'in "Avrupa'nın Entelektüel Tarihinin Gelişimi" gibi eserleriyle tanışması, hem Rus ve Avrupa kültürüne yakınlaşmayı sağlayan kültürel bir reformcu olarak hareket etmesini hem de Arap-Müslüman felsefesinin temellerinden biri olan aydın

Many Kazakh poets of the early 20th century were inspired by Abai's call for enlightenment. Thus, the Kazakh poet Andibaev ("My Youth", 1907) writes: "If we were to strive by the covenant of the Prophet Mohammed to the skills and knowledge, then our leader would be Kazakh, the lands would not deteriorate, the number of cattle would not decrease and no one would dare to touch our land." But "can we break out of their teeth not by force, but only by knowledge?". Another poet Mushtak ("The Swallow", 1911) asked himself a rhetorical question: "Will the Kazakhs, due to knowledge, be able to see again and counter the enemy?", answers: "If the people are educated, no enemy will counter them"; "Nobody can win a person who is armed with knowledge and performs good deeds."

Therefore, Jadidism had a great influence on the Kazakh enlightenment of the 19th and early 20th centuries. In many ways, this can be an example for modern Kazakh society, which is currently facing a historic choice on the path of its further development.

liberal İslam temelinde aydınlanmaya ilişkin fikirlerini açıklamasını sağlamıştır.

20. yüzyılın başlarında yaşayan birçok Kazak şair, Abay'ın aydınlanma çağrısından esinlenmiştir. Kazak şair Andibaev'in ("Benim Gençliğim", 1907) yazdığı gibi: "Eğer Peygamberimiz Hz. Muhammed'in dediği gibi bilgi ve beceri elde etmek için elimizden gelen gayreti gösterseydik, liderimiz Kazak olurdu, topraklarımız kötü duruma düşmez, sığırlarımız azalmazdı ve kimse toprağımıza dokunmaya cesaret edemezdi". Fakat "Bu sıkıntıları zor kullanarak değil sadece bilgi elde edilerek aşabilir miyiz?" Bir başka şair Muştak ("Kırlangıç", 1911) kendisine şu soruyu sormaktadır: "Kazaklar, bilgi sayesinde tekrar görebilecekler mi ve düşmana karşı gelebilecekler mi?" ve şöyle cevaplamaktadır: "İnsanlar eğitilmiş olurlarsa, karşılarına hiç bir düşman çıkamaz"; "Bilgiye sahip olan ve iyi işler yapan kişiyi hiç kimse yenemez."

Bu nedenle, Cedidcilik 19. ve 20. yüzyıllarda Kazak halkının aydınlanmasına büyük bir etkiye bulunmuştur. Birçok yönden bu durum, günümüzde kalkınma yolunda tarihi bir seçim ile karşı karşıya olan Kazak toplumu için bir örnek teşkil edebilir.

CURRENT TRENDS IN HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT IN RUSSIA RUSYA'DA YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİNDE YAŞANAN GÜNCEL GELİŞMELER

*Gulnar Nadirova**

Since the collapse of the Soviet Union, Russia has undertaken several educational reform measures in order to find the balance between the Soviet legacy and Western model of higher education. Starting from 1992, numerous reforms have been made in the Russian higher education system with the aim of making the tertiary education system more flexible, more variative and less centralized in order to meet demands of the new market system. However, due to the significant governmental budget cuts, huge brain drain and poor management that took place in the 1990s the Russian higher education system has faced a sharp decline in both qualitative and quantitative parameters.

The situation began to change in the early 2000's when the budget shares allocated for higher education started to increase exponentially. The budget shares allocated for tertiary education system peaked in 2012 reaching 603.8 billion rubles compared to 37.6 billion rubles in 2000. Moreover, in 2003 Russia joined the Bologna process initiating the second wave of educational reforms including the introduction of the Unified State Examination. However, some core problems of the education system in Russia, especially, systematic corruption, remained unsolved.

In 2012, the Russian government adopted the Monitoring of Higher Education Institutions Program that determined the thresholds for the effectiveness of universities according to their performances with 50 indicators. According to the program, universities that were recognized as ineffective have to be closed down or merged with other more successful universities. As a result of the monitoring carried out by the Ministry of Education, the number of universities and their branches

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden bu yana Rusya, ülkede uygulanan yükseköğretim sisteminin Sovyet mirası ile yükseköğretimin Batı modeli arasında bir denge sağlayabilmek için eğitim reformuna yönelik çeşitli önlemler almıştır. 1992 yılından itibaren yeni piyasa sisteminin taleplerini karşılamak için yükseköğretim sistemini daha esnek, daha farklı ve daha az merkezileştirilmiş hale getirmek amacıyla Rus yükseköğretim sisteminde çok sayıda reform gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, 1990'lı yıllarda hükümet bütçesinde yapılan önemli kesintiler, yüksek beyin göçü ve yönetim sistemindeki zayıflıklar nedeniyle, Rus yükseköğretim sisteminde hem nitel hem de nicel parametreler açısından keskin bir düşüş yaşanmıştır.

Ancak, yükseköğretime ayrılan bütçe paylarının katlanarak artmaya başladığı 2000'li yılların başında bu durum değişmeye başlamıştır. Yükseköğretim sistemi için tahsis edilen bütçe payları 2000 yılında 37.6 milyar ruble iken 2012 yılında 603.8 milyar rubleye ulaşmıştır. Ayrıca, 2003 yılında Rusya, Birleşik Devlet Sınavı'nın uygulanması dâhil olmak üzere eğitim reformlarının ikinci dalgasını başlatmış ve Bologna sürecine katılmıştır. Ancak, Rusya'daki eğitim sisteminin bazı temel sorunları, özellikle de sistematik yolsuzluk sorunu hala çözülmemiştir.

2012 yılında Rus Hükümeti, üniversitelerin gösterdikleri performansa göre etkinlik eşliğini 50 gösterge ile belirleyen Yükseköğretim Kurumları İzleme Programı'nı kabul etmiştir. Programa göre, etkinsiz olarak tanımlanan üniversiteler kapatılacak veya diğer başarılı üniversitelerle birleştirilecektir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

in Russia were reduced from 2486 in 2014 to 1256 in 2017. It should be highlighted that this reduction mostly affected the private sector education and it is presently unclear to what extent this process will go forward. Therefore, the program together with the significant education budget cuts, which began in 2012 and increased after the sharp decline in crude oil prices and economic sanctions imposed by the Western countries in 2014, caused an overall decrease in the number of universities in Russia.

Understanding that there are still weaknesses in determining and implementing the objectives of Russia's higher education compared to the Western countries, in 2014, the Russian government launched the Global Education Program (GEP) that offers the Russian citizens an opportunity to study at 288 selected foreign higher education institutions. The GEP focuses mainly on funding post-graduate studies in the areas of science, engineering, medicine, education and management in social sphere. The government plans to financially support up to 100,000 Russian students who want to apply for Master and PhD degree programs. In addition, all grant recipients are required to return to Russia after the graduation to be employed in a number of select positions. According to the UNESCO Institute of Statistics (UIS), the number of Russian students studying abroad has actually increased by 22% from 44,913 in 2008 to 56,328 in 2017. The most popular country among the Russian students abroad in 2016-2017 is Germany with 9,953 outbound students, while the Czech Republic, the United States, Great Britain and France account for 5,305, 5,203, 3,933 and 3,599 students, respectively.

In fact, there are still concerns about the quality of Russia's education system. This necessitates the continuation of the educational reforms and elimination of the poorly performing universities. In 2012, Russia introduced the so-called Russian Academic Excellence Project (Project 5/100) aimed to support at least five Russian universities to enter the top-100 of the world's leading universities by 2020. However, according to Academic Ranking of World Universities (ARWU),

izleme sonucunda Rusya'daki üniversitelerin ve bu üniversitelere bağlı birimlerin sayısı 2014 yılında 2486 iken 2017 yılında 1256'ya indirilmiştir. Bu azalışta büyük ölçüde özel sektörün eğitim alanında faaliyet göstermesinin etkili olduğu vurgulanmalıdır. Ayrıca bu sürecin nereye kadar devam edeceği şu an belli değildir. Dolayısıyla, 2012 yılında başlayan ve 2014 yılında ham petrol fiyatlarındaki keskin düşüşten ve Batı ülkeleri tarafından uygulanan ekonomik yaptırımlardan sonra artan eğitim bütçesi kesintileri ile birlikte program, Rusya'daki üniversitelerin sayısında genel bir düşüşe neden olmuştur.

Yükseköğretim hedeflerini belirleme ve uygulama konusunda Batı ülkelerine kıyasla sistemin hala zayıf olduğunun farkına varan Rus Hükümeti, 2014 yılında Rus vatandaşlarına 288 yabancı yükseköğretim kurumunda eğitim alma fırsatını sunan Küresel Eğitim Programı'nı (KEP) başlatmıştır. KEP, ağırlıklı olarak bilim, mühendislik, tıp, eğitim ve sosyal alanlarda lisansüstü çalışmaları finanse etmeye odaklanmaktadır. Hükümet, yüksek lisans ve doktora programlarına başvurmak isteyen 100,000 Rus öğrenciye maddi destek sağlamayı planlamaktadır. Buna ek olarak, burs alan tüm öğrenciler mezuniyet sonrası bazı pozisyonlarda istihdam edilmek üzere Rusya'ya geri dönmekle yükümlüdürler. UNESCO İstatistik Enstitüsü (UIS) verilerine göre, yurtdışında okuyan Rus öğrencilerin sayısı 2008 yılında 44,913 iken 2017 yılında %22 oranında artarak 56,328'e yükselmiştir. 2016-2017 yılları arasında Rus öğrenciler arasında en popüler ülke 9,953 öğrenci ile Almanya'dır. Çek Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa'da ise sırasıyla 5,305, 5,203, 3,933 ve 3,599 Rus öğrenci öğrenim görmektedir.

Aslında, Rus eğitim sisteminin kalitesiyle ilgili endişeler hala devam etmektedir. Bu durum, eğitim reformlarının sürdürülmesini ve yetersiz performans gösteren üniversitelerin kapatılmasını gerekli kılmaktadır. 2012 yılında Rusya, 2020 yılına kadar ülkenin en azından beş üniversitesinin dünyanın önde gelen ilk 100 üniversitesi arasına girmesini hedefleyen Rus Akademik Mü-

there are only three Russian universities in top-500 universities of the world. The Moscow State University was given 87th position, while the Saint Petersburg State University and the Novosibirsk State University entered the 301-400 and 401-500 groups, respectively. Moreover, according to the QS World University Ranking, there are eight Russian universities in top-400 universities of the world, namely, the Moscow State University (108), Saint Petersburg State University (258), Novosibirsk State University (291), Bauman Moscow State Technical University (306) and MGIMO University/Moscow Institute of Physics and Technology (350), Tomsk State University (377), National Research Tomsk Polytechnic University (400). Thus, even well-funded institutions in Russia are still far from the leading Western universities.

Another point related to the tertiary education in Russia is the significant reduction in the number of students. According to the UN estimates, the Russian population will decrease by 10% in the next 35 years from 143.4 million people in 2015 to 128.6 million in 2050, which also will affect the educational sphere. The number of students in Russia has reached its peak of 7.5 million people in 2008 and started to decline constantly since then. This number totaled 5.2 million in 2015 and kept falling afterwards. According to forecasts, the figure may decrease even further to 4.2 million students by 2020. In order to solve this problem, the Russian authorities started to make attempts to increase the number of international students. Nowadays, Russia is one of the most popular destination countries for foreign students in the world. The UIS indicates that the number of foreign students in Russia has increased from 75,786 in 2004 to 282,921 in 2016. About 85% of foreign students come to Russia from ex-Soviet countries, 13% of foreign students come from China, South and South-East Asia, while the rest 2% come from America, Europe and Africa. In 2015, among top five students-sending countries were Kazakhstan (24.9%), Belarus (7.8%), Ukraine (7.2%), China (7.1%) and Uzbekistan (6.5%).

It could be concluded that further reduction of universities' funding, except for those

kemmelliyet Projesi'ni (5/100 Projesi) tanıtmıştır. Bununla birlikte, Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralamasına (ARWU) göre, dünyanın en büyük 500 üniversitesi içinde sadece üç Rus üniversitesi bulunmaktadır. Moskova Devlet Üniversitesi 87. sırada yer alırken Saint Petersburg Devlet Üniversitesi ve Novosibirsk Devlet Üniversitesi sırasıyla 301-400 ve 401-500 grupları içinde yer almaktadır. Ayrıca, QS Dünya Üniversiteleri Sıralamasına göre, dünyanın en iyi 400 üniversitesi içinde Moskova Devlet Üniversitesi (108), Saint Petersburg Devlet Üniversitesi (258), Novosibirsk Devlet Üniversitesi (291), Bauman Moskova Devlet Teknik Üniversitesi (306) ve MGIMO Üniversitesi/Moskova Fizik ve Teknoloji Enstitüsü (350), Tomsk Devlet Üniversitesi (377), Ulusal Araştırma Tomsk Politeknik Üniversitesi (400) gibi sekiz Rus üniversitesi bulunmaktadır. Bu rakamlar, Rusya'da devletin büyük ölçüde finanse ettiği eğitim kurumlarının bile önde gelen Batı üniversitelerinin gerisinde kaldığını göstermektedir.

Rusya'da yükseköğretim ile ilgili bir diğer husus ise öğrenci sayısındaki önemli azalıştır. Birleşmiş Milletler'in tahminlerine göre, Rusya'nın nüfusu 2015 yılında 143.4 milyon iken önümüzdeki 35 yıl içerisinde %10 oranında azalacak ve 2050 yılında 128.6 milyona düşecektir. Bu düşüş ise eğitim alanını olumsuz yönde etkileyecektir. Rusya'daki öğrenci sayısı 2008 yılında 7.5 milyon ile zirveye ulaşmış, ancak bu tarihten beri sürekli olarak düşmeye başlamıştır. Bu rakam, 2015 yılında 5.2 milyon olmuş ve daha sonra da düşmeye devam etmiştir. Tahminlere göre, bu rakam 2020 yılı itibarıyla 4.2 milyona kadar gerileyebilir. Bu sorunu çözmek için Rus yetkililer, uluslararası öğrenci sayısını artırmaya yönelik girişimler başlatmışlardır. Günümüzde Rusya, yabancı öğrenciler açısından dünyadaki en popüler ülkelerden biri konumundadır. UIS'in verilerine göre, Rusya'daki yabancı öğrencilerin sayısı 2004 yılında 75,786 iken 2016 yılında 282,921'e yükselmiştir. Yabancı öğrencilerin yaklaşık %85'i Rusya'ya eski Sovyet ülkelelerinden gelirken, %13'ü Çin, Güney ve Güneydoğu Asya'dan gelmektedir. Geri kalan %2'lik kısım ise Amerika Birleşik Devletle-

selected to enter the leading world's university rankings under the Project 5/100, together with unclear situation in terms of the number of the Russian students in mid-term constitute the bulk of problems in Russia's high education. However, the Russian authorities make efforts on implementing best practice in educational management and student training learning from the more advanced experience of the Western and Asian universities.

ri, Avrupa ve Afrika'dan gelmektedir. 2015 yılında Rusya'ya öğrenci gönderen ilk beş ülke arasında Kazakistan (%24.9), Beyaz Rusya (%7.8), Ukrayna (%7.2), Çin (%7.1) ve Özbekistan (%6.5) yer almıştır.

Sonuç olarak, 5/100 Projesi kapsamında dünyanın önde gelen üniversiteleri sıralamasına girmek için seçilen üniversitelerin dışında yer alan üniversitelere yönelik olarak finansmanın daha da azaltılması ve Rus öğrencilerin sayısında belirsizliğin söz konusu olması, orta vadede Rusya'nın yükseköğretim sisteminde yaşanan en temel sorunlar olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte, Rus yetkililer Batı üniversitelerinin ve Asya üniversitelerinin tecrübelerinden yararlanarak yükseköğretim sisteminde yönetim ve öğrenci eğitimi konusunda en iyi uygulamaların hayata geçirilmesi için çaba sarf etmektedirler.

WOMEN IN ACADEMIC SCIENCE: THE CASE OF KAZAKHSTAN BİLİM DÜNYASINDA KADINLAR: KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ

*Gulnar Nadirova**

One of the most important objectives of achieving gender symmetry is ensuring equitable representation of women and men in leadership positions in academic science. In order to understand the current state of progress in gender quality in Kazakhstan's academic science there is a need to overview the available statistical data. According to the National Report on the Status and Development of the Education System of Kazakhstan prepared by the Ministry of Education and Science's Information-Analytic Center in 2016, there is a stable tendency towards feminization of the teaching profession at all levels. In particular, in 2016, the share of female teachers in both higher and post-graduate education in the country amounted to 63% meaning that nearly two out of every three teachers are women. Moreover, in recent years, female students constitute the majority in both higher and postgraduate education. According to the report, in 2016, the share of female undergraduate students in the universities of Kazakhstan reached 55.9%, while the share of female MA and PhD students totaled 61.2% and 60.9%, respectively. However, this female predominance in the teaching staff and student population in higher education does not translate into similar results in academic science: the share of female full professors is only 34.5% as opposed to 65.5% of male full professors.

According to the UNESCO data, there is underrepresentation of women in the fields of academic science globally. However, Central Asia is a region with a high proportion of women researchers, namely, 44%. Kazakhstan has the closest to equal balance between women and men involved in academic research. However, the percentage of women with Doctor of Sciences or PhD degrees comprises only 30.6% leading to the lack of parity. In fact, only 15 women out of

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının en önemli hedeflerinden biri, akademi liderlik pozisyonlarında kadınların ve erkeklerin adil bir şekilde temsil edilmesini sağlamaktır. Kazakistan'ın akademik yapısı içerisinde cinsiyetler arası eşitlik konusundaki mevcut durumu anlamak için istatistiksel verilerin incelenmesi gerekmektedir. 2016 yılında Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı Bilgi-Analitik Merkezi tarafından hazırlanan Kazakistan Eğitim Sisteminin Statüsü ve Gelişimi Ulusal Raporu'na göre, öğretim mesleğinin her seviyesinde kadın oranının artması yönünde istikrarlı bir eğilim söz konusudur. Özellikle, 2016 yılında hem lisans, hem de lisansüstü eğitimdeki kadın öğretmenlerin payı %63 olmuştur. Bu, her üç öğretmenden ikisinin kadın olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca, son yıllarda hem lisans hem de lisansüstü eğitimde kız öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Raporu göre, 2016 yılında Kazakistan üniversitelerindeki kadın lisans öğrencilerinin payı %55.9'a ulaşırken, kadın yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin payı sırasıyla %61.2 ve %60.9 olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, yükseköğretimdeki öğretim kadrosunda ve öğrenci nüfusunda kadın üstünlüğü akademi benzer sonuçlara ulaşamamış olup bu alanda tam zamanlı kadın profesörlerin payı %34.5'te kalırken erkek tam zamanlı profesörlerin payı ise %65.5'tir.

UNESCO verilerine göre, küresel olarak bilim dünyasında kadınlar yetersiz bir şekilde temsil edilmektedirler. Lakin Orta Asya, kadın araştırmacıların oranının % 44 gibi yüksek olduğu bir bölgedir. Kazakistan'da akademik araştırmalara katılan kadın ve erkeklerin oranı neredeyse birbirine eşittir. Ancak, doktora derecesine sahip kadınların oranı yalnızca %30.6'dır ve bu, eşitlikte eksikliğe yol açmaktadır. Nitekim 175 aka-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

175 academicians (8.5%) are full members of the National Academy of Sciences of Kazakhstan. Moreover, there is still a significantly disproportionate number of male heads of universities in Kazakhstan, namely, 95 men (85.6%) as opposed to 16 women (14.4%). Furthermore, although the ratio of women's and men's earnings in higher education looks quite good and amounts to 92.4%, the same ratio in fundamental and applied science is much lower equaling 59.5%.

It appears that while Kazakhstan offers relatively equal starting opportunities for women and men, the pace of women's career promotion slows down after the PhD thesis defense. The most traditional explanation for the underrepresentation of women in leadership positions in academic science is the family-work conflict, which is the most important obstacle faced by women in their career development, especially in patriarchal societies. However, there is a number of other factors and implicit institutional constraints that hinder the academic career development of the female staff. For example, female teachers in higher education are much more likely than male teachers to carry out unpaid social or educational work to the detriment of their research activities. This imbalance aggravates gender inequality resulting in low wages and inadequate professional growth of women in academic science. Another reason is that, as a rule, family and social environment contribute to the women's decision to preferentially select specific fields, namely, social sciences, humanities, and medicine, classifying them as safe and appropriate. However, under these circumstances, the current national strategy, according to which the government provides more significant funding and support for the development of engineering, technical and agricultural sciences, creates a situation that is disadvantageous for women researchers. In fact, according to the results of the research grant funding competition for 2015-2017 announced by the Ministry of Education and Science of Kazakhstan, the lion's share of funding, or 32.6%, was allocated for research projects in such fields as the rational use of natural resources and the processing of raw materials and products, while the share of

demisyenden sadece 15 kadın (% 8.5) Kazakistan Ulusal Bilimler Akademisi'nin tam üyesidir. Bunun yanı sıra, Kazakistan'da erkek üniversite başkanlarının sayısı orantısız ölçüde fazladır (95 erkek (%85.6), 16 kadın (%14.4)). Buna ek olarak, yükseköğretimde kadınların ve erkeklerin kazançlarının oranı %92.4 ile oldukça iyi görünmesine rağmen, temel ve uygulamalı bilimlerde bu oran %59.5 ile oldukça düşüktür.

Kazakistan, kadınlar ve erkekler için nispeten eşit başlangıç fırsatlarını sunarken, kadınların kariyerlerindeki ilerleme hızının doktora tez savunmasının ardından yavaşladığı görülmektedir. Akademide liderlik pozisyonlarında kadınların yetersiz bir şekilde temsil edilmelerinin en klasik açıklaması iş-aile çatışması olup, kadınların özellikle de ataerkil toplumlarda kariyer gelişiminde karşılaştıkları en büyük engellerden birisidir. Bununla birlikte, kadın personelin akademik kariyer gelişimini engelleyen diğer faktörler arasında kurumsal kısıtlamalar da bulunmaktadır. Örneğin, yükseköğretimdeki kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere kıyasla araştırma faaliyetlerinde ücretsiz sosyal veya eğitsel çalışmalar yapmaları daha olasıdır. Bu dengesizlik, düşük ücretlere ve kadın akademisyenlerin yetersiz mesleki gelişimine neden olarak cinsiyet eşitsizliğini artırmaktadır. Bir başka sebep ise, genellikle aile ve sosyal çevre; kadınların sosyal bilimler, beşeri bilimler ve tıp alanlarını güvenli ve uygun olarak sınıflandırarak bu alanları seçmelerine katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, mevcut ulusal strateji çerçevesinde hükümetin mühendislik, teknik ve tarım bilimlerinin geliştirilmesi için daha önemli finansman ve destek sağlaması, kadın araştırmacılar için dezavantajlı bir durum yaratmaktadır. Aslında, 2015-2017 yılları arasında Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından ilan edilen araştırma hibe fon yarışmasının sonuçlarına göre, fonlamanın aslan payı veya %32.6'sı, doğal kaynakların rasyonel kullanımı ve hammaddelerin ve ürünlerin işlenmesi gibi alanlarda araştırma projelerine tahsis edilirken, enerji, mühendislik, bilgi ve telekomünikasyon teknolojileri alanındaki projelerin payı %33.4 olmuştur. Öte

projects in energy, engineering, information and telecommunication technologies was 33.4%. On the other hand, only 22% of funding was provided to the projects in life sciences, as well as to the projects on improving the country's intellectual potential.

It is worth mentioning that the "female teacher" model is widespread in Kazakhstan's education system. Given the existing large-scale standardization in the education system, teachers should firstly be conscientious and disciplined performers, and women are good in this role. Moreover, guided by the male leadership female teachers themselves accept low but stable salaries. On the other hand, the "female researcher" model is more prevalent in the fields of science with limited funding, and the number of women researchers in the priority sectors of research is much less than men, who occupy higher positions. Thus, women's ability to influence the decision-making process is limited.

In conclusion, the gender imbalance in the field of research and education in Kazakhstan cannot be denied. Although there are no formal obstacles for women to develop their academic careers, gender stereotypes that exist in the male-dominated society lead to the distribution of men and women into social roles that do not favor the latter. The gender inequality and asymmetry are the result of a lack of public confidence in women, their abilities and effectiveness. This dominant evaluation has not developed today. It is obvious that it has deep roots and is so firmly entrenched in the public consciousness that women themselves are subject to these social stereotypes, which leads to their low self-esteem and self-discrimination. In December 2016, 'the Concept of Family and Gender Policy of the Republic of Kazakhstan until 2030' was adopted. It articulates the principles of ensuring equality in all economic, social, cultural, civil and political rights regardless of gender; prevention of discrimination, gender asymmetry in state and public life; the formation of gender identity and the eradication of gender stereotypes in society. However, as practice shows it is hardly possible to quickly abandon habitual representations only under the influence of national concepts or other

yandan, hayat bilimleri alanındaki projelere ve ülkenin entelektüel potansiyelini geliştirme projelerine sadece %22'lik finansman sağlanmıştır.

"Kadın öğretmen" modelinin Kazakistan eğitim sisteminde yaygın bir şekilde görüldüğünü belirtmek gerekmektedir. Eğitim sisteminde mevcut geniş çaplı standardizasyon göz önüne alındığında, öğretmenler öncelikle vicdanlı ve disiplinli olmalıdır ve kadınlar bu rolü iyi oynamaktadırlar. Ayrıca, erkek liderliğindeki kadın öğretmenler, düşük ama istikrarlı maaşları kabul etmektedirler. Öte yandan, "kadın araştırmacı" modeli, finansmanın sınırlı olduğu bilim alanlarında daha yaygındır ve öncelikli araştırma sektörlerindeki kadın araştırmacıların sayısı, daha yüksek pozisyonlarda yer alan erkeklerinkinden çok daha azdır. Dolayısıyla, kadınların karar verme sürecini etkileme imkânı sınırlıdır.

Sonuç olarak, Kazakistan'da araştırma ve eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olduğu inkâr edilemez. Kadınların akademik kariyerlerini geliştirmeleri için hiçbir resmi engel bulunmamakla birlikte, erkeklerin egemen olduğu bir toplumda var olan cinsiyet kalıpları, cinsiyetlerin kadınların aleyhine toplumsal rollere yönlendirilmesine yol açmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kamuoyunda kadınlara, onların yeteneklerine ve etkinliğine karşı güven eksikliğinin bir sonucudur. Bu, yeni ortaya çıkan bir eğilim değildir. Köklerinin derinlere uzandığı ve halk bilincine sıkı sıkıya bağlı olduğu açıktır ki kadınlar, düşük özgüven ve öz ayrımcılığa yol açan bu sosyal kalıplara maruz kalmaktadırlar. Aralık 2016'da, '2030 yılına kadar Kazakistan Cumhuriyeti Aile ve Cinsiyet Politikası Kavramı' kabul edilmiştir. Bu belgede cinsiyete bakılmaksızın tüm ekonomik, sosyal, kültürel, sivil ve politik haklarda eşitlik ilkeleri; devlet ve kamusal yaşamda ayrımcılığın ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi; toplumsal cinsiyet kimliğinin oluşumu ve toplumsal cinsiyet kalıplarının ortadan kaldırılması belirlenmiştir. Ancak, uygulamada görüldüğü gibi, alışılmış kalıpları yalnızca ulusal kavramların veya diğer hükümet belgelerinin etkisi altında ortadan

governmental documents. The transformation of individual and collective consciousness should occur at levels of an individual, an academic institution, and public opinion. The government must contribute to the acceptance and promotion of gender equality values through mass media and educational programs. If we have a chance to change the situation, it is only through long-term coordinated work, and joint concerted efforts.

kaldırmak pek mümkün değildir. Bireysel ve kolektif bilincin dönüşümü, bir birey, bir akademik kurum ve kamuoyu düzeyinde gerçekleşmelidir. Hükümet, cinsiyet eşitliği değerlerinin kitle iletişim araçlarıyla ve eğitim programlarıyla kabul edilmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunmalıdır. Durumu değiştirme şansımız varsa, bunu ancak uzun vadeli koordine edilmiş çalışma ve ortak çabalarla gerçekleştirebiliriz.

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON EDUCATION SOSYAL MEDYANIN EĞİTİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

*Gulnar Nadirova**

Social media is a series of websites and applications designed to allow people to share content in real time. Despite the prevalence of social media in everyday life, schools and universities have long hesitated to adopt social networks as an education tool. Until recently, many educational institutions prohibited access to social media during classroom time. Now, however, it is understood that for educational purposes any techniques, methods and tools can and should be used, including the methods and possibilities of social media.

After gaining trust as a source of information, social media had come to be seen as a platform where educational organizations can interact with the audiences. It became obvious that the developments of social networking could be adapted for improving students' life and increasing their achievements. Using social media gives students the opportunity not only to receive useful information, but also to communicate with educational groups and systems that make education more relevant to the current and future needs of a modernizing world. It is apparent that when the right strategy is in place, social networking could make learning more effective. Recently, tools such as Facebook, Twitter and Instagram have been used almost exclusively to relax and have fun, but now these social networks are increasingly being used as a learning tool, especially for today's high-tech students.

Social media can help centralize collective knowledge of the whole class in order to make learning and communicating processes more efficient for everyone. This group work saves time and effort. In this case, training networks cannot be limited only to students from one school or university. Communication barriers no longer exist. The whole world is becoming a global virtual class, which is using some

Sosyal medya, insanların gerçek zamanlı olarak bilgi paylaşımını sağlayan web siteleri ve uygulamalar sistemidir. Günlük hayatta sosyal medyanın yaygınlığına rağmen, okullar ve üniversiteler sosyal ağları eğitim aracı olarak kabul etmekte uzun süre tereddüt etmiştir. Yakın zamana kadar birçok eğitim kurumu, sınıf ortamında sosyal medyaya erişimi yasaklamıştır. Günümüzde, eğitim amaçlı olarak sosyal medyanın, yöntemleri ve imkânları dâhil olmak üzere kullanılabilmesi ve kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Bilgi kaynağı olarak belli ölçüde güven sağladıktan sonra sosyal medya, eğitim kurumlarının izleyicilerle etkileşime girebileceği bir platform olarak görülmeye başlamıştır. Sosyal ağların geliştirilmesinin, öğrencilerin hayatlarına olumlu katkılar sağlayarak başarılarını artırmalarına yardımcı olabileceği görülmektedir. Sosyal medyanın kullanılması, sadece öğrencilere yararlı bilgiler sağlamakla kalmayıp aynı zamanda eğitimi modern dünyanın şimdiki ve gelecekteki ihtiyaçlarına daha uygun hale getiren eğitim grupları ve sistemleri ile de iletişim kurma fırsatı vermektedir. Doğru strateji belirlendiğinde, sosyal ağlar öğrenme sürecini daha etkili hale getirebilir. Son zamana kadar Facebook, Twitter ve Instagram gibi araçlar çoğunlukla dinlenmek ve eğlenmek için kullanılmıştır. Ancak şimdi bu sosyal ağlar, özellikle günümüzün teknolojiden iyi anlayan öğrenciler için giderek birer öğrenme aracı olarak da kullanılmaktadır.

Sosyal medya, öğrenme ve iletişim süreçlerini herkes için daha verimli hale getirebilmek amacıyla bir sınıftaki kolektif bilginin ortak olarak kullanılmasına yardımcı olabilir. Bu grup çalışması, zaman ve çaba tasarrufu sağlamaktadır. Bu durumda eğitim ağları sadece bir okulun veya üni-

* PhD, Eurasian Research Institute, Kazakhstan. gulnad@mail.ru

form of social media to communicate, while professors who use social networking tend to be able to follow a group conversation or join chats.

What specific forms does the educational process take under the influence of social media? If a student missed a class or lecture, his/her classmates can record a lecture using Periscope, Skype or SnapChat. Social media enriches the learning experience by allowing students to pose questions to experts who are on Twitter, connect with authors of books used in the educational process and interact with deans or rectors of universities. For example, Google Apps for Education is a free set of tools for both teachers and students. As part of this freely available set of communication and collaboration tools, school principals have full access to management information, while teachers, students and even parents can effectively communicate with each other. Almost all Google Apps services can be effectively used in classrooms. For example, Google Docs and Google Sheets allow you to monitor any changes made to a document in real time, leave notes, and use the built-in chat, which makes them high-quality tools for group work on texts. Projects created on the Google Apps base have a platform for comments and statistical services, which means that each student will receive feedback from a teacher and classmates. All these services can work separately or collaboratively with each other.

As early as in the first or second week of some university courses, regardless of their majors, students create their own blogs as part of an independent student assignment and then publish a paragraph or two on a given topic each week. They also comment on the work of their classmates and give feedback to each other. Using a special program, a teacher can, for instance, upload a photo of a natural landscape or human organs, create text boxes of certain parts or details of a photo, which a student then identifies and explains. A literature teacher can place photographic images that "explain" or interpret poems. A student will use his/her account

versitenin öğrencileri ile sınırlandırılmaz, çünkü artık iletişimin önünde engeller bulunmamaktadır. Böylece dünya farklı sosyal medya araçlarını kullanarak bir sanal sınıfa dönüşmekte ve sosyal medyayı kullanan profesörler artık öğrencilerinin grup sohbetlerini takip etme veya sohbete katılma eğilimindedirler.

Eğitim süreci, sosyal medyanın etkisi altında nasıl gelişmektedir? Öğrencilerin dersi kaçırdıkları durumda, sınıf arkadaşları Periscope, Skype veya SnapChat kullanarak bu dersi kaydedebilirler. Sosyal medya, öğrencilerin Twitter'da olan uzmanlara soru sormalarını, eğitim sürecinde kullanılan kitapların yazarlarıyla bağlantı kurmalarını ve üniversitelerin dekan veya rektörleri ile etkileşimde bulunmalarını sağlayarak öğrenme deneyimini zenginleştirmektedir. Örneğin, Google Apps Eğitim Sürümü, hem öğretmenler hem de öğrenciler için ücretsiz bir araç setidir. Bu serbestçe kullanılabilen iletişim ve işbirliği araçları kapsamında okul müdürleri yönetim bilgilerine tam erişime sahipken; öğretmenler, öğrenciler ve hatta ebeveynler birbirleriyle etkili bir şekilde iletişim kurabilirler. Neredeyse tüm Google Apps hizmetleri sınıflarda etkin bir şekilde kullanılabilir. Örneğin, Google Dokümanlar ve Google E-Tablolar, belgede yapılan değişiklikleri gerçek zamanlı olarak izlemeye, not bırakmaya ve dâhili sohbeti kullanmaya imkân sağlamaktadır. Bu da onları metin üzerinde grup çalışması için yüksek kaliteli araçlar haline getirmektedir. Google Apps tabanında oluşturulan projelerde yorum ve istatistiksel hizmetler için bir platform bulunmakta, bu da her öğrencinin öğretmenden ve sınıf arkadaşlarından geribildirim alabilmesi anlamına gelmektedir. Tüm bu hizmetler birbirinden ayrı veya işbirliği içinde çalışabilir.

Bazı üniversitelerin derslerinin birinci veya ikinci haftasında ana dallarından bağımsız olarak öğrenciler, bağımsız öğrenci ödevinin bir parçası olarak kendi bloglarını oluşturmuş olup, her hafta bir konu üzerinde bir veya iki paragraf yayınlarlar. Ayrıca, sınıf arkadaşlarının yaptıkları çalışmalar hakkında yorum yaparlar ve birbirlerine geribildirimde bulunurlar. Örneğin,

to search for a particular poem, and then research results will be reflected as a weekly diary on the work performed in a teacher's account. On the other hand, all that is published on social networks is accessible to all, which can be a deterrent for students to freely express their opinions. However, it can also have a positive impact, as it forces students to work responsibly. They learn to think critically in order to calculate possible consequences of their words and actions.

Experts believe that social media can also serve as a way to improve online educational programs and courses. Online learning has existed in high education since the 1990s, but the widespread proliferation of social networks has begun to shape learning practices only recently. To get the most out of their online learning, students can use a variety of social media platforms. For example, since in many online programs students do not meet each other personally, social media provides an opportunity to create a virtual class environment. Therefore, many of them turn to social media to create an atmosphere of co-operation, for example, by using Facebook groups as a forum for academic discussions and personal communications.

Massive open online courses (MOOC) offer young people and older persons an opportunity to take courses at the world's best universities. Since such courses are aimed at unlimited participation and open access via the Internet, a MOOC audience can be very large, so you can learn along with thousands of other people. During the training process, MOOC students use a wide range of online media and interactive tools to interact with university professors and other students, including video lectures, articles, discussions, tasks and social networks. Some teachers require that students get to know each other, creating 15-second videos on Instagram. During the semester, students "meet" to discuss their group projects using Google Hangouts. Twitter is also popular because it allows students to share resources and participate in discussions. Progress on a MOOC course is assessed through peer-reviewed written

öğretmenler, özel bir program kullanarak doğal manzara veya insan organlarının fotoğrafını yüklemiş olup, öğrencilerin tanımlaması ve açıklaması için bu fotoğrafın belirli parçalarını veya ayrıntılarının metin kutularını oluşturabilirler. Edebiyat öğretmenleri şiirleri "açıklayan" veya yorumlayan resimleri yerleştirebilirler. Öğrenciler, belirli bir şiiri aramak için kendi hesaplarını kullanabilirler ve araştırma sonuçları, yapılan çalışmayla ilgili haftalık veya günlük olarak öğretmenin hesabında yansıtılmaktadır. Öte yandan, sosyal ağlarda yayınlanan tüm çalışmalara herkes ulaşabilmektedir, lakin bu durum öğrencilerin fikirlerini özgürce ifade edebilmelerini engelleyebilir. Fakat bu öğrencileri sorumlu bir şekilde çalışmaya zorlaması nedeniyle de olumlu bir etkisi de olabilir. Öğrenciler, sözlerinin ve eylemlerinin olası sonuçlarını hesaplamak için eleştirel düşünmeyi öğrenirler.

Uzmanlar, sosyal medyanın çevrimiçi eğitim programlarını ve kurslarını iyileştirmenin bir yolu olabileceğini düşünmektedirler. Çevrimiçi öğrenme, yükseköğretimde 1990'lardan beri mevcut olmuştur, ancak sosyal ağların yaygınlaşması, sadece yakın zamanda öğrenme uygulamalarını şekillendirmeye başlamıştır. Öğrenciler, çevrimiçi öğrenimlerden en iyi şekilde yararlanabilmek için çeşitli sosyal medya platformlarını kullanabilirler. Örneğin, birçok çevrimiçi programda öğrenciler birbirleriyle kişisel olarak tanışmadığından, sosyal medya, sanal bir sınıf ortamı yaratma fırsatı sağlamaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin birçoğu, örneğin, Facebook gruplarını akademik tartışmalar ve kişisel iletişim gibi bir forum olarak kullanarak işbirliği ortamı yaratmak için sosyal medyaya yönelmektedir.

Geniş kapsamlı çevrimiçi açık kurslar (MOOC), gençlere ve yaşlılara dünyanın en iyi üniversitelerinde ders alma fırsatı sunmaktadır. Bu tür dersler sınırsız katılım ve internet üzerinden açık erişim amaçlı olduğundan, MOOC kitlesi çok büyük olabilir, böylece binlerce kişiye eğitim imkânı sağlanmaktadır. Eğitim süreci boyunca MOOC öğrencileri, üniversite öğretim üyeleri ve diğer öğrencilerle etkileşimde bulunmak için video dersleri, makaleler, tartışmalar,

assignments and/or computerized testing, rather than by teachers. The inclusion of podcasts, screenshots, blogs and other multimedia functions in the current educational process maximizes learning benefits for each individual student.

It should be highlighted that there is insufficient progress in introducing new learning practices in education throughout Central Asia. Despite the fact that the countries of the region have achieved almost universal literacy, as well as high rates of primary and secondary education with full gender parity, the quality of education when it comes to the application of modern technologies and social media remains below the world standards. This issue was brought to the attention of the Central Asia Symposium on Information and Communication Technologies (ICT) in Education held in Astana on June 27-29, 2016. During the symposium, the participants indicated that in order to facilitate open, blended learning opportunities and strengthen practice-oriented education there is a need to overcome a number of obstacles, the most critical of which are the limited access to high-speed Internet and undeveloped ICT infrastructure applied in the educational process. According to the Digital in 2017 Global Overview report from the We Are Social agency, Kazakhstan has the highest number of internet users in the region. For instance, in 2017, over 73% of the Kazakhstanis accessed the Internet, 17% of whom were social media users. However, the similar indicators for other countries of the region are much lower. In 2017, 51% of the Uzbek population were Internet users, while only 3% of them used social media. The corresponding numbers for Kyrgyzstan, Tajikistan and Turkmenistan are 34% and 10%, 19% and 1%, 15% and 0%, respectively.

In fact, today's students in Kazakhstan, as well as in other countries, are much ahead of their teachers in computer literacy. Obviously, the technology is not used in the classroom as much as necessary, because the overwhelming majority of teachers do not know how to use it themselves. Students who grow

görevler ve sosyal ağlar dâhil olmak üzere çok çeşitli çevrimiçi medya ve etkileşim araçları kullanmaktadırlar. Bazı öğretmenler, öğrencilerin birbirlerini tanımasını ve Instagram'da 15 saniyelik videolar oluşturmalarını istemektedirler. Dönem boyunca öğrenciler, Google Hangouts kullanarak grup projelerini tartışmak için "toplanırlar". Twitter, öğrencilerin kaynaklarını paylaşmalarına ve tartışmalara katılmalarına olanak sağlaması nedeniyle popülerdir. MOOC dersindeki ilerleme, öğretmenler tarafından değil, hakemli yazılı ödevler ve/veya bilgisayarlı test yoluyla değerlendirilmektedir. Podcast'lerin, ekran görüntülerinin, blogların ve diğer multimedya işlevlerinin mevcut eğitim sürecine dâhil edilmesi, her bir öğrencinin öğrenme avantajlarını en üst düzeye çıkarmaktadır.

Orta Asya'da eğitimde yeni öğrenme uygulamalarının tanıtılması konusunda ilerlemenin yetersiz olduğu vurgulanmalıdır. Bölgedeki ülkelerin okuryazarlık düzeyinin ve tam cinsiyet eşitliğine sahip ilk ve orta öğretim oranlarının yüksek olmasına rağmen, eğitimin kalitesi modern teknolojilerin ve sosyal medyanın uygulanması açısından dünya standartlarının altında kalmaktadır. Bu konu, 27-29 Haziran 2016'da Astana'da düzenlenen Orta Asya Eğitimde Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) Sempozyumu'nun dikkatine sunulmuştur. Sempozyum sırasında katılımcılar, açık ve karışık öğrenme fırsatlarını kolaylaştırmak ve uygulamaya yönelik eğitimi güçlendirmek için yüksek hızlı İnternet'e sınırlı erişim ve eğitim sürecinde uygulanan gelişmemiş BİT altyapısı gibi en önemli engelleri aşmak için gereksinim olduğunu belirtmişlerdir. We Are Social ajansının yayınladığı Digital in 2017 Global Overview raporuna göre, bölgede internet kullanıcı sayısı en yüksek olan ülke Kazakistan'dır. Örneğin, 2017'de Kazakistanlıların %73'ünden fazlası İnternet'e erişimi bulunmakta olup bunların %17'si sosyal medya kullanıcılarıdır. Bununla birlikte, bölgedeki diğer ülkeler için benzer göstergeler çok daha düşüktür. 2017'de Özbek nüfusunun %51'i İnternet kullanıcıları iken, sadece %3'ü sosyal medyayı kullanmaktadır. Kırgızistan, Tacikistan ve Türkmenistan

up in this digital world prefer to access reliable information on the Internet, where it is more accessible and more relevant. The Digital Kazakhstan 2020 state program emphasizes the need to introduce and develop media education, which is understood as a complex of legal and educational activities aimed at increasing the level of knowledge of children about the information environment, as well as improving their ability to critically analyze information from Internet resources. However, there is still much work to be done in order to adapt the entire educational system of the country to new educational technologies. In any case, Kazakhstan just takes first steps on its way to introduce new educational tools and mechanisms, which have the potential to transform completely the existing education system of the country.

için rakamlar, sırasıyla %34 ve %10, %19 ve %1, %15 ve %0'dır.

Bugün Kazakistan'daki ve diğer ülkelerdeki öğrenciler, bilgisayar okuryazarlığı konusunda öğretmenlerinin çok önündedirler. Açıkçası, teknoloji sınıfta gerektiği kadar kullanılmamaktadır, çünkü öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bu teknolojilerin nasıl kullanılacağını bilmemektedirler. Bu dijital dünyada büyüyen öğrenciler, daha erişilebilir ve daha uygun olan İnternet'teki güvenilir bilgiye erişmeyi tercih etmektedirler. Dijital Kazakistan 2020 devlet programı, çocukların bilgi ortamıyla ilgili bilgi seviyesini artırmayı ve İnternet kaynaklı bilgileri eleştirel biçimde analiz etme yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan yasal ve eğitimsel faaliyetlerin kompleksi olarak anlaşılan medya eğitimi tanıtmaya ve geliştirme ihtiyacını vurgulamaktadır. Bununla birlikte, ülkenin tüm eğitim sistemini yeni eğitim teknolojilerine uyarlamak için hala yapılması gereken çok iş vardır. Her durumda Kazakistan, ülkenin mevcut eğitim sistemini tamamen değiştirme potansiyeli taşıyan yeni eğitim araçlarını ve mekanizmalarını sunma yolunda ilk adımları atmaktadır.

VAKUR SUMER

Assoc. Prof. Vakur Sumer has received his Ph.D. on International Relations, from Middle East Technical University, Ankara, Turkey. He is a faculty member at Department of International Relations, Selcuk University, Konya, Turkey. He has worked as a post-doctoral fellow at the Global Research Institute at University of North Carolina-Chapel Hill, NC, USA, and as a visiting scholar at the Department of Environmental Science and Policy, University of California-Davis, CA, USA.

Sumer has been a researcher at Max Planck Institute in Heidelberg, Germany in 2012. He has published articles in journals such as Uluslararası İlişkiler, Water International, and Journal of Peacebuilding and Development. Sumer has recently coedited a volume, Sustainable Water use and Management, published by Springer in 2015. He has also published a book from I.B. Tauris in 2016: Water and Politics in Turkey: Structural Change and EU Accession. He also has attended a number of international and national academic conferences. He served as a referee/expert for the European Commission in evaluation of numerous projects. His areas of research include water issues, transboundary rivers, environmental politics, and Turkey's accession to the European Union. Sumer is a member of ISA (International Studies Association), Environmental Studies Section of ISA, and the International Water Association (IWA).

Doç. Dr. Vakur Sümer, Doktorasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası ilişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Selçuk Üniversitesi Uluslararası ilişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Dr. Sümer. University of North Carolina-Chapel Hill'de doktora sonrası araştırmalarda bulunmuştur. Ayrıca University of California-Davis'te de misafir uzman olarak bir yıl süreyle araştırmalarını sürdürmüştür.

Max Planck Enstitüsü'nde de misafir öğretim üyesi olarak çalışmalarda bulunan Sümer'in makaleleri, 'Uluslararası ilişkiler', "Water International" ve "Journal of Peacebuilding and Development" gibi dergilerde, ve kitap bölümü olarak birçok kitapta yayınlanmıştır. 2015 yılında editörlüğünü (Walter Leal ile birlikte) yaptığı "Sustainable Water Use and Management" adlı kitap Springer tarafından basılmıştır. Ayrıca, 'Türkiye'de Su ve Siyaset: Yapısal Dönüşüm ve Avrupa Birliği'ne katılım başlıklı kitabı IB Tauris tarafından basılmıştır. Sümer çok sayıda uluslararası ve ulusal konferans ve çalışmaya katılmış, pek çoğu basılı olan bilimsel tebliğler sunmuştur. Avrupa Komisyonu nezdinde uzman olarak da görevlendirilmiş bulunan Sümer, pek çok projenin değerlendirilmesinde hakem/jüri üyesi olarak rol almıştır. Çalışma alanları arasında sınıraşan su politikaları, çevresel siyaset, iklim değişikliği, ve Türkiye'nin AB'ye üyeliği bulunmaktadır. Sümer, Uluslararası Çalışmalar DerneğiISA (International Studies Association), ve Uluslararası Su Derneği-International Water Association (IWA) üyesidir.

NEVZAT SIMSEK

Prof. Dr. Nevzat Simsek graduated from the Department of Public Administration in the Faculty of Political Sciences in Ankara University in 1994. He completed his master thesis named 'A Study on the Cyclical Behaviour of Prices: The Case of Turkey (1963-1995)' in the Economics Program in the Institute of Social Sciences of Dokuz Eylul University in 1998. In 2005 he completed his PhD thesis named 'Intra-Industry Trade (The Analysis of Intra-Industry Trade in Turkey)' in the Economics Department in the Institute of Social Sciences of Dokuz Eylul University. In the same year he got the best PhD thesis prize on economics given by the Turkish Economic Association. Dr. Simsek got the academic degree of associate professor in the field of International Economics in 2012. In 2018, Dr. Simsek successfully applied for the Professorship.

Prof. Dr. Nevzat Simsek started his academic life as a research assistant in the Department of Economics in the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Dokuz Eylul University in 1995. Between July 2003-November 2003 he stayed in the Institute of Statistics and Econometrics in Justus Liebig University in Giessen in Germany for doing research on his PhD Thesis. Between July 2010-July 2012 he studied on his post doctoral thesis on energy economics in Oxford Institute for Energy Studies in the University of Oxford. During this period, Dr. Simsek focused on energy economics and especially studied on worlds crude oil and natural gas markets. He has written several books and articles on energy economics, renewable and non-renewable energy sources and environmental problems, foreign trade (new foreign trade theories, intra-industry trade), business cycle theories, macroeconomic aspects of international trade and finance, development plans and development policies, regulations and industrial policies.

Dr. Simsek worked as the Vice Rector, responsible for Development and Financial Affairs in the International Turkish-Kazakh Hoca

Prof. Dr. Nevzat Şimşek lisans eğitimini Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü'nde 1994 yılında tamamlamıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Genel İktisat Programı'nda 1998 yılında "Fiyatların Konjonktürel Davranışına İlişkin Bir Araştırma, 1963-1995 Türkiye Örneği" isimli yüksek lisans çalışmasını, 2005 yılında ise Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı'nda "Endüstri-içi Dış Ticaret (Türkiye'nin Endüstri-içi Dış Ticaretinin Analizi)" isimli doktora çalışmasını tamamlamıştır. 2005 yılında doktora tezi ile Türkiye Ekonomi Kurumu'nun ekonomi alanında verdiği en iyi doktora tezi ödülünü almaya hak kazanmıştır. Şimşek, 2012 tarihinde Uluslararası İktisat bilim dalında doçent unvanını almıştır. 2018 yılında ise Prof. Dr. olarak akademik kariyerine devam etmektedir.

Prof. Dr. Nevzat Şimşek 1995 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü İktisat Politikası Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak akademik yaşamına başlamıştır. Temmuz 2003-Kasım 2003 tarihleri arasında doktora tezi ile ilgili araştırmalar yapmak üzere Almanya'nın Giessen şehrinde Justus Liebig Üniversitesi Ekonometri ve İstatistik Enstitüsü'nde bulunmuştur. Temmuz 2010-Temmuz 2012 tarihleri arasında Oxford Üniversitesi Oxford Enerji Araştırmaları Enstitüsü'nde enerji ekonomisi alanında post doktora araştırması yapmıştır. Bu süre içinde çalışmalarını enerji ekonomisi alanına yoğunlaştıran Şimşek, Enstitü'de özellikle dünya ham petrol ve doğal gaz piyasaları üzerinde çalışmıştır. Enerji ekonomisi, yenilenebilir ve yenilenemez enerji kaynakları ve çevresel sorunlar, dış ticaret (yeni dış ticaret teorileri, endüstri-içi dış ticaret), konjonktür teorileri, uluslararası ticaret ve finansın makroekonomik yönleri, kalkınma planları ve politikası, regülasyon ve sanayi

Ahmet Yesevi University between 2013-2014 and as the Director of Eurasian Research Institute in 2014-2017. Dr. Simsek knows English, Arabic and Kazakh.

politikası alanlarında yurt içi ve yurt dışı kitap ve makale yayını bulunmaktadır.

2013-2014 öğretim yılında Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde Gelişme ve Mali İşlerden Sorumlu Rektör Yardımcısı görevinde de bulunmuştur. 2014-2017 yılları arasında ise Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü olarak görev yapmıştır. Şimşek iyi derecede İngilizce, orta derecede Arapça ve Kazakça bilmektedir.

HAYAL AYCA SIMSEK

Hayal Ayca Simsek graduated from Public Finance Department of the Faculty of Economics and Administrative Sciences in Dokuz Eylul University in 1995 and she started working as a research assistant in Public Finance Department in 1996. Starting her master education in 1995, she completed this process in 1997 by presenting her master thesis namely 'Alternative Fiscal Policies in Determining the Limits of Government'. Hayal Ayca Simsek started doctorate process in 1998 and completed this process in 2003 by presenting her doctoral thesis namely 'Constitutional Economics As An Alternative for Achieving Economic Stability: The Case of Turkey'. She became an assistant professor in 2005, associate professor in 2011 and professor in 2017. She has still been working in the Faculty of Economics and Administrative Sciences in Dokuz Eylul University.

Hayal Ayca Simsek studied on her post-doctoral thesis namely 'Financial Liberalisation and Public Regulatory Policies in Developing Countries' in Buckingham University and London School of Economics in the UK between 2010-2012. She has been giving lectures on public economics, public finance, fiscal policy and public debt. She studies especially on macroeconomics, financial economy, public economics and fiscal policies. During her work as visiting researcher at the Eurasian Research Institute in Almaty, Kazakhstan, in 2014-2017, Hayal Ayca Simsek has been researching on economic policies in Central Asian countries, energy policies of Central Asian countries and possibilities for achievement of macroeconomic stability in the region.

Hayal Ayça Şimşek 1995 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü'nden mezun olmuştur. 1996 yılında aynı bölümde araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır. Hayal Ayça Şimşek 1995 yılında başladığı yüksek lisans eğitimini, 1997 yılında sunduğu 'Kamu Kesiminin Sınırlarının Belirlenmesinde Alternatif Mali Politikalar' konulu yüksek lisans teziyle tamamlamıştır. 1998 yılında doktora eğitimine başlayan Hayal Ayça Şimşek, 2003 yılında 'Ekonomik İstikrarın Sağlanmasında Anayasal İktisat Alternatifi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği' konulu tez çalışmasını tamamlayarak doktor ünvanı almıştır. 2005 yılında yardımcı doçent ve 2011 yılında Doç. Dr. ve 2017 yılında Prof. Dr. unvanlarını alan Hayal Ayça Şimşek halen Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü'nde görevine devam etmektedir.

2010-2012 döneminde İngiltere'de Buckingham Üniversitesi'nde ve London School of Economics 'de 'Financial Liberalisation and Public Regulatory Policies in Developing Countries' konulu post-doktora çalışmasını yürütmüştür. Kamu ekonomisi, kamu maliyesi, maliye politikası, devlet borçlanması alanlarında lisans, yüksek lisans ve doktora dersleri veren Prof. Dr. Şimşek, özellikle makro ekonomi, finansal ekonomi, kamu ekonomisi ve mali politikalar alanlarında çalışmalar yapmaktadır. Bunun yanı sıra 2014-2017 yılları arasında Kazakistan'da Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde misafir araştırmacı olarak Orta Asya ülkelerinin ekonomi politikaları, Orta Asya'da enerji politikaları ve bu bölgedeki makro ekonomik istikrarın sağlanabilirliği üzerinde çalışmalarını yürütmektedir.

LIDIYA PARKHOMCHIK

Lydiya Parkhomchik (nee Timofeyenko) admitted to Abylai khan Kazakh University of International Relations and World Languages in 2001. She graduated from International Relations Department with specialization of analyst with knowledge of a foreign language in 2006 and after that started to work as a lecturer at the Chair of International Relations of KazUIR & WL. She started her postgraduate studies in 2006 preparing candidate dissertation namely "The Struggle for Spheres of Influence in the Contemporary World: Trends Analysis by the Example of the Caspian Region".

Lydiya Parkhomchik was taken at the staff of the Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of RK as research fellow in 2007. In September 2011, was promoted to senior research fellow at the Department of Foreign Policy and International Security Studies. From August to October, 2014 worked as research fellow at the Institute of Philosophy, Political Science and Religious Studies CS MES RK. Since November 2014 has joined the staff of the Eurasian Research Institute as researcher in the field of Politics, International Relations and Security Studies.

During academic career she has published more than 40 scientific papers in Kazakhstani journals (Analytic, Ideas, Kazakhstan-Spectrum, Central Asia's Affairs) and foreign journals (Problems of Post-Soviet Space, Big Game: Politics, Business and Security in Central Asia, Peace and Policy, Caspian Herald, Russia and New States of Eurasia), and prepared 13 monographs in co-authoring in the field of international relations, internal affairs and regional cooperation.

Lydiya Parhomchik 2001 yılında Abılayhan Kazak Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Dünya Dilleri'nde başladığı lisans eğitimini 2006 yılında tamamlamıştır. Ardından KazUIR & WL'de Uluslararası İlişkiler Başkanlığı'nda öğretim elemanı olarak çalışmıştır. 2006 yılında 'Çağdaş Dünya'da Etki Alanlarının Çatışması: Hazar Bölgesi Örneği Üzerinde Trend Analizi' başlıklı yüksek lisans teziyle yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

Lydiya Parkhomchik Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Kazakistan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalışmıştır ve 2011'de Dış Politika ve Uluslararası Güvenlik Çalışmaları Bölümü'nde kıdemli araştırmacı olmuştur. Ağustos-Ekim 2014 döneminde CS MES RK Felsefe, Siyaset Bilimi ve Dini Araştırmalar Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalışmıştır. Kasım 2014'den bu yana Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde Siyaset, Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Çalışmaları alanında araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Akademik hayatı boyunca Kazakistan'ın çeşitli bilimsel dergilerinde (Analytic, Ideas, Kazakhstan-Spectrum, Central Asia's Affairs) ve yabancı dergilerde (Problems of Post-Soviet Space, Big Game: Politics, Business and Security in Central Asia, Peace and Policy, Caspian Herald, Russia and New States of Eurasia) 40'dan fazla bilimsel çalışması yayımlanan Lydiya Parkhomchik, uluslararası ilişkiler, yurt içi politikalar ve bölgesel işbirlikleri alanında ortak yazar olarak 13 monografi çalışması gerçekleştirmiştir.

ZHENGIZKHAN ZHANALTAY

Zhengizkhan Zhanaltay completed his bachelor's degree at international relations department of KIMEP University in 2010. He completed his master thesis named 'Oralmans integration into Kazakhstani Society: Turkish Kazakh Case' in International Relations department of KIMEP University in 2014. Zhengizkhan Zhanaltay started to work at Eurasian Research Institute in January 2015 as a junior research fellow. Since September 2017 working as a deputy director.

Zhengizkhan Zhanaltay has published several articles in different Kazakhstani journals and scientific papers in foreign journals like Bilig, Perception, and Central Asia Program. He recently co-authored a paper titled "Analysis of Bilateral Trade Relations between Turkey and Russia Federation". Currently, he is co-authoring a book on "External and Internal Migration in Central Asia". His research interests include migration, labor market, international migration politics, labor economics, migrant workers and ethnic migrants' social and economic integration into society, remittance dynamics and bilateral trade relations.

Cengizhan Canaltay, 2010 yılında lisans eğitimini KIMEP Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini 2014 yılında sunduğu "Oralmanlar'ın Kazakistan Toplumuna Entegrasyonu: Türkiye Kazakları" konulu yüksek lisans teziyle tamamlamıştır. Cengizhan Canaltay, Ocak 2015'te Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde araştırmacı olarak görevine başlamıştır. Eylül 2017'den bu yana müdür yardımcısı olarak çalışmaktadır.

Cengizhan Canaltay'ın çeşitli Kazakistan dergilerinde yazıları yayınlanmış olup Bilig, Perception ve Central Asia Program gibi yabancı dergilerde de birkaç bilimsel makalesi yayınlanmıştır. Yakın dönemde çıkan yazıları arasında "Türkiye ve Rusya Federasyonu Arasında İkili Ticari İlişkilerin Analizi" başlıklı bir makalenin eş yazarı olmuştur. Hâlihazırda Canaltay, "Orta Asya'da Dış ve İç Göç" konulu kitabın ortak yazarlarından birisidir. Cengizhan Canaltay'ın ilgi alanları arasında göç, işgücü piyasası, uluslararası göç politikası, emek ekonomisi, göçmen işçiler ve etnik göçmenlerin topluma sosyal ve ekonomik entegrasyonu, göçmen işçilerin para aktarımı dinamikleri ve ikili ticaret ilişkileri yer almaktadır.

DAUREN ABEN

Dauren Aben is a senior research fellow at the Eurasian Research Institute. He holds a Master's in International Relations from Kainar University, Almaty, Kazakhstan, and a Master's in International Policy Studies and certificates in nonproliferation studies, conflict resolution, and commercial diplomacy from the California-based Monterey Institute of International Studies. He previously worked as a senior project manager and researcher at the Nazarbayev University Graduate School of Education.

In 2011-2014, Dauren worked as a senior research fellow at the Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan. In 2008-2010, he supervised accreditation and ranking activities at the Al-Farabi Kazakh National University. In 2003-2009, Dauren served as the program coordinator and executive director of the Almaty office of the Monterey Institute's James Martin Center for Nonproliferation Studies, whose monthly newsletter International Export Control Observer he co-edited.

Dauren's research interests cover various aspects of international security, as well as regional security in Central Asia and the Caucasus, as reflected in a number of academic papers and book chapters. He also serves as an expert advising the Government of Kazakhstan on nuclear nonproliferation, nuclear security, and export controls.

Dauren Aben, Avrasya Araştırma Enstitüsü'nde uzman araştırmacı olarak görev yapmaktadır. Dauren Aben, Kaynar Üniversitesi'nden (Almatı, Kazakistan) Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisans ve Monterey Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü'nden (Kaliforniya, ABD) Uluslararası Politika Araştırmaları alanında yüksek lisans yapmıştır ve nükleer silahların yayılmasını önleme çalışmaları, çatışma çözümü ve ticaret diplomasisinde sertifikalara sahiptir. Daha önce Nazarbayev Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde uzman proje yöneticisi ve araştırmacı olarak çalışmıştır.

Dauren, 2011-2014 yılları arasında Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde uzman araştırmacı olarak çalışmıştır. 2008-2010 yılları arasında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde Akreditasyon ve Sıralama faaliyetlerini yönetmiştir. 2003-2009 yılları arasında ise Monterey Enstitüsü'nün James Martin Silahsızlanma Çalışmaları Merkezi'nin Almatı ofisinde program koordinatörü ve yönetici müdürü olarak görev yapmış olup, bu Merkez'in "Uluslararası İhracat Kontrol Gözlemcisi" aylık bülteninin yardımcı editörü olmuştur.

Dauren Aben'in ilgi alanları, bir dizi akademik çalışmada ve kitap bölümlerinde yansıtıldığı gibi, uluslararası güvenliğin ve Orta Asya ve Kafkasya'daki bölgesel güvenliğin çeşitli sorunlarını kapsamaktadır. Ayrıca, Dauren Aben, nükleer silahların yayılmasını önleme, nükleer güvenlik ve ihracat kontrolleri konularında Kazakistan Hükümeti'ne danışmanlık hizmeti vermektedir.

